PRIMI ET ANTIQVISSIMI
Hiſtoriæ Saxonicæ Scriptoris

WITICHINDI MONACHI CORBEIENSIS, FAMILIÆ Benedictinæ,

ANNALIUM LIBRI TRES,

Emendatius & auctius quàm antea editi

Cum luculentis notis, quæ inſtar iuſti commentarii eſſe poſſunt.

OPERA ET STVDIO

HENRICI MEIBOMII,
Lemgouienſis, Academiæ Iuliæ Profeſſoris.

Quæ huic editioni acceſſerint, ſequens pagina oſtendit.

FRANCOFURTI,
In Officina Danielis & Davidis Aubriorum, & Clementis Schleichii.
ANNO M. DC. XXI.

1. Panegyricus Roſvvithæ monialis Gandersheimenſis de rebus Ottonis M. cum Notis Henrici Meibomii.
2. Hiſtoria erectionis archiepiſcopatus Magdeburgenſis gemina.
3. Tres decades Diplomatum & Donationum Ottonis Magni Imperatoris.
4. Chronicon monaſterii Corbeienſis cum Notis.
5. Translatio S. Viti & S. Iuſtini martyrum in nouam Corbeiam, deque eiuſdem monaſterii fundatione.

Hæc omnia, panegyrico excepto, hactenus non ſunt typis expreſſa.

*ADMODVM REVERENDIS, NOBI-
liſsimis magnificentiſsimiſque viris, ac
Dominis,*

DECANO, SENIORI, ET RELIQVIS CANO-NICIS CAPITVLARI-bus

Illuſtris & primariæ in Germania Eccleſiæ Magdeburgenſis,

Patronis ſuis reuerenter colendis,

Hanc OTTONIS Magni Imper. Auguſti Hiſtoriam metro & proſa de-ſcriptam notiſque illuſtratam, adeoque in hoc volumine com-prehenſum Saxonicæ antiquitatis theſaurum,

Offert, dicat, conſecrat

HENRICVS MEIBOMIVS
Acad. Iuliæ Profeſſor.

Digitized by Google

VITA WITICHINDI MONACHI CORBEIENSIS COLLECTA AB HENRICO MEIBOMIO.

NAtus eſt VVitechindus in Saxonia, quod patet ex initio libri primi, vbi ſe generis gentiſque ſuæ deuotioni in hoc opere hiſtorico elaboraturum innuit. Adoleſcens quod ingenio valeret & religionis amore flagraret, deductus eſt in Scholam monaſticam Corbeienſem, in qua tum temporis ſtudia literarum vt maximę florebant. Cum enim Scholæ publicæ in Germania nullæ eſſent, in ſingulis pene cœnobiis ſcholæ monachorum habebantur, quibus monachi moribus & eruditione præficiebantur nominatiſſimi, qui non ſolum in diuinis ſcripturis docti eſſent, verum etiam in mathematica, aſtronomia, arithmetia, geometria, muſica, rhetorica, poeſi, & cæteris omnibus ſecularis literaturæ ſcientiis eruditiſſimi habebantur, verba ſunt Ioan. Trithemii Chron. Hirſaug. ad annum 890. Quanta cupiditate diſcendi flagrarit VVitichindus, oſtendit idem Trith. ad annum 952. & 954. memorat enim excitatum fama Meginradi monachi & ſcholaſtici Hirſaugiam veniſſe, eumque cum admiratione docentem audiuiſſe. Verba Trithemii adiungere libet: *Hic etiam* (VVitichindus) *in eo libello, quem ſcripſit de ſtudiis veterum, fatetur ſe fama Meginradi ſcholaſtici & monachorum S. Aurelii incitatum, veniſſe ad Hirſaugiam, & cum eis diebus multis habuiſſe colloquium, tantumque ibi vidiſſe ſtudium & feruorem monachorum ad ſcientiam ſcripturarum, tamque doctiſſimos reperiſſe viros, vt ſatis nequiuerit admirari, ipſumque Meginradum ſcholaſticum, præcipuis laudibus effert, dicens, eum eſſe alterum Hieronymum & nulli veterum eruditione inferiorem.* Hactenus Trithemius, qui ibidem addit VVitichindum in Corbeienſi monaſterio ſcholæ monachorum publicæ præfuiſſe, & complures diſcipulos poſt ſe doctiſſimos reliquiſſe, ex quibus multi ad epiſcopatus & abbatias diuerſas poſtea fuerint aſſumti. Quo tempore obierit VVitichindus non conſtat: in munere ſcholaſtico ſucceſſorem habuit Otricum virum ſanctum, & tam in diuinis, quam in ſecularibus literis eruditiſſimum, vt Trithemius. Ab Alberto Stadenſe nominatur Magnus: meminit eius etiam Adamus Bremenſis lib. 2. cap. 6. innuens quod diſcipulum habuerit Thiadhelnum, Bremeſem ſcholam florentiſſimā regentem. Quomodo idem Otricus Magdeburgi ex magiſterio ſcholæ archiepiſcopus eius loci electus, ſed in itinere Romano defunctus ſit, exponit Ditmarus Merſepurg. li. 3. vbi addit neminem ſapientia ac facundia ſibi ſimilem reliquiſſe. Sed ad VVitichindum reuertamur. Is nonnulla ingenii ſui monumenta poſteritati reliquit, quæ recenſet Trithemius libro de illuſtribus Germaniæ ſcriptoribus in hunc modum:

VVidichindus monachus Corbeienſis cœnobii in Saxonia, vir in diuinis ſcripturis doctus & in ſecularibus literis eruditiſſimus, ingenio promptus & clarus eloquio, metro excellens & proſa, ſcripſit vtroque ſtylo multa præclara volumina, quibus nomen ſuum poſteritati conſecrauit, e quibus ego tantum vidi ſubiecta:

Ad Mechtildam filiam Ottonis I. *de geſtis Saxonum lib.*3.
Ad eandem geſta Ottonis *primi lib.* I.
Sermones ad fratres lib. I.
Epiſtolarum ad diuerſos lib. I.
Vitam Diui Pauli *eremitæ proſaice & metrice lib.*2.
Paſſio *Teclæ virginis ſimiliter metrice lib.*I.
Epigrammaton lib. I.
Alia inſuper multa ſcripſiſſe legitur, quæ ad notitiam meam non peruenerunt.
Claruit temporibus Ottonis *M. anno* 950.

Hactenus Trithemius dicto loco, quem adi etiam libro de ſcriptoribus eccleſiaſticis. Sed hæc omnia, vt & *liber de ſtudiis veterum*, cuius ſupra facta mentio, hiſtoria Saxonica, vnoque epigrammate ſiue poematio excepto iniuria temporum hominumque incuria interierunt. Saxonica hæc primus edidit ſub annum Chriſti 1532. typis Heruagianis Martinus Frechtus, homo Sueuus, profeſſione Theologus, de quo qui plura ſcire deſiderat legat proſopographiam Henrici Pantaleonis, medici Baſileenſis, parte tertia. Teſtatur Frechtus inueniſſe ſe hunc theſaurum Eberaci ad Rhenum in tenebris, dignumque exiſtimaſſe, qui lucem videret. Forte autem reperit in bibliotheca monaſterii, quod ibi eſt familiæ Ciſtercienſis, conditum ab Alberto archiepiſcopo Moguntino anno 1135. vt ſcribit Thrith. Chron. Sponh. & Bruſchius in hiſtoria archiepiſc. Mogunt. De pago Ringovv, in quo ſitum eſt Eberbachium, ſiue Erbachiũ, præclare Althamerus in Taciti Germaniam, etſi nõ bene à Ring, quod Germanis annulum ſignificat, nomen deriuet, cum à Rheno promanaſſe veriſimilius ſit. Hiſtoriam VVitichindi completam eſſe ab alio quopiam ſcribit Trith. præfatione in Chronicon Hirſaugienſe, verum de eo auctore nihil nobis conſtat. Pantaleon, cuius antea memini, ſecunda parte Proſopographiæ duos nobis rerum Saxonicarum ſcriptores obtrudit, VVindichinum & VVidichindum cuius hic illius ex fratre nepos fuerit, vterq; cœnobita Corbeienſis: ſed deceptus videtur ab Irenico, cuius locũ infra producemus, & à diuerſitate ſcriptionis, mire enim hoc nomen corrupere tam Sigebertus, quam Trithemius: nam hic ſcribit VVindechinus ille VVitichildus, ſiue vt quædam habent exemplaria VVindichildus. Eſt autem nomen ipſum à ſapientia, quæ Germanis VVitte, vnde VVittikindus, quaſi dicas, ſapiens puer. Scripta VVitichindi legit Conradus abbas Vrsbergenſis: legit Albertus Stadenſis & poſt vtrumque meminit eorum Gobelinus Perſona, qui ante ducentos annos hiſtoriam ſuam ſcripſit. Cum primæ editionis exemplaria diſtracta eſſent, ante hos 43. annos Reinerus Reineccius codicem manuſcriptum nactus, eum cum edito contulit, nouamque editionem procurauit, ſumptus faciente Andrea VVechelo typographo nobiliſſimo. In qua cum aliquid deſideraiem, diſtractis exemplaribus, tertiã hanc adornaui adiutus ſimiliter ope manuſcripti Codicis etſi non integri, ſed alicubi mutilati. Malui autem Frechtianum exemplar ſequi, quam Reineccianum, cum locupletius ſit veteremque mediæ ætatis ſcripturam retineat. Addidi etiam notas, quæ inſtar Commentarii eſſe poſſunt. Præterea cum VVitichindo copulaui

Roſvvi-

Roſvvitham Poetriam, quæ Ottonis M. res geſtas carmine Heroico de-
ſcripſit. Vtq; varietate rerum lectori gratificarer, addidi nonnulla alia lectu
non indigna. In cæteris dandum fuit aliquid monaſterio Corbeienſi, quod
nobis nō tantum VVitichindum hiſtoricum, verum multos archiepiſco-
pos, Epiſcopos, archimandritas & viros inſigniter doctos dedit, adeoque
primaria vtriuſque Saxoniæ ſchola aliquot ſeculis fuit: imo rempublicam
literariam inſigni omnique prædicatione digno beneficio affecit, conſer-
uatis quinque prioribus Annalium Cornelii Taciti libris: qua de re ſic ſcri-
bit Iuſtus Lipſius ad 2. librum Annal. Taciti: *Quinque hi priores libri inuenti
ſunt Corbeiæ, quod monaſterium ad Viſurgim eſt, atque illinc depromptum verè
hunc theſaurum quæſtor quidam Pontificius ad magnum Leonem detulit, donatus
ab eo aureis quingentis.* Hæc ille, candide & ſincere. Andreas Alciatus more
ſuæ gentis Germanorum laudi inuidens in quodam hiſtoriæ encomio ad
Galeacium Vice-Comitem ſcripto, huius rei meminit, ſed cum iniuria
noſtræ gentis ac veritatis diſpendio, ſic enim garrit: *Eſſet adhuc ἀκέφαλος
Tacitus, niſi Chriſtiani orbis Max.* Pontifex *Leo X. priores quinque libros de bar-
baris redemtos, poſtliminio vt tandē reuerterentur, effeciſſet &c.* Siccine rependis
beneficium acceptum Alciate? verum ſimilis ſtudes eſſe popularibus Tu-
ſcis, de quibus Trith. Chron. Hirſaug. in hanc ſententiam: *Anno Sigeri ab-
batis 8. qui à Chriſto nato 960. Venerunt legati Tuſcorum ad* Ottonem *primum
Imp. petentes ſibi dari aliquem qui eos in via veritatis inſtrueret, quibus miſit Adel-
bertum, ex monacho* Corbeienſi *epiſcopum virum doctum & ſanctum, qui vix eua-
ſit manus eorum &c.* Vere tu Alciate inter Longobardos bardus: meriro eius
vrbis ciuis, quæ propter rebellionem, periuria, tyrannidem aliaque ſcelera
à Germanici ſanguinis Imperatore ſolo æquata, aratriſque in agri ſpeciem
proſciſſa non frugis, ſed ad ludibrium ſalis ſemen accepit. Sed faceſſant
iſta. Noſtram operam in his auctoribus partim illuſtrandis, partim
edendis, æqui bonique beneuolus lector conſulat, plura-
que eius generis à nobis ex-
pectet.

TESTIMONIA AVCTORVM QVORVNDAM DE VVITICHINDO monaho.

SIGEBERTVS Gemblacenſis.

ANno Domini 973. Otho ſenior Imperator obit, cuius vitam VVitichildus (ſic enim nominat) *deſcripſit: qui etiam hiſtoriam Saxonum vſque ad hunc annum deſcripſit.*

ANTONINVS FLORENTINVS Chronici parte 2 titulo 16. capite 3.

Otto primus obiit, cuius vitam Vindechildus monachus ſcripſit: qui & hiſtoriam Saxonum vſque huc deſcripſit.

GOBELINVS Perſona Coſmodr. ætat. 6. cap 36.

Fuit quidam conuentualis monaſterii Corbeiæ, Paderbornenſis diœceſis, VVitikindus nomine, qui ſcripſit geſta Saxonum & præcipue Ottonis M. & ſuorum genitorum.

IOANNES Cuſpinianus in hiſtoria Ottonis Magni.

VVindichildus monachus Saxonum eſt hiſtoriam complexus vbertim vſque ad Ottonis tempora.

FRANCISCVS IRENICVS Exegeſeos Germaniæ libro duodecimo.

Saxonum res propriis hiſtoriis complexi ſunt Vindichildus Adalberio, qui vſque ad Thedoricum ſcripſit ad annum 953. Vitikindus etiam & Hermannus diligentiſſimi Saxonum hiſtorici multa memoria res Saxonum ſunt complexi. Et Henricus Erphordienſis Saxonum enarrator, qui inter cætera illam Saxoniam ab Albi ad VVeſeram Oſtro Saxoniam: à VVeſera vero ad Rhenum Viſo-Saxoniam nuncupat.

REINERVS REINECCIVS præfatione in ſuam VVitichindi editionem.

Eſt quæ ab antiquitatis Germanicæ ſtudioſis legatur hiſtoria hæc digniſſima, nec facile reperias, qui de HENRICI *Aucupis &* OTHONIS *Magni, Cæſarum, rebus geſtis, quamuis compendiario, vel accuratius, vel maiore cum fide explicet. Quando nimirum auctor circa eadem tempora vixerit, & omnium fere oculatus teſtis extiterit.* Et paulo poſt. *Oratio VVitichindi maxima ex parte tolerabilis eſt, nec iſti ſeculi conſuetæ facundiæ ornamentis caret. Et quaſi modum tenet de ſomniis monaſticis, in quibus inculcandis parcus & modicus eſt, ſecus quam plerique iſtius temporis ſcriptores, quorum ſtudium præcipue circa ea occupatum cernimus.*

IOANNES LETZNERVS in vita Ludouici Pii Imperatoris capite. 19.

In Corbeiorum Phrontiſterio repertus eſt liber egregius deauratus & gemmis excultus, in quo erant deſcripta quatuor euangelia: quorum initia valde variis & exqui-

exquiſitis literis excolorata cum ſequentibus verſibus, autore VVitichindo eiuſdem monaſterii monacho.

Confiteor tibi trine Deus, qui crederis vnus.
Hoſtia grata tibi mea ſit confeſſio laudi.
Heu! heu! me miſerum, quo iam diuertere poſſum?
Ad te mi Domine Ieſu, miſerere benigne.
Arctor enim validis auctus per crimina vinclis.
Vltima noſco mea peiora prioribus acta.
Da veniam, ſcelerum nimium diſſolue reatum.
Ne me digna luam, bona ſed tua tua larga capeſſam.
Iam miſerere mei Deus ô miſerere precantis.
Cernor vt innocuus, ſed ſum ſceleratior vllis
Sicut ouis habitu, ferus at lupus efferor actu.
Lingua, mente, manu mala peſſima quæque patrando.
Pœnitet atque pudet me ſic feciſſe funeſte.
Da veniam, ſcelerum nimium diſſolue reatum.
Sum grauibus miſer ac leuibus vitiis maculatus,
Inuidus, impurus, tumidus, cupidus, furibundus:
Inueterata malis mea vita putreſcit in annis.
Quam tibi deliqui meditando, loquendo, gerendo!
Poſt gemitus lacrymasque iuges pro crimine fuſas
Vt canis ad veteres vel ſus trahor improba ſordes:
Aut equus in frenis fractis ceu mulus habenis
Ad nequiora volens ſemper nolensque reuoluor
Sic impoſtor ago ſpecie ſub religioſa:
Sic male ſueta vias repetit mens cæca vetuſtas
In quod ſponte ruit patiens inuicta remiſcit.
Hæc non ficta loquor, ſed re veraciter angor.
Iam deſperarem, niſi te mitiſſime ſcirem.
Iam miſerere mei, Deus ô miſerere precantis.
Spem vel opem ſine te nec habentis nec cupientis.
Omnipotens te Chriſte precor, miſerere precantis.
Cum puro te corde colo, cum numen adoro
Chriſte tuum, legesque tuas: cum dogmata ſector
Chriſte tua & trinum veneror te nomine & vnum,
Da veniam erranti, parcas peccaſſe fatenti
Succurraſque meis rex clementiſſime regum.
Vt viuam felix & mente & corpore ſanus,
Æternique fruar poſt mortem luminis aura.
Chriſte piam matrem, fratres caroſque propinquos,
Et mihi iocundos per tempora longa ſodales
Cuſtodire velis, quæſo, ô rex maxime regum.

Soli Deo gloria, non nobis.

ANNA-

ANNALES

WITICHINDI MONACHI CORBEIENSIS FAMILIÆ BEnedictinæ,

AD MATHILDAM REGINAM AVCTORIS PRÆFATIO.

Præfatio ἐπιγραφή. *FLore virginali cum maieſtate Imperiali, ac Sapientia ſingulari fulgenti Dominæ MATHILDÆ, vltimus ſeruulorum Chriſti martyrum Stephani atque Viti, Corbeius V. totius ſeruitutis deuotiſſimum famulatum, veramque in Saluatore ſalutem. Quamuis te paternæ potentiæ gloria ſingularis magnificet, ac clariſſima decoret ſapientia, noſtra tamen humilitas præſumit de proxima ſceptris ſemper clementia, quia noſtra deuotio à tua pietate ſuſcipiatur, etiamſi non mereatur. Nam cum noſtro labore patris potentiſſimi auique tui gloriſſimi res geſtas memoriæ traditas legeris, habes vnde ex*

Auctoris ſcopus. *optima & glorioſiſſima melior glorioſiorque efficiaris. Nec tamen omnia eorum geſta nos poſſe comprehendere fatemur, ſed strictim & per partes ſcribimus, vt ſermo ſit legentibus planus, non faſtidioſus. Sed & de origine ſtatuque gentis, in qua ipſe rerum Dominus primus regnauit, pauca ſcribere curaui, vt ea legendo animum oblectes, curas releues, & pulcro ocio vaces. Legat igitur tua charitas iſtum libellum ea pietate noſtri memor, qua eſt conſcriptus deuotione. Vale.*

WITI-

Digitized by Google

Google

WITICHINDI MONACHI CORBEIENSIS ANNALIVM

Liber I.

POST operum noſtrorum primordia, quibus ſummi Imperatoris militum triumphos declaraui, nemo me miretur Principum noſtrorum res geſtas literis velle commendare: quia in illo opere profeſſioni meæ, vt potui, quod debui, exſolui: modo generis gentiſque meæ deuotioni, vt queo, elaborare non effugio. Et primum quidem de origine ſtatuque gentis pauca expediam, ſolam penè famam ſequens in hac parte, nimia vetuſtate omnem ferè certitudinē obſcurante. Nam ſuper hac re varia opinio eſt, aliis arbitrantibus de Danis Nortmanniſque originem duxiſſe Saxones, aliis autem æſtimantibus, vt ipſe adoleſcentulus audiui quendam prædicantem, de Græcis, quia ipſi dicerent, Saxones reliquias fuiſſe Macedonici exercitus, qui ſecutus magnum Alexandrum immatura morte ipſius per totum orbem ſit diſperſus. Cæterum gentem antiquam & nobilem fuiſſe non ambigitur, de quibus & in concione Agrippæ ad Iudæos in Ioſepho oratio contexitur, & Lucani Poetæ ſententia probatur. Pro certo autem nouimus, Saxones his regionibus nauibus aduectos, & loco primum applicuiſſe, qui vſque hodie nuncupatur Hadolaun. Incolis vero aduentum eorum grauiter ferentibus, qui Thuringi traduntur fuiſſe, arma contra eos mouent: Saxonibus verò acriter reſiſtentibus, portum obtinent. Diu deinde inter ſe dimicantibus, & multis hinc inde cadentibus, placuit vtriſq; de pace tractare, & fœdus inire: ictumque eſt fœdus eo pacto, quo haberent Saxones vendendi emendique copiam, cæterum ab agris, à cæde hominum atque rapina abſtinerent: ſtetitque illud fœdus inuiolabiliter multis diebus. Cumque Saxonibus defeciſſet pecunia, quid venderent aut emerent non habentibus, inutilem ſibi pacem arbitrabantur. Ea igitur tempeſtate contigit adoleſcentem quendam egredi de nauibus oneratum multo auro, torque aurea, ſimulque armillis aureis: cui obuius quidam Turingorum, quid ſibi vult, inquit, tam ingens aurum circa tuum famelicum collum? Emtorem, inquit, quæro, ad nihil aliud iſtud aurum gero: qui enim fame periclitor, quo auro delecter? At ille qualitatem quantitatemque precii rogat. Nullum, inquit, mihi Saxo, eſt diſcrimen in pretio, quicquid dabis gratum teneo. Ille vero ſubridens adoleſcentem, quid ſi, inquit, de iſto puluere ſinum tibi impleo? erat enim in præſenti loco egeſta humus plurima. Saxo nihil cunctatus aperit ſinum, & accepit humum, ilicoque Turingo tradidit aurum: lætus vterque ad ſuos repedat. Turingi Turingum laudibus ad cœlum tollunt, qui nobili fraude Saxonem deceperit, fortunatumque eum inter omnes mortales fuiſſe, qui vili pretio tam ingens aurum poſſederit. Cæterum certi de victoria, de Saxonibus iam quaſi triumphabant. Interea Saxo priuatus auro, oneratus vero multa humo appropiat nauibus. Sociis igitur ei occurrentibus, & quid ageret admirantibus, alii eum irridere cœperunt, amicorum alii arguere, omnes pariter amentem eum crediderunt. At ille poſtulato ſilentio, ſequimini me, inquit, optimi Saxones, & meam vobis amentiam probabitis vtilem. At illi, licet dubii, ſequuntur tamen ducem. Ille autem ſumta humo per vicinos agros quam potuit ſubtiliter ſparſit, & caſtrorum loca occupauit. Vt autem videre Turingi caſtra Saxonum,

Saxonum origo de vulgi fabellis expoſita.

Primordia in Germania.

Turingi.

Vafrum commentum.

intolerabilis res eis viſa eſt, & miſſis legatis conqueſti ſunt de rupto fœdere, ac violato pacto, ex parte Saxonum. Saxones reſpondent, ſe hactenus fœdus inviolabiliter ſeruaſſe: terram proprio auro comparatam cum pace velle obtinere, aut certe armis defendere. His auditis, incolæ iam maledicebant aurum Saxonicum, & quem paulo ante felicem eſſe prædicabant, auctorem perditionis ſuæ, ſuæque regionis, fatentur. Ira deinde accenſi cœco marte ſine ordine & ſine conſilio irruunt in caſtra: Saxones verò parati hoſtes excipiunt ſternuntque, & rebus proſpere geſtis proxima circumcirca loca iure belli obtinent. Diu itaq; crebroq; cum ab alterutris pugnatũ foret, & Thuringi Saxones ſemper ſibi ſuperiores fore penſarent, per internuncios poſtulant, vtroſq; inermes conuenire, & de pace iterum tractare, condicto loco dieque. Saxones poſtulatis ſe obedire reſpondent. Erat autem illis diebus Saxonibus magnorum cultellorum vſus, quibus vſque hodie Angli vtuntur, morem gentis antiquæ ſectantes. Quibus armati Saxones ſub ſagis ſuis procedunt caſtris, occurruntq; Turingis condicto loco. Cumq; viderent hoſtes inermes, & omnes principes Turingorum adeſſe, tempus rati totius regionis obtinendæ, cultellis abſtractis ſuper inermes & improuiſos irruunt, & omnes fundunt, ita vt ne vnus quidẽ ex eis ſuperfuerit. Inde Saxones clari exiſterẽ, & nimium terrorem vicinis incutere cœperunt. Fuerunt autem & qui hoc facinore nomen illis inditum tradant. Cultelli enim noſtra lingua Sahs dicuntur, ideoque Saxones nuncupatos, quia cultellis tantam multitudinem fudiſſent. Dum ea geruntur apud Saxoniam, quæ ita modò vocitatur, regionem, Britannia à Veſpaſiano Principe iam olim inter Provincias redacta, & ſub clientela Romanorum multo tempore vtiliter degens, à vicinis nationibus impugnatur, eo quod auxilio Romanorum deſtitura videretur. Populus namque Romanus Martiali Imperatore à militibus interfecto, externis bellis grauiter fatigatus, non ſufficiebat ſolita auxilia adminiſtrare amicis. Extructo tamẽ ingenti opere ad munimen regionis inter confinia à mari vſque ad mare, vbi impetus hoſtium videbatur fore, relinquebant regionem Romani. Sed hoſti acriori, & ad bellandum promto vbi gens mollis & pigra belli reſiſtit, nulla difficultas in deſtruendo opere fuit. Igitur fama prodente de rebus à Saxonibus proſperè geſtis, ſupplicem mittunt legationem ad eorum poſtulanda auxilia. Et procedentes legati: optimi, inquiunt Saxones, miſeri Bretti, alias Bracti, crebris hoſtium incurſionibus fatigari, & admodum contriti, auditis victoriis à vobis magnifice patratis, miſerunt nos ad vos, ſupplicantes, vt ab eis veſtra auxilia non ſubtrahatis. Terram latam & ſpatioſam & omnium rerum copia refertam, veſtræ mandant ditioni parere. Sub Romanorum hactenus clientela ac tutela liberaliter viximus: poſt Romanos vobis meliores ignoramus: ideo ſub veſtræ virtutis alas fugere quærimus. Veſtra virtute, veſtris armis, hoſtibus tandem ſuperiores inueniamur, & quicquid imponitis ſervitii libenter ſuſtinemus. Patres ad hæc pauca reſpondent: Certos amicos Brettis Saxones ſciatis, & eorum neceſſitatibus atque commodis æque ſemper affuturos. Legati læti in patriam redierunt, exoptato nuncio ſocios lætiores reddentes. Deinde promiſſus in Britanniam mittitur exercitus, & gratanter ab amicis ſuſceptus, in breui liberat regionem à latronibus, reſtituens patriam incolis. Neque enim in id agendo multum laboris fuit, quippe qui iam olim audita fama Saxonũ, perculſi terrebantur, tum modo præſentia eorum procul pelluntur. Erant enim hæ gentes Brettis aduerſæ, Scoti & Pehiti, aduerſus quos militantes Saxones accipiebãt à Brettis omnia ad vſum neceſſaria. Manſerunt itaque in illa regione aliquanto tempore, vicaria Brettorum bene vſi amicitia. Vt autem viderunt Principes exercitus terram latam ac fertilem, & incolarum manus ad bellandum pigras, ſe vero ac maximam partem Saxonum ſine certis ſedibus, mittunt ad euocandum maiorem exercitum, & pace cum Scotis & Pchitis firmata, in commune contra Brettos conſurgunt, eoſque regione propellũt, & ſuæ ditioni regionẽ diſtribuunt. Et quia illa inſula in angulo quodam maris ſita eſt, Angli Saxones vſque hodie vocitantur. De quibus omnib. ſi quis plenius ſcite voluerit, hiſtoriam gentis eiuſdem legat, & ibi inueniet, quomodo, aut ſub quibus ducibus, hæc omnia acta ſint, vel qualiter ad Chriſtianitatis nomen per virum ſuis temporibus ſanctiſſimum, Papam videlicet Gregorium, peruenerint. Nos vero cœptam hiſtoriæ viam recurramus. Poſt hæc moritur Huga. Clodoueus Rex Francorum, nullum alium heredem regni relinquens præter vnicam filiam nomine

Truculentia inſidioſa.

Sahs veteri Saxonica lingua cultelli.

Britannia vexata.

Scoti Picti.

Saxonum in Britannia primordia.

Notio fabuloſa.

Gregorius M. Papa. Vide Annales, qui non nihil variant.

Ermenfridus Rex Turingorum.

mine Amalbergam, quæ nupſerat Erminfrido, Regi Turingorum. Populus autem Francorum à ſeniore ſuo humane clementerq; tractatus, pro gratiarum actione rependenda, filium, quē ex concubina genuit, nomine Thiadericũ, vngunt in regem.

Thiadericus R. Francorum.

Thiadericus autem deſignatus rex mittere curauit legationem ad Erminfridum pro pace atque concordia: & ingreſſus legatus ad Erminfridum: Mortalium, inquit, optimus maximus dominus meus, Thiadericus, miſit me ad te, exoptans te bene valere, & lato magnoq; diu imperio vigere, ſeque tibi non dominum, ſed amicum, non Imperatorem, ſed propinquũ, propinquitatisq; iura inuiolabiliter tibi fine tenus velle ſeruare demandat: tantum vt à populi Francorum concordia non diſcordes, rogat: ipſum namq; ſibi regem ſequuntur conſtitutum. Ad hæc Erminfridus iuxta quod regalem decuit dignitatem, clementer legato reſpondit, placita ſibi placere populi Francorũ, ab eorum cōcordia non diſcordare, pace omnimodis indigere: ſuper negotio verò regni reſponſionem ſuam in amicorum præſentiam velle differre: Virumque honorifice tractans, facit eum ſecum aliquandiu manere.

Amalberga fax belli.

Audiens autē regina legatum fratris ſuperueniſſe, & locutum cum rege ſuper negotio regni, ſuaſit Hiringo, vt pariter perſuaderent viro, quia ſibi regnũ ceſſiſſet iure hereditario, vtpote quę filia regis erat, & filia reginæ: Thiadericum vero ſuum ſeruum tanquam ex concubina natum, & ideo indecens fore, proprio ſeruo vnquam manus dare.

Hiringus.

Erat autem Hiringus vir audax, fortis manu, acer ingenio, acutus conſilio, pertinax in agendis rebus, facilis ad ſuadendum quæ vellet, hiſq; rebus animum ſibi Erminfridi connexuerat. Conuocatis principib. & neceſſariis amicis, Erminfridus verba legati in præſentiā eorum contulit: at illi vnanimiter ſuadebāt, quæ pacis atque concordiæ ſunt, eum ſentire: quia imperus Francorum ferre non poſſet, maxime, qui acrioribus hoſtium armis ex alia parte premeretur. Hiringus vero votis laſciuæ mulieris ſatisfaciens, ſuaſit Erminfrido, Francis cedere nō debere, ſuper negocio regni iuſtiorem cauſam ſe habere, latum præterea imperium, militum manus & arma cæteraſq; belli copias ſibi à Theodorico parum procedere. Secundum hæc verba Erminfridus reſpondit legato, amicitiam quidem ſui & propinquitatem Theodorico non negare, mirari tamen non ſatis poſſe, quomodo vſurpare vellet prius imperium, quam libertatem: ſeruum natum, & quomodo ſui quæreret dominium? proprio ſeruo non poſſe manus dare. Legatus contra hæc ſatis commotus, mallem, inquit, hoc caput meum tibi tradere, quam huiuſcemodi verba à te audire, ſciens ea multo ſanguine Francorum atque Turingorum, diluenda.

Theoderici expeditio in Turingiam.

Et hæc dicens reuerſus ad THIADERICVM, quæ audiuit non celat. Thiadericus autem nimiam irā vultu celans ſereno, oportet nos, inquit, ad ſeruitium Erminfridi feſtinare, quatenus qui libertate priuamur, inani ſaltem vita fruamur.

Gener pro ſocero.

Et cum graui exercitu appropians terminis Turingorum, inuenit cum valida quoq; manu generum ſuum ſe exſpectantem in loco, qui dicitur Runibergum, & commiſſo certamine pugnatũ eſt ancipiti bello vna die, & ſecunda: tertia vero die victus Erminfridus ceſſit Thiaderico, & fugiens tandē ſe recepit cum reliquo comitatu in vrbem, quæ dicitur Schidingi, ſita ſuper fluuiũ, qui dicitur Vnſtrode.

Pugna Runiberg & Theod. victoria. Schidinga.

Waldericus.

Thiadericus autem congregatis ducibus ac militum principibus exercitus ſui rogat ſententiam, vtrumnam cenſerent, Erminfridum perſequendum, an patriam remeandum. Inter quos Waldericus conſultus, cenſeo, inquit, cauſa cæſos ſepeliendi, vulneratos curandi, maiorem exercitum congregandi, patriam remeandum: neq; enim arbitror, multis millibus ſuorum amiſſis, ſufficere nos poſſe ad peragendum præſens bellum. Si enim barbaræ nationes innumeræ in nos conſurgant, multis noſtrorum debilitatis, per quos vinces?

Seruus conſultus.

Erat autem Thiaderico ſeruus ſatis ingenioſus, cuius conſilium expertus eſt ſæpius probum, eiq; propterea quadam familiaritate cōiunctus. Hic rogatus ſententiam dare, in rebus, inquit, honeſtis pulcerrimam ſemper eſſe arbitror perſeuerantiam, quam ita coluerunt maiores noſtri, vt acceptis negociis raro vel nunquam deficerent. nec tamen labores noſtros eorum æquandos putauerim, qui paruis copiis ingentes gentium copias ſuperauere. Nunc terra in noſtra eſt poteſtate, & diſceſſione noſtra victis occaſionem vincendi præſtabimus? Amplecterer & ipſe patriam redire, familiarem neceſſitudinem videre, ſi hoſtem noſtrum eo ſpacio ſcirē ocio vacare. Sed vulnerati noſtri forſitan hac re indigent? Caſtrorum iſte labor, impigris animis, reor, pro maxima voluptate eſt. Ergo cæſa multitudine exercitus eſt vehementer

attenuatus? Hoſtes non omnes euaſere, certè rariſſimus: ipſe namq; Dux, vt quædam beſtiola ſuo munitur latibulo, vrbis circumdatur clauſtro, nec ipſum cœlum ſecure audet inſpicere, noſtro cogente timore. Sed non deſunt ei pecuniæ quibus conducantur nationes barbaræ: non deeſt militum manus, licet laſſa: quæ tamen omnia noſtra abſentia redintegrantur. Indecorum eſt victoribus victis vincendi locum dare. Num ſingulis vrbibus adminiſtranda ſufficimus præſidia? Sed eas omnes perdimus, dum imus & redimus. Hæc eo proſequente placuit Thiaderico, omnibuſque gloriæ victoriæ auidis, manere in caſtris, & mittere ad Saxones, qui iam olim erant Thuringis acerrimi hoſtes, quatenus ei eſſent auxilio: Si quidem vincerent Erminfridum, vrbemque caperent, terram eis in poſſeſſionem æternam traderet. Saxones nihil cunctati nouem duces cum ſingulis milibus militum deſtinare non dubitant. Et ingreſſi duces in caſtra ſinguli cum centenis militibus, reliqua multitudine extra caſtra dimiſſa, ſalutant Thiadericum verbis pacificis. Quos cum Thiadericus hilarior ſuſcepiſſet, dextris datis & acceptis, copiam viris fandi conceſſit. At illi, populus, aiunt, Saxonum tibi deuotus & tuis parens imperiis, miſit nos ad te: & ecce adſumus parati, ad omne quodcunque voluntas tibi ſuggeſſerit, parati vt aut hoſtes tuos vincamus, aut ſi fortuna aliud iuſſerit, pro te moriamur: aliam enim cauſſam nullam Saxonibus eſſe ſcias, niſi vincere velle, aut certe viuere nolle: neque enim gratiam maiorem amicis exhibere poſſumus, quam vt pro eis mortem contemnamus: & vt hoc experimento diſcas, omnino deſideramus. Illis hæc loquentibus, mirati ſunt Franci præſtantes corpore & animo viros, & nouum habitum, arma quoque & diffuſos ſcapulas cæſarie, & ſupra omnia ingentem animi conſtantiam: nam veſtiti erant ſagis, & armati longis lanceis, & ſubnixi ſtabant paruis ſcutis, habentes ad renes cultellos magnos. Erant etiam, qui dicerent, tantis ac talibus amicis Francos non indigere: indomitum genus hominum fore: & ſi præſentem terram inhabitarent, eos procul dubio eſſe, qui Francorum imperium quandoque deſtruerent. Thiadericus vero propriis vtilitatibus conſulens, ſuſcepit in fide viros, demandans vt ad oppugnandam vrbem præpararentur. Illi à rege regreſſi caſtrametati ſunt ad meridianam plagam vrbis in pratis fluuio contiguis: & poſtera die prima luce ſurgentes, ſumptis armis oppugnant oppidum incenduntque. Capto oppido & incenſo aciem ordinant ex aduerſo portæ orientalis. Clauſi muris dum acies vident ordinatas, ac ſe in vltimis neceſſitatibus conſtitutis audacter erumpunt portis, cœcoque furore irruunt in aduerſarios, & telis emiſſis, gladiis proinde res agitur. Cumque graue bellum oriretur, plures hinc, plures inde ſternuntur: iſtis pro patria, pro vxoribus ac natis, poſtremo pro ipſa vita pugnantibus: Saxonibus vero pro gloria, & pro terra acquirenda certantibus. Attollitur clamor virorum inuicem exhortantium, fragor armorum, & gemitus morientium: taliq; ſpectaculo tota dies illa latrahitur. Cumque fierent cædes, vbique vlulatus, & neutrum agmen loco ceſſiſſet, iam tardior hora prælium diremit. Eo die ex Thuringis multi interfecti, multi ſauciati: de Saxonibus vero numerata ſunt ſex millia cæſa. Mittitur igitur Hiringus ab Erminfrido cum ſupplici legatione, & omnibus ſuis theſauris ad Thiadericum pro pace ac ſpontanea deditione. Et accedens Hiringus hæc ait: miſit tibi quondam tuus propinquus modo ſeruus, vt ſi non ſui miſerearis, miſeræ ſaltem ſororis tuæ miſerearis, nepotum quoque tuorum in vltima neceſſitate conſtitutorum. Dum hæc lacrymans dixiſſet, interpellatio Principum auro corruptorum adiecit, quia decens foret clementiæ regali, quo talem ſupplicationem non ſperneret, communium quoque naturæ rerum non obliuiſceretur, vtiliuſque eſſe eum in fide ſuſcipere, quem iam ſuperatum haberet, tamque contritum, vt nunquam ſe contra eum poſſit leuare, quam illud genus hominum indomabile, & ad omnem laborem perdurabile, à quo nihil expectaret Francorum imperium, niſi ſolum periculum. In peracto quoque bello conſiderare poſſet, quam duri & inſuperabiles exiſterent Saxones, ideoque melius eſſe, vt ſuſceptus Thuringis, pariter eos eiicerent de finibus ſuis. His dictis, licet inuitus, flectitur tamen Thiadericus, promiſitque poſtera die generum ſuum ſe ſuſcepturum, Saxoneſque abiecturum. His auditis, Hiringus veſtigiis proſternitur regis, laudauitque ſententiam clementiæ imperialis, & miſſo ad dominum optato nuncio lætum eum, omnemque vrbem ſecuriorem reddidit, manſitque in caſtris ipſe, ne quid aduerſi

Saxones Turingorũ hoſtes Francorum auxiliarii.

Saxonum habitus.

Virtus ad Schidingam

Hiringus pacis internuncius.

uerſi

uerſi nox ipſa moliretur. Interea vrbe ex pace promiſſa ſecuriore reddita, egreſſus eſt quidam cum accipitre victum quæritans ſupra litus fluuii ſupradicti. Emiſſa vero volucre, quidam ex Saxonibus in vlteriore ripa ilico eam ſuſcepit. *Accipiter captus noua oppugnationis cauſa.* Quo rogante vt remitteretur, Saxo dare negauit. Ille autem, da, inquit, & ſecretum tibi ſociiſque tuis vtile prodam. Saxo econtra, dic, vt accipias, quod quæris. Reges, inquit, inter ſe pace facta decretum tenent, ſi cras inueniamini in caſtris, capiamini, aut certe occidamini. Ad hæc ille, ſerione hæc an ludo ais? Secunda hora ait, ſequentis diei probabit, quia vos oporteat ſine ludis agere. Quapropter conſulite vobis ipſis, & fuga ſalutem quærite. Saxo ſtatim emittens accipitrem, ſociis retulit, quæ audiuit. Illi ſatis commoti, non inueniebant in promptu, quid ſuper hoc agere debuiſſent. Erat autem tunc in caſtris quidam iam ſenior, ſed viridi ſenectute adhuc vigens, qui merito bonarum virtutum pater patrum dicebatur, nomine Hathagaſt. *Hathagaſt. Saxonum ſignum.* Hic arripiens ſignum, quod apud eos habebatur ſacrum, leonis atque draconis, atque deſuper aquilæ volantis inſignitum effigie, quo oſtentaret fortitudinis atque prudentiæ, & earum rerum efficaciam, & motu corporis animi conſtantiam declarans, ait: hucvſque inter optimos Saxones vixi, & ad hanc ferme vltimam ſenectutem ætas me perduxit, & nunquam Saxones meos fugere vidi: & quomodo nunc cogor agere quod nunquam didici? Certare ſcio, fugere ignoro, nec valeo: ſi fata non ſinunt vltra viuere, liceat ſaltem, quod mihi dulciſſimum eſt, cum amicis occumbere. Exemplo mihi paternæ virtutes ſunt, amicorum corpora circa nos proſtrata, qui maluere mori, quam vinci, impigras animas amittere, quam coram inimicis loco cedere. Sed quid neceſſe habeo exhortationem protrahere tantiſper de contemtu mortis? Ecce ad ſecures ibimus: ad cædem tantum, non ad pugnam: nam de promiſſa pace, ac noſtro graui vulnere nihil ſuſpicantur aduerſi: hodierno quoque prælio fatigati, quemadmodum ſunt ſine metu, ſine vigiliis, & ſolita cuſtodia manent. Irruete igitur ſuper improuiſos, ac ſomno ſepultos, parum laboris eſt: Sequimini me ducem, & hoc canum caput meum vobis trado, ſi non euenerit quod dico. Illius igitur optimis verbis erecti, quod ſupererat diei in reficiendis ſuis corporibus expendebant: deinde prima vigilia noctis, qua ſolet ſopor grauior occupare mortales, dato ſigno, ſumptis armis, præcedente duce, irruunt ſuper muros, inuenienteſque ſine vigiliis ac cuſtodiis ingreſſi ſunt vrbem cum clamore valido. Quo excitati aduerſarii, alii fugæ ſalutem quærere, alii per plateas & muros vrbis vt ebrii errauere, alii in Saxones, ciues ſuos putantes, incidere. Illi vero omnes perfectæ ætatis morti tradidere, impuberes prædæ ſeruauere. Eratque nox illa plena clamoribus, cæde, atque rapina, nulluſque locus in omni vrbe quietus, donec aurora rutilans ſurgit, & incruentam declarat victoriam. Cumque penes regem videlicet Erminfridum ſumma victoriæ eſſet, requiſitus, cum vxore & filiis ac raro comitatu euaſiſſe repertus eſt. *Erminfridi fuga.* Mane autem facto, ad Orientalem portam ponunt aquilam, aramque victoriæ conſtituentes ſecundum errorem paternum ſacra ſua propria veneratione venerati ſunt: nomine Martem effigie columnarum innitentes, Herculem loco Solis, quem Græci appellant Apollinem. *Saxonum religio Ethnica.* Ex hoc æſtimationem illorum apparet vtcunque probabilem, qui Saxones Originem duxiſſe putant de Græcis, quia Hirmin, vel Hermes, Græcis Mars dicitur: quo vocabulo ad laudem vel ad vituperium, vſque hodie etiam ignorantes vtimur. *Græcis deus Mars eſt: igitur Mercurius:* Per triduum igitur dies victoriæ agentes, & ſpolia hoſtium diuidentes exſequias Cæſorum celebrantes laudibus ducum in cœlum attollunt, diuinum ei animum inſiſſe cœl. Itemque virtutem acclamantes, qui ſua conſtantia tantam eos egerit perficere victoriam. Acta ſunt hæc autem omnia, vt maiorum memoria prodit, Kal. Octobris, qui dies erroris religioſorum ſanctione virorum mutati ſunt in ieiunia & orationes, oblationes quoque omnium nos præcedentium Chriſtianorum. His itaque omnibus peractis reuerſi ſunt ad Thiadericum in caſtra & ab eo ſuſcepti, ſatiſque laudati & in terra præſenti in æternam poſſeſſionem donati ſunt. Socii quoque Francorum & amici appellati, vrbem cui ab igne vt propriis mœnibus pepercere, primum incoluerunt. *Saxonia parte Thuringiæ donatur Socii atque Amici Francorum appellati.* Qui autem finis regis ſecutus ſit, qui memorabilis fama eſt, prodere non negligo. Miſſus denique Iringus ad Thiadericum eo die quo capta eſt ciuitas proxima nocte ſuſceptus ab eo permanſit in caſtris. Audito autem, quia elapſus eſſet Erminfridus, egit vt dolo reuo-

In Erminfridum inſidiæ eiuſque cædes. caretur, & Hiringus eum interficeret, tanquam claris muneribus ab ipſo donandus, ac magna poteſtate in regno honorandus, ipſe vero Thiadericus cædis illius quaſi alienus exiſteret. Quod cum Hiringus ægre ſuſcepiſſet falſis promiſſionibus corruptus ceſſit, ſeque parere voluntati illius conſeſſus eſt. Reuocatus itaque Erminfridus proſternitur veſtigiis Thiaderici. Hiringus vero tanquam armiger regalis *Iuſta proditoris pœna.* ſtans ſecus euaginato gladio proſtratum dominum trucidauit. Statimque ad eum ait rex: tali facinore omnibus mortalibus odioſus factus dominum tuum interficiendo, viam habeto apertam à nobis diſcedendi, ſortem vel partem tuæ nequitiæ nolumus babere. Merito, inquit, Hiringus, odioſus omnibus mortalibus factus ſum, quia tuis parui dolis: antequam tamen exeam purgabo hoc ſcelus meum, vindicando dominum meum: & vt euaginato gladio ſtetit, ipſum quoque Thiadericum obtruncauit, ſumenſque corpus domini ſuper cadauer Thiaderici, vt vinceret ſaltem mortuus, qui vincebatur viuus, viamque ferro faciens diſceſſit. Si qua fides his dictis adhibeatur penes lectorem eſt. Mirari tamen non poſſumus, in tantum famam præualuiſſe, vt Hiringi nomine, quem ita vocitant, lacteus cœli circulus vſque in præſens ſit notatus. Saxones igitur poſſeſſa terra ſumma pace quieuerunt, ſocietate Francorum atque amicitia vſi. Parte quoque agrorum cum amicis auxiliariis vel manumiſſis diſtributa, reliquias pulſæ gentis tributis condemnauere: vnde vſque hodie gens Saxonum triſormi genere ac lege præter conditionem ſeruilem, diuiditur. A *Saxonum principes & gentes tres.* tribus etiam principibus totius gentis Ducatus adminiſtrabatur, certis terminis exercitus congregandi poteſtate contentis, quos ſuis locis ac vocabulis nouimus ſignatos, in Orientales ſcilicet, populos, Angarios atque Weſtualos. Si autem vniuer*Lex belli.* ſale bellum ingrueret, ſorte eligitur, cui omnes obedire oporteat, ad adminiſtrandum imminens bellum. Quo peracto, æquo iure ac propria poteſtate vnuſquiſque contentus viuebat. De legum vero varietate noſtrum non eſt in hoc libello diſſerere, cum apud plures inueniatur lex Saxonica diligenter deſcripta. Sueui vero Trans*Sueui Transalbini.* albini illam, quam incolunt, regionem, eo tempore inuaſerunt, quo Saxones cum Longobardis Italiam adiere, vt eorum narrat hiſtoria, & ideo aliis legibus, quam Saxones vtunt[.]. Igitur Saxones variam fidem Francorum experti, de quibus nobis non eſt dicendum, cum in eorum geſtis, inueniatur ſcriptum, paterno errore obligati *Carolus M. Saxones ad Chriſtianiſmum perducit.* vſque ad tempora Caroli magni perdurabant. Magnus vero Carolus, cum eſſet regum fortiſſimus, non minori ſapientia vigilabat. Enimuero conſiderabat, quia ſuis temporibus omni mortali prudentior erat, finitimam gentem nobilemque vano errore retineri non oportere, modis omnibus ſatagebat, quatenus ad veram viam duceretur, & nunc blanda ſuaſione, nunc bellorum impetu ad id cogebat, tandemque trigeſimo imperii ſui anno obtinuit: Imperator quippe ex rege creatus eſt, quod multis temporibus elaborando non defecit. Ob id qui olim ſocii & amici erant Francorum, iam fratres & quaſi vna gens ex Chriſtiana fide, veluti modo videmus, facta eſt. Vltimus vero Carolorũ apud Orientales Francos imperantium Lothowicus ex Ar*Ludowicus Cæſar vltimus Carolorum. Ludgarda Auguſta* nulfo fratruele Karoli, huius Lotharii regis proaui, natus erat. Qui cum accepiſſet vxorem nomine Liudgardam, ſororem Brunonis ac magni Ducis Ottonis, non multis poſt hæc vixerat annis. Horum pater erat Luidolfus, qui Romam profectus tran*Ludolphus Dux Saxonum.* ſtulit reliquias beati Innocentii Papæ. Ex quibus Bruno cum Ducatum adminiſtraret totius Saxoniæ, duxit exercitum contra Danos, & inundatione repentina *Bruno* circumfuſus, non habens locum pugnandi, periit cum omni exercitu, fratri natu quidem minori, ſed omni virtute multo potiori, relinquens Ducatum. Regi autem Lothowico, non erat filius, omniſque populus Francorum atque Saxonum quærebat *Otho. Conradus I. Cæſar.* Ottoni diadema imponere regni. Ipſe vero quaſi iam grauior recuſabat imperii onus: eius tamen conſultu Cunradus quondam Dux Francorum vngitur in regem: penes *Henricus Aucept.* Ottonem tamen ſummum ſemper & vbique vigebat imperium. Natus eſt autem ei filius toti mundo neceſſarius, regum maximus optimus Henricus, qui primus libera poteſtate regnauit in Saxonia: qui cum prima ætate omni genere virtutum vitam ſuam ornaret, de die in diem proficiebat præcellenti prudentia, & omnium bonorum actuum gloria: nam maximum ei ab adoleſcentia ſtudium erat in glorificando gentem

ſuam

ſuam, & pacem confirmando in omni poteſtate ſua. Pater autem videns prudentiam adoleſcentis, & conſilii magnitudinem, reliquit ei exercitum & militiam aduerſus

Dalmanti.

Dalamantiam, contra quos diu ipſe militauit. Dalamanti vero impetum illius ferre non valentes, conduxetunt aduerſus eum Auares, quos modo Vngaros vocamus

Auares ſeu Vngari orti ab Hunis & hi à Gothis.

gentem bello aſperrimam. Auares autem vt quidam putant, reliquiæ erant Hunorum. Huni egreſſi ſunt de Gothis, Gothi autem de Inſula, vt Iordanus narrat, nomine Sulza, egreſſi ſunt. A proptio autem Duce nomine Gotho Gothi appellari ſunt. Coram quo cum quædam mulieres in exetcitu ſuo rerum veneficatum argue- rentur, requiſitæ ſunt & inuentæ culpabiles. Quarum cum eſſet multitudo, à merita quidem pœna abſtinuit, ab exetcitu tamen omnes eiecit. Eiectæ autem Syluam proximam petierunt: quæ cum mari cingerentur, & Mæoticis paludibus, inde exeundi aditus non patebat. Prægnantes autem iam quædam ex illis, ibidem partum ediderunt: à quibus cum alii atque alii naſcerentur, facta eſt gens valida: fetarum more viuentes, inculti & indomiti, facti ſunt venatores acetrimi. Poſt multa vero ſecula, cum aliam mundi partem illic commotantes penitus ignorarent, contigit ceruam venatu inueniri, eamque perſequi, donec ipſa præcedente omnibus retro mortalibus intranſmeabilem hactenus viam per Mœoticas paludes tranſmearent, ibique vrbes & oppida, & inuiſum antea genus hominum videntes, eadem via reuerſi ſunt, ſociis talia referentes. Illi autem cutioſitatis cauſſa cum multitudine pertexerunt audita probare. Finitimæ autem vrbes & oppida, cum ignotam multitudinem, & corpora cultu habituque horrenda vidiſſent, dæmonia eſſe credentes fugiebant. Illi vero ad nouas rerum facies ſtupentes, admirati, primum quidem a cæde atque rapina abſtinuerunt, ſed nemine reſiſtente humana tacti cupidine, multa cæde hominum facta nulli rei proinde parcebant: & capta præda magna ad ſedes ſuas reuerſi ſunt. Videntes autem quia res eis ſecus cederent, cum vxoribus ac filiis & omni agreſti ſupellectile iterum venientes & finitimas gentes circumquaq; vaſtantes, Pannoniam poſttemo inhabitare cœperunt. Victi autem à magno Carolo, & trans Danubium pulſi, ac ingenti vallo circumfuſi, prohibiti ſunt à conſueta gentium depopulatione. Imperante autem Arnulfo deſtructum eſt opus, & via eis nocendi patefacta, eo quod iratus eſſet Imperator Centupulcho Regi Morauorum.

Suantepolcus Rex Morauorum.

Deinde quantam ſtragem, quantamque iniuriam imperio Francotum fecerint, vrbes ac regiones adhuc deſolatæ teſtantur. Hæc ideo de hac gente dicere arbittati ſumus, vt poſſit tua claritas agnoſcere, cum qualibus auo tuo, patrique certandum fuerit, vel à quibus hoſtibus per eorum providentiæ virtutem, & armorum inſignia tota iam ferè Europa liberata ſit.

Mali conſilii euentus infelix.

Prædictus igitur exercitus Vngarorum à Sclauis conductus, multa ſtrage in Saxonia facta, & infinita capta præda, in Dalamantiam reuerſi, obuium inuenerunt alium exercitum Vngarorum, qui comminati ſunt bellum inferre amicis eorum, eo quod auxilia eorum ſpreuiſſent, dum illos ad tantam prædam duxiſſent. Vnde factum eſt, vt ſecundo vaſtaretur Saxonia ab Vngaris, & priori exercitu in Dalamantia ſecundum exſpectante, ipſa quoque in tantam penuriæ miſeriam ducta ſit, vt aliis nationibus eo anno, relicto proprio ſolo, pro annona ſeruirent. Igitur patte pattiæ & magno duce Ottone defuncto, illuſtri & magnifico filio Henrico totius Saxoniæ ipſe reliquit ducatum.

Henricus Auceps Dux Saxonum.

Cum autem ei eſſent & alii filii, Thanemarus & Luitolfus, ante pattem ſuum obierunt. Rex autem Cunradus cum ſæpe expertus eſſet virtutem novi Ducis, veritus eſt ei tradere omnem poteſtatem patris. Quo factum eſt, vt indignationem incurreret totius exercitus Saxonici.

Conradi Caſ. in Henricum inuidia & inſidia.

Ficte tamen pro laude & gloria optimi Ducis plura locutus, promiſit ſe maiora ſibi daturum, & honore magno glorificaturum. Saxones vero huiuſcemodi ſimulationibus non attendebant, ſed ſuadebant Duci ſuo, vt ſi honore paterno eum nollet ſponte honorare, rege invito quæ vellet obtinere poſſet. Rex autem videns vultum Saxonũ erga ſe ſolito auſteriorem, nec poſſe publico bello Ducem eorum cõterere, ſuppetente illi fortium militum manu, exercitus quoq; innumera multitudine, egit vt quoq; modo interficeretur dolo. Ad hocque negocium habens, vt fertur, maxi-

Ingenium verſipelle. Conradus Dux Francorum. me idoneum Mogontiacæ ſedis epiſcopum, nomine Hattonem. Hic obſcuro genere natus, ingenioque acutus, & qui difficile diſcerneretur, melior cõſilio foret, an peior, quod ex vno eius actu colligi poteſt. Nam cum bellum eſſet Conrado, regis Cunradi patri ex Adelberto Henrici ex ſorore nepoti, primum interfectus eſt frater Adelberti: poſtea in vltionem fratris Cunradus quoque occiſus eſt ab Adelberto, nec vllus regum tam ingens bellum inter eminentes viros potuit ſedare. *Adelbertus Papeburg.* Summus poſtremo Pontifex mittitur ad ſedandam tam ingentem diſcordiam: & ingreſſus ciuitatem Adelberti, ſub iureiurando ſpopondit, aut ei pacem cum rege facturum, aut incolumem ſuo loco conſtituturum. *Fraudulenta machinatio.* His pactis conſentiens Adelbertus, fidei gratia & amicitiæ, quod dignaretur aliquid guſtare, roganit. Quo negante, ilico egreſſus eſt vrbem. Cumque pertranſiſſet oppidum cum omni comitatu, fertur proclamaſſe, proh, inquit, ſæpius petit, qui oblata ſpernit: tædet me longioris viæ, tardioriſque horæ: nam ieiuni tota die non poſſumus ambulare. Lætus Adelbertus inclinauit ſe ad genua Pontificis, & vt guſtandi gratia in vrbem reuerteretur depoſcit. Pontifex in vrbem reuerſus cum Adelberto, liberatur à lege iuramenti, vt ſibi videbatur, eo quòd incolumem eom loco ſuo conſtituiſſet. *LudoWicus 4. Cæſar.* Poſt hæc regi à Pontifice præſentatus Lothowico, & damnatus capitalem accepit ſententiam. Hac igitur perfidia quid nequius? Attamen vno capite cæſo, multorum capita populorum ſaluantur. Et quid melius eo conſilio, quo diſcordia diſſolneretur, & pax redderetur? Ea itaque varietate virum nobis proprie à ſumma clementia conceſſum aggreſſus eſt, fecitque ei torquẽ auream fabricari, & invitauit ad conuiuium, quo magnis ab eo muneribus honoraretur. Interea Pontifex opus conſiderandi gratia ingreditur ad aurificẽ: & viſa torque ingemuiſſe fertur. Gemitus cauſam aurifex interrogat. Cui reſpondit, quia optimi viri, & ſibi cariſſimi, ſcilicet Henrici ſanguine illa torques deberet intingoi. Aurifex audita ſilentio texit, & opere perfecto traditoque, miſſionem petit & accipit: & obuians Duci eunti ad negocia, indicauit ei quæ audiuit. Ipſe autem vehementer iratus, vocat legatum Pontificis, qui iampridem aderat inuitandi eum gratia: Vade, inquit, dic Hattoni, quia durius collum non gerit Henricus, quam Adelbertus: & quia melius rati ſumus domi ſedere, & de eius ſeruitio tractare, quàm comitatus noſtri multitudine modo eum grauare. Et ſtatim omnia, quæ iuris ipſios erant, in omni Saxonia, vel Turingoi ũ terra, occupauit. Bu ghardum quoq; & Bardonem, quorum alter gener regis erat, in tantum afflixit, & bellis frequentibus contriuit, vt terra cederent, eorumque omnem *Hominis fraudulenti mors.* poſſeſſionem ſuis militibus diuideret. Hatto autem videns ſuis calliditatibus finem impoſitum, nimia iuſtitia ac morbo pariter non poſt multos dies confectus interiit. Fuere etiam, qui dicerent, quia fulmine cœli tactus, eoque ictu diſſolutus poſt tertium diem defeciſſet. Rex autem miſit fratrem cum exercitu in Saxoniam, ad eam deuaſtan- *Heresburg.* dan..Qui appropians vrbi, quę dicitor Heresburg, ſuperbe locutum tradunt: quia nihil ei maiori curæ eſſet, quam quod Saxones pro muris ſe oſtendere non auderent, quo cũ *Arrogantia punita.* eis dimicare potuiſſet. Adhuc ſermo in ore eius erat, & ecce Saxones ei occurrerunt miliario vno ab vrbe, & inito certamine tanta cæde Franci mulctati ſunt, vt à mimis declamaretur, vbi tantus ille infernus eſſet, qui tantam multitudinem cæſorum ca- *Eberhardus Cæſaris frater.* pere poſſet. Frater autem regis Euerhardus liberatus à timore abſentiæ Saxonum (nam eos præſentes vidit) & ab ipſis turpiter fugatus, diſceſſit. Andiens autem Rex male pugnatum à fratre, congregata omni virtute Francorum, perrexit ad requirendum *Grona.* Henricum. Quem compertum in præſidio vrbis, quæ dicitur Grona, tentauit illud oppugnare præſidium. Et miſſa legatione pro ſpontanea deditione, ſpondet, ſe per *Ditmarus Comes aſtuque ſtratagema.* hoc ſibi amicum futurum, non hoſtem experturom. Huic legationi interuenit Thiatmarus ab oriente, vir diſciplinæ militaris peritiſſimus, varius, conſilioque magnus, & qui calliditate ingenii multos mortales ſuperaret. Hic ſuperveniens legatis regis præſentibus interrogat, vbi vellet exercitum caſtrametari. At ille iam ſuaſus cedere Francis accepit fiduciam, audiens de exercitu, credens ita eſſe. Thiatmarus verò fictè loquebatur: cum quinque enim tantummodo viris venerat. De numero autem legionum ſciſcitante Duce, ad triginta fere legiones ſe producere poſſe reſpondit: & ita deluſi legati regreſſi ſunt ad regẽ. Vicit vero eos calliditate ſua Thiatmarus,

matus, quos ipſe Dux ferro vincere non potuit Henricus. Nam anteluceanum relictis caſtris Franci, vnuſquiſque rediit in ſua. Rex autem profectus in Baioariam dimicauit cum Arnulfo, & ibi, vt quidam tradunt, vulneratus reuertitur in patriam ſuam. *Arnulfus Dux Bauariæ.* Cumque ſe morbo ſenſiſſet laborare, pariter cum defectione primæ fortunæ, vocat fratrem, qui eum viſitandi gratia adierat: quem ita alloquitur: *Conradi Cæſaris morbus & mandata ſtrema.* Sentio inquit, frater, diutius me iſtam vitam tenere non poſſe, Deo, qui ordinauit ita, imperante, grauique morbo id cogente. Quapropter conſiderationem tui habeto, & quod ad te maxime reſpicit, Francorum toti regno conſulito, attendendo fratris tui conſilio. Sunt nobis, frater, copiæ exercitus congregandi atque ducendi: ſunt vrbes & arma cum regalibus inſigniis, & omne quod decus regium depoſcit, præter fortunam atque mores. Fortuna, frater, cum nobiliſſimis moribus Henrico cedit, rerum publicarum ſecus Saxones ſumma eſt. Sumptis igitur his inſigniis, lancea ſacra, armillis aureis cum chlamyde, & veterum gladio regum, ac diademate, ito ad Henricum, facito pacem cum eo, vt eum fœderatum poſſis habere in perpetuum. Quid enim neceſſe eſt, vt cadat populus Francorum tecum coram eo? ipſe enim vero Rex erit & imperatur multorum populorum. His dictis frater lacrymans ſe conſentire reſpondit. Poſt hæc verò ipſe Rex moritur, vir fortis & potens, domi militiæque optimus, largitate ferenus, & omnium virtutum inſigniis clarus: ſepeliturque in ciuitate ſua Wilinburg, cum mœrore ac lacrymis omnium Francorum. *Mors & ſepultura.* Vt ergo Rex imperarat Euethardus adiit Henricum, ſeque cum omnibus, theſauris illi tradidit, pacem fecit, amicitiam promeruit, quam fideliter familiariterque vſque in finem obtinuit. Deinde congregatis principibus & natu maioribus exercitus Francorum in loco, qui dicitur Fridisleri, deſignauit eum regem coram omni populo Francorum atque Saxonum. *Fridislaria. Henr. Auceps Conrado ſurrogatur.* Cumque ei offerretur vnctio cum diademate a ſummo Pontifice, qui eo tempore Herigerus erat, non ſpreuit, nec tamen ſuſcepit, ſatis, inquiens, mihi eſt, vt præ maioribus meis Rex dicar & deſigner, diuina annuente gratia, ac veſtra pietate: penes meliores verò nobis vnctio & diadema ſit: tanto honore nos indignos arbitramur. *Herigerus Moguntinus.* Placuit itaque ſermo iſte coram vniuerſa multitudine, & dextris in cœlum leuatis, nomen noui regis cum clamore valido ſalutantes frequentabant. Eo ordine rex factus Henricus, perrexit cum omni comitatu ſuo ad pugnandum contra Burckhardum Alemanniæ Ducem. *Burchardus Dux Alemanniæ.* Hic cum eſſet bellator intolerabilis, ſentiebat tamen, quia valde prudens erat, congreſſionem regis ſuſtinere non poſſe, tradidit ſemet ipſum ei cum vniuerſis vrbibus & populo ſuo. Et rebus proſperè geſtis, tranſiit inde in Baioariam, cui præſidebat Arnulfus Dux. Quo comperto, in præſidio vrbis, quæ dicitur Reginesburg, obſedit eum. *Arnulfus Bauarus. Reginesburg.* Videns autem Arnulfus, quia reſiſtere regi non ſufficeret, apertis portis egreſſus eſt ad regem, tradito ſemet ipſo cum omni regno ſuo. Qui honorifice ab eo ſuſceptus, amicus regis appellatus eſt. Rex autem de die in diem proficiſcens & creſcens, robuſtior, maiorque & clarior pollebat, Cumque regnum ab anteceſſoribus ſuis ex omni parte confuſum ciuilibus atque externis bellis colligeret, & pacificaret & adunaret, ſigna mouit contra Galliam & Lotharii regnum. *Lotharii regnum ſiue Lotharingia.* Lotharius enim erat filius Lothowici Imperatoris à Magno Carolo nati: huic erant fratres Carolus & Lothowicus. Carolo Aquitaniæ & Waſconorum ceſſere regiones, terminum habens ab occidente Barcinonam Hiſpaniæ vrbem: ab Aquilone Britannicum mare: & ad meridiem iuga Alpium: ad orientem vero Moſam fluuium. Inter Moſam vero fluuium & Rhenum Lothario regnum ceſſit. Lothowico autem à Rheno vſque ad fines Illyrici & Pannoniæ, ad Oram, alii Oderam, quoq; fluuium & terminos Danorum imperium erat. Sub his fratribus bellum famoſum actum eſt in Fontnith, antequam hæc diuiſio regni fieret. Poſtea verò facta inuiolabiliter manſit, quouſque iure hereditario hæc regna omnia cederent Carolo huius Lothowici proauo, de quo ſupra mentionem fecimus. Hunc quidam ex Orientalibus Francis adiens, nomine Odo, vir fortis & prudens, egitque conſilio ſuo, vt cum Danis bene pugnaretur, qui iam multis annis Caroli regnum vexabant, vnaque die ex eis ad centum millia cæderentur. Ex hoc ille Odo clarus & inſignis habitus, & à Rege ſecundus ſignificatus, cum ad eum venerit vno tantum ſeruulo Comite contentus. *Odo Oſtro-Francus eiuſque incrementa.* Moriens autem Carolus iuſſit

iuſſit Odonem memorem beneficii ſui fore, & miſericordiam ſibi præſtitam, filio, ſi naſceretur, nen negaret. Nam filins ei tunc non erat, ſed regina prægnans fuit, Cumque poſt mortem patris filius naſceretur, Odo eum & regno pariter & nomine paterno declarauit. Sed Arnulfus Imperator, qui ſeniorem Carolum Germania expulit, poſt morrem eius omne regnum ipſius ſibi vendicauit. Huic Odo diadema & ſceptrum & cætera regalia ornamenta obtulit, imperiumque domini ſui gratia Imperatoris Arnulfi obtinuit. Vnde vſque hodie certamen eſt de regno Carolorum ſtirpi & poſteris Odonis, concertatio quoque regibus Carolorum & Orientalium Francorum ſuper regno Lotharii. Ob quod Henricus rex mouit caſtra contra Carolum, eiuſque ſæpius fudit exercitum, iuuitque virum fortem fortuna. Nam Hugo, cuius pater Rodbertus, filius Odonis ab exercitu Caroli occiſus eſt: miſit, & dolo eum cepit, poſuitque in cuſtodia publica, donec vitam finiret. Henricus autem rex audiens caſum Caroli, dolebat, humanæque mutabilitatis communem admiratus eſt fortunam, quia non minori claruit religioſitate, quam armorum virtute. Iudicauitque abſtinere quidem ab armis, verum potius arte ſuperaturum ſperauit Lotharios, quia gens varia erat, & artibus aſſueta, bellis prompta, mobiliſque ad rerum nouitates. Eo tempore erat quidam de Lothariis nomine Chriſtianus, qui videns regi cuncta proſpere procedere, quæſiuit, quomodo maiori gratia apud regem honoraretur: & ſimulata inſtimitate, vocauit ad ſe Giſelbertum, cui principatus regionis paterna ſucceſſione ceſſit, cepitque eum arte, & ſub cuſtodia regi Henrico transmiſit. Erat autem Giſelbertus nobili genere, ac familia antiqua natus. Quem rex ſatis lætus ſuſcepit, quia per ipſum ſolum totum Lotharii regnum ſe habiturum arbitratus eſt. Deinde videns adoleſcentem valde induſtrium, genere ac poteſtate, diuitiis quoque clatum, liberaliter eum cœpit habere, ac poſtremo deſponſata ſibi filia, nomine Geiberga, affinitate pariter cum amicitia iunxit eum ſibi, ſublegato omni ei Lotharii regno. Genuit quoque ei & alios filios clara & nobiliſſima ac ſingularis prudentiæ regina, nomine Mathilda, primogenitum mundi amorē, nomine Oddonem, ſecundum patris nomine inſignitum, virum fortem & induſtrium Henricum, tertium quoq; nomine Brunonē, quem Pontificis ſummi ac Ducis magni vidimus officium gerentem. Ac ne quis eum culpabilem ſuper hoc dixerit, cum Samuelem ſanctum, & alios plures, ſacerdotes pariter legamus & iudices. Aliam quoque filiam genuit, quæ nupſerat Hugoni Duci. Erat namque ipſa Domina regina filia Theoderici, cuius fratres erant Witekind, Immet, Reginbern. Reginbern autem ipſe erat, qui pugnauit contra Danos multo tempore Saxoniam vaſtantes, vicitque eos, liberans patriam ab illorum incurſionibus vſque in hodiernum. Et hi erant ſtirpis magni Ducis Widekindi, qui bellum potens geſſit contra Magnum Carolum per triginta ferme annos. Cumque iam ciuilia bella ceſſarent, iterum Vngari totam Saxoniam percurrentes, vrbes & oppida incendio tradiderunt, & tantam cædem vbique egere, vt vltimam depopulationem comminarentur. Rex autem erat in præſidio vrbis, quæ dicitur Werlaon. Nam rudi adhuc militi, & bello publico inſueto, contra tam ſæuam gentem non credebat. Quantam autem ſtragem fecerint illis diebus, aut quanta monaſteria ſuccenderint, melius iudicamus ſilere, quam calamitates noſtras verbis quoq; iterare. Contigit autem, quendam ex principibus Vngarorum capi, vinctumque ad regem duci. Vngari vero ipſum in tantum dilexere, vt pro redemtione illius innumera auri & argenti pondera offerrent. Rex autem ſpernens aurum, expoſtulat pacem, tandemque obtinuit, vt reddito captiuo cum aliis muneribus, ad nouem annos pax confirmaretur. Quando vero Rex Rhenum tranſierat, ad dilatandum ſuper Lotharios imperium ſuum, occurrit ei legatus Caroli, & ſalutato eo verbis humilimis: Dominus meus, inquit, Carolus, regia quondam poteſtate præditus, modo priuatus, miſit me ad te, demandans, quia nihil ei ab inimicis circumuento iucundius, nihil dulcius eſſe poteſt: quam de tui magnifici profectus gloria aliquid audire, fama virtutum tuarum conſolari. Et hoc tibi ſignum fidei & veritatis transmiſit, protulitque de ſinu manum precioſi martyris Dionyſii, auro gemmiſque incluſam, hoc, inquit, habeto pignus fœderis perpetui, & amoris vicarii. Hanc partem vnici ſolatii Francorum Galliam inhabitantium, poſtquam nos deſeruit inſignis martyr Vitus ad noſtram perniciem, veſtiamque perpetuam

Rex creatus & inde nata contentiones.

Carolus Rex Galliæ.

Hugo Magnus Comes Par.

Lotharii ſiue Lotharingi.

Chriſtianus Lotharingus.

Giſelbertus Dux Lotharingiæ.

Henrici Cæſaris coniunx & liberi.

Theodoricus ſocer Cæſaris eiuſque liberi.

Widekindus M.

Vngarorum irruptio.

Werlao.

Induciæ nouennales cum Vngaris.

Franci in Gallia.

petuam pacem, Saxoniam viſitauit, communicare tecum maluit. Neque enim poſtquam translatum eſt corpus à nobis, ciuilia vel externa ceſſauere bella: eodem quippe anno Dani & Nortmanni regionem noſtram inuaſerunt. Rex autem munus diuinum cum omni gratiarum actione ſuſcipiens, proſternitur reliquiis ſanctis, & deoſculans eas, ſumma veneratione veneratus eſt. Inclytus vero martyr, de quo legatus Karoli diſſeruit, erat in Lycia prouincia nobili natus familia, ſed pagana, quem pater præſidi prouinciæ Valeriano, præſentauit, eumque præſes ipſe ad immolandum ſimulacris coegit, ſed interea manum perdidit, & oratione ipſius iterum ſanam recepit. Brachia tortoribus aruerunt, ſed meritis martyris reſtituta ſunt eis. Videns autem pater, quia tormenta irriſit, domum reduxit, cubiculo omnibus deliciis affluenti incluſit. Ibi cum arcana quædam Hylas (Sic enim vocabatur pater eius) conſpiceret, cœcus efficitur. Et coactus idolis abrenunciauit Chriſtum confeſſus. Illuminatus autem per merita filii ſui Viti, Chriſtum negauit, & filium interficere quæſiuit. Monitu angelico atque ductu Modeſtus iam grauior pædagogus, puerum ſumit, mare nauigat, ad Siler fluuium peruenit. Ibi ſub arbore quadam requieſcentes, vacant orationibus aquilis victum cotidianum miniſtrantibus. Populis eum viſitantibus puer prædicat Chriſtum, plures conuertit, plures baptiſmum ſuſcipere fecit. Poſt hæc à Diocletiano Cæſare vocatus Romam proficiſcitur, & filio Imperatoris per orationem Viti à Dæmonio purgato, thura diis offerre cogitur. Illo vero durius Imperatori reſpondente, beſtiis proiicitur, nec læditur. Deinde in medium clibani ardentis iactatur, & angelo flammas ſedante, illæſus egreditur. Vinculorum ingenti ferro oneratus carceri traditur, ſed ibi à Domino & multitudine angelorum viſitatur. Poſtremo tormento, quod cataſta dicitur, cum Modeſto & quadam nobili fœmina Creſcentia figitur, & fractis omnibus membrorum motibus, à Chriſto conſolatur. Nam fulmine cœli tortores racti, & tonitru ingenti perterriti ab eo fugantur. Subitoque repertus eſt in loco, vbi prius orationi vacabat, angelo Domini ibi eum reſtituente, & vltima oratione celebrata animas cœlo tradiderunt. Corpora vero Florentia, quædam illuſtris fœmina, terræ tradidit in eodem loco, qui dicitur Marianus. Eius vltimam orationem tuæ gloriæ ſignificare curaui, quo eius amore ardeas, & ardore ipſius amoris perpetuum eius patrocinium merearis. Domine, inquit, Ieſu Chriſte, fili Dei viui, perfice deſiderium cordis eorum & libera eos ab omnibus impedimentis huius ſeculi, & perduc eos ad gloriam tuam, qui per me glorificant te, & volunt gloriari de mei martyrii paſſione. Hanc vocem ſubſecuta eſt ſponſio diuinæ promiſſionis, rata & firma eſſe omnia quæ rogaſſet. Poſt multa vero tempora Romam veniens quidam Fulradus nomine, & ibi geſta legens precioſi martyris, notauit locum ſepulcri: veniensque leuauit reliquias ſacras, collocauitque eas in pago Pariſiaco. Inde regnante Ludowico Imperatore, translatæ ſunt in Saxoniam: & vt legatus Karoli confeſſus eſt, ex hoc res Francorum cœperunt minui, Saxonum vero creſcere: donec dilatatæ ipſæ ſua iam magnitudine laborant, vt videmus in amore mundi & totius orbis capite patre tuo: cuius potentiæ maieſtatem, non ſolum Germania, Italia atque Gallia, ſed tota ferè Europa non ſuſtinet. Colito itaque tantum patronum, quo adueniente, Saxonia ex ſeruiente facta eſt libera, & ex tributaria multarũ gentium domina. Neq; enim talis ac tantus ſummi Dei amicus tui gratia indiget, nos vero famuli ipſius indigemus. Vnde vt eum poſſis habere interceſſorem apud cœleſtem Imperatorem, habeamus te aduocatam apud terrenum regem, tuum ſcilicet patrem atque fratrem. Igitur Henricus Rex accepta pace ab Vngaris ad nouem annos, quanta prudentia vigilauerit in munienda patria, & in expugnando barbaras nationes, ſupra noſtram eſt virtutem edicere, licet omnimodis non oporteat taceri. Et primum quidem ex agrariis militibus nonum quemque eligens in vrbibus habitare fecit, vt cæteris confamiliaribus ſuis octo habitacula extrueret, frugum omnium tertiam partem exciperet ſeruaretque. Cæteri vero octo ſeminarent, & meterent, frugesque colligerent nono, & ſuis eas locis reconderent. Concilia & omnes conuentus atque conuiuia in vrbibus voluit celebrari, in quibus exſtruendis die noctuque operam dabant, quatenus in pace diſcerent, quid contra hoſtes in neceſſitate facere debuiſſent. Vilia autem nulla extra vrbes fuere mœnia. Tali lege ac diſciplina cum ciues aſſuefaceret, repente irruit ſuper Sclauos, qui dicuntur Heuelli, &

[*Legenda S. Viti.*]

[*Indigna martyre inuocatio.*]

[*Superſtitio.*]

[*Henricus Cæſar induſtriis optime vſus.*]

[*Eius bella Heuelli.*]

multos

multos eos prælijs fatigans, demum hyeme aſperrima, caſtris ſuper glaciem poſitis, cepit vrbem, quæ dicitur Brennaburg, fame, ferro, frigore. *Brandeburgum.* Cumq; illa vrbe potitus & omni regione: ſigna vertit contra Dalmantiã, aduerſus quam iam olim reliquit ei pater militiam: *Dalmantia. Grona.* & obſidens vrbem quæ dieitur Grona, vigeſima tandem die cepit eam. Præda vrbis militibus tradita, puberes omnes interfecti, pueri ac puellæ captiuitati *Praga eiuſque Rex.* ſeruatæ. Poſt hæc Pragam adiit cum omni exercitu, Bohemorum vrbem regemque eius in deditionem accepit: de quo quædam mirabilia prædicantur: quæ quia non *Boliſlaus Bohemus.* probamus, ſilentio tegi iudicamus. Frater tamen erat Boliſlaui, qui quandiu vixit, Imperatori fidelis & vtilis manſit. Igitur Rex Bohemias tributarias faciens reuerſus eſt in Saxoniam. Cumque vicinæ gentes à rege Henrico factæ eſſent tributariæ, Abotriti, Vulzi, Heuelli, Dalmatici, Bohemi, Redarii & pax eſſet: *Redarii.* Redarii defecerunt à *Wallisleue.* fide, & congregata multitudine, impetum fecerunt in vrbem quæ dicitur Wallisleui, ceperuntque eam, captis & interfectis omnibus habitatoribus eius, innumerabili videlicet multitudine. Quo facto omnes barbaræ nationes erectæ iterum rebellare auſæ ſunt. Ad quarum ferocitatem reprimendam traditur exercitus cum præſidio mi- *Bernhardus & Ditmarus duces belli Redarici.* litari Bernhardo, cui ipſa Redariorum prouincia erat ſublegata, additurque legato collega Thiatmarus, & iubentur vrbem obſidere, quæ dicitur Lunkini. Quinto obſidionis die venere cuſtodes exercitum barbarorum non longe eſſe adnunciantes: & quia nocte contigua impetum in caſtra facere decreuiſſent; Cumque plures eadem confirmarent: populus fidem paribus dabat dictis: & cum conuentus eſſet populi circa tentoria, legatus eadem hora collega dictante, præcepit, vt per totam noctem parati eſſent, ne qua forte irruptio barbarorum in caſtra fieret. Cum autem dimiſſa eſſet multitudo in caſtris, variaue re mœſtitia pariter atque lætitia, aliis bellum formidantibus, aliis autem deſiderantibus, & pro qualitate morum inter ſpem metumque verſabantur bellatores. Interea dies tranſit, & nox ſolito tenebroſior cum ingenti pluuia adeſt nutu diuino, quatenus conſilium peſſimum impediretur barbarorum. Vt ergo iuſſum eſt, tota nocte illa armati erant Saxones, & primo diluculo dato ſigno, Sacramentoque accepto, primum ducibus, deinde vnuſquiſque alteri operam ſuam ſub iuramento promittebat ad præſens bellum. Orto autem Sole (nam poſt pluuiam clara rediit ſerenitas) erectis ſignis procedebant. In prima quidem fronte legatus in barbaros impetum faciens: ſed cum pauci non præualerent aduerſus innumerabiles, reuerſus eſt ad exercitum, referens quia barbari non plures haberent equites, peditum vero innumerabilem multitudinem, & nocturna pluuia in tantum impeditam, vt ab equitibus coacti, ad pugnam procederent. Igitur ſole cadente, in humida veſtimenta barbarorum fumum aſcendere fecit vſque in cœlum, ſpem fiduciamque præſtans Dei populo, cuius faciei claritas atque ſerenitas circumfulſit illos. Igitur dato ſigno, & exhortante legiones legato, cum clamore valido irruunt in hoſtes. Cumque nimia denſitate iter pertranſeundi hoſtes non pateret, dextra læuaque ferro erumpentes, quoſcunque à ſociis ſecernebant, neci dabant. Cumque iam bellum grauaretur, & multi hinc atque inde caderent, & adhuc barbari ordines tenerent, legatus collegam, vt le- *Redariorũ ſtrages.* gionibus auxilio eſſet expoſtulat. Ille verò præfectum cum quinquaginta armatis lateri hoſtili immiſit, & ordines conturbauit: ex hoc cædi fugæque tota die hoſtes patebant. Cum ergo per omnes agros cæderentur, ad vrbem vicinam fugere tentabant. Collega autem hoc eis præcauente, proximum mare ingreſſi ſunt, & ita factum eſt, vt omnis illa nimia multitudo, aut gladio conſumeretur, aut in mari mergeretur. Nec peditum vllus ſuperfuit, equitum rariſſimus, deponiturque bellum cum caſu omnium aduerſariorum. Ingens interea oritur lætitia ex recenti victoria, dum omnes laudant Duces, vnuſquiſque verò militum prædicat alium ignauum quoque, vt in tali fortuna fieri ſolet. Poſtera autem luce mouent ſigna vrbi præfatæ, vrbani vero arma deponunt, ſalutem tantummodo depoſcunt ac merentur. Inermes igitur vrbe egredi iuſſi: ſervilis autem conditio, & omnis pecunia cum vxoribus & filiis, & omni ſupellectile barbarorum regis captiuitatem ſubibant. Ceciderunt etiam ex noſtris in illo *Lotharii. de his vide Ditmarum.* prælio duo Liutharii, & alii nobiles viri nonnulli. Igitur legatus cum collega & aliis principibus Saxoniam victores reverſi, honorifice à rege ſunt ſuſcepti, ſatiſque laudati, qui paruis copiis diuina fauente clementia, magnificam perpetrauerint victoriam.

Nam

Nam fuere qui dicerent, barbarorum ducenta millia cæſa: captiui omnes poſtera die, vt promiſſum habebant, obtruncati. Itaque recentis victoriæ lætitiam augebant nuptiæ regales, quæ eo tempore magnifica largitate celebrantur. Nam rex dedit filio ſuo Oddoni coniugem filiam Ethmundi regis Anglorum, ſororem Adalſtani, quæ genuit ei filium nomine Luidulſum, virum magnum, meritoque omnibus populis carum: filiam quoque nomine Luidgardam, quæ nupſerat Conrado Francorum Duci, Rex autem cum iam militem haberet equeſtri prælio probatum, contra antiquos hoſtes videlicet Vngaros præſumſit inire certamen. Et conuocato omni populo tali ratione eos eſt affatus: Olim ex omni parte confuſum, à quantis periculis imperium veſtrum modo ſit liberum, vos ipſi melius noſtis, qui ciuilibus diſcordiis, & externis bellis toties attriti laborabatis. At nunc propitia nobis ſumma diuinitate, noſtro labore, veſtraque virtute pacatum collectumq; cernitis, barbaros ſuperatos & ſeruituti ſubiectos. Quod ſupereſt, neceſſe habemus, vt contra communes hoſtes Auares pariter ſimul conſurgamus. Vos hucvſque, filios filiasq; veſtras exſpoliaui, & ærarium eorum repleui: nunc templa templorumque miniſtros vt exſpoliem cogor, abſque nudis corporibus nulla nobis alia remanente pecunia. Conſulite igitur vobis ipſis, & quid ſuper hac re nobis ſit faciendum eligite: theſaurum diuinis officiis ſanctificatum tollamne, & dabo pro noſtra redemptione, Dei inimicis? an certè addam cultui diuino pecunia honorem, vt ab ipſo potius redimamur, qui verè noſter exſtat creator pariter & redemptor? Ad hæc populus leuauit voces in cœlum, inquiens ſe à Deo viuo & verò redimi omnimodis deſiderare, quia fidelis & iuſtus ſit in omnibus viis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis. Operam ſuam deinde promittens regi contra gentem acerrimam, dextris in cœlum eleuatis, pactum firmauit. Tali itaque pacto cum populo peracto dimiſit Rex multitudinem. Poſt hæc legati Vngarorum adierunt regem pro ſolitis muneribus: ſed ab eo ſpreti, in terram ſuam vacui ſunt reuerſi. Hæc audientes Auares, nihil morati cũ graui hoſtiliq; manu feſtinant intrare Saxoniam. Et iter agentes per Dalamantiam, ab antiquis opem petunt amicis. Illi vero ſcientes eos feſtinare ad Saxoniam, Saxoneſq; ad pugnandum cum eis paratos, pinguiſſimum pro munere eis proiiciunt canem. Et cum non eſſet iniuriam vindicandi locus, ad aliam pugnam feſtinantibus, cum ridiculoſa ſatis vociferatione longius proſequuntur amicos. Igitur quam potuerunt repentino impetu intrant fines Thuringorum, illam totam terrã hoſtiliter peruagantes. Ibiq; diuiſis ſociis, alii ad Occidentẽ pergebant, ab occidente & meridie Saxoniam quærentes intrare. Sed Saxones pariter cum Thuringis congregati, inito cum eis certamine, cæſis ducibus, cæteros illius exercitus occidentalis per totam illam regionem errare fecerunt. Quorum alii fame conſumti, alii frigore diſſoluti, alii autem cæſi vel capti, vt digni erant, miſerabiliter perierunt. Qui autem in oriente remanſit exercitus, audiuit de ſorore regis, quæ nupſerat Widoni Thuringo (erat namque illa ex concubina nata) quia vicinam vrbem inhabitaret, & multa pecunia ei eſſet auri & argenti, vnde tanta vi vrbem expugnare cœperant, vt niſi nox viſum pugnantibus impediret, vrbem caperent. Ea vero nocte audientes de caſu ſociorum, regiſq; ſuper eos aduentu cum valido exercitu: nam caſtrametatus eſt Rex iuxta locum qui dicitur Riaede, timore perculſi, relictis caſtris, more ſuo igne fumoque ingenti agmina diffuſa collegerunt. Rex vero poſtera die producens exercitum, exhortatus eſt, vt ſpẽ ſuam diuinæ clementiæ cõmitterent, diuinum ſibi auxilium quemadmodum in aliis præliis adeſſe non dubitarent. Communes omnium hoſtes eſſe Vngaros, ad vindictam patriæ parentumq; ſolummodo cogitarent. Hoſtes cito terga vertere vidiſſent, ſi viriliter certando perſiſterent. His optimis verbis erecti milites, Imperatoremque in primis, mediis, & vltimis verſantem videntes, coramq; eo Angelum, (hoc enim vocabulo effigieq; ſignum maximum erat inſignitum,) acceperunt fiduciam magnamq; conſtantiam Rex vero veritus eſt, quemadmodum euenit, vt hoſtes viſo milite armato fugæ ſtatim induliſſent, miſit legionem Thuringorum cum raro milite armato, vt inermes proſequerentur, & vſque ad exercitum protraherentur. Actumque eſt ita, Sed nihilominus videntes exercitum armatum fugerunt, vt peracto miliario vix pauci cæderentur vel caperentur. Caſtra vero inuaſa, & omnis captiuitas liberata eſt. Rex vero victor reuerſus, modis omnibus gratiarum actiones diuino honori, vt dignum erat, ſoluebat pro victoria de

Nuptiæ Othonis M.

Henrici Cæſ. conſultatio de bello Vngarico.

Legati Vngarorum ſpreti & inde bellum.

Munus ignominioſum.

Vngarorum clades.

Wido Turingus.

Riade.

Angelus labarum Cæſ.

Pietas.

hoſtibus ſibi diuinitus conceſſa. Tributumque, quod hoſtibus dare conſueuit, diuino cultui mancipauit, & largitionibus pauperum deſeruire conſtituit. Deinde pater patriæ, *Gloria virtutis Comes.* rerum dominus, Imperatorque ab exercitu appellatus, famam potentiæ vir vtiſq; cunctis gentibus & regibus longe lateque diffudit. Vnde & aliorum regnorum proceres eum adierunt gratiamque in conſpectu eius inuenire quærentes, fidem talis ac tanti viri probatam habentes dilexerunt. *Heribertus. Rudolfus Rex.* Inter quos Hiribertus gener Hugonis, cum ei aduerſaretur Rudolfus contra ius faſque omne rex conſtitutus, vt ei apud dominum ſuum præſidio eſſet ſupplicauit. Ipſe enim rex talis erat, qui nihil negaret amicis. Perrexit igitur in Galliam rex, regem alloquitur, &, perfecto negotio, reuerſus eſt in Saxoniam. Cumque eſſet in exaltando gentem ſuam, rarus fuit, aut nullus nominatorum virorum in omni Saxonia, quem præclaro munere aut officio, vel aliqua quæſtura nõ promoueret. Et cum ingenti polleret prudentia ſapientiaque, acceſſit & moles corporis regiæ dignitati omnem addens decorem. In exercitiis quoque ludi tanta eminentia ſuperabat omnes, vt terrorem cæteris oſtentaret. In venatione tam acerrimus erat, vt vna vice quadraginta, aut eo amplius feras caperet: & licet in conuiuiis ſatis iocundus eſſet, *Auctoritas.* tamen nihil regalis diſciplinæ minuebat: tantum enim fauorem pariter & timorem militibus infundebat, vt etiam ludenti non crederent ad aliquam laſciuiam ſe diſſoluendos. Cum autem omnes in circuitu nationes ſubieciſſet, Danos, qui nauali latrocinio Freſones incurſabant, cum exercitu adiit. vicitque & tributarios faciens, *Nuba.* regem eorum nomine Nubam baptiſmum percipere fecit. Perdomitis itaque cunctis circumquaque gentibus, poſtremo Romam proficiſci ſtatuit, ſed infirmitate correptus iter intermiſit. Cumque ſe iam grauari morbo ſenſiſſet, conuocato omni populo, deſignauit filium ſuum Oddonem regem, cæteris quoque filiis prædia cum theſauris diſtribuens: *Otto M. à patre ſucceſſor nominatus.* ipſum vero Oddonem, qui maximus & optimus fuit, fratribus & omni Francorum imperio præfecit. Teſtamento itaque legitime facto, & rebus omnibus rite compoſitis, defunctus eſt ipſe rerum dominus, & regum maximus Europæ, omni virtute animi corporiſque nulli ſecundus, relinquens ſibi ipſi maiori filioque magnum latumque imperium, non à patribus ſibi relictum, ſed per ſemetipſum acquiſitum, & à ſolo Deo conceſſum. Erant autem dies, quibus regnauit XVI. anni, vitæ autem fere *Quedlinburga.* LX. Translatum eſt autem corpus eius à filiis ſuis in ciuitatem, quæ dicitur Quedelingeburg, & ſepultum in baſilica ſancti Petri ante altare cum planctu & lacrymis plurimarum gentium. Explicit liber primus.

WITICHINDI MONACHI CORBEIENSIS ANNALIVM

LIBER II.

PROLOGVS.

INgens opus cœpturus, vel certe iteraturus: nam magna ex parte peractum eſt: tua gratia fulciatur, quæ domina eſſe dinoſceris iure totius Europæ: quanquam in Africam Aſiamque patris tui iam poteſtas protendatur. Spero enim quicquid in eo inuenitur minus idoneum, glorioſa tuæ clementiæ lenitate ſubleuetur, permaneatque ea deuotione dedicatum, qua eſt inceptum. Explicit prologus.

LIBER II.

DEFVNCTO itaque patre patriæ, & regum optimo maximo Henrico, omnis populus Francorum atque Saxonum iam olim deſignatum regem à patre filium eius Oddonem elegit ſibi in principem. Vniuerſaliſque electionis notantes locum, iuſſerunt eſſe ad *Aquiſgranum Iulii.* Aquas grani palatii. Eſt autem locus ille proximus Iulo à conditore Iulio Cæſare cognominato. Cumque illuc ventum eſſet, Duces ac præfectorum principes, cum cætera principum militumque

tumque manu congregati in Siſtorio, baſilicæ magni Caroli cohærenti, collocarunt novum Ducem, in ſolio ibidem conſtructo, manus ei dantes, ac fidem pollicentes, operamque ſuam contra omnes inimicos ſpondentes, more ſuo fecerunt eum regem. Dum ea geruntur à Ducibus ac cætero magiſtratu, Pontifex maximus cum vniuerſo ſacerdotali ordine, & omni plebe infra in baſilica præſtolabatur proceſſionem novi regis. Quo præcedente, Pontifex obuius læua ſua dexteram tangit regis, ſuaque dextera lituum geſtans, linea indutus ſtola, plantaque infulatus, progreſſusque in medium vſque fani ſubſiſtit: & reuerſus ad populum, qui circumſtabat (nam erant deambulatoria infra ſupraque in illa baſilica in rotundum facta, quo ab omni populo cerni poſſet) en, inquit, adduco vobis à Deo electum, & à domino rerum Henrico olim deſignatum, nunc vero à cunctis principibus regem factum Oddonem: ſi vobis iſta electio placeat, dextris in cœlum leuatis ſignificate. Ad hæc omnis populus dexteras in excelſum leuans cum clamore valido imprecati ſunt proſpera nouo Duci. Proinde procedit Pontifex cum rege, tunica ſtricta more Francorum induto, pone altare, ſuper quod inſignia regalia poſita erant, gladius cum baltheo, chlamys cum armillis, baculus cum ſceptro ac diademate. Eo quippe tempore erat ſummus Pontifex nomine Hildibertus, Francogenere, monachus profeſſione, nutritus vel doctus in Vuldo monaſterio, & ad id honoris merito progrediens, vt pater eiuſdem loci conſtitueretur, deinde ſummi Pontificatus Mogontiacæ ſedis faſtigium promeruiſſet. Hic erat vir miræ ſanctitatis, & præter naturalem animi ſapientiam, litterarum ſtudiis ſatis clarus. Qui inter cætera gratiarum dona ſpiritum prophetiæ accepiſſe prædicatur. Et cum quæſtio eſſet pontificum in conſecrando rege, Treuirenſis, videlicet, & Coloniæ Agrippinæ: illius, quia antiquior ſedes eſſet, & tanquam à B. Petro apoſtolo fundata: iſtius vero, quia eius ad diœceſin pertineret locus, & ob id ſibi conuenire arbitrati ſunt huius conſecrationis honorem. Ceſſit tamen vterque eorum Hildiberti cunctis notæ almitati. Ipſe autem accedens ad altare, & ſumto inde gladio, cum Baltheo, conuerſus ad regem, accipe, inquit, hunc gladium, quo eiicias omnes Chriſti aduerſarios, barbaros & malos Chriſtianos, auctoritate diuina tibi tradita, omni poteſtate totius imperii Francorum, ad firmiſſimam pacem omnium Chriſtianorum. Deinde ſumptis armillis ac chlamyde induit eum: his cornibus, inquit, humitenus dimiſſis, monearis, quo Zelo fidei ferueas, & in pace tuenda perdurare vſque in finem debeas. Exinde ſumpto ſceptro baculoque, his ſignis, inquit, monitus, paterna caſtigatione ſubiectos corripias, primumque Dei miniſtris, viduis ac pupillis, manum miſericordiæ porrigas, nunquamque de capite tuo oleum miſerationis deficiat, vt in præſenti & in futuro ſempiterno præmio coroneris. Perfuſus itaque oleo ſancto, & coronatus diademate aureo ab ipſis pontificibus, Hildiberto & Wichfrido, ac omni legitima cõſecratione completa, ab eiſdem Pontificibus ducitur ad Solium, ad quod per cochleas adſcendebatur, & erat inter duas marmoreas miræ pulchritudinis columnas conſtructum, vnde ipſe omnes videre, & ab omnibus ipſe videri poſſet. Diuina deinde laude dicta, ſacrificioque ſolemniter celebrato, deſcendebat Rex ad Palatium, & accedens ad menſam marmoream regio apparatu ornatam, reſedit cum Pontificibus & omni populo: Duces vero miniſtrabant. Lotharioruni Dux Giſelbertus, ad cuius poteſtatem locus ille pertinebat, omnia procurabat: Euerhardus menſæ præerat: Herimannus Franco pincernis: Arnulfus equeſtri ordini, & eligendis locandiſque caſtris præerat. Sifridus vero Saxonum optimus, & à rege ſecundus, gener quondam regis, tunc vero affinitate coniunctus, eo tempore procurabat Saxoniam, ne qua hoſtium interim irruptio accidiſſet, nutrienſque iuniorem Henricum ſecum tenuit. Rex autem poſt hæc vnumquemque principum iuxta munificentiam regalem congruenti ſibi munere honorans, cum omni hilaritate dimiſit multitudinem. Interea Barbari ad nouas res moliendas deſæuiunt, percuſſitque Bolizlaf fratrem ſuum virum Chriſtianum, &, vt ferunt, Dei cultura religioſiſſimum, timenſque ſibi vicinum ſubregulum, eo quod paruiſſet imperiis Saxonum, indixit ei bellum. Qui miſit in Saxoniam ad expoſtulanda ſibi auxilia. Mittitur autem ei Æſic cum legione Merſaburiorum & valida manu Haſſiganorum, additurque ei exercitus Thuringorum. Erat namque illa legio collecta ex latronibus. Rex quippe Henricus, cum eſſet ſatis ſeuerus

Othonis M. inauguratio.

Inſignia regia.

Hildebertus arch: Moguns.

Ceremonia inaugurationis.

Epulum regium Aquiſgrani ditione Giſelberti.

Sifridus procurator Saxoniæ.

Boliſlaui Boiemus parricida fratris.

Eſico.

Haſſingani.

extraneis, in omnibus cauſis erat clemens ciuibus: vnde quemcunq; videbat furem aut latronem, manu fortem & bellis aptum, à debita pœna ei parcebat, collocans in ſuburbano Merſabnriorum, datis agris atque armis: iuſſit ciuibus quidem parcere, in barbaros autem, in quantum auderent, latrocinia exercerent. Huiuſcemodi ergo hominum collecta multitudo, plenam in expeditionem produxit legionem. Bolizlaf autem audiens de exercitu Saxonico: & quia Saxones ſeorſum, & ſeorſum Thuringi irent cõtra ſe: diuiſis & ipſe ſociis, ſicuti erat acerrimus conſilio, vtrique exercitui occurrere diſpoſuit. At Thuringi vt hoſtes improuiſe ſibi occurſitare viderunt, fuga periculum deuitauerunt. Æſic autem cum Saxonibus & cæteris auxiliariis nihil cunctatus in hoſtes ruit maximamque partem ex eis armis fudit, cæteros fugere compulit, victorque ad caſtra reuerſus eſt. Et eum ignoraſſet de exercitu, qui inſecutus fuerat Thuringos, mi-

Clades ex incuria.

nus caute vſus eſt victoria perpetrata. Bolizlaf autem videns exercitum noſtrum diſperſum, & alios in extrahendis ſpoliis cæſorum, alios in ſuis corporibus reficiendis, alios in paleis equorum congregandis occupatos, fugatum reuerſumque coadunans exercitum, ſuper improuiſos ac recenti victoria ſecuros, ſubito irruit, & ducem cum omni noſtro exercitu deleuit. Pergensque inde ad vrbem ſubreguli, primo eam impetu cepit, & vſque in hodiernum diem ſolitudinem fecit. Perdurauitque illud bellum vſque ad quartumdecimum regis imperii annum: ex eo regi fidelis ſeruuus & vtilis permanſit. Rex autem audito huiuſmodi nuncio, minime turbatur, ſed diuina virtute corroboratus, cum omni exercitu intrat terminos barbarorum, ad refrenandam illorum ſæuitiam. Datum quippe erat illis & antea à patre ſuo bellum, eo quod

Dancmari legati violati.

violaſſent legatos Thancmari filii ſui, de quo in ſequentibus plenius dicturos nos arbitramur. Placuit igitur nouo regi nouum principem militiæ conſtituere: elegitque

Hermannus Billingus Dux Saxon.

ad hoc officium virum nobilem & induſtrium, ſatiſque prudentem, nomine Herimannum. Quo honore non ſolum cæterorum principum, ſed & fratris ſui Wichmanni

Wigmannus.

offendit inuidiam. Quapropter & ſimulata infirmitate, amouit ſe ab exercitu. Erat namque Wichmannus vir potens, & fortis, magnanimus, belli gnarus, & tantæ ſcientiæ, vt à ſubiectis ſupra hominem plura noſſe prædicaretur. Herimannus autem cum eſſet in prima acie, in introitu regionis in hoſtium pugnam incidit, eoſque fortiter vi-

Ecardus æmulus Hermanni.

cit: & ob hoc maiori inuidia inimicos accendit, inter quos Ekkehardus filius Liudulfi, qui in tantum ægrè paſſus eſt fortunam Herimanni, vt ſeſe promitteret maiora facturum, aut viuere nolle. Vnde collectis ex omni exercitu fortiſſimis viris, interdictum regis rupit, & paludem, quæ erat inter vrbem hoſtium & caſtra regis, cum ſociis tranſiit, ſtatimque hoſtes offendit, & ab his circumfuſus cum omnibus ſuis periit. Erant autem qui cum eo occiderant electorum ex omni exercitu virorum decem & octo. Rex vero cæſa hoſtium multitudine, & cæteris tributariis factis reuerſus eſt in Saxo-

Vngarorum irruptio & clades.

niam. Acta ſunt autem hæc VII. Kalend. Octobr. Poſt hæc antiqui hoſtes Vngari venere virtutem probare noui regis. Intrantes autem Franciam, ſtatuerunt ſi poſſent ab occidentali plaga inuadere Saxoniam. Rex autem audiens, nihil moratus, cum exercitu valido occurrit illis, fugauitque & à terminis ſuis abegit. Ceſſantibus autem bellis externis, ciuilia oriri cœperunt. Nam Saxones imperio regis facti glorioſi, dedignabantur aliis ſeruire nationibus, quæſturaſque quas habuere vllius alius, niſi ſolius regis

Eberhardus Dux Francorum.

gratia habere contemſerunt. Vnde iratus Euerhardus contra Bruningum, collecta manu ſuccendio tradidit ciuitatem illius vocabulo Elueri, interfectis omnibus eiuſ-

Pœna ſeditioſorum principum.

dem ciuitatis habitatoribus. Qua præſumtione rex audita, condemnauit Euerhardum centum talentis æſtimatione equorum, omneſque principes militum, qui eum ad hoc facinus adiuuabant, dedecore canum, quos portabant vſque ad vrbem regiam,

Magdeburga Vrbs Regia.

quam vocitamus Magadaburg. Eodem tempore tranſtulit rex reliquias Innocentii martyris in eandem vrbem. Ipſe autem rex, vt erat clementiſſimus, dum turbatores pacis merita caſtigatione afflixit, ilico cum pietate ſuſcepit, & vnumquemq; eorum regio munere honorans, dimiſit in pace. At illi nihilominus duci ſuo hærebant ad omne nefas: quia ille quidẽ erat iocundus animo, affabilis, mediocris in rebus, largus in dando. Et his rebus multos Saxonum ſibi aſſociauit. Ea tempeſtate defunctus eſt Arnul-

Arnulfus Dux Bauariæ.

fus Baioariorum Dux, & filii eius in ſuperbiam elati, regis iuſſu contemſerunt ire in comitatum. Illo quoque tempore defunctus eſt Sifridus comes, cuius ditionem cum

ſibi

ſibi vendicaſſet Thancmarus, eo quod propinquus ei eſſet (nam mater eius filia materteræ erat Sifridi, de qua genuit rex Henricus Thancmarum) & regali dono ceſſiſſet Geroni comiti, afflictus eſt Thancmarus triſtitia magna. Rex autem tranſiuit in Baioariam, & rebus ibi rite compoſitis, reuerſus eſt in Saxoniam. Diſſenſio autem, quæ facta eſt inter Euerhardum & Bruningum, ad hoc pertenit, vt cædes publicæ fierent, depopulationeſque agrorum agerentur, & ab incendiis nuſquam abſtinerent. De legum quoque varietate facta eſt contentio, fuereque qui dicerent, quia filii filiorum non deberent computari inter filios, hereditatemque legitime cum filiis ſortiri, ſi forte patres eorum obiiſſent auis ſuperſtitibus. Vnde exiit edictum à rege, vt vniverſalis populi conuentio fieret apud villam, quæ dicitur Stela, factumque eſt, vt cauſſa inter arbitros iudicaretur debere examinari. Rex autem meliori conſilio vſus, noluit viros nobiles ac ſenes populi inhoneſte tractari, ſed magis rem inter gladiatores diſcerni iuſſit. Vicit igitur pars, qui filios filiorum computabant inter filios: & firmatum eſt, vt æqualiter cum patruis hereditatem diuiderent pacto ſempiterno. Ibi quoque pacis turbatores facti ſunt manifeſti, qui hactenus ſe negabant contra regiam poteſtatem aliquid feciſſe, ſed iniuriam tantummodo in ſocios vindicaſſent. Rex autem ſe contemtum ab eis animaduertens: neq; enim ad placitum iuxta iuſſum venire dignati ſunt, arma diſtulit, veniæ locum dedit, proxima ſibi ſemper ſolitus clementia. Sed hæc dilatio ad maiorem perniciem multos pertraxit. Fiebant prætetea multa nefaria à ſeditioſis, homicidia, periuria, depopulationes, incendia: æquum prauumque, ſanctum periuriumque illis diebus pariter procedebant. Iunctus eſt autem & Thancmarus Euerhardo, collectaque valida manu, oppugnabat præſidium, quod dicitur Badiliki, in quo erat Henricus iunior, dataque præda vrbis ſuis commilitonibus, abiit ſecum abducens Henricum quaſi vile quoddam mancipium. Interfectus eſt autem ibi Geuehardus Vdonis filius, fratris Herimani Ducis: ob cuius necem, Deo omnia ordinãte, Duces Francorum inter ſe ſunt diuiſi. Tantis igitur ſpoliis Thancmari milites ditati, iam ad omnia parabantur. Poſt hæc cepit vrbem, quæ dicitur Heresburg, & collecta valida multitudine, ſedet in ea, multa inde exercens latrocinia. Euerhardus autem ſecum tenuit Henricum. Eo quoque tempore occiſus eſt Dedi ante portas vrbis, quæ dicitur Larum, in qua erant milites Euerhardi. Wichmannus autem, qui ſe primum alienauit à rege, audiens tantum facinus ſeditioſorum, conuerſus pacem fecit cũ rege, quia prudentiſſimus erat, & vtilis & fidelis in finem permanſit. Thancmarus autem filius Henrici regis natus erat ex matre nobili, manu promptus, acer ingenio, bellandi peritus: ſed inter arma honeſta minus pudicitia vſus. Erat autem mater eius multam habens poſſeſſionem, qui licet à patre aliis pluribus ſit ditatus, materna tamen ſe hereditate priuatum ægrè valde tulit: & ob hanc cauſam arma ſumſit ad perniciem ſui ſuorumq; contra dominum ſuum regem. Rex autem licet inuitus, videns rem ad tam ingens periculum procedere, ad edomandam Thancmari inſolentiam, cum multo comitatu perrexit ad Heresburg. Ciues autem vrbis illius cognoſcentes de rege, quia ſuper ſe cum valida manu appropinquaſſet, apertis portis introduxerunt exercitũ, qui obſederat vrbem. Thanemarus autem fugit in eccleſiam, à Leone Papa beato Petro apoſtolo dedicatam. Exercitus autem perſecutus eſt eum vſque in templum, & maxime ſatellites Henrici, dolentes ac vindicare contendentes iniuriam domini ſui. Nec veriti ianuas ferro incidere, cum armis ingreſſi ſunt ſacram ædem. Thancmarus autem ſtabat iuxta altare, depoſitis deſuper armis cum torque aurea. Cumque ex aduerſo telis vrgeretur, Thiatboldus quidam nothus Cobbonis cum conuiciis ei vulnus inflixit, ilicoque ab eo recepit, quo vita cum terribili inſania in breui caruiſſet. Quidã autem militum Maincia vocabulo per feneſtram altari contiguam lancea à tergo perfoſſum ibi ſecus aram exſtinxit Thancmarum. Ipſe autem fraternæ fautor diſcordiæ, in Biertanico poſtea bello vitam cum auro ab altari nequiter rapto miſerabiliter perdidit. Earum rerum rex ignarus, & abſens cum audiſſet, ſuper temeritate militum indignatus eſt: ſed feruente adhuc bello ciuili non potuit eos contriſtare. Miſeratus autem fratris fortunam, ſuique ingenii oſtendens clementiam, pro laude eius ac induſtria pauca locutus, Theodoricum & tres amitæ illius filios, qui Thancmaro manus iunxerant, lege Francorum damnatos ſtrangula fecit deficere. Inde vertit militem auidum

Dancmarus Henr. Aucupis F.

Eberhardus Francus nouarum turbarum author.

Stela.

Rex legis interpres.

Dancmari cum Eberhardo Fr. conſpiratio.

Gebhardi cædes.

Heresburg.

Dedo.

Wigmannus Billing. Othonis conciliatus.

Cauſa belli Dancmarici.

Dancmari cædes.

pugnæ, & præda vrbis ditatum in Laras. Illi autem, vrbis præfecto auctore, acriter reſiſtentes, lapides lapidibus, tela telis obiicere non ceſſabant, aggrauatiq; bello ſuper cōſulto ducis inducias depoſcunt. Quibus conceſſis, ducis eis præſidium non negatur.

Tammo. Pincerna.

Vnde vrbe egreſſi poteſtati ſe regiæ tradidere. Ea pugna Dammo pincerna, multis aliis rebus bene geſtis olim famoſus, factus eſt clarus. Euerhardus autem audiens de nece Thancmari, & de defectione ſuorum militum, fractus animo proſternitur captiuo ſuo, veniam petit, ac nequiter promeretur.

Eberhardi Franci & Henrici occulta conſpiratio.

Henricus autē erat eo tempore nimis adoleſcens animo, & nimia regnandi cupiditate illectus; eo pacto crimine ſoluit eum, quo coniuratione ſecum facta contra regem dominū ſuum & fratrem, ſibi regni diadema, ſi poſſibile foret, imponeret: fœdus itaq; inuicē percuſſum. Inde liberaliter Henricus ad regē reuerſus, puriori fide ac caritate ab eo eſt ſuſceptus, quam ingreſſus.

Fridericus arch. Moguntinus. Hildesheim.

Suaſione quoq; optimi in primis, & omni religione probatiſſimi viri Frithurici, ſucceſſoris Hildiberti archiepiſcopi, Euerdardus adiit regem, ſupplex veniam depoſcit, ſe ſuaq; omnia ipſius arbitrio tradens. Ne igitur ingens ſcelus inemendatū maneret, quaſi in exilium in Hildenenſem vrbem à rege dirigitur. Sed nō poſt multum temporis in gratiam clementer recipitur, & honori priſtino redditur.

Boda.

Dum ea interea loci geruntur, antiqui hoſtes noſtri Vngari ſubitò irruunt in Saxones, & caſtris ſuper litus Bodæ fluminis collocatis, inde in omnem regionem diffunduntur. Dux autem miſſus à caſtris cum parte exercitus, eo die ad veſperam ſigna mouit circa vrbem, quæ dicitur Stiedereburg. Vrbani autem videntes hoſtes & ex itinere, & ex pluuia, quæ ingens erat, ſegniores, audacter crūpunt portis, & clamore primum territantes, demū repente in aduerſarios irruentes, plurimis ex eis cæſis, & copioſa equorum multitudine cum aliquib ſignis capta, cæteros fugere compulere. Vrbes quas obuias habuere, illorum fugam animaduertentes, armis eos omnib. locis vrgebant, & maxima ex eis parte proſtrata, ducem ipſum in quendā luti puteum cogentes oppreſſerunt. Alteræ autē partis exercitus ad Aquilonem verſus, & arte

Thrimming.

cuiuſdam Slaui in locum, qui dicitur Thrimmining, deductus, difficultate locorum ac manu circumfuſus armatorum periit, timoremq; nimium cæteris incuſſit. Dux autem illius exercitus cum paucis elapſus comprehenditur, & ad regem deductus precio magno redimitur. His auditis caſtra hoſtium omnia turbata, fuga ſalutē quæſiere, nec vltra per triginta annos in Saxonia apparuere.

Salfeldia

Poſt hæc Henricus ardens cupiditate regnādi, celebre parat conuium in loco, qui dicitur Salaueldun. Cumq; eſſet magnus ac potens maieſtate & poteſtate regali, plurimis plurima donat, & factionis huiuſcemodi plurimos ob id ſibi aſſociat. Fuere tamen multi, qui rem cælare potius arbitrati ſunt, ad hoc tantū, ne regi fraternæ diſcordiæ inuenirentur. Dabant tamen conſilium, quo facilius bellū ſolueretur, vt videlicet ipſe relinqueret Saxoniā ſub pręſidio militari, & ſeſe inferret Lothariis, generi hominū imbelli:

Lotharingi imbelles.

& ita factum eſt, vt primo impetu eos rex deuinceret, & vno certamine fatigaret. Cōmilitonum itaq; conſultu, Saxonia, vt diximus, relicta, & vibibus Saxoniæ, vel in Thuringorum terra præſidio militari traditis, ipſe cum

Henrici fuga in Lotharingiam.

amicis Lotharios adit. Cuius rei fama vndiq; omnes perculſi, quia tā ſubraneæ receſſionis à rege, ac repentini belli cauſam penitus ignorabant. Rex autē audita huiuſcemodi fama, primum nō credidit: poſtremo certum de belli negocio probans, nihil moratus cum exercitu perſecutus eſt fratrem. Et vt appropiat vrbi præſidiis fratris munitæ, quæ

Trotmania vrbs.

dicitur Throtmāni, milites qui erant in ea nō immemores fortunæ Thancmari, nequaquā ſunt auſi inibi regem expectare, ſed egreſſi vrbe, tradiderunt ſeipſos regi. Erat autē

Agina legatus ad Henricum.

Agina, qui illam vrbem ad manum Henrici procurare deberet. Hic à rege vehementi iuramento conſtrictus, quatenus ſi poſſet, dominū ſuum à bello ad pacem, & cōcordiā reuocaret, vel certe ipſe ad regē reuerteretur. Ita dimiſſus adiit dominū ſuum. Ductus autē exercitus à rege, peruenit vſq; ad litora Rheni fluminis. Eo tempore, quo erat bellum Euerhardi cū rege, miſſus Hadaldus, qui erat ſuper cubiculum regis, ad Giſelbertū

Giſelbertus ſtudet nouis rebus.

pro cōcordia & pace, cum nec dum ad neutram partem palā declinaret, indigne ſuſcipitur, & reſpōſio de die in diem differtur. Ipſe autē ſimultates Ducis ſentiens, nec vltra talibus verſutiis contentus, imperium, tibi, inquit, regale facio, præſente populo, tribunali regis condicto die pręſentari, aut certe hoſtem te ſcias iudicari. Simili modo & Pōtificem Bernhardum à rege miſſum inhonoratum & reſpōſi incertum à ſe dimiſit. Fertur etiā & regalium literarum ſæpius ſigilla corrupiſſe. Poſt hæc vero verba legatū melius cœpit habere, & cū honore trāsduci fecit. Igitur copias belli parantes Henricus &

Eius & Henrici aduerſus Othonē conſpiratio.

Giſelbertus decreuerunt ad Rhenum occurrere regi. Agina quoque memor iuriſiurandi, præcedens exercitum tranſito Rheno regi ſeſe præſentauit. Et ſalutato eo verbis humilimis, ait, frater tuus dominus meus ſaluum te & incolumem magno latoq; imperio diu regnare exoptat, tuumq; ad ſeruitium demandat ſe quantocius feſtinare. Rege autē interrogante de eo, pacem bellumne cogitaſſet, proſpiciens vidit multitudinē nimiam erectis ſignis tractim procedere, & ad ſui partem exercitus, qui iam Rhenū tranſierat tendentem. Et conuerſus ad Aginam, quidnā vult, inquit, illa multitudo, aut quæ eſt? At ille ſatis ocioſe, dominus meus, inquit, eſt frater tuus. Si meæ ſuaſioni dignaretur animum inclinare, aliter veniſſet. Modo vt ipſe iuraui veni. Rex autem his auditis dolorem animi motu corporis non celabat, eo quod non adeſſent naues, per quas Rhenum tranſcendere poſſet, & ingens flumen aliud iter nō præbebat, nec tempus ſubitanei certaminis in vlteriori ripa conſtitutos aliud ſinebat cogitare, niſi aut corā hoſtibus cadere deberet, aut certe armis vitam defenderet.

Othonis ad Deum religioſa preces.

Vnde ad Deum ſupplices expandens manus rex ait, Domine, inquit, omniū rerum auctor, reſpice populum tuū; cui me præeſſe voluiſti, vt ereptus ab inimicis, ſciant omnes gentes, vllum mortaliū tuæ diſpoſitioni cōtraire non poſſe, qui omnia potes, & viuis & regnas in æternum. Qui autem erant in vlteriori ripa, ſarcinas & impedimenta quæq; transmittunt in locū, qui dicitur Xantum

Xantum.

Ipſi vero parati hoſtes expectant. Cumq; eſſet piſcina inter noſtrates & hoſtes, Saxones diuiſis ſociis, pars vna ex aduerſo ruit in hoſtes, altera pars à tergo inſequitur, in mediis hoſtes opprimens, pauci plures vehementer vrgebant. Neq; n. noſtratium ſupra centū armatos fuiſſe perhibetur, aduerſariorū vero magnus ſatis exercitus. Sed cum à fronte pariter & à tergo vrgerentur, qua parte potiſſimū cauere debuiſſent, in promtu nō erat.

Strategema.

Ex noſtris etiam fuere, qui Gallica lingua ex parte loqui ſciebant, qui clamore in altum Gallice leuato, exhortati ſunt aduerſarios ad fugam. Illi ſocios huiuſcemodi clamaſſe arbitrati, fugam, vt clamatum eſt, inierunt. Eo die ex noſtris multi vulnerati, aliqui etiā cæſi, inter quos Albertus, qui cognominatus eſt Candidus, telo Ducis Henrici vulneratus, non multis interiacentibus dieb. defunctus eſt.

Eilbertus Candidus.

Hoſtes autem omnes aut cæſi, vel capti, vel certe fugati: ſarcinæ omnes, & omniū hoſtium ſupellex inter victores diuiſa. Ex parte Lothariorum bene pugnaſſe prædicabatur illo certamine Godofridus Niger cognominatus. Sed & Maincia, cuius ſupra mentionem fecimus, eo die cecidit. Dadi aūt Thuringus mandauit ad præfectos vrbiū, qui erant in oriente partis Ducis Henrici de victoria regis, & quia ipſe Dux in bello cecidiſſet: egitq; callide, vt omnes ſe traderēt regiæ poteſtati.

Dedonis Turingi aſtus.

Henricus aūt hoc factum, nequaq̄ reliquit inultum. Ipſi autē duæ tantū modo ex omnibus remanſerant vrbes, Merſburg & Schidingi. Regi autem poſt victoriam viſum eſt perſequi fratrem ſuum generumq;. Audiens vero de defectione vrbium ſuarum, Henricus fractuſq; recenti regis victoria, cum nouem, tantum armatis iter arripuit, Saxoniamq; iam tardius adiens, Merſburg ingreſſus eſt.

Merſeburgum.

Quo rex cōperto, & ipſe reuerſus eſt Saxoniam, vrbemq; in qua frater erat, cum exercitu obſedit. Sed cum non poſſet fortiori ac maiori reſiſtere, poſt duos ferme mēſes tradita vrbe egreſſus eſt Hēricus ad regē.

Henricus inducias petit & impetrat.

Datæ ſunt aūt ei induciæ 30. dierum, quatenus cū militib. ſibi cohærentib. ſecederet à Saxonia: ſi cui vero illorū regē adire placuiſſet, locum veniæ haberet. Quieuitq; Saxonia poſt hæc ab inteſtinis bellis paucis dieb. Barbari autē labore noſtro elati nuſquā ab incendio, cæde, ac depopulatione vacabant, Geronemq;, quem ſibi rex præfecerat, cum dolo perimere cogitant.

Gero inſidiantes barbaros præoccupat.

Ipſe dolū dolo præoccupans, conuiuio claro delibutos ac vino ſepultos ad triginta fere principū barbarorū vna nocte exſtinxit. Sed cū nō ſufficeret cōtra omnes nationes barbarorū (eo quippe tēpore Abotriti rebellauerūt, & cæſo exercitu noſtro, ducē ipſum nomine Haicā extinxerunt) ab ipſo rege ſępius ductus exercitus, eos læſit, & in multis afflixit, & in vltimā pene calamitatē perduxit.

Obotriti in armis.

Illi vero nihilominus bellū, quam pacem elegerunt, omnem miſeriam caræ libertati poſtponētes. Eſt namq; huiuſcemodi genus hominū durū & laboris patiens, victu leuiſſimo aſſuetū, & q̄ noſtris graui oneri eſſe ſolet, Sclaui pro quadā voluptate deducunt.

Slaui gens aſpera.

Trāſeunt ſanè dies plurimi, his pro gloria & pro magno latoq; imperio, illis pro libertate ac vltima ſeruitute varie certantibus. Multos quippe illis diebus Saxones patiebantur hoſtes, Sclauos ab oriente, Francos à meridie, Lotharios ab occidente, ab Aquilone Danos, itemq; Sclauos, proptereaque barbari longum trahebant certamen. Fuit quidā

autẽ Sclauus à rege Henrico relictus, qui iure gentis paterna ſucceſſione, dominus eſſet eorum, qui dicuntur Heueldi, dictus Tugumir.

Tugumir Slauus proditor.

Hic pecunia multa captus, & maiori promiſſione perſuaſus, profeſſus eſt ſe prodere regionem. Vnde quaſi occulte elapſus, venit in vrbem, quæ dicitur Brennaburg, à populo agnitus, & vt dominus ſuſceptus, in breui quæ promiſit impleuit. Nam nepotem ſuum, qui ex omnibus principibus gentis ſupererat, ad ſe inuitans, dolo captum interfecit, vrbemque cum regione ditioni regis tradidit.

Odera. Henricus in Lotharingiam elapſus.

Quo facto omnes barbaræ nationes vſq; in Oderam fluuium ſimili modo tributis regalibus ſe ſubiugarunt. Henricus igitur diſcedens à Saxonia, Lotharios iterum adiit, & cum genero ſuo Duce ſcil. Giſelberto cum ſuis militibus aliquandiu moratus eſt. Iterũ ducitur exercitus à rege contra Giſelbertum, & omnis regio Lothariorũ illius imperio ſubiacens igni traditur. Obſeſſuſq; in arce, quæ dicitur Kieuermont, elapſus inde proficiſcitur. Et cum obſidio difficultate locorum parũ procederet, vaſtata vndiq; regione, rex in Saxoniam reuertitur.

Immo eiuſq; artes.

Sciens autem comitem Giſelbertum verſutum & callidum nimis, nomine Immonem: artibus illius melius arbitratus eſt pugnare, quã armis. Ille vero, vt erat aſtutiſſimus meliori ac maiori ſe ſubdens, arma ſumit contra Ducem: quod ipſe Dux omniũ laborum grauiſſime tulit, quia eum ſibi auerſum ſuſtinere debuiſſet, cuius cõſilio ac fidei hactenus ſe maxime credebat. Augebat quoq; indignationẽ Duci grex porcorum ab Immone callide captus. Nam ſubulci Ducis cum contra porcos vrbis tranſirent, Immo porcellum proporta agitari fecit, & omnẽ gregem porcorum apertis portis intra vrbem recepit. Quam iniuriam Dux ferre nõ valens, coacto exercitus, obſedit Immonẽ. Ille autẽ plurima apum examina habuiſſe fertur, quæ frangens proiecit contra equites. Apes autem aculeis equos ſtimulantes in inſaniam vertebant, ita vt equites periclitari cœpiſſent. Quo viſo Immo proſpiciens de muro eruptionem cũ ſociis minitatus eſt. Huiuſcemodi igitur artibus Dux ab Immone deluſus, ſoluit obſidionẽ. Diſcedens vero fertur dixiſſe Immone mecum ſentiente omnes Lotharios facile captos tenui, modo ipſum ſolum cum omnib. Lothariis capere nequeo.

Euerhardus iungit ſocia arma cum Giſelberto.

Tractum tamdiu bellum Euerhardus conſiderans vltra non quieſcit. Quin contemto rege, & iure ſpreto iuramentorum, vt initio, cõſerta manu cum Giſelberto ad incentiua bellorum pariter conſpirant. Nec contenti regno Occidentali ſolummodo, in Rheni orientalem agrum depopulandum cum exercitu demerguntur.

Briſacum.

Hæc cum audiuntur in caſtris regis (nam ea tempeſtate rex erat pugnans cõtra Briſeg & alias vrbes, quæ erant Euerhardi ditionis) multi ſe caſtris eruebant, nec vltra ſpes erat regnandi Saxones. Rex vero in ea turbatione tanta conſtantia ac imperio vſus eſt, licet coram milite conſtiparetur, ac ſi nihil ei difficultatis obuiaſſet. Nam ſummi Pontifices relictis tentoriis, & alia qualibet ſupellectili, ipſi etiã defecerunt à fide. Defectionis cauſam edicere, & regalia myſteria pandere, ſuper nos eſt: verum hiſtoriæ ſatisfaciendum, arbitramur quicquid in hac parte peccamus veniabile ſit.

Moguntinus pacis improuidus nuncius.

Summus Pontifex miſſus ad Euerhardum, pro cõcordia & pace, cum eſſet earum rerum deſideratiſſimus, pacto mutuo ſuum interpoſuit iuramentum, & ideo ab eo non poſſe deficere fertur narraſſe. Rex autem per Pontificẽ officio ſuo congruentia dirigens reſponſa nihil ad ſe pertinere voluit quicquid epiſcopus egiſſet, ſine ſuo imperio. Quare quia contra auctoritatẽ regi, quaſi præcellenti, noluit ſubiici, ſed receſſit ab eo, in Hommaburgenſem vrbem, quaſi in exilium deſtinauit:

Ruthardus Epiſcopus.

Ruodhardum vero epiſcopum nouam Corbeiam direxit. In breui vero vtriſq; clementer ignoſcit, in ſui gratiam ſuſcepit, & honori priſtino reddidit.

Hermannus Dux.

Ad coercendam igitur Ducum præſumtionem, miſſus Hermannus cũ exercitu, inuenit eos ſuper litus Rheni, magnamq; partem exercitus abeſſe, eo quod iam Rhenum cum præda tranſiſſent.

Eberhardi cædes. Giſelbertus in Rheno ſubmerſus.

Circumfuſus itaq; Dux ipſe Euerhardus militum armis, multis vulneribus acceptis, ac viriliter redditis, perfoſſus tandem telis corruit. Giſelbertus autem fugiens, nauem cum pluribus aſcendit, quæ onere prægrauata ſuccumbens mergitur: ipſeq; Dux cũ cæteris merſus nunquã eſt inuentus. Rex autem audita victoria ſuorum militum ac morte Ducum, gratias egit omnipotenti Deo, cuius ſæpius auxilium expertus eſt opportunũ.

Otto Giſelberto ſurrogatus.

Præficiensq; regioni Lothariorum Oddonem Ricwinis filium, & vt nutriret nepotem ſuum filium Giſelberti optimæ ſpei puerulum, nomine Henricum, reuerſus eſt in Saxoniam. Mater autem pueri copulata eſt coniugio Lothowico regi & Henricus frater regis diſcedens à Lothariis, ſeceſſit in regionem Karoli. Necem Ducum aſperrima

hyems, hyemeque ſecuta eſt fames validiſſima. Poſt hæc Immo, verè neſcio an falſò, arma ſumit contra regem, & media hyeme circundatus exercitu, ſe pariter cum vrbe tradidit, ac deinceps fidelis & vtilis permanſit. Nepotes quoque Giſelberti, ſeruituti regiæ, ſe ſubiiciebant, vrbibus, quas tenebant, nihilominus retentis: Kieuetmont etiam ab Anfredo & Arnoldo adhuc tenebatur: ad quos Immo mandatum huiuſcemodi dirigens ait: *Ansfridus & Arnoldus fraude capti.* de me non ſentio niſi quod vos ſentitis, de vobis autem notum eſt, quia huius gentis principes eſtis. Nulli ergo dubium eſt, quin duabus manibus quiſque magis valeat, quam vna. Certum eſt itaq; tres vnum fortitudine præcedere. Et nunc quæ neceſſitas eogit, vt ſeruiamus Saxonibus, niſi noſtra diſcordia? Quando vos armis circũdederunt, num victoria lætati ſunt? Victoribus certè turpe eſt ſeruire. Optimũ omniũ mortalium, qui me à puero nutriuit, & inter amicos ſemper habuit, & magna poteſtate clarificauit, noſtrum communem dominum deſerui, & Saxoniæ periculo capitis mei ſociaui: modo, vt ſcitis, pro merito honore contumelia ab eo affectus, armis circundatus, pene ex libero ſeruus factus ſum. Vt ergo noueritis me ex fide cõmuni vtilitati velle conſulere, tibi Anfrid vnicam filiam meã deſponſabo, quo nullo apud vos infidelitatis ſcrupulo notari queam. Date igitur locum mutui colloquii, & ex me ipſo fidem probabitis, quam per nuncium necdum poteſtis. Ipſi adhæc, quamuis ferrei pectoris eſſent, & illum iam olim ſuſpectum haberent, tantæ tamen calliditati cedentes, ſuaſibilibus emolliti verbis, mutuo dabant locum conſpectui. At ille armatos habens locis opportunis abſconditos, dolo ambos cepit, & ſub cuſtodia regi deſtinauit, mandato in hæc verba pariter directo. Elatior, inquit, eſt mollior, vinculis aut verberibus non indiget, minis pandit vniuerſa quæ ſcit. Ansfrid vero durior ferro eſt, hunc ſi tormenta acerrima rimentur, magnum eſt. *Clementia.* Quos cum rex ſuſcepiſſet, aliquanto tempore cuſtodiæ mancipatione caſtigauit: poſtea ſuæ gratiæ lenitate ſibi aſſocians in pace dimiſit. Cũ ergo cauſæ cauſis, ac rebus res ita copulatæ ſint, vt ſententiarum ordine diſcerni adeo nõ debeant, nemo me temporum viciſſitudine accuſet dum poſteriora anterioribus præpoſuerim geſta. Rex igitur vicina ſemper ſibi clementia graues fratris miſeratus labores, *Henricus in Lotharingia ſedem accepit.* aliquantis vrbibus ſuis vſibus conceſſis, permiſſus eſt in terra regionem Lotbariorum babitare. *Gero.* Eo tempore bellum barbarorum feruebat, & cum milites ad manum Geronis præſidiis conſcripti crebra expeditione attenuarentur, & donatiuis vel tributariis præmiis minus adiuuari poſſent, eo quod tributa paſſim negarentur, ſeditioſo odio in Geronẽ exacuuntur. *Militaris contumacia.* Rex vero ad cõmunes vtilitates reipublicæ Geroni ſemper iuxta erat, vnde factum eſt, vt nimis exacerbati, odia ſua in ipſum quoq; regẽ vertiſſent. Quæ cauſa Henricũ minime latuit: *Henricus regnum affectat.* & vt ſolet amaris animis dum dulce aliquid affertur, perſuadebat facile huiuſcemodi bomines ſibi concordare, ſpem habens iterum regnandi, dum noſſet exercitum regi offenſum. Deniq; multis intercurrentibus legatis, & munuſculis invicẽ miſſis, omnes pene orientalium partium milites ſibi colligauit. *Conſpiratio in Othonem.* Quæ res ad tantum nefas proceſſit, vt cõiuratione valida facta in Paſchali feſtiuitate, quæ erat proxima, cum ipſe Henricus ad palatium iſſet, regem occidere cogitaſſent, ipſi vero regni diadema imponerent. Earum rerum dum non eſſet publicus proditor, ſemper ſe protegente ſumma diuinitate, notæ factæ ſunt regi inſidiæ modicum ante Paſcba. Qui fidelium militum vallatus manu die ac nocte, nihilque decoris vel maieſtatis regiæ coram populo ea ſolemnitate minuens, nimium hoſtibus intulit timorem. Poſt diem vero ſolemnem, conſilio maxime Francorum, qui eo tempore maxime ſibi aſtabant, Herimanni ſcilicet, Vdonis atque Conradi, qui dictus eſt Rufus, ſecrete proditos iubet cõprehendi, vel certè occidi. *Conradus Rufus Dux Francorum. Ericus.* Inter quos erat primus, in cæteris omnium bonarum virtutum rebus abſq; hac noxa fortiſſimus optimuſq; Erik. Hic cum armatos ad ſe properaſſe intellexiſſet, cõſcius cauſarum, equum aſcendit, arma ſumit, circumfuſuſq; hoſtiũ turmis, memor priſtinæ virtutis ac nobilitatis, elegit mori, quam inimicorum damnationi ſubiici. Nam lancea perfoſſus occubuit, vir omni virtute ac induſtria ciuibus carus atq; clarus. Cæteri autẽ inſidiarum conſcii, in alteram hebdomadam differuntur & ſecundum leges ſcelerib. ſuis meritas pœnas ſoluentes, capite cæduntur. Henricus autẽ fugiens regno ceſſit. *Henrici fuga. Prodigia.* Eo anno & portenta quædam apparuere, ſc. Cometæ. Nam à quintadecima Kalendas Nouembres vſque in ipſas Kalendas viſæ ſunt. Quibus viſis, multi mortales territi, aut nimiam peſtilentiam, vel certe regni mutationem metuebant. Quomodo quidem ante regis Henrici exceſſum, multa prodigia monſtrata ſunt,

itâ vt ſolis ſplendor forinſecus aere abſq; nubilo pene nullus appareret, intrinſecus autem per feneſtras domorum rubeus, tanquam ſanguis infunderetur. Mons quoque, vbi ipſe rerum dominus ſepultus eſt, fama prodidit, quod multis in locis flammas euomeret. Hominis etiam cuiuſdam manus ſiniſtra ferro amputata, poſt annum ferè integrum reſtituta eſt ei dormienti, qui pro ſigno miraculi ſanguinea linea loco coniunctionis notabatur. Sed cometas inundatio nimia, inundationem quoq; boum peſtilentia ſubſecuta eſt. Defuncto autem Vdone Lothariorum præſide ac regis nepote Henrico, ducatus regionis conceditur Chuontado, cui & vnicam filiam ſuam rex deſponſauit, qui erat adoleſcens acer & fortis, domi militiæque optimus, commilitonibus ſuis carus. Illis diebus Bertholdus frater Arnulfi procurabat Baioariam, pugnanſq; contra Vngaros, victorq; exiſtens, triumpho celebri factus eſt clarus. Rex autem de die in diē proficiens, paterno regno nequaquam eſt contentus, ſed abiit Burgundiam, regem cū regno in ſuam accepit poteſtatem. Hugonem alterum armis edomuit, ac ſibi ſubiectū fecit: cuius fibulam auream regi dono conceſſam, gemmarum varietate mirabilem videmus in altari protomartyris Stephani rutilantem. Igitur cum omnia regna coram eo ſilerent, & poteſtati ipſius omnes hoſtes cederent, monitu & interceſſione ſanctæ matris eius recordatus eſt multis laboribus fatigati fratris, præfecitq; eum regno Baioariorum, Bertholdo iam defuncto, pacem & concordiam cum eo faciens, qua vſque in finē fideliter permanſit. Erat autē ipſe dominus Henricus copulatus matrimonio filiæ Ducis Arnulfi, fœminæ egregiæ formæ, mirabiliſq; prudentiæ. Fratrum verò pax atque cōcordia Deo acceptabilis, hominibuſq; amabilis, toto orbe fit iam celebris, dum vnanimes reſpublicas augent, hoſtes debellant, ciuibus paterna poteſtate præſunt. Ducatu igitur Baioariorum accepto, nequaquam deſidia torpuit, ſed abiens Aquilegiam cepit, Vngaros duabus vicibus armis ſuperauit, Ticinum tranſnatauit, & præda magna intra regionem hoſtium capta, exercitum incolumem in patriam reduxit. Talium igitur & tantorum mores, habitum, formamque, quos ſumma clementia mundo ad delicias omnemque decorem deſtinauit, noſtrum non eſt omnimodis exponere. Verum deuotionem, quam erga eos habemus, penitus celare nequimus. Ipſe denique dominus rerum fratrum natu maximus, optimus in primis, pietate erat clarus, opere omniū mortalium conſtantiſſimus: præter regiæ diſciplinæ terrorem ſemper iocundus, dandi largus, dormiendi parcus, & inter dormiendum ſemper aliquid loquens, quo eum ſemper vigilare æſtimes, amicis nihil negans, & ſupra hominem fidelis. Nam quoſdam audiuimus accuſatos & peccati manifeſtos, ipſum eorum aduocatum & interceſſorem, & criminis nullo modo credulum ab eo poſthabitos, tanquam nihil vnquam in eum peccaſſent. Ingenium ei admodum mirandum: nam poſt mortem Edidis reginæ, cum antea neſcierit literas, in tantum didicit, vt pleniter libros legere & intelligere nouerit. Præterea Romana lingua, Sclauonicaque loqui ſciebat: Sed rarum eſt, quod earum vti dignaretur. In venationibus creber, tabularum ludos amat, equitatus gratiā regia grauitate interdum exercens. Acceſſit ad hæc & moles corporis, omnē regiam oſtendens dignitatem, capite cano, ſparſus capillo, oculi rutilantes, & in modum fulguris cita repercuſſione ſplendorem quendam emittentes: facies rubicunda, & prolixior barba: & hæc contra morem antiquum: pectus leoninum, quibuſdam ſparſum iubis: venter cōmodus: inceſſus quondam citus, modo grauior: habitus patrius, vt qui nunquam ſit peregrino vſus. Quotieſcunq; autem ſit opus corona portanda, ieiunium ſemper præcedere pro vero traditur. Henricus verò morum grauitate pollebat, & ob id ab ignotis minus clemens iocunduſque prædicabatur, conſtanti admodum animo: fidelis & ipſe amicis, ita vt mediocris ſubſtantiæ militem cōiugis ſuæ ſororis matrimonio honoraret, ſocium ſibi amicumq; faceret. Erat corpore præſtanti, & qui in adoleſcentia omnē hominem egregia forma ad ſe inclinaret. Iunior vero fratrū dominus Bruno, magnus erat ingenio, magnus ſcientia, & omni virtute ac induſtria. Quē cum rex præfeciſſet genti indomitæ Lothariorum, regionem à latronibus ita purgauit, & in tantum diſciplina legali inſtruxit, vt ſumma ratio, ſummaq; pax illis in partibus locum tenerent. Igitur cū bella inteſtina externaq; ceſſarent, leges diuinæ atq; humanæ auctorali vigore pollent. Grauiſq; perſecutio monachis, oritur in dieb. illis, affirmantib. quibuſdā Pontificibus, melius arbitrati paucos vita claros, quā plures negligentes ineſſe monaſteriis oportere: obliti,

Manco dormienti ſiniſtra manus renata.

Henrici Lotharingi mors Conradus eius ſucceſſor.

Bertoldus Bauarus.

Burgundia cedit Othoni.

Hugonis fibula.

Henricus Bauaria donatur.

Eius res geſta.

Otho M. princeps Heroicus.

Litteras ab Editha coniugis obitu addiſcit.

Henrici mores.

Bruno.

In monachos inquiſitio cogitata.

obliti, niſi fallor, ſententiæ patrisfamiliæ prohibentis ſeruos Zizania colligere, ſed vtraq; creſcere oportere, Zizania & triticum vſq; ad meſſem. Quo factum eſt, vt plures propriæ infirmitatis conſcii, depoſito habitu, & relictis monaſteriis, graue onus ſacerdotum deuitarent. Fuerunt autem quidam qui ſummum Pontificem Fridericum hoc non pure, ſed ficte feciſſe arbitrati ſunt, quatenus venerabilem virum, regiq; fideliſſimum abbatem Hadumarum quoquomodo poſſet dehoneſtaret. Ipſe enim erat vir magnæ prudentiæ ac induſtriæ. Sub eius temporibus templum famoſum Vuldenſe igne conſumtum eſt, & ab eo reſtauratum, & multo maiori decore perfectum eſt. Hic põtificem ſub cuſtodia tenuit, ſecunda coniuratione culpabilem: primũ honorifice, ſed cum literas ab eo ſcriptas deprehendiſſet, ſatis ſeuere. Pontifex vero dimiſſus, dum vltionem quærit, & contra tantum virum leges, nõ præualent, humilima monaſteria auctoritate tentauit, vt ad excellentiſſima æqualiter procederet. Sed huiuſcemodi ſimulationes incaſſum profuſæ. Nam abbas in gratia & amicitia regis permanſit, & cauſſis intercurrentibus Pontifex quod cogitauit non impleuit. Soror autem regis Lothowico regi genuit tres filios, Carolum, Lotharium & Carolomanum. Ipſe autem Lothowicus Rex à ducibus ſuis circumuentus, & à Nortmannis captus, conſilio Hugonis Lugdunum miſſus cuſtodiæ publicæ traditur. Filium autem eius natu maiorem Carolum Nortmanni ſecum duxerunt Rothum, ibi & mortuus eſt. Audiens autem rex, ſuper fortuna amici ſatis doluit, imperauitque expeditionem in Galliam contra Hugonẽ in annum ſecundum. Eo tempore eum moraretur in campis ſilueſtribus venationem agens, obſides Bolizlaui vidimus, quos populo rex præſentari iuſſit ſatis ſuper eis lætatus. Ille annus notabilis caſu calamitoſo totius populi, de morte ſcilicet beatæ memoriꝫ Edidis reginæ, cuius dies extrema ſeptimo Kal. Febr. celebrata eſt cum gemitu & lacrymis omnium Saxonum. Hæc nata ex gente Anglorum, nõ minus ſancta religione, quã regali potentia pollentium ſtirpe claruit. Decem annorum regni conſortia tenuit, vndecimo obiit. Saxoniam vero decem & nouem annis inhabitauit. Reliquit filium nomine Ludolfum, omni virtute animi & corporis ea ætate nulli mortalium ſecundum. Filiam quoque Liutgardam nomine, quæ nupſerat Chuonrado Duci. Sepulta eſt autẽ in ciuitate Magathaburg in baſilica noua latere Aquilonari ad orientem. Explicit liber ſecundus.

Fridericus Moguntinus.

Incendium Fuldenſe.

Ludowicus Rex Galliæ eiuſq; liberi.

Hugo.

Bolizlai Obſides.

Editæ Reginæ mors.

Liberi & ſepultura.

WITICHINDI MONACHI CORBEIENSIS ANNALIVM

LIBER III.

PROLOGVS.

QVemadmodum cœli terræque facies, hominum voces, vultus ac mores mille modis concordi diſcordia variantur, ſed ad vnius luminis ſenſuſque ducatum, Dei cuncta regentis prouidentia coguntur: ita publicis ac priuatis rebus intentis imperiale decus, quod te vt ſereniſſimum ſplendorem, gemmamque luzidiſſimam mundo effudit, vnum iuſtitiæ moderamen eſt normaque rectitudinis. Vnde laboris noſtri opus, quòd à diuerſis moribus diuerſe accipitur, eo quòd ingenii ſermoniſque claritate egeat, ſinu glorioſæ clementiæ tuæ ſuſcipiatur, nec in ea noſtra inſipientia, ſed maior conſideretur deuotio, humiliter depoſco. Explicit prologus.

Epiſtola Witichindi ad reginam Mathildam Othonis Imp. filiam.

LIBER III.

POST exceſſum Edidis reginæ, omnem amorem maternum transfudit Rex in vnicum filium ſuum Liudulfum. Factoque teſtamento creauit eum Regem poſt ſe. Ipſe autem tener adhuc erat adoleſcens, ætatis non amplius habens, quam ſedecim annos. Rex vero in Gallicam proficiſcens expeditionem, coacto apud Cameraeam vrbem exercitu feſtinat intrare regnum Caroli, vindicandæ cauſſa iniuriæ generi ſui Lothovvici.

Ludolfus patris teſtamẽto Rex deſignatus.

Cameracũ.

Quo

Hugonis iactantia. Quo audito, Hugo miſſa legatione, iurat per patris ſui animam, qui iam olim periit, Deo regique proprio repugnando, quia tanta ſibi eſſet copia armatorum, quantam hactenus Rex nunquam vidiſſet, addiditque contemtum vane tumideque ſuper Saxones loquendo, quia imbelles eſſent, & quia facile poſſet vna potione telorum Saxonicorum ſeptem abſorbere. Ad quod rex famoſum ſatis reddidit reſponſum: ſibi vero eſſe tantam multitudinē pileorum fœninorum, quos ei præſentati oporteret, quantam nec ipſe, nec pater ſuus vnquam videret. Et reuera, cum eſſet magnus valde exercitus, *Bouo abbas Corbeienſis.* triginta ſcilicet duarum legionum, non eſt inuentus, qui fœnino non vteretur pileo, niſi Corbeius abbas, nomine Bouo, cum tribus ſequacibus. Hic erat vir ſapiens ac clarus, à Deo nobis oſtenſus, non conceſſus. Huius patris auus Bouo Græcas literas coram Chountrado rege legendo factus eſt clarus: & huic eiuſdem nominis auus erat, *Warinus abbas Corbeienſis.* vt natu maior omni virtute ac ſapientia potior. Sed & ipſe nepos erat Warini, qui ex milite factus eſt monachus, & primus omnium apud nouam Corbeiam regulariter electus eſt in patrem. Qui cum eſſet admirandæ ſanctitatis, ad augmentum virtutum ſuarum beatæque memoriæ, Saxoniæ precioſum attulit theſaurum, reliquias videlicet *Ludouicus Rex.* precioſi martyris Viti. Dimiſſus igitur Lothowicus regi occurrit, iungiturque cum ſociis exercitui illius. Rex autem cum exercitu Lugdunum adiit, eamque armis tentauit, inde Pariſium pertexit, Hugonemque ibi obſedit, memoriam quoque Dionyſii martyris digne honorans veneratus eſt. Ductus inde exercitus contra vrbem Rhemēſem, vbi erat nepos Hugonis contra ius fasque omne ſubrogatus Epiſcopus, legitimo Pontifice adhuc ſuperſtite. Armis autem vrbem capiens, iniuſte conſtitutum expulit Sacerdotem, legitimum eccleſiæ ſedique propriæ reſtituens. Exinde collecta ex omni *Rothun, Rothomagum.* exercitu electorum militum manu, Rothun Danorum vrbem adiit, ſed difficultate locorum aſperiorique hyeme ingruente, plaga quidem eos magna percuſſit incolumi exercitu, infecto negocio, poſt tres menſes Saxoniam regreſſus eſt, vrbibus Remenſe atq; Lugduno cum cæteris armis captis Lothowico regi conceſſis. Hugo autem expertus potentiam regis, virtutemq; Saxonum non paſſus eſt vltra terminos ſuos hoſtiliter intrare, ſed pergenti in eandem expeditionem anno ſequenti, occurrit iuxta fluuium, qui *Hugo pacem petit & impetrat.* dicitur Car, manus dedit, iuxtaque imperium regis pactum iniit, vtiliſq; proinde permanſit. Videns autem rex filium ſuum Liudulfum virum factum, dedit ei coniugem *Ida Alemãna Ludolfo collocata.* diuitiis ac nobilitate claram, Ducis Herimanni filiam nomine Idam. Quam cum accepiſſet, in breui poſt hæc ſocer moritur, cum Ducatu omni ei poſſeſſione relicta. Accepta autem poteſtate, animum tranquillum, quem in puero geſſit, exuit, armatumque militem in Italiam ducens, aliquantis ibi vrbibus captis, & ſub cuſtodia traditis, ipſe reuertitur in Franciam. Eo tempore vſurpato imperio, regnauit in Longobardia ho*Beringarius Longobardus.*mo fortis & auarus, & qui omnem iuſtitiam pecunia venderet, Berngarius. Veritus autem ſingularis prudentiæ reginæ virtutem à Lothowico Rege relictæ, in multis eam afflixit, quo tanti decus ſplendoris extingueret, vel certe obſcuraret. Illo tempore Rex *Boliſlaus Rex Bohemiæ.* proficiſcitur in militiam contra Bolizlauum regem Bohemorum, & cum capienda eſſet vrbs, quæ nuncupabatur Noua, in qua clauſus obſidebatur Bolizlaui filius, prudenti Rex conſilio diremit prælium, ne miles in rapiendis hoſtium ſpoliis aliquod periculum incideret. Conſiderata itaque virtute regis, ac innumera multitudine exercitus, Bolizlaf vrbe egreſſus maluit tantæ maieſtati ſubiici, quam vltimam perniciem pati. Subque ſignis ſtans, & regem audiens, reſponſaq; reddens, veniam tandem promeruit. Inde plena victoria glorioſus factus Rex Saxoniam regreſſus eſt. Cumque eum virtus *Altera Othonis nuptia, indeq; ab eo alienatus Ludolfus.* præfatæ reginæ non lateret, ſimulato itinere Romam proficiſci ſtatuit. Cumq; in Lonbardiam ventum eſſet: aureis muneribus amorē reginæ ſuper ſe probare tentauit. Quo fideliter experto, in coniugium ſibi eam ſociauit, cumq; ea vrbem Papiam, quæ eſt ſedes regia, obtinuit. Quod cum vidiſſet filius eius Luidulfus, triſtis à rege diceſſit, profectuſque in Saxoniam, aliquandiu moratus eſt in loco conſiliis funeſto Salaueldum. Rex vero in Italia celebratis iuxta magnificentiam regalem nuptiis, proficiſcitur inde cum noui matrimonii claritate, acturuſq; proximum Paſcha in Saxonia, lætitiam pa*Conradus Dux.*triæ magnamq; gratiam conferens. Perſuaſus quoque Rex Berngarius à Chunrado Duce, cui Papia cum præſidio militari relicta erat cuſtodienda, regem ſubſecutus eſt in Germaniam, pacē cum eo facturus, & omnibus quæ imperauiſſet obtemperaturus.

Cui

Cui regiæ vrbi appropinquanti, occurritur miliario ab vrbe à ducibus & præfectis, Palatinorumque primoribus, & regaliter ſuſceptus, ductus in vrbem, iuſſus eſt, in hoſpitio ſibi præparato manere. Neque enim faciem regis intra tres dies videre promeruit.

Henricus Conrado & Ludolfo ſuſpectus.

Quod ægre ferens Cbuonradus, qui eum adduxerat, vnumque cum eo ſentiens filius regis Luidulfus, ſuſpectum ſuper hac cauſſa Henricum fratrem regis habentes, quaſi antiqua ſtimulatum inuidia deuitauerunt eum. Henricus autem ſciens adoleſcentem maternis deſtitutum ſuffragiis, contemtui eum cœpit habere, in tantum, vt à conuiciis ei quoque non parceret. Interea rex regem alloquitur, in gratiamque regis ac reginæ ſuſceptus, deditionis ſponſionem dat, fœderis ſpontanei diem apud vrbem Auguſtam deſignans.

Beringarius Othoni reconciliatus.

Vbi cum conuentus fieret, Berengarius manus filii ſui Adelberti ſuis manib. implicans, licet olim Hugonem fugiens regi ſubderetur, tunc tamen renouata fide coram omni exercitu famulatui regis ſe cum filio ſubiugauit. Et ita dimiſſus in Italiam remeauit cum gratia & pace.

Prodigium.

Ibi miræ magnitudinis lapis grandinis tonitru ac tempeſtate turbulenta de cœlo iactus, ingens miraculum multis viſentibus præbuit.

Liberi Othonis ex Adelheide.

Nati ſunt autem regi filii ex ſereniſſima regina, primogenitus Henricus, ſecundus Bruno, tertius Otto, paterni nominis maieſtate deſignatus, quem iam poſt patrem dominum ac Imperatorem, vniuerſus ſperat orbis. Filiam quoque ſanctæ matris eius vocabulo inſignitam, de qua non præſumimus aliquid dicere, cum eius claritas præcellat omne quod dicere aut ſcribere valeamus.

Inſidiæ Othoni à genero & filio ſtructæ.

Enimuero rex eum regiones Francorum vrbeſque circuiret, audiuit, quia ei inſidiæ pararentur à filio generoque, quapropter ſummus Pontifex reuocatus, vbi auſteriorem vitam more ſolito cum eremitis & ſolitariis ante Paſcha agebat, ſuſcepit regem Mogontiæ, ibi ei aliquandiu miniſtrans. Nefanda conſilia prodita à filio generoque animaduerſa, purgandi locum criminis cum conſilio Pontificis petierunt & impetrant. Qui licet ſceleris manifeſte argueretitur, paruit tamen rex eorum ſententiis in omnibus, locorum temporumque anguſtia. Et cum apparatus Paſchalis apud Aquas fieri oporteret, comperit quia nihil ſibi dignum ibi paratum eſſet. Quare cum in Saxoniam perrexiſſet maternis gaudiis & officiis decenter curatur, regemque quem in Francia penè perdidit, in patria magnifice recepit. Nam confortatus amicorum gentiſque propriæ præſentia, irritum fecit pactum, quod coactus inire confeſſus eſt. Edictumque eſt filio generoque, auctores ſceleris puniendos tradere, aut certe ſe publicos hoſtes noſſe.

Moguntinus ex interceſſione ſuſpectus factus.

Pactis priſtinis Pontifex interceſſit, tanquam paci & concordiæ conſultutus: ob id regi fit ſuſpectus, amicis regalibus conſiliatiiſque omnimodis ſpernendus. De eo neceſſarium arbitramur nequaquam aliquid temere iudicare, ſed quod de eo probamus, quia magnus erat oratione die noctuque, magnus eleemoſynarum largitate, præcipuus verbo prædicationis, non ſilere dignum duximus, cæterum de accuſatis cauſſis, qui iudicat Dominus eſt. Earum rerum dum ibi finis non fieret, vniuerſalis populi conuentus eſſe iubetur apud villam, quæ dicitur Fridisleri, ſuper his cauſſis diſcutiendis.

Henricus Moguntini hoſtis.

Vbi cum frater regis Henricus adeſſet, multas ac graueis cauſſas ſummo Pontifici obiiciebat: proptereaque regis totiuſque pene exercitus offenſam incurrit, dum eum penitus culpabilem ex illis dictis cenſerent. Propterea Rex ſæuiorem animum gerens ex recenti iniuria, eminentiſſimos viros, ac ſibi quondam charos, & in Biertanico bello fideles, traditos exſilio damnanit, dum accuſati rationem redderent, & ſe purgare non ſufficerent. Hi erant Thuringi genere poteſtatis præfectoriæ Dadanus & Wilhelmus nomine. Hoc facto multi ſcelerum conſcii perterriti. Soluta concione & multitudine dimiſſa, ſeſe rex in Orientales partes contulit.

Lotharingi Conrado rebellant.

Lotharii autem, cum regem Duci Cunrado ſenſiſſent offenſum, cum iam olim ei infeſti eſſent, eo quod Ducatum ſuper eos adminiſtraret ipſis inuitis, arma contra eum ſumunt. Ille vero imperterritus leoninum exercens animum, ſigna ſignis contraria inuexit, & incredibilem multitudinem ex eis propria manu fudit, dum ſanguine amici, quem in prælio amiſit, Cunradi ſcil. Euerhardi filii, vt fera ſæuiſſima acueretur.

Conradus Euerhardi filius.

Itaque illi fortiſſimo ſuppetente fortium militum manu, aduerſo exercitui dum nouus ſemper additur, à meridie vſque in veſperam protrahitur bellum: nocte prælium diſſoluitur, nullus victoria lætatur. Rex autem circa Calendas Iulias moto exercitu armis filium generumq; quærere tentauit: obuias vrbes partis aduerſæ aut armis cepit, aut in deditionem accepit, quouſque Mogontiam perueniret,

Ludolfus & Conradus Moguntia ab Othone obſeſſi.

quam filius cum exercitu intrauit, patremque, dictu miſerabile, armatus expectauit. Ibi pluſquam ciuile, & omni calamitate acerbius bellum cœptum: multæ machinæ muris admotæ, ſed ab vrbanis deſtructæ vel incenſæ: crebræ ante portas pugnæ; raro forinſecus ſtationes fuſæ, cunctando enim res vniuerſæ variauere, dum dominatorem regni foris, intus ſucceſſorem metuebant. Obſidio itaq; dum ſexaginta dies ferme excederet, ſermo fit de pace: vnde datus eſt obſes in vrbem conſobrinus regis Ecbertus, quo libera via cuilibet pateret in caſtra crimen purgandi, de pace atque concordia tractandi.

Fiunt Othoni ſupplices.

Filius cum genero caſtra ingreſſi, regalibus veſtigiis proſternuntur, pro ſcelere omnia ſuſtinere paratos fore, ſaltem vt amici auxiliatores in fide ſuſcepti nihil aduerſi paterentur. Rex autem non inueniens, quomodo meritas pœnas filio inferret, fautores inſidiarum expoſtulat. Illi autem iramentis vicariis obligati, & quodammodo arte antiqui hoſtis conſtricti, hoc omnino negabant. Ingens interea oritur lætitia in caſtris, & à caſtris circumquaq; fama diffuſa, nunquã vrbe egreſſuros, niſi omnib. eſſent à rege imperatis obtemperaturi.

Henrici acerba obiurgatio.

Eæ ſpes incaſſum conceptæ: nam cũ obedirent edictis regis, motus Henricus aduerſus adoleſcentem, nihil te, inquit, iactitas contra dominum meum regem feciſſe? & ecce omnis exercitus vſurpatorem te regni inuaſoremq; nouit. Ipſe ergo ſi accuſor reus criminis, ſi culpabilis exiſto, quare non contra me legiones ducis? Signa aduerſum me moue: & feſtucam de terra ſumens, huius, inquit, precii à me, meaque poteſtate rapere non poteris. Quid tibi viſum eſt ſolicitare huiuſcemodi rebus patrem tuum? contra ſummam diuinitatem agis, dum domino patrique tuo repugnas. Si aliquid ſcis vel vales, in me furorem tuum euome, ipſe enim tuam non timeo iram. Ad hæc adoleſcens nihil reſpondit, ſed audito rege cum ſuis vrbem ingreſſus eſt.

Ecbertus ex obſide hoſtis.

Conſobrinus autem regis Ecbertus cum obſes datus eſſet in vrbem, ſuaſibilibus corruptus verbis, regi fit auerſus, cum & antea ei iratus eſſet, eo quod argueretur incepti certaminis, vbi oculum perdidiſſet.

Comitum Bauariæ defectio. Ratisbona vrbs regia.

Dum hæc agerentur, proxima nocte Baioarii comites fratris regis, relicto eo coniuncti ſunt Liudolfo: qui pergens cum eis cepit vrbem regiam, quæ dicitur Reinesburg, cũ cæteris in ea regione munitiſſimis, omnemq; pecuniam Ducis ſuis militibus diuiſit: coniugem cum filiis patrui & amicis, non ſolũ vrbe, ſed & regione excedere cogit. Hæc omnia à Deo credimus acta, vt qui sereniſſimum regem plurimis populis ac gentibus præficere voluit, diſceret parum in ſe, in Deo vero omnia poſſe.

Arnulfus hoſtis Henrici.

Erat autem iunior Arnulfus cum fratribus, qui tale conſilium machinatus eſt contra Henricum, eo quod paterno regno ſubrogaretur, ipſe autem honore patrio priuatus eſſet. Porro exercitus diutino labore fatigatus, miſſionem petit & accipit, rege cum paucis admodum filium in Baioariam ſubſequente. Ipſe namque erat patiens laborum, ſupra quam quod credi poſſit de homine ab adoleſcentia delicate nutrito. Multitudine denique deficiente à fide, rati admodum erant, qui partes regis adiuuarent: inter quos erat quidam Adelbertus, & alii cum eo admodum pauci.

Adelberti fides. Hermannus Dux Saxoniæ.

Militante aduerſum Moguntiam rege, Herimannus Dux Saxoniam procurabat. Cum nouus exercitus à Saxonia ad ſupplementum veteris mitti debuiſſet, Thiadericus iuniorque Wicmannus ei præfuere. Attingentes terminos Francorum à Liudolfo, Duceq; Cunrado ſubito circumfuſi, in deſertum quoddam coguntur caſtellum. Quod cum oppugnare nituntur, iactu rotæ ſignifer ante portam brachium perdidit: quo facto bellũ eſt ſedatum, induciæque conceſſæ trium dierum in Saxoniam reuertendi. Thiadericus à Liudulfo magnis promiſſionibus eſt tentatus,

Wicmannus iunior accuſator patrui.

Wicmannus autem admodum corruptus, patruum exin arguere, paternæ hereditatis raptorem dicere, & ſuorum theſaurorum prædonem vocare cœpit. Ipſe autem conſilii nequaquam ignarus, quanta ſapientia, quantaque prudentia, contra propinquos & hoſtes manifeſtos vigilauerit, difficile eſt omnimodis edicere, iungitur quippe Ecbertus Wicmanno, eademque ſententia conſurgunt in Ducem, nullumque ei dant quietis ocium. Ille autem nobili patientia iuuenum furorem frangens, cauet tumultum aliquem rege abſente illis in partibus accreſcere. Baioarii repentino regis aduentu, nec ad pacem veniuntur, nec bellum publicum præſumunt, ſed clauſi muris grandem exercitui laborem ſuæque regionis ſolitudinem parant.

Bauaria vaſtata.

Vnde minus procedente negocio à manibus exercitus à nulla re abſtinebat, ſed omnia vaſtabat. Summus Pontifex interea, vt ipſe aiebat, timore regis officio Pontificali amiſſo, eremiticam cum ſolitariis ducebat vitam. Non mi-

nima

nima quoque cæteris Pontificibus cunctatio erat in Baioaria, dum fauent partibus, nunc regi aſſiſtendo, nunc alias partes adiuuando: quia nec ſine periculo alienabantur à rege, nec ſine detrimento ei adhærebant. Agens tres menſes integros, à Mogontia recedens rex in illis regionibus, demum circa Calend. Ian. infecto negocio, amiſſis duobus principalibus viris ac poteſtate claris, Immede ac Mainwerco, quorum vterq; ictu ſagittarum periit, alter Mogontiæ, alter in itinere, Baioariam pergentibus reuertitur in Saxoniam. Cauſas dicentibus coram rege Herimanno ſuiſque nepotibus, omnes iuſti tenaces ſententiam Ducis laudauere, adoleſcentes caſtigandos iudicantes. Rex autem amans parcebat illis ſub cuſtodia militari tantum intra Palatium tradens Wicmannum. Interea audit, quia Auares intrantes Baioariam iungerentur aduerſariis, diſponerentq; publico bello eum tentare. At ille ſatis imperterritus tali neceſſitate, nunquam ſe gratia Dei dominum ac regem oblitus eſt, ſed collecta valida manu obuiam procedit acerrimis hoſtibus. Illi autem diuertunt ab eo, acceptiſq; ducibus à Liudulfo omnem Franciam peruagati ſunt, & tantam ſtragem dederunt, primum amicis, vt cuidam Erneſto vocabulo, qui erat partis aduerſæ, ſui iuris familias ſupra milleſimum numerum captiuaſſent, deinde cæteris omnibus, vt dictu fidem excedat. Dominica ante Paſcha Wormatiæ eis eſt publice miniſtratũ, & muneribus auri & argenti plurimum donatum. Inde in Gallias profecti per aliam viam in patriam reuertuntur. Baioarii ciuili exercitu externoq; fatigati, nam Vngaris egreſſis exercitu regali premuntur, coacti ſunt de pace tractare, factumque eſt vt pax daretur vſque in XVII. Calend. Iul. & locus eſſet apud Cinnam rationis dandæ, & reſponſionis reddendæ. Ad condictum locum dum vniuerſalis populi conuentus fieret, talem rex orationem exorſus eſt: Paterer, inquit, ſi indignatio filii mei, cæterorumq; inſidias tendentium me ſolum torquerer, & non totum Chriſtiani nominis populum perturbaret. Parum eſſet, vrbes meas more latronum inuaſiſſe, regiones à mea poteſtate rapuiſſe, ni propinquorum meorum ac chariſſimorum comitum ſanguine ſatiarentur. Ecce ſine filiis ſedeo orbatus, dum filium grauiſſimum hoſtem patior, quem plurimum amaui, & à mediocri loco ad ſummum gradum ſummumque honorem prouexi: vnicum filium meum habeo aduerſum me. Tolerabile hoc totum foret, ſi non Dei hominumque inimici his cauſis introducerentur. Modò regnum meum habent deſolatum, populum captum vel interfectum, vrbes deſtructas, templa ſuccenſa, ſacerdotes extinctos: adhuc madent ſanguine plateæ, auro meo & argento, quibus filium generumque ditaui, hoſtes Chriſti ſedes ſuas remeant referti. Quid ergo ſuperſit ſceleris, quid perfidiæ, excogitare nequeam. His dictis tacuit rex. Henricus laudans ſententiam regis, ſubiunxit, quia hoſtes ſecundo victi publico certamine, maligne ac peſſime conducerentur, quo via eis iterum lædendi aperiretur, omnem calamitatem omnemq; laborem conſultius velle pati, quam communem hoſtem vnquam in fidem ſuſciperet. His dictis Liudulfus procedens ait, conductos aduerſum me pecunia fateor, obtinui, ne me mihiq; ſubiectos læderent: ſi in hac parte culpabilis prædicor, ſciat me omnis populus hoc non voluntariè, ſed vltima neceſſitate coactum feciſſe. Poſtremo Pontifex ſummus rationẽ intrauit promittens ſe, quocunq; rex imperauiſſet iudicio ſignificaturum, nunquam contra regem ſenſiſſe, vel velle, vel feciſſe: timore coactum à rege diſceſſiſſe: offenſum ſibi eũ, qui intellexiſſet innocentem grauiſſimis accuſationibus obrutum: de cætero iuramentorum omnib. iuramentis fidem ſeruaturum. Ad hæc rex: à vobis nõ exigo iuramentũ, niſi pacis, & concordiæ conſilium in quantum poſſitis adiuuetis. Et hoc dato in fide ac pace eum dimiſit. Pontifex cũ Duce Chunrado, cum adoleſcentẽ non poſſent inclinare, quatenus patri ſubderetur, eiuſq; ſententiam ſecutus ſuſtineret, diſceſſerunt ab eo, Deo regiq; ſe iungentes. Proxima nocte Liudulfus cum ſuis à rege diſcedens, vrbem Reinesburg cum exercitu intrauit. Rex autem ſequens filium, vrbem offendens, quæ dicitur Horſedal, obſedit eam. Facta autem pugna, durius certamen circa murum nemo vnquam viderat mortalium. Multi ibi ex vtraque parte cæſi, plures ſauciati, noctis tenebræ prælium diremere. Saucius ancipiti bello poſtera luce ducitur exercitus inde diutius ibi non morari viſum ad grauiora tendentibus. Trium dierum iter proinde ad Reinesburg. Caſtrorum loca occupata, munitionibuſque circumſepta, obſidio vrbis diligenter eſt incepta. Sed cum multitudo machinas muris applicari non fineret, ſatis

Immodus & MeinWercus. *Hermannus Dux cauſã dicit.* *Wicmannus in cuſtodiam datur.* *Erneſtus.* *Induciæ.* *Oratio Othonis pathetica.* *Henrici ſententia.* *Ludolfus & Moguntinus ſe purgant.* *Conradus Dux & Moguntinus redeunt ad partes Othonis.* *Ludolfi pertinacia.* *Horſedal.* *Obſidio Ratisbonenſis.*

dure interdum ab vtriſque pugnatum pro muris. Diu tracta obſidio cogit clauſos belli negocii aliquid actitare. Arbitrati ſunt enim fame peius torqueri, ſi ad id cogerentur, quam in acie fortiter mori. Iuſſum itaque occidentali porta erumpere equites, quaſi impetum in caſtra facturos, alios naues aſcendere, vt per flumen vrbi contiguum, dum equeſtri prælio pugnaretur, caſtra armatis deſerta inuaderent. Vrbani ſigno nolæ congregati condicta peragere, quod in caſtris vſu non ignotum: quapropter & ipſi non ſegniter præparantur. Moram facientibus in erumpendo equitibus, claſſis ab vrbe longius elabitur, exſilienteſq; de nauibus irruunt in caſtra, offendenteſq; armatos, dum trepide fugæ conſulunt, circumfuſi vndiq; cæduntur. Alii naues ingredi niſi, timore perculſi deuiantes flumine abſorbentur: alii naues plus æquo ingreſſi dimerguntur, factumq; eſt, vt vix pauci de pluribus ſupereſſent. Equites vero ab equitibus fatigati deuictiq;, plures ſaucii in vrbem coguntur. Miles regius victor in caſtra reuerſus vnum ſolummodo letbali vulnere percuſſum pro portis ſecum reuehunt. Pecus omne vrbis loco herboſo delatum, qui erat inter Rein & Danubium fluuios, ſed à fratre regis Henrico captum, & inter ſocios diuiſum eſt. Vrbani crebris prœliis triti, fame quoque periclitari cœperunt. Vnde egreſſus vrbe Liudulfus cum principalibus viris pacem poſtulat, ſed non impetrat, quia patri obedientiam negat. Ingreſſus vero vrbem, portam orientalem obſidentem armis tentat Geronem, tot victoriis, quot præliis clarum. A tertia hora vſque in nonam acriter pugnatum eſt ante portam vrbis. Equo cadente aſceſnſor Arnulfus armis exutus, ilicoq; telis perfoſſus occubuit. Poſt biduum à muliere famem vrbis fugiente, mors illius notificatur, dum antea incertum eſſet. Cuius morte vrbani ſatis confuſi, iam de pace tractabant. Interuentu proinde principum iterū Liudulfus cum ſociis vrbe egreſſus, dum menſe integro & dimidio obſideretur, pacem obtinuit vſq; ad condictum diem, dum de his cauſis diiudicaretur, locuſq; conſilii apud Fridesleri notabatur. Rex redit deinde in patriam, Henricus vero Nouam vrbem obtinuit. Reineſburg pene omnis proxima nocte arſa. Exercitandi gratia venationem agens rex in loco, qui dicitur Suueldun, filius patri nudatis plātis proſternitur, intima tactus pœnitentia, oratione flebili, patris primum, deinde omnium præſentium lacrymas extorquet. Amore itaq; paterno ſuſceptus in gratiam, ſpondet ſe obtemperaturum, conſenſurumq; omni paternæ voluntati. Interea ſummus Pontifex ægrotaſſe nunciatur ac deſperari. Quapropter regis placitum modice eſt dilatum. Finē ſummi Pontificis qui interfuere ſatis laudabilē prædicant. Defuncto Pontifice vniuerſalis conuentus populi celebratus: Mogontia poſt annum & dimidium regi tradita cum omni Francia: filius ac gener in gratiā ſuſcepti, qua & in finem vſi ſunt fideliter. Eo anno Sclaui, qui dicuntur Vchri à Gerone cum magna gloria deuicti, cum ei præſidio eſſet Dux Cunradus à rege miſſus. Præda inde ingens ducta: Saxoniæ lætitia magna exorta. Proximum agens Paſcha rex cum fratre, ducit poſt hæc exercitum contra Reineſburg, iterum armis machiniſq; vrbem torquens. Dum præſidio Saxonum deſtituitur ac fame vexatur, portis vrbani egreſſi, cū vrbe traduntſemet ipſius regi. Qui principes exſilio damnans, reliquæ multitudini parcit, victoriaq; glorioſus remeauit in patriā, omni regione Baioarica fratri reſtituta. Ingreſſuſq; Saxoniā circa Cal. Iul. obuios habet legatos Vngarorū, tanquā ob antiquam fidē ac gratiam eum viſitantes, re autē vera, vt quibuſdā videbatur euentum belli ciuilis conſiderantes. Quos cum ſecum aliquot diebus tenuiſſet, & aliquibus munuſculis donatos remiſiſſet in pace, audiuit à nunciis fratris, ducis ſcil. Baioariorum, quia ecce Vngari diffuſi inuadunt terminos tuos, ſtatuuntq; tecū inire certamen. His auditis rex quaſi laboris oblitus, quē præterito bello tolerauiſſet, cœpit ire cōtra hoſtes, ſumtis ſecum paucis admodum ex Saxonibus, eo quod iā bellum Sclauonicū vrgeret. Caſtris poſitis in confiniis Auguſtanæ vrbis, occurrit ei exercitus Francorum Baioariorumq;. Cum valido quoq; equitatu venit in caſtra Cunradus Dux: cuius aduentu erecti milites iam optabant non differre certamen. Nam erat natura audacis animi, & quod ratū eſt audacibus, bono conſilio, & dum eques, & dum pedes iret in hoſtē bellator intolerabilis, domi militiæq; ſociis charus. Igitur ab vtrinſq; exercitus latrocinantibus agminib. notificabatur, non longe exercitus ab altero fore. Ieiunio in caſtro indicto, iuſſum eſt omnes in craſtinū paratos eſſe ad bellum. Primo diluculo ſurgentes pace data & accepta, operaq; ſua primū Duci, deinde vnuſquiſq; alteri cum ſacramēto promiſ-

Eruptio ex vrbe.

Ludolfus fruſtra pacē petit.

Geronis virtus bellica.

Arnulfi cædes.

Ludolfo pax data.

Ratisbonæ incendium.

Ludolfus patri ſupplex.

Mors Moguntini.

Vchri Sclaui à Gerone & Conrado victi.

Ratisbona & Bauaria recepta.

Legatio Vngarorum ſuſpecta.

Bellum Vngaricum.

Conradus Dux eiuſq; virtus bellica.

promiſſa, erectis ſignis procedunt è caſtris, numero quaſi octo legionum. Ducitur exercitus per aſpera & difficilia loca, ne daretur hoſtibus copia turbandi ſagittis agmina, quibus vtuntur acerrime, arbuſtis ea protegentibus. Primam & ſecundam, tertiamque legionem direxerunt Baioarii, quibus præfuerunt præfecti Ducis Henrici: nã ipſe bello interim aberat, eò quòd valetudine corporis laboraſſet, qua & mortuus eſt. Quartam vero ordinauere Franci, quorum procurator & rector erat Dux Cunradus. In quinta, quæ erat maxima, quæ & dicebatur regia, ipſe princeps vallatus lectis ex multis militũ millib. alacriq; iuuentute, coramq; eo Angelus, pœnes quẽ victoria, denſo agmine circumſeptus Sextã & ſeptimã conſtruxerunt Sueui, quib. præfuit Burchardus, cui nupſerat filia fratris regis. In octaua erant Bohemi electi milites mille, armis potius inſtructi, quã fortuna: in qua & ſarcinę omnes & impedimẽta quæq;, quaſi ipſa eſſet tutiſſima quę eſſet nouiſſima. Sed aliter res acta eſt ac arbitrabatur: nã Vngari nihil cunctantes Lech fluuiũ tranſierunt, circumeunteſq; exercitum, extremam legionẽ ſagittis laceſſere cœperunt, & impetu eũ ingenti vociferatione facto, aliis cœſis, aliis captis, ſarcinis omnibus potiti, cæteros legionis illius armatos fugere compulerunt. Similiter ſeptimam ac ſextam aggreſſi plurimis ex eis fuſis, in fugam verterunt. Rex autem eum intellexiſſet, bellum ex aduerſo eſſe, & poſt tergum nouiſſima agmina periclitari, miſſo duce cum quarta legione captiuos eripuit, prædam excuſſit, latrocinantiaq; hoſtium agmina perturbauit. Fuſis latrocinantib. vndiq; aduerſariorum agminibus, ſignis victricibus Dux Cunradus ad regẽ reuertitur: mirumq; in modum cunctantib. veteranis militibus, gloriæ victoriæ aſſuetis, cum nouo milite & ferè bellandi ignaro triumphum peregit. Dum ea geruntur in Baioaria, varie pugnatũ eſt à præſide Thiaderico aduerſus barbaros. Cũ capere niſus eſſet quandam vrbem illorum, vſq; ad introitum portæ perſecutus eſt aduerſarios, cogens illos intra murum. Oppido potitus, eoq; incenſo, & omnibus, quæ foras murum erant, captis vel interfectis, cum iam incendio extincto reuerteretur, & paludem, quæ erat vrbi adiacens, medietas militum tranſiſſet, Sclaui videntes noſtros in arcto ſitos ob difficultatẽ loci, nec copiam habere pugnandi, nec locum adeo fugiendi, inſequebantur à tergo reuertentes cum clamore magno, & peremerunt ex eis ad quinquaginta viros, fœda fuga noſtrorum facta. Ingens interea pauor omnem Saxoniã trepidam pro rege & exercitu eius, pro hac re inuaſit aduerſa. Terrebant nos præterea portenta inuſitata. Templa deniq; plæriſq; in locis tempeſtate valida concuſſa, videntibus & audientibus horrorem nimium incuſſere: vtriuſq; ſexus ſacerdotes ictu fulminis interierunt: & alia multa illo tempore contigerunt dictu horrenda & propterea nobis prætereunda. Totum pondus prælii ex aduerſo iam adeſſe conſpiciens rex, exhortandi gratia allocutus eſt ſocios ſuos hoc modo: Opus eſſe bonis operibus in hac tanta neceſſitate, milites mei, vos ipſi videtis, qui hoſtem non longe, ſed coram poſitum toleratis. Hactenus enim impigris manib. veſtris ac armis veſtris ſemper invictis glorioſe vſus, extra ſolum & imperium meũ vbiq; vici: & nunc in terra mea, & regno meo terga vertam? ſuperamur ſcio multitudine, ſed non virtute, ſed non armis: maxima enim ex parte nudos illos armis omnib. penitus cognouimus: & quod maximi eſt nobis ſolatii, auxilio Dei. Illis eſt ſola pro muro audacia, nobis ſpes & protectio diuina. Pudeat iam nunc dominos penè totius Europæ inimicis manus dare. Melius bello, ſi finis adiacet, milites mei, glorioſe moriamur, quam ſubiecti hoſtibus vitam ſeruiliter ducamus, aut certe more malarum beſtiarum ſtrangulo deficiamus. Plura loquerer, milites mei, ſi noſſem verbis virtutẽ vel audaciam animis veſtris augeri. Modo melius gladiis, quã linguis colloquium incipiamus. Et his dictis arrepto gladio & clypeo, ac ſacra lancea, ipſe primus equum in hoſtes vertit, fortiſſimi militis ac optimi Imperatoris officium gerens. Hoſtium audaciores primũ reſtitere, deinde vt ſocios viderunt terga vertere, obſtupefacti, noſtriſq; intermixti extinguuntur. Cæterorum vero alii equis fatigatis, villas proximas intrant, circumfuſiq; armatis cum mœniis pariter concremantur: alii flumen contiguum tranſnatantes, dum ripa vlterior aſcendentes nõ ſuſtinet, flumine obuoluuntur & pereunt. Eo die caſtra inuaſa, captiuiq; omnes erepti: ſecundo die ac tertio à vicinis vrbibus reliqua multitudo in tantum conſumta eſt, vt nullus aut rarus euaderet. Sed non adeo incruenta victoria fuit de tam ſæua gente, Chunradus quippe dux fortiter pugnans, animi feruore ſoliſq; ardore, qui eo die nimius erat, accenſus æſtuat,

Acies Othonis.

Henrici morbus & mors.

Burchardus Dux Sueuia.

Lycus fl.

Prælium.

Conradus Dux.

Theodoricus

Victoria & clades in Slauos.

Prodigia.

Regis adhortatio ad bellum Vngaricum.

Othonis virtus bellica.

Conradi Ducis mors, ſepultura, elogium.

vincliſque loricæ ſolutis, dum auram captat, vulnere ſagittæ aduerſo gutturis defixæ cadit: cuius corpus iuxta regis imperium honorifice collectum tranſportatur Wormatiam, ibique ſepelitur, vir omni virtute animi ac corporis magnus atque famoſus, cum fletu & planctu omnium Francorum. Tres Duces gentis Vngariæ capti, Ducique Henrico præſentati, mala morte; vt digni erant, multati ſunt, ſuſpendio namque crepuerunt. Triumpho celebri rex factus glorioſus, ab exercitu pater patriæ Imperatorque appellatus eſt. Decretis proinde honoribus & dignis laudibus ſummæ diuinitati per ſingulas eccleſias, & hoc idem ſanctæ matri eius per nuncios demandans, cum tripudio & ſumma lætitia Saxoniam victor reuerſus à populo libentiſſime ſuſcipitur: neque enim tanta victoria quiſquam regum intra ducentos annos ante eum lætatus eſt. Nam ipſi bello Vngarico aberant, Sclauonico certamini reſeruati. Igitur vt ſupra retulimus, cum deficeret in ratione reddenda contra ſuum patruum Wicmannus intra palatium cuſtoditur. Cum igitur rex in Baioariam proficiſci vellet, ſimulata infirmitate ipſe iter negauit: vnde monitus ab Imperatore, quia deſtitutus à patre & matre loco filii eum aſſumſerit, liberaliterq; educanerit, honore paterno promonerit, rogatq; ne ei moleſtiam inferret, cum alia plura grauaretur. Ad hæc nihil vtile audiens Imperator diſceſſit, commendato eo Iboni Comiti. Aliquantis diebus cum eo degens, petit poſt hęc venandi gratia ſiluam intrare liceret, ibique abſconditos ſocios ſecum ſumens perrexit in patriam, & occupatis ibi aliquibus vrbibus, iuncto ſibi Ecberto, arma ſumit cōtra Imperatorem. Induſtria autē Ducis Herimanni facile eos oppreſſit, trans Albiamq; coegit. Illi cum ſe ſenſiſſent Duci reſiſtere non poſſe, ſociauerunt ſibi duos ſubregulos barbarorum, Saxonibus iam olim infeſtos, Naconem & fratrem eius. Ductus exercitus à Duce reperti ſunt in vrbe, quæ dicitur Suithleiſcranne: & pene erat, vt caperentur cum vrbe, ni clamore cuiuſdam excitarentur, & ad arma proſilirent: cæſis tamen ante portam vrbis ad quadraginta armatis, cœſorumque ſpoliis potitus Dux Herimannus diſcedit. Erant autem qui eum adiuuarent, Henricus præſes cum fratre Sigfrido, viri eminentes & fortes domi militiæque optimi. Facta ſunt autem in initio quadrageſimalis ieiunii. Barbari vero poſt proximum Paſcha irruunt in regionem, ducem habentes Wicmannum ad facinus tantum, non ad imperium. Nullam moram agens ſed & ipſe Dux Herimannus cum præſidio militari adeſt, videnſq; exercitum hoſtium grauem, ſibique paruas admodum belli copias adeſſe. Ciuili bello vrgente arbitratus eſt conſultius differre certamen in dubiis rebus conſtitutis, multitudiniq; imperare, quæ maxima in vnam vrbem cōfluxerat, dum cæteris diffiderent, quoque pacto poſſent, pacem expoſtularent. Quod tamen conſilium milites ægre valde tulerunt, & maxime Sigfridus, qui erat bellator acerrimus. Faciunt tamen ciues Cocares ceteriorum, vt Dux imperarat, pacemque eo pacto obtinent quò liberi cum vxoribus & natis ſupra murū inermes aſcenderent conditione ſeruili, & omni ſupellectile in medio vrbis hoſtib. relicta. Cum intra vrbem irruerent barbari, quidam illorum ſuum mancipium agnoſcit in cuiuſdam liberti vxore, quam cum rapere de manu viri niteretur, ictum pugni accipit, irritumque pactum ex parte Saxonum proclamitat: vnde fit, vt omnes ad cædem verterentur. nullumque relinquerent, ſed omnes perfectæ ætatis neci darent, matreſq; cum natis captiuos ducerent. Quod ſcelus Imperator vlciſci geſtiens, victoria iam de Vngaris parta, regiones barbarorum hoſtiliter intrauit. Conſilium de Saxonibus, qui cum Sclauis conſpirauerant, iudicatumq; eſt Wicmannum & Ecbertum pro hoſtibus publicis habere oportere, cæteris vero parcere, ſiquidem temeare voluiſſent ad ſuos. Aderat & legatio barbarorum tributa ſocios ex more velle perſoluere nuncians, cæterum dominationem regionis velle tenere: hoc pacto pacē velle, alioquin pro libertate armis certare. Imperator ad hæc reſpondit, pacem quidem eis non negare, ſed omnimodis dare non poſſe, niſi iniuriam perpetratam digno honore ac emendatione purgarent, omniaq; vaſtando & incendendo per illas regiones duxit exercitum: donec tandem caſtris poſitis ſuper Raxā ſfluuium ad transmeandum paludibus difficillimum, ab hoſtibus circumfunditur. A tergo namq; via arborum robore obſtruitur, eademq; armatorum manu vallatur. Ex aduerſo fluuius, fluuioq; contigua palus, & cum ingenti exercitu Sclauus, bellatores & ab opere & ab itinere prohibens. Vexatur autem & aliis incom-

Tres Vngarorum Duces capti & ſtrangulati.

Wigmanni innatoris captiuitas.

Fuga & rebellio.

Nato Sclauus.

Hermanni Ducis infelix expeditio.

Sigfridus.

Wigmannus & Ecbertus proſcripti.

Othonis expeditio in Slauos. Raxa fl.

incommodis exercitus, morbo pariter ac fame. Dum talia agerentur per plures dies, mittitur ad principem barbarorum, qui dicebatur Stoinef, Gero Comes, quatenus Imperatori ſe dedat, amicum per id adepturum, nõ hoſtem experturum. Erant quippe in Gerone multæ artes bonæ, bellandi peritia, in rebus ciuilibus bona conſilia, ſatis eloquentiæ, multum ſcientiæ, & qui prudentiam ſuam opere magis oſtenderet, quam ore: in acquirendo ſtrenuitas, in dando largitas, & quod optimum erat, ad cultum diuinum bonum ſtudium. Igitur præſes ſuper paludem & flumen, cui palus adiacens erat barbarum ſalutabat. Cui Sclauus æqualia reſpondit. Ad quem præſes, ſatis tibi eſſet, ſi bellũ gereres contra vnum noſtrum de ſeruis domini mei, & non etiam contra dominũ meum regem. Quis tibi exercitus, quæ arma, vt talia præſumas? Si aliqua vobis virtus adſit, ſi artes, ſi audacia, date nobis locum ad vos tranſeundi, ſiue nos vobis huc veniendi; & æquato loco fortitudo appareat pugnatoris. Sclauus barbarico more frendens, & multa conuitia euomens, irriſit Geronem Imperatoremq; & omnem exercitum, ſciens eum multis moleſtiis aggrauatum. Gero ad hæc commotus, vt erat animi ardentiſſimi; craſtinus, inquit, dies declarabit, tu & populus tuus fortes viribus ſitis, an nõ: cras enim nos vobiſcum congredientes proculdubio videbitis. Gero denique olim licet multis geſtis inſignibus clarus haberetur, iam tamen magnus & celebris vbiq; prædicabatur, eo quod Sclauos, qui dicuntur Vchri, cum magna gloria cepiſſet. Gero reuerſus in caſtra retulit, quæ audierat. Imperator vero de nocte conſurgens iubet ſagittis & aliis machinis ad pugnam hoſtem prouocare, & quaſi vi flumen paludemq; tranſcendere velle. Sclaui autem heſterna comminatione nihil aliud arbitrari, ad pugnam pariter conſpirauere, iter totis viribus defendentes. At Gero cum amicis Ruanis miliari fermè vno à caſtris diſcedens, hoſte ignorante, tres pontes celeriter conſtruxit: & miſſo nuncio ad Imperatorem totum exercitum reuocauit. Quo viſo barbari & ipſi obuiare legionibus contendunt. Pedites barbarorum dum longiorem viam currunt, & certamẽ ineunt, fatigatione diſſoluti militibus citius cedunt: nec mora, dum fugæ præſidium quærunt, obtruncantur. Stoinef autem colle eminentiori cum equitibus euentum rei exſpectabat: ſocios inire fugam cernens, fugit & ipſe, lucoq; quodam cum duobus ſatellitibus repertus à viro militari, cuius vocabulum erat Hoſed certamine fatigatus, armiſq; nudatus, capite cæſus eſt. Satellitum alius viuus captus, imperatoriq; cum capite & ſpoliis reguli ab eodem milite præſentatus eſt. Ex hoc Hoſed clarus & inſignis habitus: merces tam famoſi geſti donatiuum imperiale cum reditu viginti manſuum. Eo die caſtra hoſtium inuaſa, & multi mortales interfecti vel capti; cædeſq; in multam noctem protrahebatur. Poſtera die caput ſubreguli in campo poſitum, circaque illud ſeptuaginta captiuorum capite cæſi, eiuſq; conſiliarius oculis erutis lingua eſt priuatus, in medioque cadauerum inutilis relictus. Wicmannus vero & Ecbertus ſcelerum cõſcii in Galliam profecti, ad Hugonem Ducem fuga elapſi ſunt. Crebris victoriis Imperator glorioſus factus atque famoſus, multorum regum ac gentium timorem pariter & fauorem promeruit: vnde plurimos legatos ſuſcipit, Romanorum ſcil. & Græcorum, Saracenorumque, per eoſque dies diuerſi generis munera, vaſa aurea & argentea, ærea quoque, & mira varietate operis diſtincta vitrea, vaſa eburnea etiam, & omni genere modificata ſtramenta, balſamum & totius generis pigmenta, animalia Saxonib: antea inuiſa, leones & Camelos, ſimias & ſtruthiones, omniumque circumquaque Chriſtianorum in illo res atque ſpes ſitæ. Liudulfus autem filius Imperatoris; cum fidem vult ſeruare amicis, patria ceſſit, Italiamque cum eis adiit: quo agente annum fere totum, diem extremum obiit; toti Francorum imperio relinquens ſuo vulnere vulnus durum. Funus autem eius à militibus debito honore curatum, & ab Italia Mogontiam corpus tranſlatum, In baſilica Albani martyris ſepultum eſt, cum luctu & planctu multorum populorum. Reliquit poſt ſe filium patris vocabulo inſignitum. Literæ autem obitus eius allatæ ſunt Imperatori, cum eſſet in militia, qua militauit contra Redarios: qui ſatis plurimum lacrymarum pro filii interitu fudit: de cætero, qui adhuc ordinauit imperium ſuum, rectori omnium Deo fideliter commiſit. Eodem tempore Wicmannus ſciens Saxoniam bellatoribus vacuam, à Gallia profectus Saxoniam occulte intrauit; domum coniugemque reuiſit, inde ſe iterum alienigenis immerſit. Ecbertus

Stoinef Sclauus.

Geronis elogium.

Auctor victoria.

Stoinef fuga & cades.

Hoſed.

Wigmannus & Ecbertus in Galliam elapſi.

Legationes diuerſarum gentium ad Othonem.

Ludolfi mors, ſepultura ſoboles.

Wigmannus & Ecbertus redeunt.

vero interuentu magni Pontificis Brunonis in gratiam tecipitur. Ductus exetcitus contra Wigmannum tertia vice, vix obtinuit, vt in fide Geronis filiique ſui ſuſciperetur, ipſique apud Imperatorem obtinerent, quo patria coniugiſque patrimonio cum gratia imperiali frueretur. Iniuſſus ſacramentum terribile dedit, ſe contra Imperatorem, Imperatoriſque regnnm nunquam aliquid inique conſilio aut actu facturum. Ita fide data in pace eſt dimiſſus, & bonis promiſſionibus ab Imperatote erectus. Peracta cæde barbarorum, eo anno prodigioſæ res apparnere, notæ ſcilicet crucis in veſtimentis plutimorum.

Crucis in veſtibus.

Quibus viſis, plurimi ſalubri timore perculſi aduerſa formidabant: iidemque vitia multa ex parte emendauerunt. Fuerunt &, qui lepras veſtium intetpretarentur, eò quod ſubſequens lepra multos mortales corrumperet. Sapientiores autem ſignnm crucis ſalutem victoriamque præfigurasse prædicabant, quibus & nos fidelem aſſenſum præbemus.

Othonis morbus.

Eo tempore Imperator & ipſe ægrotare cœpit, ſed meritis ſanctorum, quibus fidele iugiter obſequium præbet, maximeque patrocinio inclyti martyris Viti, cui aperuit os ſuum, de infirmitate cõualeſcit, & mundo vt Sol lucidiſſimus poſt tenebras ad omnem decorem & delitias condonatur. Rebus igitur tite compoſitis, per omnem Franciam, Saxoniamque & vicinas circumquaque gentes, Romam ſtatuens proficiſci, in Longobardiam perrexit.

Expeditio Italica.

Ergo qualiter regem Longobardorum Berengarinm duobus annis obſeſſum, cum coniuge & filiis captum in exſilium deſtinauerit, Romanos duobus prælijs vicerit, Romam expugnauerit, Duces Beneuentanorum ſubiecerit, Græcos in Calabria, Apuliaque ſuperauerit,

Metalla Saxonica.

in terra Saxonia venas argenti aperuerit, imperiumque cum filio quam magnifice dilatauerit, noſtræ tenuitatis non eſt edicere, ſed vt in initio hiſtoriæ prædixi, in tantum fideli deuotione laboraſſe ſufficiat. Cæterum erga tuam claritatem ſerenitatemque, quam patris fratriſque celſitudo patriæ ad omnem honorem, nobiſque ad ſolatium reliquit, magna deuotio opus humile magnificet. At finis ciuilis belli terminus ſit libelli. Enimuero donatus patriæ Wigmannus æquanimiter ſe continuit, donec Imperatotis aduentum ſperauit.

Wigmannus rebus nouis ſtudet.

Cum eius reuerſio differretur, ad Aquilonares partes ſe contulit, quaſi cum Danorum rege Haraldo bellum ab integrò machinaturus.

Haraldus rex Daniæ.

At ille mandauit ei, ſi Ducem necaſſet, vel alium quemlibet principem, noſſet ſine dolo eum ſibi ſociare vellet, aliter rem fraudulenter agitaſſe non dubitaret.

Wigmanni latrocinia & fuga.

Interea ab emptore prætereunte latrocinia eius produntur, ſociorumque aliqui comprehenſi, & tanquam contra publicam rem agentes, à Duce damnati ſtrangulo vitam perdiderunt. Ipſe autem cum fratre vix euaſit.

Danorum Chriſtianiſmus paganiſmo permiſtus.

Dani antiquitus erant Chriſtiani, ſed nihilominus idolis ritu gentili ſetuientes. Contigit autem altetcationem ſuper cultura deorum fieri in quodam conuiuio rege præſente, Danis affirmantibus, Chriſtum quidem eſſe Deum, ſed alios eo fore maiotes deos, quippe qui potiora mortalibus ſigna & prodigia per ſe oſtenderent.

Poppo confeſſor.

Contra hæc clericus quidam, nunc vero religioſam vitam ducens, epiſcopus, nomine Poppa, vnum verum Deum patrem, cum filio vnigenito domino noſtro Ieſu Chriſto & ſpiritu ſancto, ſimulacra vero dæmonia eſſe, & non Deos teſtatus eſt. Hataldus autem rex, vt pote qui velox traditur fuiſſe ad audiendum, tardus ad loquendum, interrogat, ſi hanc fidem per ſemetipſum declarare velit. Ille incunctanter velle reſpondit. Rex vero cuſtodire clericum vſque in craſtinum iubet. Mane facto ingentis ponderis ferrum portare iuſſit.

Deorum cultus in Dania abolitus.

Confeſſor Chriſti indubitanter ferrum rapit, tamdiuque portat, quo ipſe rex decernit: manum incolumem cunctis oſtendit: fidem catholicam omnibus probabilem reddit. Ad hæc rex conuerſus, Chriſtum Deum ſolum colendum decreuit, idola reſpuenda ſubiectis gentibus imperat, Dei ſacerdotibus & miniſtris honorem debitum deinde præſtitit. Sed & hæc virtutibus merito patris tui adſcribuntur, cuius induſtria in illis regionibus eccleſiæ ſacerdotumque ordines in tantum fulſere.

Gero.

Gero igitur Comes non immemor iuramenti, cum Wigmannum accuſari vidiſſet, reumque cognouiſſet, barbaris, à quibus eum aſſumſit, reſtituit. Ab eis libenter ſuſceptus longius degentes barbaros crebris præliis contriuit.

Miſca Sclauus.

Miſcam regem, cuius poteſtatis erant Sclaui, qui dicuntur Licicauiki, duabus vicibus ſuperauit, fratremque ipſius interfecit, prædam magnam ab eo extorſit. Eo quoque tempore, Gero præſes Sclauos, qui dicuntur Luſiki.

Luſiki, potentiſſimè vicit, & ad vltimam ſeruitutem coegit, non ſine ſui tamen graui vulnere, nepotiſque optimi viri caſu, cæterorum quoque quam plurium nobilium virorum. Erant duo ſubreguli Hetimanno Duci inimicitiæ à patribus vicariæ relictı; alter vocabatur Selibur, alter Miſtaw. Selibur præerat Waaris, Miſtau Abodritis. Dum inuicem quum ſæpe accuſantur, victus tandem ratione Selibur, cōdemnatus eſt quindecim talentis argenti à Duce. Eam damnationem grauiter ferens, arma ſumere contra Ducem cogitauit. Sed cum ei belli copiæ non ſufficerent miſſa legatione, poſtulat præſidium à Wigmanno contra Ducem. Ille vero nihil iucundius ducens, quam aliquam moleſtiam inferre patruo, cito cum ſociis adeſt Sclauo. Vt autem ſuſcipitur in vrbem Wigmannus, ſtatim vrbs obſidione vallatur ab inimico. Ductus quoque exercitus à Duce vrbem obſedit: interim caſu neſcio, an pudenti conſilio, Wigmannus eum paucis vrbem eſt egreſſus, quaſi ad extrahenda ſibi de Danis auxilia. Pauci dies intererant, dum victus bellatoribus & pabulum iumentis defecerant. Fuerunt etiam qui dicerent Sclauum quidem ſpeciem belli geſſiſſe, non verum bellum: incredibile omnimodis fore, hominem à puero bellis aſſuetum, bellicas res tam male præparatas habuiſſe: ſed id conſilii machinatum Ducem, vt quoque pacto poſſet nepotem vinceret, vt ſaltem in patria ſalutem recuperaret, quam inter paganos penitus perdidiſſet. Fame itaque vrbani & fœtore pecorum aggrauati, vrbe egredi ſunt coacti. Dux Sclauum auſterius alloquens, de perfidia & nequam eius actibus arguit, hoc quoque ab eo reſponſi accepit. Quid me, inquit, de perfidia arguis? ecce, quos nec tu, nec dominus tuus Imperator vincere potuiſtis, in ea perfidia inermes aſſiſtunt. Ad hæc Dux conticuit, eum ſuæ ditionis regione priuans, filio ipſius, quem antea obſidem acceperit, omni ipſius poteſtate tradita. Milites Wigmanni variis pœnis afflixit, vrbis prædam ſuis militibus donauit, ſimulacro Saturni ex ære fuſo, quod ibi inter alia vrbis ſpolia reperit, magnum ſpectaculum populo præbuit, victorque in patriam remeauit. Audiens autem Wigmannus vrbem captam ſocioſque afflictos, ad Orientem verſus iterum ſe paganis immerſit, egitque cum Sclauis, qui dicuntur Vuloini, quomodo Miſicam amicum Imperatoris bello laceſſerent, quod eum minime latuit, Qui miſit ad Boluzlaum regem Bohemorum: gener enim ipſius erat: accepitque ab eo equitum duas acies, Cumque contra eum Wigmannus duxiſſet exercitum, pedites primum ei immiſit: cumque ex iuſſu Ducis paulatim coram Wigmanno fugerent, à caſtris longiu protrabitur, equitibus à tergo immiſſis, & ſigno fugientes ad reuerſionem hoſtium reuocantur. Cum ex aduerſo & poſt tergum premeretur Wigmannus fugam inire tentauit. A ſociis igitur arguitur ſceleris, quia ipſe ad pugnam eos inſtigauerit, fidenſque equo, cum neceſſe fuerit, fugam facile inierit. Coactus itaque equo ceſſit, pedeſtris cum ſociis certamen iniit, eoque die viriliter pugnans armis defenditur. Ieiunio autem & longiori via, qua per totam noctem armatus inceſſit, mane cum paucis admodum aream cuiuſdam feſſus intrauit. Optimates autem hoſtium, cum eum reperiſſent, ex armis agnoſcunt, quia vir eminens eſſet, interrogatuſque ab eis quiſnam eſſet, Wigmannum ſe eſſe profeſſus eſt. At illi arma deponere exhortati ſunt: fidem deinde ſpondent, ſaluum eum domino ſuo præſentari: hocque apud ipſum obtinere, quatenus incolumem Imperatori reſtituat. Ille licet in vltima neceſſitate ſit conſtitutus, non immemor priſtinæ nobilitatis & virtutis dedignatus eſt talibus manum dare: petit tamen, vt Miſacæ de eo annuncient, illi velle arma deponere, illi manum dare. Dum ad Miſacam ipſi pergunt, vulgus innumerabile eum circumdat, eumque acriter impugnat. Ipſe autem quamuis feſſus, multis ex eis fuſis, tandem gladium ſumit, & potiori hoſtium cum his verbis tradidit. Accipe inquit, hunc gladium, & defer domino tuo, quo pro ſigno victoriæ illum teneat, imperatorique amico transmittat, quo ſciat aut hoſtem occiſum irridere vel certe propinquum deflere. Et his dictis conuerſus ad Orientem, vt potuit, patria voce Dominum exorauit, animamque multis miſeriis & incommodis repletam, pietati creatoris omnium effudit. Is finis Wigmanno, taliſque omnibus fere, qui contra Imperatorem arma ſumſerunt. Imperator itaque acceptis armis Wigmanni, de nece eius iam certior factus, ſcripſit epiſtolam ad Duces & præfectos Saxoniæ in hunc modum:

Luſiki Sclaui victi.

Selibur & Miſtaw Hermanni hoſtes.

Wigmannus Seliburi auxiliarius.

Simulacrū Saturni.

Vuloini.

Miſica & Boleslai Boemi affinitas.

Wigmanni infelix prælium.

Mors.

OTTO

OTTO DIVINO NVTV IMPERATOR AVGVSTVS, Herimanno & Thiaderico ducibus, cæteriſque publicæ rei noſtræ præfectis, omnia amabilia.

γνώμη.

DEO volente, ſalus omniaque proſpera plane ſuccedunt. Cæterum nuncii Conſtantinopolitani regis, dignitate ſatis inſignes, nos adeunt, pacem, vt intelleximus, admodum quærentes. Quoquo tamen modo res agatur, bello, Deo volente, nullo modo nos tentare audebunt. Apuliam & Calabriam prouincias, quas hactenus tenuere, niſi conueniamus, dabunt. Si vero voluntati noſtræ paruerint, vt præ-

Fraxinetum

ſenti æſtate coniugem cum æquiuoco noſtro in Franciam dirigentes, per Fraxinetum ad deſtruendos Saracenos, Deo comite, iter arripiemus, & ſic ad vos diſponemus. Præterea volumus, vt ſi Redares, ſicut audiuimus, tantam ſtragem paſſi ſunt (ſcitis enim, quam ſæpe fidem fregerint, quas iniurias attulerint) nullam vobiſcum pacem habeant. Vnde hæc cum Herimanno Duce ventilantes totis viribus inſtate, vt in deſtructione eorum finem operi imponatis. Ipſi, ſi neceſſe fuerit, ad eos ibimus. Filius noſter in natiuitate Domini coronam à beato Apoſtolico in imperii dignitatem ſuſcepit. Scripta X V. Calen. Febr. in Campania iuxta capuam.

Werla. Redarii.

His literis lectis in conuentu populi, in loco, qui dicitur Werla, coram principibus & frequentia plebis, viſum eſt pacem iam datam Redariis oportere ſtare, eo quod tunc bellum aduerſus Danos vrgeret, & quia copiæ minus ſufficerent ad duo bella pariter conficienda. Græcorum itaque legatis Imperator ſatis credens, partem exercitus cum plæriſque principibus viris direxit ad condictum locum, quo eis ſecus ſpon-

Græcorum perfidia.

ſionem legatorum puella traderetur, & cum honore filio adduceretur. Græci vero ad artes paternas conuerſi (nam erant ab exordio fere mundi plurimarum gentium domini, & quos virtute nequibant, arte ſuperabant) ſubito ſuper improuiſos, & nihil aduerſi ſuſpicantes irruunt, caſtra diripiunt, plures occidunt, plures capiunt, quos & Conſtantinopolim Imperatori ſuo præſentant. Qui vero effugere poterant, & reuerſi ad Imperatorem, quæ acta ſunt, nunciabant. At ille ſuper his commotus, ad hoc dedecus diluendum cum graui manu viros eminentes, domeſticis & externis rebus

Guntharius Sigfridus. Græcorum clades.

iam ſæpe claros factos, Guntharium & Sigifridum mittit in Calabriam. Græci autem præterita victoria elati, & minus cauti ceciderunt in manus eorum: ex quibus innumera multitudine cæſa, qui ſupererant capientes, obtruncatis naribus nouam Romam remeare permiſerunt. Tributum in Calabria & Apulia à Græcis extorſerunt, taliqué victoria illuſtres facti, & ſpoliis hoſtium ditati, ad Imperatorem reuerſi ſunt.

Motus Conſtantinopoli.

Populus autem Conſtantinopolitanus à ſuis audiens male pugnatum conſurrexerunt aduerſus Imperatorem ſuum, & marchinatione coniugis propriæ cuiuſdam militis inſidiis occiderunt, locoque domini militem in Imperio deſignantes. Conſtitutus autem rex continuo captiuos abſoluit: puellam cum magno exercitu, & claris muneribus ad Imperatorem deſtinauit. Quam ipſe ſtatim filio tradidit, celebratiſque magnifice nuptiis, omnem Italiam ſuper hoc & Germaniam lætiores reddidit.

Wilhelmus Moguntinus.

Eo tempore, quo hæc intra Italiam gerebantur, ſummus Pontifex Wilhelmus, vir ſapiens & prudens, pius & cunctis affabilis, à patre ſibi commendatum regebat Francorum imperium. Cuius mater licet peregrina, nobili tamen genere erat procreata. Hic cum audiſſet ægrotare cœpiſſe matrem Imperatoris, miræ ſanctitatis fœminā,

Mathilda Auguſta eiuſq; elogium.

nomine Mathildam, dumq; eius exſpectat funus, proprio funere ipſius funus præcedit. De cuius laude ſi aliquid dicere cupimus: deficimus, quia omne argumentum ingenioli noſtri ſuperat virtus tantæ fœminæ. Quis enim digne poſſit explicare eius vigilātiam erga cultum diuinum? Omnis nox omnib. modis & omni genere cellulam ſuam diuinorum carminū melodia implebat. Erat enim ei cellula eccleſiæ proxima, in qua modice requieſcebat, de qua omnibus noctibus conſurgens intrat eccleſiam, nihilominus cantoribus & cantatricibus intra cellulam & pro foribus, & in via triformiter conſtitutis, qui diuinam clementiam laudarent atq; benedicerent. Ipſa intra eccleſiam

in vigi-

in vigiliis & orationibus perſeuerans, miſſarum ſolemnia exſpectabat. Deinde infirmos vbicunque audiuit in vicino viſitauit, neceſſaria præbuit, deinde pauperibus manum porrexit, deinde hoſpites, qui ſemper aderant cum omni largitate ſuſcepit: neminem ſine affatu blando dimiſit, nullum ſine munuſculis ferè vel neceſſariis adiumentis vacuum reliquit. Sæpe viatoribus, quos longius de cella proſpexit, neceſſaria tranſmiſit. Talia opera licet valde humiliter diebus ac noctibus exerceret, tamen nihil de honore regio minuebat, & ſicut ſcriptum eſt, quamuis ſederet tanquam regio circumſtante populo ſemper & vbique tamen erat mœrentium conſolatrix. Domeſticos omnes famulos & ancillas variis artibus, literis quoque inſtituit: nam & ipſa literas nouit, quas poſt mortem regis lucide ſatis didicit. Ergo ſi omnes virtutes eius velim narrare, hora deficeret: facundia Homeri vel Maronis mihi adeſſet, non ſufficeret. Igitur plena dierum, plena omni honore, plena operibus bonis & eleemoſynis: cunctis diuitiis regalibus diſtributis ſeruis Dei & ancillis ac pauperibus ſecundo Idus Martias animam Chriſto reddidit. Illo quoque tempore Bernhardus, vt ab omni populo prædicabatur, ſuis temporibus ſacerdotio digniſſimus, diem finiuit extremum. Piam famam ſuper his nemo nos vituperet prodidiſſe, dum vero periculo non ſuccumbimus. Audiuimus enim de quodam ſolitario, in ſpiritu neſcio an manifeſta viſione, hunc animam reginæ & Epiſcopi infinitam multitudinem angelorum cum gloria ineffabili cœlos deferre, vidiſſe. Igitur Imperator audita matris & filii cæterorumque principalium virorum (nam & Gero, vir magnus & potens, iam antea defunctus erat) morte, iudicabat ab expeditione Fraxineti abſtinere, & diſpoſitis in Italia rebus, patriam remeare. Pulſauit quoque fama eum, quaſi plærique Saxonum rebellare voluiſſent: quod quia inutile erat, nec relatione dignum arbitramur. Egreſſus itaque eſt de Italia cum magna gloria capto rege Longobardorum, ſuperatis Græcis, victiſque Saracenis, cum victricibus alis Galliam ingreſſus eſt, inde Germaniam tranſiturus, & proximum Paſcha loco celebri Quidelingeburg celebraturus: vbi diuerſarum gentium multitudo conueniens reſtitutum patriæ cum filio, cum magno gaudio celebrant. Manens autem ibi decem & ſeptem diebus, non amplius, deſcendit inde Aſcenſionem Domini apud Merſeburg celebraturus. Triſtis autem illa loca perambulabat, obitu optimi viri Ducis Herimanni, qui prudentiæ ac iuſtitiæ miræque vigilantiæ in rebus ciuilibus & externis cunctis retro mortalibus æternam reliquit memoriam. Poſt ſuſceptos ab Africa legatos cum regio honore & munere viſitantes, ſecum fecit manere. Tertia autem feria ante Pentecoſten, loco deuenit, qui dicitur Mimileuu. Proxima nocte iuxta morem diluculo de lecto conſurgens, nocturnis & matutinis laudibus intererat. Poſt hæc paululum requieuit. Miſſarum deinde officiis celebratis, pauperibus iuxta morem manus porrexit, paululum guſtauit, iterumque in lecto requieuit. Cum autem hora eſſet, proceſſit lætus, & hilaris ad menſam recedit. Peracto miniſterio veſpertinis laudibus interfuit. Peracto cantico Euangelii æſtuare atque fatigari cœpit. Quod cum intellexiſſent principes circumſtantes, ſedili eum impoſuerunt. Inclinantem autem caput, quaſi iam defeciſſet, refocillauerunt, expetitoque ſacramento diuini corporis & ſanguinis, & accepto, ſine gemitu cum magna tranquillitate vltimum ſpiritum cum diuinis officiis pietati creatoris omnium tradidit. Transportatur inde in cubiculum: & cum eſſet iam ſero nunciatur populo mors eius. Populus autem pro eius laude & gratiarum actione multa locutus, memorauit eum paterna ſubiectos rexiſſe pietate, ab hoſtibus eos liberaſſe, ſuperbos hoſtes Auares, Saracenos, Danos, Sclauos armis viciſſe, Italiam ſubiugaſſe, delubra deorum in vicinis gentibus deſtruxiſſe, templa miniſtrorumque ordines conſtituiſſe, multaque alia bona inuicem conferentes regali funeri inſiſtebant. Mane autem iam facto, licet iam olim vnctus eſſet in regem, & a beato Apoſtolico deſignatus in Imperatorem, ſpei vnicæ totius Eccleſiæ, imperatoris filio, vt initio certatim manus dabant, fidem pollicentes & operam ſuam contra omnes aduerſarios ſacramentis militaribus confirmantes. Igitur ab integro ab omni populo electus in principem, tranſtulit corpus patris in ciuitatem, quam ipſe magnifice conſtruxit, vocabulo Magdeburg. Itaque defunctus eſt Nonis Maii quarta

Literas à marito re-te diſcit & docet.

Eius mors. Bernardus.

Geronis mors.

Reditus Othonis ex Italia Quedlinburga.

Merſeburgum Hermanni Ducis mors. Legatio Africana. Mimileba.

Othonis mors.

Eius popularis.

Otto II. patris ſucceſſor declaratus.

Othonis I. ſepultura & elogium.

quarta feria ante Pentecoſten, Imperator Romanorum, rex gentium, diuinarum humanarumque rerum multa ac religioſa ſeculis relinquens monumenta. Huius anno primo, qui eſt à Dominica incarnatione DCCCCXXXVII. Vngari Franciam & Alemanniam, & Galliam vſque ad Oceanum, Burgundiamque deuaſtantes, per Italiam redierunt. Monaſteria S. Galli & S. Bonifacii cremantur. Rudolphus Rex Burgundiæ & Arnoldus Dux Noricorum obierunt.

Vngarorum eruptio

Witichindi Monachi Benedictini de rebus geſtis Saxonum ac Ottonis, aliorumque Imperatorum, Libri tertii & vltimi

FINIS.

THEO.

THEODORICI DE NIEM

VVESTVALI, SCRIBÆ QVONDAM PONTIFICII, DEINDE EPISCOPI Verdenſis & Cameracenſis;

ELOGIVM

OTTONIS MAGNI IMP. AVG.

Quod exſtat in Nemore Vnionis tractatu 6. qui Labyrinthus dicitur, cap. 33.

ECce quanta fecit Carolus Magnus pro republica, ecce denique primus Otto, Magnus Auguſtus, qui non fuerunt Itali, ſed Vltramontani, vnus Franco, alter Saxo, ac vterque in Alemannia natus, educatus, mortuus & ſepultus? Qualiter autẽ more felicium Auguſtorum tempublicam adauxerunt, & quam in celebri ſtatu ſpiritualia & temporalia direxerunt, vix poſſet quis calamo exarate, & inter alia opera magnifica & memorabilia eorundem pauca verbi gratia, ſubnectam. Cum Romani improbitate & ſæuitia ſanctum virum Leonem Papam, qui iuxta quaſdam Chronicas ſcribitur fuiſſe germanus eiuſdem Caroli Auguſti in perſona male tractaſſent & pepuliſſent ab vrbe & Italia, ipſe vir ſanctus proceſſit ad Weſtualiam, quæ alio vocabulo antiquo Saxonia nuncupabatur, vbi tunc Cæſar, ſcilicet Carolus ipſe magnificus reſidebat, Cæſar ipſe intuendo patrem tam turpiter à Romanis ciuibus per tractatum, commota ſunt viſcera eius; nec mora Italiam repetens, Papam in ſede ſua pacifice collocauit, & ſumpta vindicta per relegationem in exilium de huiuſmodi ſcelerum patratoribus, & omnibus bene in Italia diſpoſitis ad Alemanniam rediit, eccleſiis magnifice ædificandis & dotandis, nec non diuinum cultum in eiſdem inſtituendis etiam intentus. Quid autem ille primus Otto Magnus Auguſtus inter cætera innumera fecit? Ecce dum Papa Ioannes 12. male viueret, ac piſcatoris cathedram ſordidaret, Cardinalesque hoc ægre ferentes & ipſum bono modo pioque zelo admonentes vt à talibus reſipiſceret aliquando, nec vt bene ageret intelligere vellet, imo ſacrilegas manus in quoſdam ipſorum Cardinales irreuerenter inijceret, etiam cum venatoribus & adulteris partem ſuam in verecundia ponendo, hoc juſtiſſimus Imperator ipſe Otto percipiens, ſubito ad Italiam properat, inde ad Romam proficiſcitur ac conuocatis Epiſcopis & clero, ſynodum jubet celebrari, in qua ipſe ſummus ſacerdos, tanquam indignus tali honore deponitur, & eidem alter vir ſanctus etiam Leo nuncupatus ſurrogatur, Ioannes ab vrbe fugatur & abdita quærit & cum feris (extunc Octauianus, prout ante Papatum nominatus) vſque ad eius obitum miſer triſtis & ingloriosus conuerſatur. Rebus igitur bene diſpoſitis in Italia per eundem Ottonem magnificum Auguſtum, ipſe Alemanniam repetiit, etiam circa augmentum Reipublicæ ibidem & in Gallia, nec nõ in alijs circumiacentibus regnis indefeſſe ac ſtrenue, pront ſolitus erat in aliis, laborando. Cumque iterũ nouum ſchiſma in Papatu ſuo tempore ortum foret factione quorundam potentum Romanorum & vnus in Capitolio tunc firmiſſimo & alter in caſtro S. Angeli (quod tunc carcer Theodori vulgariter dicebatur, propter Theodoricum regem Gothorum qui quondam illud in præſidium pro ſe tenebat in vrbe dum imperium Occidentale tempore Iuſtiniani principis gubernaret) contendentes de Papatu ſe incluſerant inuicem in Vrbe cum ſuis potentibus & conſanguineis, pugnarentque aſſidue ac multa facinora perpetrarent, iterum ipſe Otto

Magnus Auguſtus hæc in dolore ſentiens, de Germania iter capit verſus vrbem memoratam, quam intrando more Cæſareo expugnat ſubito arcem Capitolii machinis & aliis bellicis inſtrumentis, & illa colliſa ſeu ad terram proſtrata, vi capit etiam illos, qui in eadem erant. & ſubſequenter expugnat etiam caſtrum prædictum, & illo ſimiliter capto violenter & ad manum ſuam deductis illis, qui erant in eodem, multa etiam magna palatia Romanorum quæ ipſos certantes de Papatu in eorum pertinacia deſcendebant, demolitus eſt, vt adhuc veteres ruinæ teſtantur. Et iterum conuocatis Epiſcopis & clero in vrbe præfata & in generali Synodo ibidem celebrata & diſcuſſo, quis illorum verus eſſet Papa, illum, pro quo declaratum fuit, in ſede Apoſtolica honorifice collocauit, reliquum cathenis onuſtum ſecum ad Saxoniam ſecum in exilium deportando, cuius corpus in oppido Hamborg fuit traditum eccleſiaſticæ ſepulturæ. Hic etiam Otto magnus Auguſtus Lotharingiam, quæ tunc tertia pars Franciæ fuit, coegit regem pro tunc ac omnes Principes & Prælatos Franciæ perpetuo abiurare, qui tunc illam contra ordinationem dicti Caroli Auguſti factam & per illum glorioſiſſimum tunc Henricum primum Auguſtum patrem eiuſdem magni Ottonis approbatam & effectui productam, quæ inferius tangitur, temere inuadere præſumſerunt: ſicut durante hoc ſchiſmate iterum multa iura, prouincias & terras eiuſdem Imperii eis vſurpant, diſſimulantibus & tacentibus Rege ac electoribus, qui rebus ordinate procedentibus talia pro viribus ſuſtinere vtique non deberent. Præterea Boſonem regem Arelatenſem protunc, quia impias manus in Epiſcopum Arelatenſem in nocte ſacratiſſima Natiuitatis Chriſti iniicere non verebatur, idem Otto Magnus Auguſtus cepit in Gallia & capriuatum totondit & monachum fieri fecit: à quo etiam ſacram lanceam, quæ Magni Conſtantini fuiſſe legitur, acquiſiuit, quæ extunc vnum de Imperialibus inſigniis vſque ad hæc tempora fuit, ſed propter inertiam illius, qui ea vti deberet, illa nunc rex Boemiæ gloriatur. Demum Burgundiam ac etiam Alſatiam, nec non Boemiam & multas alias Prouincias ſibi tunc rebelles inuaſit & cepit, ac etiam poſtea Berengarium regem Italiæ poſtquam ſemel ſibi prius pepercit & regno reſtituit, demum cum vxore & Alberto filio ipſius quia idem rex male ſe habuit quoad Deum & homines in Italia captiuauit, & ipſos cathenis onuſtos ad Bambergam in qua finaliter obierunt, ſecum in ſignum victoriæ deportauit: pugnauitque poſtmodum contra Hunos & Auares, qui tunc in Auſtria & vicinis regionibus motabantur, & Alemanniam, Italiam & Franciam, nec non vicinas regiones continuò depopulabantur cædibus, incendiis & rapinis, in hoc veſtigiis paternis, ſcilicet, Henrici primi feliciter inhærendo, multis præliis eos confecit & demum apud Ratisbonam, vbi S. Vdalricus interfuit, victor glorioſus pugnando deuicit, & ibidem duos reges ſiue duces eorum in patibulo iugulauit, ſic eaſdem Italiam, Alemanniam & Franciam & vicinas regiones ab incurſu huiuſcemodi beluarum extunc perpetuo liberando. Vnde poſt tot & tantas victorias, deſiderium mundi & pater patriæ & Magnus Auguſtus ab omni populo meruit appellari. Et dic mihi, quæſo, quis vnquam Imperatorum Romanor. ſic meruit exaltari? Regna etiam & prouincias, quæ cum Dei adiutorio ſibi ſubiecit, quamuis multos haberet filios & fratres, non eis tamen, ſed Romano Imperio perpetuo addidit atque dedit, ac nobilem illam ciuitatem Magdeburgenſem & inſigne oppidum Goslariæ in Saxonia ipſa condidit, nec non Magdeburgenſem venerandam metropolim, in qua ipſe & vxor ſua vltima ſepulti ſunt, cum omnibus eius ſuffraganeis eccleſiis in proprio eius fundo, & de ipſius patrimonio de nouo fundauit, de ſuis facultatibus illa & alia monaſteria & eccleſias in Italia, Germania & Gallia opulente dotando. Hic pugnando etiam longo tempore cum Imperatore Græcorum in Calabria, Sicilia & Apulia eum inde pepulit, & demum non tantum Romanorum & Græcorum inſignia Imperialia mutare coegit. Poſtea vero miſericordia motus, ſicut fuit piiſſimus, cum eodem Imperatore Græcorum pacem fecit. Nam filia dicti Imperatoris Græcorum ipſius Ottonis Magni Auguſti eiuſdem nominis filio, videlicet Ottoni ſecundo Imperatori matrimonio copulatur: cui Sicilia, Apulia & Calabria cedunt in dotem, quæ ſic de manibus Græcorum iuri eiuſdem Romani Imperii obuenerunt, licet nunc per alios, qui metunt, vbi non ſeminarunt, ſub aliis titulis occupentur. Sed relinquo

hæc

hæc in medio: quo cauſſante. Præterea idem Otto Magnus Auguſtus perſonaliter transfretauit ad Daciam, vbi per medium annum ſtando, inter nunc fideles, tunc vero hoſtes catholicæ fidei Dacos ſæuiſſimos ad hoc, vt ipſos ad eandem fidem quomodolibet conuertere poſſet, venerabilem eccleſiam ſui nominis, quæ adhuc Ottonienſis nuncupatur in Niſſia, quæ eſt pars potior & fortior eiuſdem regni Dacorum ex quo fretum maris ibidem extunc Ottenſehe, hoc eſt mare Ottonis, vſque in hodiernum diem appellatur. Præterea ſanctum Adelbertum miſit ad prædicandum Prutenis & aliis peruerſis nationibus circumcirca poſitis, vbi ipſe ſanctus demum martyrio coronatur. Et his ſimilia multa magnifica vſque ad eius obitum continuauit, non delitiis ſiue ociis torpendo, ſed toto tempore vitæ ſuæ omnia in ſpiritualibus & temporalibus conſtanter & optime diſponendo. Vnde ipſorum Caroli & primi Ottonis Auguſtorum, quorum vterque ex virtute propria cognominatus eſt Magnus, apud mortales memoria adhuc celebris reputatur.

HENRICI MEIBOMII NOTÆ

Ad hiſtoriam Saxoniam Witichindi Monachi Corbeienſis.

AD *Mathildam reginam auctoris præfatio.*] Mathilda regina, cui Witichindus annales ſuos inſcripſit, filia fuit Otthonis Magni Imperat. ex ſecunda coniuge Adelheide: neptis Henrici Aucupis. Ab Auia Mathilda Auguſta literis domi diligenter exculta, poſtea in Cœnobio Quedlinburgenſi recens extructo accuratius inſtituta, cum prima eius loci maxima ſacerdos Mathildis Aucupis F. vitam cum morte commutaſſet, ipſa in dignitate ſucceſſit. Factum volunt anno 942. In officii adminiſtratione ſupra ſexus naturam diligens fuit & induſtria, adeo vt Otthotertius Italiam ingreſſurus curam regni Germanici ipſius fidei demandarit affirmante Ditmaro lib. 4. Quo tempore bis habuit Comitia primo Dorneburgi ad Salam fl. deinde Magdeburgi. In poſterioribus compoſitum eſt negocium de raptu Ludgardis filiæ Echardi marchionis Miſniæ, à Wernero (Dithmarus Wirinhatium vocat) Lotharii Comitis Walbecenſis F. perpetrato. Eodem anno, qui fuit à Chriſto nato 997. Mathilda cœpit infirmari, cumque intelligeret vitæ finem adeſſe, accerſito Bernwardo Hildensheimenſi Epiſcopo, ei peccata ſua confeſſa eſt: ſumptoque corpore & ſanguine filii Dei Paulo poſt animam creatori reddidit, 8. Idus Febr. Sepulta eſt ad caput aui ſui Henrici Aucupis in æde Diuo Seruatio ſacra. Vnice amata fuit à fratre Ottone ſecundo, quippe qui tertiam theſauri ſui partem ei legarit. Ditmarus ſub finem lib. 3. Gobelinus qui Coſmodromio ætatis 6. cap. 49. nonnihil variat.

In qua ipſe rerum Dominus Henricus primus regnauit] Infra lib. 1. *defunctus eſt rerum dominus* (Henricus Auceps) lib. 2. in principio. *A domino rerum Henrico olim deſignatum.* lib. 2. ſub finem: *Ipſe dominus rerum, fratrum natu maximus.* Imperatores hoc titulo honorantur ſæpe in libris veterum, vt apud Plin. Epiſt. l. 3. D. de his, qui in teſtamen. leg. Sidonius in panegyrico Maior:

——— mea Gallia rerum
Ignoratur adhuc dominis ———

Vide plura apud Franciſcum Iuretum Notis ad Symmach. lib. 1. Ep. 8.

AD LIBRVM PRIMVM.

SVmmi *Imperatoris militum triumphos declaraui.*] Intelligit paſſionem Teclæ martyris Iconienſis, quam teſte Trithemio, carmine deſcripſit. Forte & eiuſdem argumenti alia poemata reliquit, cum plurali vtatur numero.

Saxones reliquias fuiſſe Macedonici exercitus.] Fabuloſa Saxonum origo, qua à Macedonibus vſque arceſſuntur, quantum conſtat, primum habuit aſſertorem Witichindum noſtrum, quem ſecuti ſunt Gotfridus Viterbienſis in Pantheo, Conradus

Romanæ prouinciæ limite & prætentura, ſiue clauſura (ſic enim antiquos vocaſſe legimus) quæ Dioni διατείχισμα, Herodiano χῶμα. Antonino, Spartiano, Caſſiodoro Vallum, Bedæ, Murus dicitur. Videatur Guilielmus Camdenus in Britannia, Ioannes Twinus de rebus Albionicis Britannicis, atq; Anglicis, lib. 2. Georgius Buchananus rerum Scoticarum lib. 5. Philippus Camerarius hiſtor. Succiſiuar. centuria prima cap. 28. Vulgo nominatur murus Picticus.

Miſeri Bretti] MS. Exemplaria vitioſe legunt Bracti: Poeta anonymos in vita Caroli M. vocat Brettones. Vnde v. Britonum & Britannorum, adeoq; ipſius Britanniæ orta ſit appellatio, præclarè explicat Camdenus.

Pehiti] Ipſos pictos Pehits Saxoues appellarunt. Vnde apud Witikindum Pehiti pro Picti paſſim legitur, Camdenus. Idem alibi murum Picticum ab accolis the Picts wall, ſiue the Pehits wall dici affirmat.

Inſula in angulo quodam maris ſita eſt.] Notio fabuloſe adſtructa veteri verſu:

Anglia terra ferax & fertilis angulus orbis,
Inſula prædiues, quæ toto vix eget orbe.

Vnde vero Angliæ nomen ortum ſit, diſputat Camdenus in Britannia. Tempus quo Britanniæ appellatio deſiit, & terra Anglia, populi Anglici dici cœpere, nempe poſt Chriſtum natum 800. Anno circiter 353. poſtquam Saxones in Britannia conſederant, annotauit Ioannes Twinus.

Sanctiſſimum Papam videlicet Gregorium] De Anglorum ad fidem Chriſtianam Conuerſione legatur Galfridus Monumetenſis lib. 11. cap. 12. Beda hiſtoriæ eccleſiaſticæ Anglor. lib. 2. cap. 23. & ſeqq. Gregorius M. Papa lib. 1. Indict. 1. cap. 30. Regino, Sigebertus, Contractus & alii. Incidit hæc Anglorum cōuerſio in annum Chriſti 596. qui eſt 150. ab ingreſſu gentis nouæ in Britanniam, 14. Mauricii Imper:

Huga Rex Francorum] Vrſpergenſis rectius legit Clodoueus. De huius liberis & cumprimis de Theodorico Auſtraſiæ ſiue Franciæ Orientalis rege, Metis ſedem habente, quomodo cum Thuringis bellum geſſerit, lege Gregorium Turonenſem lib. 3. cap. 1. 4. 7. 8. Conradum Vrſpergenſem, Crancium Saxon. lib. 1. cap. 26. Anonymum ſcriptorem de Sueuorum origine, editum à nobiliſſ. Goldaſto, Gobelinum Coſmodromio ætatis. 5. cap. 11.

Amelberga] Gregorio Turonenſi vitioſe Amalaberga.

Erminfrido] Gregorius Turonenſis Herminfredum, Adamus Bremenſis Hirmunfridum, Vrſpergenſis Irmunfridum, Gobelinus Armenfridum appellat. Georg. Fabricius Orig. Saxon. lib. 1. ex Sifrido Miſnenſi Erinfridum nominat. Apud Caſſiodorum lib. 4. extat epiſtola Theoderici Gothorum regis ad Herminafridum Thoringorum regem, qui an idem cum hoc, de quo loquimur, credendus ſit, non ſatis compertum habeo.

A ſeniore ſuo] id eſt domino ad imitationem Italorum, qui ſuum inde *ſignor* deprauarunt.

Tiadericum] Eſt noſtrum Dietrich/ compoſitum à Dit, vocabulo priſco, quod teſte Luthero in Onomaſtico paruo, & Reineccio de origine Mylorum (etenim Aventinus diuitias & officium, item officia præclara ſignificare affirmat) Deum denotat, eſtque Tiadericus, Dietrich/ Dei diues, cui reſpondet nomen Gotriei Danorum regis. Vocabulum Dit, alii Deut, nonnulli Tbioth ſcribunt, ſuntque de eo admodum multa compoſita in annalibus vetuſtis paſſim obuia, qualia ſunt Ditmarus, Ditardus, Ditherus, Dithlindus, Ditboldus, Ditfridus, Ditbertus, Dithelmus, Ditholfus, Ditradus, Ditburgis, Ditmannus, Ditholdus, Ditgrinus, Ditgremus, quæ aliter à Sueuis Baioaribus, Francis, aliter à Saxonibus, tum pronunciata, tum ſcripta fuere. Vt cætera mittam, vocabulum Dietrich ad enunciationem Latinam inflexum ab ætatis mediæ ſcriptoribus miris modis eſt contortum aſpiratione frequenter inſerta. Sic enim ſcriptum inuenias: Theoterich, Thiothrih, Thiotirihe, Thiotirich, Thieterich, Thietherih, Thettrich, Theothrich, Thiotrich, Thiadrich, Tidrich, Theodrich &c.

Iringo] Apud Reginonem lib. 2. eiuſdem nominis reperitur Auarorum princeps, quem Henricus Dux Foroiulianorum per ſuos exſpoliauit.

Thiadericus autem deſignatus Rex] De bello Thuringico aliter explicauit, tum Gregorius Thuronenſis, tum Anonymus ſcriptor de Sueuorum origine apud CL. Goldaſtum.

Generum ſuum] Iuſtinus lib. 18. hiſtor. Sichæum Eliſæ, ſiue Didonis maritum, vocat Pygmalionis generum, cum eſſet ſororis maritus, qui vulgo ſororius. Iuſtinum ſequitur Witikindus hoc loco, & infra lib. 2. Ditmarus lib. 2. Vbi Hugo Rex Franciæ nominatur gener Brunonis Archiepiſcopi Colonienſis, cuius ſororem habebat in matrimonio. Vide quæ ad Iuſtini locum doctiſſimus Bongarſius annotauit.

Runibergum] Hodie Ronneberg.

Schidingi] Auguſtale olim Baſini Thuringorum regis, cui Baſina fuit coniunx mulier fatidica. filii Baldericus, Herminfridus & Bertharius, filia Amelberga fax belli Thuringici. De his videantur Gregorius Turonicus lib. 3. cap. 4. Trithemius compendio rerum Francicarum & lib. de Francorum origine.

Fluuium qui dicitur Vſtrode] Vrſpergenſis Oueſtrod, Sigfridus Miſnenſis Vngeſtrute. Anonymus Poeta de bello Henrici IIII. contra Saxones Vnſtardus. De Vnſtro, Vnſtruro, ſiue Vnſtruta Thuringiæ fluuio legatur Chronicon Miſnenſe P. Albini titulo 24. Eiuſdem nominis fluuius in Haſſia, indicatur à Georgio Fabricio in hodœporico Argentoratenſi. Vnſtri apud Saxones Alueldium & Hildeſiam præterlabentis, & prope Sarſted oppidulum in Leinam ſe exonerantis meminit Chytræus lib. 27. Saxon. vulgo die Innerſte. Hunc fl. Henricus IIII. Imper. in diplomate quodam Treuiris dato Entriſtam nominat Thuringicus Vuſter nobilitatus eſt cruento illo prælio, quod idem Henricus IIII. Imperat. cum coniuratis Saxonibus commiſit, quibus ad Nagelſtætum cæſis profligatiſque, inter cæteros proceres occubuit Gebhardus Dynaſta Querfurtenſis, cum paucis diebus ante nuncium accepiſſet lætiſſimum de nato filio Lothario, qui poſtea Auguſtus ſalutatus eſt, vt Marianus Scotus. De Prælio hoc videatur Bruno & poeta Anonymus, belli Saxonici ſcriptores.

Quidam cum accipitre victum quæritans.] Anonymus rerum Sueuicarum ſcriptor hunc Thuringum Witonem vocat, quæque de Saxonibus dicit Witikindus, Sueuis tribuit.

Hathagaſt] Vrſpergenſis legit Hatugato, Adamus Bremenſis Hadugatus, Petrus Albinus progymn. nouæ Saxonum hiſtoriæ, facit filium Hadwakeri (exteri Audacharium vocant) nepotem Hengiſti regis, qui primus in Britanniam Saxonum Coloniam deduxit. Gaſt/ vocabulum eſt germanicum, non, vt hodie, hoſpitem, ſed quemuis hominem ad omnia promptum & habilem ſignificans, vnde multa paſſim reperias compoſita. Couigaſtus eſt apud Boethium de conſolat. Philoſoph. Arbogaſtes tyrannus interfector Valentiniani iunioris apud Oroſium & alios. Sigebertus ad annum 422. nominat Dictatores legis Salicæ Vſogaſt, Boſegaſt, Salagaſt, Widigaſt. In prologo legis Salicæ ſecundum editionẽ Frid. Lindebrogii Wiſogaſtus, Bodogaſtus, Salogaſtus, & Widogaſtus appellantur. Alibi inueniuntur Altgaſtus, Hildegaſtus, Suabgaſtus & Wergaſtus. Nec diſiungendus ab his Segeſtes Cheruſcorum Rex apud Strabonem lib. 7. Velleium lib. 2. Tacitum lib. 1. Florum lib. 4. cap. vltimo. Neque Radigaſtus Idolum Slauicum de quo Adamus Bremenſis lib. 2. cap. vndecimo, libro quarto capit. duodecimo, Helmoldus libro primo, cap. ſecundo & vigeſimoprimo. Doctiſſimus Camerarius tomo 3. horarum ſucciſiuarum capite ſexageſimo tertio. Gaſtos germanico nomine à ſapientia & ſcientia rerum atque ingenii perſpicientia dictos exiſtimat.

Leonis atque Draconis & deſuper aquilæ volantis] Ringlheimenſes comites antiqua iſta Saxonum inſignia ſibi vendicarunt: Argumento eſt quod Mathildis Auguſta, Henrici Aucupis Cæſ. Coniunx, cum his inſignibus etiamnum hodie conſpicitur in monaſterio Pœle ſiue Pœlede in agro Eichsfeldenſi.

Iringus vero tanquam armiger regalis ſtatus] De morte Herminfrodi Turingorum Regis aliter explicat Gr. Turonicus lib 3. cap. 8. *Idem vero inquit, (Theodoricus Francorum*

corum Rex) *regreſſus ad propria, Herminfredum ad ſe data fide ſecurum venire praecepit, quem & honorificis ditauit muneribus. Factum eſt autem, dum quadam die per murum ciuitatis Tulbiacenſis confabularentur, à neſcio quo impulſus de altitudine muri ad terram conruit, ibique ſpiritum exhalauit. Sed quis eum inde deiecerit ignoramus: multi tamen adſerunt Theoderici in hoc dolum manifeſtiſſime patuiſſe.* Hactenus Gregotius. Thritemius de origine Francorum Herminfridum a Theodorico Francorum Rege cum coniuge & filiis captum occiſumque & regionem in prouinciam redactam affirmat.

Iringi nomine, quem ita vocitant, lacteus cœli circulus.] Vrſpergenſis ſic habet: *Vt lacteus cæli circulus, Iringis nomine, Iringis ſtraza vſque in præſens ſit vocatus.*

Gens Saxonica triformi genere ac lege præter conditionem ſeruilem diuiditur] De gentis Saxonicæ ordinibus, ſiue generibus, præclare explicat Reinerus Reineccius ad libr 4. Poetæ Anonymi de vita Caroli Magni quo lectorem remitto. Neque contemnenda ſunt, quæ de eodem argumento habet P. Albinus progymnaſmatum. nouæ Saxonum hiſtoriæ pagina 72. & ſeqq.

Orientales populos Angarios & Weſtphalos] Hoc argumentum idem Reineccius ex Bedæ hiſtor. eccleſiaſt. libro quinto capite vndecimo, lege Saxonica & annalibus Francicis præclarè tractauit. Locum Bedæ, quia illuſtris eſt vt adſcribatur integer, dignum putamus. *Antiqui Saxones* (inquit) *regem non habent, ſed ſatrapas plurimos ſuæ genti præpoſitos, qui ingruente belli articulo, mittunt æqualiter ſortes, & quemcunque ſors oſtenderit, hunc tempore belli ducem omnes ſequuntur & huic obtemperant: peracto autem bello rurſum æqualis potentiæ omnes fiunt Satrapæ.* Hæc ille: reliqua explanat noſter auctor.

Lex Saxonica diligenter deſcripta] Apud Ioannem Heroldum & Fridericum Lindenbrogium extat Lex Saxonica octodecim capitulis diſtincta: an de iſta loquatur Witikindus affirmare non poſſum. Wippo in vita Conradi Saliqui Imper. *Saxonum legem crudeliſſimam* vocat, ſine dubio, quod in ea vſitata & crebra capitis pœna. Apparet autem ſcripram Saxonibus iam ad fidem Chriſti conuerſis: nam de præcipuis anni feſtis ibi mentio, & irrogatur Capitis pœna ſacrilegis & periuris. De Iuris Saxonici recentioris quod ſpeculi titulo circumfertur, compilatoribus, diſputat Crancius Saxoni. libro ſecundo, capit. vigeſimoprimo, negans Carolum Magnum Speculi auſpicem eſſe, & id quidem recte, nam quod contrà diploma Ottonis Rufi adfertur, id vero reſponſo nequaquam dignum. Adamus Bremenſis libro ſecundo, capite decimnono, affirmat Haroldum Danorum regem miraculis clarum, leges Saxonibus tradidiſſe: verba eius hæc ſunt: *Certiſſimum vero eſt eum tam noſtro populo, quam Tranſalbianis, & Freſonum genti, leges & iura conſtituiſſe, quæ adhuc pro tanti auctoritate viri ſeruare contendunt.* Tempore Friderici Barbaroſſæ in veteri Saxonia ius Suſatenſe viguit, quod Henricus Leo nouæ vrbi Lubecæ, in ſuam poteſtatem redactæ, vſurpandum tradidit. Exauctorato Leone & Lubecenſibus ad deditionem coactis, ciues ab eodem Imperatore Iura Soſatiæ ſibi relinqui humiliter contenderunt. Vide Arnoldum Lubecenſem lib. 2. cap. 40.

Sueui Tranſalbini illam quam incolunt regionem] Auctor anonymus de origine Sueuorum affirmat tempore deuicti Herminfridi regis Thuringorum vltimi, Sueuos tam pedites, quam equites profligatis Thuringis agrum Vnſtro ſiue Vnſtruto flumini contiguum occupaſſe, & nemine reſiſtente incoluiſſe. Fuiſſe autem vel in diœceſi Halberſtadenſi, vel eius vicinia Sueuos, argumento eſt locus in antiquitatibus monaſterii Hamerslebienſis, qui ſic habet: *Iudex viuorum & mortuorum teſtis & iudex ſit pacti huius, teſtis ſit ſancta Eccleſia: teſtis ſit principum cura* (*lego curia*) *teſtis ſit omnium conditionum differentia: teſtis ſit Northuringorum, Derlingorum, Hardagorum, Suauorum, Haſſingorum prouincia, ad quos vel viſu vel auditu, huius pacti venerit notitia.* Et in Chronico Halberſtad. MS. leguntur hæc verba: *Arnulfus epiſcopus* (Halberſtadenſis) *à Papa Benedicto confirmationẽ & priuilegiũ impetrauit ſuper terminis Epiſcop. & hos pagos Hardengowe, Derlingowe, Northuringen, Belkisheim, Sueuiã, & Haſſigow. &c.* Qui vero Saxoniæ

principes & alii ordines Sueuis annumerentur, vide præfatione auctoris in ſpeculum Saxonicum.

Saxones cum Longobardis Italiam adierunt] De hac expeditione Paulus Diaconus libr. *2*. capit. 6. de geſtis Longob. Aimonus libr. 3. capit. *7*. Crancius Saxon. libr. 1. cap. *29.30*.

Et nunc blanda ſuaſione] Poeta Anonymus in vita Caroli Magni ad annum 803. de Saxonibus ſic loquitur.

Quos per ter denos & tres tam duriter annos
Linquere protractis penitus conamina belli
Plus Regis pietas & munificentia fecit,
Quam terror. Nam ſe quiſquis commiſerat eius
Egregiæ fidei, ritus ſpernendo prophanos,
Hunc opibus ditans ornabat honoribus amplis.

Wilhelmus Mamelsbur. lib. 1. Reg. Angl. cap. *4*. citat Epiſtolam Alcuini præceptoris Caroli Magni, in qua hæc verba. *Antiqui Saxones & omnes Freſonum populi, inſtante rege Carolo, alios præmiis & alios minis ſollicitante, ad fidem Chriſti conuerſi ſunt.*

Triceſimo Imperii ſui anno] Carolomanno fratre defuncto, Carolus regnum auſpicatus Anno 771. in ſequenti Saxones bello aggreſſus eſt, quod finitum Anno *803*. vt Poeta Anonymus, præciſe igitur impleri anni *32*. Vidi literas Rudolfi Epiſcopi Halberſtadenſis, quæ ſic clauduntur: *Acta ſunt hæc Halberſtadii. 15. Kalend. Nouembr. Anno Dominicæ incarnat. 1147. Indict. 11: Pontificatus Domini Eugenii Papæ Anno 3. adminiſtrante Romanum Imperium Conrado tertio, Anno regni eius 10. ex quo vero Saxonum gens ad fidem conuerſa eſt, Anno 366.* Hæc ſupputatio conuenit cum noſtro auctore.

Iam fratres & quaſi vna gens] Poeta anonymus:
Tum ſub iudicibus, quos rex imponeret ipſis,
Legatiſque ſuis, permiſsi legibus vti
Saxones patriis & libertatis honore
Hoc ſunt poſtremo ſociati fœdere Francis,
Vt gens & populus fieret concorditer vnus,
Ac ſemper regi parens æqualiter uni.

Adamus Bremenſis lib. *1*. cap. 7. *Omnibus qui reſiſtere ſolebant, profligatis & in ſuam poteſtatem redactis, ea conditio à rege propoſita & ab illis ſuſcepta eſt, vt abiecto Dæmonum cultu, relictisque patriis Cerimoniis Chriſtianæ fidei ſacramenta ſuſciperent, & Francis adunati, vnus cum eis populus efficerentur.*

Ludowicus ex Arnulpho] Ludouicus, Arnolfi Imper. filius, admodum iuuenis ad Imperium venit, vnde à Ditmaro Merſeburgenſi lib. 1. & Alberto Bremenſe lib. 1, capit. *44*. puer: ab Hepidanno in annalibus Alamannicis puerulus vocatur. Chronicon Halberſtadenſe MS. Infantis cognomento inſignitum refert. Sed iſto non habuit in matrimonio Ludgardam Ludolfi Ducis Saxoniæ filiam, Brunonis & Ottonis ſororem, vt noſter autor ſentit, in quem errorem induxit etiam Vrſpergenſem abbatem & Albertum Stadenſem. Ab illo deceptus eſt Iohannes Cuſpinianus, hic errandi occaſionem præbuit aliis. Fuit autem gener Ludolfi Saxonis Ludouicus, Ludouici Germanici filius, Ludouici Pii nepos, quod obſeruauit Crancius Metropolis libr. *2*. capit. 13. Henricus Bodo, monachus Cluſenſis in Chronico ſuo Gaudersheimenſi M.S. recitat diploma huius Ludouici, quod ſubiiciemus. *In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Ludouicus diuina fauente gratia Rex. Si libertatis noſtræ munere locis Deo dicatis quiddam conferimus & neceſsitates Eccleſiaſticas noſtro ſubleuamus iuuamine atq; regali tuemur munitione, id nos & ad mortalem vitā temporaliter tranſigendam & ad æternam feliciter obtinendam profuturum liquido credimus. Quapropter nouerit omniū fidelium noſtrorū, tā præſentium, quam futurorū, induſtria, qualiter pro remedio animarū piiſsi-*

piiſſimorum anteceſſorum Auguſtorum, & ob noſtra mercedis augmentum, nec non pro dilecta coniuge Lutgardaa ac cariſſima prole noſtra, quaſdam res proprietatis noſtræ ad monaſterium, quod dicitur Gandesheim conceſſimus, quod eſt conſtructum in honore S. Stephani protomartyris & in noſtro conſtat patrimonio, hoc eſt in villa, quæ dicitur Tengſtede, & in villa, quæ dicitur, Ertbe, in pago, qui vocatur Suthuringia, in Comitatu Ottonis, cum domibus ædificiis campis, agris, pratis, paſcuis, ſyluis, cultis & incultis, aquis aquarumue decurſibus, viis & inuiis, acceſſibus cum adiacentibus finibus, exitibus cum regreſſibus & quicquid ad præfatas villas iure ac legitime pertinere videtur. Ita vt quicquid ab hodierna die deinceps Abbatiſſa & ſanctimoniales fœminæ præfati monaſterii inde facere voluerint, liberam ab omnibus perpetualiter habeant poteſtatem. Si vero perſona qualibet poſterorum noſtrorum, quod minime credimus, hoc noſtræ conceſſionis præceptum irrumpere tentauerit, & immunitatis & electionis à nobis concesſo ſcripto Continetur, violandum decreuerit, omnipotentis Dei iram incurrere ſe nullo modo dubitet, & coram iuſto iudice in tremendo examinis die ſe rationem inde redditurum minime ignoret. Et vt hæc noſtræ conceſſionis auctoritas firmior habeatur, & per futura tempora à fidelibus noſtris melius obſeruetur veriuſque credatur, manu propria noſtra ſubter eam confirmauimus & annuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus. Datum 5. Idus Febr. Indict. 10. Anno incarnat. Domini noſtri Ieſu Chriſti 877. Anno primo sereniſſimi regis in Orientali Francia regnantis. Actum Francofurti in Dei nomine feliciter: Amen.

In hoc diplomate Ludouicus Rex Germaniæ inculcat primum regni ſui annum, quod conuenit cum annalibus Francicis, tam Pithoeanis quam Fuldenſibus, concorditer affirmantibus Ludouicum Germanicum huius noſtri de quo agimus, parentem, mortuum eſſe anno 876. Conſentit eum Annalibus Hermannus contractus his verbis vtens. *Ludouicus Rex fortis & religioſus, morbo tactus apud Francfurt 5. Kal. Septembr. vita deceſſit Anno regni 36. & apud Lauresheim cœnobium ſepultus eſt, regnum eius tres filii Carolomannus Baioariam, Ludouicus Germaniam, Carolus Alamanniam, ſinguli cum adiacentibus prouinciis accepere, pacemq; inter ſe ſacramentis firmauere. &c. Septennio ante ablegarat, Ludouicus Rex filium Ludouicum contra Sorabos rebellantes, cum quibus bis congreſſus victoria obtenta eos ad deditionem compulit. Gobelinus Coſmodromio Orientales Slauos à Ludouico victos innuit. Ab hac expeditione in Saxoniam diuertit victor Ludouicus & deſponſata ſibi Ludgarda Ludolfi Ducis Saxoniæ filia, paulo poſt cum ea nuptias celebrauit in caſtro Aſchavenburg.* Hæc diſertè Gobelinus ætatis 6. cap. 42. addens eodem anno mortuum Lotharium regem Lotharingiæ, Lotharii Imperat. filium, cuius obitus incidit in annum 869. vt Contractus. De nuptiis Ludouici eadem habet Crancius Metropoli lib. 2, capit. 13. Obiit ſecundum annales Francicos 882. 13. Kalend. Decembris. Contractus de anno conſentiens pro Decembri Februarium menſem inculcat, ſecutus, vt opinor Reginonem. Ditiones eius hæreditariæ memorantur ab Ottone Friſing. Chronici lib. 4. cap. 6. nimirum Orientalis Francia, hodie Franconia, Thuringia, Saxonia, Freſia, Lotharingia. Hæc eruendæ veritatis tollendique erroris inueterati ergo, vtque liquido conſtaret, quis Ludgardæ Saxonicæ maritus fuerit, prolixius paulo explicare volui. Ludouicus 4. Imperator. Arnolfi Cæſar. F. quem Cuſpinianus, Auentinus, Peucerus, Reuſnerus, aliique multi Ludgardæ maritum faciunt, nihil cum his, quæ diximus commune habet. Venit ad Imperium anno 900. Vt Regino, Contractus & alii: annorum tum temporis ſeptem, vt Auentinus. Natus eſt igitur anno circiter 893. quo tempore in matrimonio iam annos quatuordecim fuerat Ludgarda. Obiit Ludouicus Cæſar 911. Cum imperaſſet annos duodecim nulla relicta ſobole, quæ Ludouico ex Ludgarda fuit vnica, patri cognominis filius, qui Ratisbonæ, parente Baioariam ingreſſuro, de feneſtra lapſus, fractis ceruicibus, ſtatim expirauit, quæ non tantum immatura, ſed inhoneſta mors, non ſolum regi & reginæ, verum etiam omni domui regiæ maximum luctum ingeſſit: verba ſunt Reginonis libro ſecundo ad annum 880.

Ludolfus qui Romam profectus] In antiquitatibus Gandersheimenſibus, vt & in Chronico Henrici Bodonis reperiuntur literæ Ludolfi Ducis Saxoniæ, quibus teſtatur ſe inſtructum literis Ludowici Rom. Regis cum coniuge Oda an. Chriſti 853. Indict.

indict.1. Romã ad Pontificẽ Sergium profectum &c. Quæ verba merito ſub examen veniunt. Indictio prima incidit in Annum Chriſti 853. nullus itaque ibi ſcrupulus: neque de Cæſare Ludouico magnus, ſiquidem eius pater Lotharius iſto anno monaſterium ingreſſus eſt vt Regino, etſi Contractus ad annum 855. referat. De Sergio Papa maxima oritur dubitatio. Hunc obiiſſe ſcribit Onuphrius Panuinius anno 847. Quomodo igitur Ludolfus Saxo ad eum venit anno 853? Sigbertus profectionem Principum In Italiam collocat in annum 860. errore craſſiore. Conciliatore hic opus, quem non præſtabo.

Inundatione repentina circumfuſus.] Infelix hæc Saxonum expeditio ſcriptoribus notiſſima. Meminere Annales Fuldenſes & Hermannus Contractus interpolatus ad annum 880. Ditmarus lib 2. Adamus Bremenſis lib.1.cap.34. Gobelinus ætate 6. cap. 43. Nomina principum qui occubuere recitantur in annalibus, quos dixi: repetuntur ab Auentino lib. 4. Inundatione fluminis periiſſe cum noſtro auctore affirmat Dithmarus, reliqui innuunt, ab hoſte trucidatos, quos ſequitur Crancius peculiari opuſculo de hoc bello conſcripto quod Metropoli adiunctum eſt. Ex duobus Epiſcopis, Marquardo Hildeſienſe & Tiderico Mindenſe, qui in conflictu iſto occubuere, Crancius multo plures facit. Nam Metropol. lib. 2. cap. 9. omnes pene Saxoniæ Epiſcopos pro Chriſto cecidiſſe affirmat: quod commentum recentiores plærique omnes contra veterum annalium & hiſtoricorum fidem inculcant. Videatur Fabr. orig. Saxon. lib. 2. Bruſchius de Epiſcopis Padebornenſ. Spangenberg Saxon cap. 108. Vbi de tempore variat annum 876. ponens & Kalendas Auguſti, cum Dithmarus diſerte indicet 4. Non. Febr. Locus pugnæ memoratur à Crancio Ebbecſtorp in agro Luneburgenſi vbi hodie inſigne virginum cœnobium.

Quærebat Ottoni diadema imponere] Otto Saxoniæ Dux inclaruerat bello Italico, ſub Arnolfo Imper. geſto, cui fidem & fortitudinem abunde probauit. Defuncti filio Ludouico tutor datus pari fide officium fecit, & inter cætera Vngaris, extrema Germaniæ minitantibus, ſua authoritate inducias perſuaſit. Poſt obitum pupilli ad Imperium vocatus ſenio ſe excuſauit, commendato principibus Conrado Francorum Duce, vt præter noſtrum auctorem Dithmarus lib. 1. & alii. Luitprandus lib. 2. cap. 7. nominat potentiſſimum Saxonum Ducem: ſingulariter Sigfridus presbyter Ottonem de Brunſwig. Continuator Reginonis vita exceſſiſſe ſcribit Anno 912. quo eodem imperium auſpicatus eſt Conradus: Chronicon Saxonicum vetus ponit annum 916. Diem nempe 2. Kalendar. Decembr. habet Dithmarus lib.1.

Qui primus libera poteſtate regnauit] Quomodo hanc cautelam intelligi velit, oſtendunt quæ legendæ Viti Martyris partim verè, partim ſuperſtitiosè ſubnectit.

Aduerſus Dalamantiam] Pars Miſniæ antiquitus & adhuc Henrici Aucupis tempore vocata fuit Dalemincia. Dithmarus libr. 2. de eodem loquens Imperatore inquit: *Iſque à patre ſuo in prouinciam, quam nos Teutonice Deleminc vocamus, Slaui autem Glomaci appellant, cum magno exercitu miſſus deuaſtauit eam.* Quæ notio ſit vocabuli Germanica difficile fuerit coniicere, niſi à vallibus forte deduxeris. Sigebertus, Vrſpergenſis, & qui hos ſequuntur, ex vocabulo ignoto graui errore fecerunt Dalmatas: quod neque Crancius neque Cuſpinianus animaduetterunt.

Auares, quos modo Vngarios vocamus] De Auaria Auaris eorumque ſedibus, occaſione belli, quod cum Hunnis geſſit Carolus Magnus, præclare Auentinus lib. 4. Iornandi de rebus Gothicis Auiri dicuntur. Paulus Diaconus libro 1. capit. 27. primum Hunos deinde Regis proprio nomine Auares nuncupatos affirmat. Hiſtoria miſcella. lib. 14. Auares & Longobardos à Gepidis deducit. Legatur Bonfinius lib. 9.

Iordanus narrat] Vulgo Iornandes Huius extat ſcriptum de rebus Geticis excerptum ex hiſtoria Magni Aurelii Caſſiodori duodecim libris diſtincta, cuius ipſe meminit præfatione Variarum. Fuit Iordanus Epiſcopus Rauennas: vixit Anno Chriſti 500. Imperante Iuſtino, vt Trithemius.

Nomine Sulza] Iordanus ſiue Iornandes habet Scanzia, eamque officinam gen-

gentium appellat: Plinio lib. 4. cap. 13. & Solino cap. 33. Scandinauia dicitur. Deſcriptio eius eſt apud Olaum Magnũ & Iacobum Zieglerum Landauuen. in Scondia.

Veritus eſt ei tradere omnem poteſtatem patris] Ergo antehac, & tum adhuc, omnis Ducum Saxoniæ poteſtas à regibus Francicis dependebat, quo iugo ſe primus Henricus exemit: Vnde eſt, quod libera poteſtate regnaſſe dicitur. Dithmarus lib. 1. *Otthone 2. Kal. Decembris Carnis vniuerſæ viam intrante, ſæpe memoratus iuuenis in vacuum ſuccedens hæreditatem iure, & maximam beneficii partem gratuito regis ſuſcepit ex munere, & quod ei defuit, cum ſuis omnibus ægre tulit, &c.*

Moguntieca ſedis Archiepiſcopum nomine Hattonem] Habuit Moguntia duos Antiſtites Hattones, vtrumque inſigni aliqua infamiæ nota aſperſum. Poſterior à muribus deuoratus ſcribitur, propter miſere exceptos & incendio perditos pauperes. Hiſtoria refertur à Bruſchio & aliis, refutatur à Serario Ieſuita rerum Moguntiacarum ſcriptore lib. 4. cap. 4. De priore hic agit noſter auctor obſcuros eius natales indicans & acutum ingenium. De ingenio acuto ſeu potius Verſipelli, & in omni malitia gnauo, conueniunt ſcriptores rerum Alemannicarum tomo primo, parte prima, Luitprandus lib. 2. cap. 3. Hermannus contractus & alii. Ekkehardus Cœnobita Sangallenſis de caſibus, monaſterii ſui cap. 1. Hattonem cor regis (Conradi primi) vocat, additq; præter archiepiſcopatum duodecim abbatiis præfuiſſe: quod equidem aduerſatur manifeſte piis Caroli Magni ſanctionibus. Cum Salomone Epiſcopo Conſtantienſi primas in Imperio tenuit poſt regem, vt idem Ekkehardus. De reliquis infra.

Cum bellum eſſet Conrado regis Conradi Patri, & Alberto] Arnolfo imperante floruere in Germania duæ familiæ, vna Comitum Bambergenſium, altera comitum Franciæ Orientalis. Inter eas ex paruis initiis natum eſt crudele & atrox diſſidium quod plurimum generoſi ſanguinis hauſit, multiſque vrbibus oppidis & vicis incendia & vaſtationes attulit. De eo ſic Regino ad annum 897. *Ea tempeſtate inter Rudolfum Epiſcopum Wirzeburgenſem & filios Henrici Ducis Albardum & Henricum magna diſcordiarum lis & implacabilis odiorum controuerſia ex paucis minimiſq; rebus oritur & velut ex permodica ſcintilla ingens incendium oritur, ita de die in diem ſuccreſcens immenſum dilatatur. Et cum de nobilitate carnis, de parentum numeroſa multitudine & magnitudine terrenæ poteſtatis vltra quam decet ſe extollunt: in mutuis cædibus prorumpunt, innumerabiles ex vtraque parte gladio pereunt, truncationes manuum & pedum fiunt, regiones illis ſubiectæ rapinis & incendiis ſolotenus deuaſtantur.* Hæc Regino.

Vt autem tota hiſtoria fiat illuſtrior & noſtro aliquid lucis accedat auctori, ex Reginone vtramque familiam enucleatam ſubiungam.

HENRICVS DVX, VT REGINO, (FORTE FRANCONIÆ) nominatur tantum: habuit in matrimonio Babam Ottonis Saxoniæ Ducis F. Henrici Aucupis ſororem, quæ, vt communiter fertur, Badebergæ vrbi nomen dedit. Camerarius in Chronologia Nicephoriana ex vocum ſimilitudine nomen confictum putat.

Albertus nobiliſſimus Francorum Comes, vt Otto Friſingenſis, exercet inimicitias cum Rudolfo Epiſcopo Wirceburgenſi, quem auxiliantibus fratribus Adelhardo & Henrico bello potens, ipſe fugatus, ex fratribus alter occumbit alter capitur. Anno. 902. Qua iniuria irritatus amplius Wirceburgenſem Epiſcopum tota ditione exuit. Proditus. Sinoniis artibus hierophantæ Moguntini capite truncatur 5. Idus Decembr. Anno. 905.

Adelhardus in prælio, quod frater Adelbertus commiſit cum Epiſcopo Wirceburgio eiuſque fratribus capitur & poſt iuſſu Gebehardi hoſtis capitis ſupplicio adficitur. 902.

Henricus cum fratribus contra Francos viriliter pugnans occumbit 902.

Camerarius dicto loco Adelbertum vocat comitem Palatinum Bambergenſem, ſeu Pabergenſem, vt ipſe ſcribit. Præter Adelhardum & Henricum Vrſpergenſis Alberto Bambergenſi tribuit alios fratres, nempe Beringerum, Reinholdum & Gerhardum. Verba eius ſunt. *Anno Domini 906, Vngari à Morauis occiduntur. Beringer, Reginolt, & Gerhart germani fratres interficiuntur. Anno 907. pugna inter Adelbertum fratrem eorum & Conradum fratrem Ludouici Imper. committitur &c.* De his fratribus aliter Contractus ex editione Henrici Caniſii. Anno 901. *Beringer* inquit *Reginholf. & Gerhart nobiles, Germani fratres filii Atonis Comitis & Adelinda, non longe à Durhaugienſi cœnobio virginum, in pago Alemannia Erichgewe, à matre per ipſum tempus ſtudioſe in honorem S. Cornelii & S. Cypriani martyrum conſtructo, cum ſororem virginem nuptum tradere molientes circumuenti & occiſi ſunt, & à matre ſua apud ipſum Cœnobium ſepulti: vbi etiam ipſa, poſtquam Ieroſolymam aliaque loca ſancta cauſa orationis adiit & rediit, diuinis intenta ſeruitiis & animarum inhians lucris, feliciter hanc vitam finiens condita eſt, ipſa filia virgine æquiuoca ſua abbatiſſa conſtituta.*

Hactenus Contractus. Camerarius Chronologia Nicephoriana ex deſignatione quadam ſtirpis Carolinæ, in veteri Codice reperta Adelberto Bambergenſi tribuit parentem Widonem, Adelbertum Marchionem auum: quæ nos in medio relinquimus. Hæc enim, vt idem inquit, enucleare eſt plane fluctus numerare. Adelbertus Bambergenſis ſuæ familiæ vltimus capite plexus eſt Tereti, vt Ditmarus nominat lib. 1. Reginoni eſt Terraſſa, Vrſpergenſi Teraſſa, quibuſdam Terres, olim ad Mœnum amnem munitiſſimum caſtrum, hodie opulentum monaſterium Monachorum, de quo Chriſtophorus Browerus antiquitatum Fuldenſium lib. 2. cap. 10. Facultates & poſſeſſiones cæſi principis in fiſcum redactæ inter nobiles quoſdam diſtributæ ſunt, vt Regino. Et tantum de familia Bambergenſi, ſequitur altera Comitum Franciæ & Wedrouiæ.

Conradus Comes Franciæ exauctorato Poppone Comite Hēnebergio, fit Dux Thuringorū, ſed ſpōte reſignat. Apud Friſlariam Haſſiæ Vrbem cum Adelberto Bambergæ Comite cōfligens multis vulneribus confoſſus occūbit. Cadauer à coniuge & filiis Wilenbergum depoſitatum tumulatur Anno 905. 3. Kal. Martii.

Gebhardus homo ſanguinatius Adelhardum Comitem Bambergēſem in pugna captū immiſericorditer capite truncari iubet: ipſe occumbit in bello Vngarico Anno 910. vt continuator Reginon. Vxor eius Oda, filia Ottonis Comitis, Vidua Suentibaldi ſiue Suentipolchi Arnolfi Cæſaris filii.

Otto — Hermannus

Rudolfus Antiſtes Wirzeburgius homo turbulentus, temerarius planeque ſtultus, cauſſam præbet bello inter Comites Bambergenſes & ſuos fratres: Ab Adelberto Bambergenſi eiicitur Epiſcopatu 903. obiit publico ſuorum gaudio 908. Bruſchius perperā nominat Lantgratium Thuringiæ, ea enim dignitas primum cœpit ſub Lothario Saxone Imp.

Eberhardus in prælio cum Adelberto Comite Bābergenſi eiuſque fratribus commiſſo multis cōfoditur vulneribus & inter cadauera cæſorum ſemiuiuus repertus domum reportatur. pauloq; poſt moritur 902. Coniunx eius & filii ab Alberto Bambergico tam feudis, quā patrimonio exſtuuntur & vltra Syluam Speshart propelluntur.

Conradus eius nominis primus Rom. Imper. ſuaſu Ottonis Saxoniæ Ducis eligitur, cuius filio malam tamen refert gratiam. Ab Vngaris annua penſione pacem redimens, ad debellandos Impe-

Eberhardus Dux Franconiæ Orientalis, cum Henrico Rixoſo Baioariæ & Giſelberto Lotharingiæ Ducibus aduerſus Ottonem Magnum Conſpirans in acie cadit ad

rii Principes ſe conuertit. Moriturus Hẽricum Ducem Saxoniæ ſucceſſorẽ deſignat, eiq; per fratrem inſignia imperii tranſmittit. Continuator Reginonis hoc eum exornat elogio: Cunradus Rex obiit, vir per omnia manſuetus, prudens & diuinæ religionis amator.

Andernacum oppidum, de quo infra plura.

Ingreſſus ciuitatem Adelberti ſub iure iurando ſpopondit, aut ei pacem cum rege facturum, aut incolumem loco ſuo conſtituturum.] Poſt Witichindum eadem tradunt Luitprandus lib 2. cap. 3. Ditmarus lib. 1. Friſingenſis Chron. lib. 6. cap. 15. Gothfridus Viterbienſis Chronici parte 17. vbi Hattonem hunc Ottonem nominat Marianus Scotus lib. ætate 6. Conradus Vrſpergenſis, Sigebertus & alii.

Hac igitur perfidia quid nequius?] MS. Godex legit *iniquius*. Viterbienſis hiſtoriam ita claudit. *Si autem Hatto archiepiſcopus, qui pro ſalute regni hoc feciſſe aſſeritur, in hac cauſſa peccauerit, non meo, ſed auditorum iudicio reſeruetur. Ego tamen ſi feciſſem, æſtimarem, me etiam Saracenum conducendo peccaſſe.* Otto Friſingenſis narrationi hæc ſubiungit. *Iudicent de hoc ſacerdotis facto alii quod velint, & tanquam pro regni vtilitate commiſſum tueantur: ego omnino nullius emolumenti gratia, non ſolum quemlibet Chriſtianum fraude circumvenire, ſed etiam in corde, & corde in cauſa capitali loqui non debuiſſe arbitror Epiſcopum.* Alciatus Com. in l. Boues π. de verb. ſignif. huius hiſtoriæ mentionem faciens, ſic claudit: *Dignus perpetua nota ſacerdos, qui ignorauerit fraude periurium aſtringi non ſolui.*

Quid melius eo conſilio, quo diſcordia diſſolueretur] Atqui mala non ſunt facienda, vt bona inde proueniant.

Fecitque ei torquem auream fabricari] En tibi alterum ſummi in Germania Pontificis flagitium, exitiale orbi Chriſtiano, ſi malitia eos habuiſſet ſucceſſus, quos habuit conatus. Repetit hiſtoriam Ditmarus lib. 1. Sigebertus Gemblacenſis, Albertus Stadenſis, Crancius Sax. lib. 3. cap. 1.

Burchardum & Bardonem, quorum alter Regis gener erat] Intelligitur Burchardus, de quo Regino lib. 2. quod ducatum Thuringiæ gubernandum acceperit. An vero Conradi Imp. ſororius vel filiæ maritus fuerit, liquidum non eſt, ob ambiguam vocis *gener* ſignificationem.

Hatto autem videns ſuis calliditatibus finem impoſitum, nimia triſtitia ac morbo] De morte Hattonis variant ſcriptores. Annales Alemannici tomo primo, part. 1. Italica febre confectum volunt. Ditmarus repentina morte extinctum. Witichindus fulmine ictum. Compilatio Chronologica à Dæmonibus in puteũ ignis in monte Ætna viuum præcipitatum, ſimulque vocem in aere auditam recitantem hunc verſiculũ.

Sic peccata lues, ſicque ruendo rues.

Poſtremum hoc repetit Bruſchius in hiſtoria Epiſcoporum Moguntinenſium.

Appropians vrbi, quæ dicitur Heresburg] De hac vrbe, eiuſque Idolo totius Saxoniæ tutelari, diximus prolixe in noſtra Irminſula, quo lectorem remittimus.

Vbi ille tantus infernus eſſet] Mimorum iocoſam Cantilenam hiſce Iambis dimetris expreſſit Georgius Fabricius Originum Saxonicar. lib. 2.

Quis orcus vſquam tam capax
Rictu profundo? Franca qui
Tot contineret millia.
Vnus dies quos abſtulit,
Pugnante forti Saxone.

Vrbis quæ dicitur Grona] Non intelligit oppidum Gronaw agri Brunſuicenſis, multo minus Gruningã Epiſcopes Halberſt. oppidulum, vt Fabricius opinatur: ſed arcem Grondead Viſurgim antiquis ſcriptorib. non ignotã. Vrſpergenſ. & Crancius ſcribũt Gruona, diplomata veterum Imp. Grunonaha. Habitaſſe illic vnũ ex quinq; Palatinis Saxoniæ docuimus in noſtra Irminſula: Gronouium oppidũ inſtaurauit Sigfridus ex Dynaſtis Querfurdenſib. Epiſc. Hildeſianus, Colonis pagorũ Empen, Leie & Beke in locum Leina fluuio vndiquaq; cinctum migrare iuſſis, cui iure ciuitatis donato ab

amœnitate agri paſcuorumque frequentia nomen fecit Gronaw/ Anno Chriſti præter propter 300.

Thiadmarus ab Oriente] Hunc Fabricius in Originibus putat fuiſſe Burggrauium Rorbeccenſem, Ditgremi Comitis Wetinenſis F.

Rex autem profectus in Baioariam dimicauit cum Arnulfo.] Germani hiſtorici Arnoldi & Arnolfi nomina confundunt: Vnde hic vtroque appellatur. Filius fuit Luitbaldi Orientalis Baioariæ Ducis ab Vngaris cæſi, vt continuator Reginonis ad annũ 911. Mali cognomento à Monachis & ſacrificulis annalium ſcriptoribus dehoneſtatur, forte quod eorum auaritiam, petulantiam & libidinem nonnihil repreſſerit. Tragicam eius mortem inculcat Andreas Bresbyter Chronico Bauariæ, & Metellus Monachus Tergerſeenſis in Baioaria Quirinalibus, vbi hoc ſubiicit eius epitaphium:

Viuus pollebam faciens quæcunque volebam:
Innihilor ſub humo, ſic erit omnis homo.

Auentinus lib. 4. Virum prudentem, pacis ac belli artibus iuxta præclarum fuiſſe & honeſta morte obiiſſe ſcriptum reliquit. Coniugem habuit Gerbirgam ex qua ei filii Eberhardus, Arnulfus & Hermannus: filia vna Iuditha ſiue Iutta, vxor Henrici ex Comite Saxonico Ducis Bauariæ. Arnulfus exceſſit ex hac vita anno Chriſti 937. Vt idem Auentinus.

Ibi, vt quidam tradunt, vulneratus reuertitur] Non memini me apud quenquam ſcriptorum hiſtoriæ Germanicæ legiſſe, Conradum è vulnere accepto mortuum: neque de eo quicquam apud Cuſpinianum antiquitatis inueſtigatorem diligentiſſimũ. Famam apud Saxones increbuiſſe patet eſt Chronico rithmis contexto, quod de obitu Conradi I. Imperatoris hæc habet.

Dha nach der König Vorgenant
Von dho hin an Beyerlande
Mit viel groſſer Ritterſchapht/
Vph Hertrogen Arnulphe der jhm mit Kraphe
Ouch geghen turſte kommen.
Dha wart der König/ han ich vernomen/
Verhowen vnd gar vorwund/
Dar her zo lande vngeſunt
Quam/ vnd ir ſtarph an kurtzen tagen.

Vocat fratrem, qui eum viſitandi gratia aderat] De hac re ita Ekkehardus iunior Monachus Sangallenſis de caſibus monaſterii ſui cap. 5. *Chounradus rex virili prole carens, Eburhardum antẽ fratrem habens ad regni gubernacula, ſi ſibi ſuperuiueret, aſpirantẽ. ſenſit enim nec regno virtute quidem habilem, nec populo moribus acceptum rogantemque cum ipſe iam ſeneſceret, vt ſe populo commendaret, ſæpe fruſtrauit. Incipiente autem morte clam loquitur fratri: video, ait, germane mi, & ſemper vidi, te à populo nolle accipi, ideoq; quod ſæpe rogaras, ne te contriſtarem, tacite diſtuli. Conſilium autem meum ſi nunc feceris. vt in Deum ſpero, ingloriosus non eris: Eſt in Saxonia, cui neminem in regno æquiparem ſcio Henricus quippe Comes Mathilda, coniuge clarus. Sumens ergo Coronam & ſceptrum nocte dieque accelera ad ipſum, teq; & regnum ei meis verbis in manus dato, & mei memores fore ambos rogato. Fecit igitur vt Rex iuſſerat, veniensq; ſecretum comitis petit alloquium. Eliminatis omnibus, ipſe Oſtium clauſit, chlamideq; exſuta ad pedes viro Corruens, nimis ſtupenti, coronam & Sceptrum detegit, & quæ iuſſus eſt narrat. Cum ille inter cætera, ſi ſecũ in fide, quæ dixerat, ſentire vellet, omniaq; quæ tanto decerent facturum ſpoponderat.* Hæc ille. Luitprandus lib. 2. cap. 7. rem geſtam ita narrat. *Septimo deniq; regni ſui anno, vocationis ſuæ ad Dominum tempus cognouit. Quumq; memoratos principes ſe adire feciſſet ſolummodo Henrico non præſente, ita conuenit: Ex corruptione ad incorruptionem, Ex mortalitate ad immortalitatem vocationis meæ tempus agnoſco, & vt cernitis præſto eſt; proinde pacem, concordiamque vos ſectari etiam atque etiam rogo Me hominem exuente, nulla vos regnandi cupiditas titillet, nulla præſidendi ambitio inflammet. Henricum Saxonum & Thuringorum Ducem prudentiſſimum regem eligite, dominum conſtituite. Is enim eſt & ſcientia pollens, & iuſtæ ſeueritatis cenſura abundans. His itaq; prolatis, propriã coronam nõ auro, quo cuiuſcunq; pene ordinis Principes pollent, verum gemmis precioſiſſimis non ſolum, inquã, ornatam, ſed grauatã ſceptrũ & cuncta, quæ regalia ſunt indumenta, in mediũ venire præcepit, ac prout valuit, huiuſmodi verba effudit: hæredẽ regiaq; dignitatis vicariũ regalib. meis ornamentis*

Digitized by Google

Henricum conſtituo, cui vt obediatis, non ſolum conſulo, ſed & oro. Quam iuſſionem mox ſequitur interitus, & interitum eſt obedientia proſecuta. Ipſo namque mortem obeunte memorati principes coronam cunctaque regalia indumenta Henrico Duci contulerunt, atq; vt rex Conradus dixerat, cuncta per ordinem narrauerunt. Qui regia dignitatis culmen & prius humiliter declinauit, & paulo poſt non ambitioſe ſuſcepit. Hactenus Luitprandus.

His inſignius, lancea ſacra armillis aureis cum chlamyde] Quæ (Græcis ſunt βασιλικά, κομίνια, ἐσθήματα καὶ σύμβολα) ſuo tempore regalia fuerint inſignia, quidque ſingula ſignificent declarat Gothfridus Viterbienſis Chronici parte 19. De iiſdem & quibus ceremoniis Romanorũ Rex in Germania inaugurari ſolitus ſit, præclarè explicat Chronicon magnum Belgicum in hiſtoria Wilhelmi Comitis Hollandiæ electi Rom. Regis: videatur Auentinus lib 7, deniq; Ioan. Sleidanus Commentar. lib; 2. dè Coronatione Caroli V. Imp.

Sepeliturque in ciuitate ſua Wilanaburg] Eundem locum emortualem Conradi Imp. habet Conradus Abbas Vrſpergenſis. Apud Ditmarum Merſeburg, in edito exemplari lib. 1. fit mentio exequiarum defuncto Imperatori Limburgi factarum: verum in codice MS. legitur Vilini, quod aliquo modo ad Wilinaburgum accedit. Reginonis Continuator ponit Fuldam, cum quo facit Marianus Scotus lib. 3. Videatur Chriſtophorus Browerus Antiquitatum Fuldenſium lib. 2. cap. 7. vbi πάντα περὶ πάντων.

Pacem fecit, amicitiam promeruit quam fideliter.] Eberhardus Francus ſine dubio conſtans permanſiſſet in amicitia cum principibus Saxonicis colenda, niſi auerſus fuiſſet à Giſelberto Lotharingo, quod innuit Ekkehardus Sangallenſis eo loco quem ſupra adduximus: vbi hæc verba ſubiungit. *Sed poſtea Lotharingorũ Kiſilbertus Eburhardũ caſtigatum cur honorem ſuum alieno dediſſet, Regi Saxonico rebellare ſecumque ſentire perſuaſit.*

Cumq; ei offeretur vnctio cum diademate à ſummo Pontifice] Marianus Scotus lib. 3. ætat. 6. *Poſt Papam ſecundus habetur Moguntinus Archiepiſcopus vſq; in hodiernum diem.* Ioachimus Vadianus de Collegiis monaſteriiſq; Germaniæ veteribus. *Conſtat antiquos Germaniæ Epiſcopos ſumma ſemper dignitate præcelluiſſe, partim quidem, ob indulgentem principum, omnia illis honorifice deferentium, voluntatem, partim etiam propter exiſtimationem, quam doctrina & pietatis nomine ſibi conciliaſſent. Qua de re vulgo non ſolum Epiſcopi & Archiepiſcopi, ſed etiam pontifices, ac ſummi quidem, vocati ſunt, cum hodie Romano Epiſcopo prope ſoli id nomen ceu κατ' ἐξοχὴν tribuatur, vulgatiſſimum ante Præſulibus omnibus, præcipue autem Magonciacenſi (de noſtris enim loquor) cui ſummus inter Germaniæ Epiſcopos honos habitus eſt, & poſt eum Treuerenſi & Colonienſi.* Vide præterea quæ ad hunc locum commentatur Bartholomæus Schobingerus Ictus. tomo tertio rerum Alamannicarum.

Herigerus erat] Ditmarus lib. 1. *Epiſcopalis vnctionem benedictionis ab Herigero Archiepiſcopo exhibitam anteceſſorum more priorum, non deſiderauit, nec ſuſcipere voluit ſed prorſus ad hoc indignum ſe affirmauit.* De Herigero Archiepiſcopo, Pii nomen adepto, vide Bruſchium & ſerrarium in hiſtoria Antiſtitum Moguntinenſium.

Burchardum Alemanniæ Ducem] Etchingero, qui Ducatum Alemanniæ, ſiue Sueuiæ, occuparat, iuſſu Cõradi regis eius nominis primi decollato, ſuffectus eſt Sueuiæ principum aſſenſu Dux primus Burchardus, gentis illius nobiliſſimus & virtutũ dote probatiſſimus, verba ſunt Ekkehardi Iunioris lib. de caſibus monaſterii Sangallenſis cap. 1. Ducatu potitus Burchardus degenerauit in tyrannum, etenim & Conrado primo Imp. & Henrico Aucupi rebellauit. Vt genero Rudulfo Burgundionum regi contra Berengarium opem ferret, Italiam ingreſſus eſt, ibiq; Nouaria Eporegiã deſcendens per inſidias trucidatur anno 926. Vt Hermannus Contractus. Auaritiam eius, imo ſacrilegia notat Hepidanus monachus Sangullenſis lib. 1. de vita Wiboradæ virginis cap 30. In antiquitatibus Alemannicis tomo 2. parte 2. ſcribitur interemptus anno 925. Indict. 4. 2. Idus Nouembr.

Videns autem Arnulfus, quod reſiſtere regi non ſufficeret] Quomodo Henricus Auceps Cæſar Arnolfum (aliis eſt Arnoldus) de lenifica oratione à bello ad pacẽ deduxerit, exponit Liutprandus lib. 2. c. 7. Conceſſit Imperator ei, quod ipſius maiores non habuerant, nempe vt totius Ducatus ſui Baioarici Pontifices ſuæ ditioni haberet ſubiectos, vnoque defuncto fas haberet alterum ſurrogare.

Bellum famoſum actum eſt in Phontineth.] Præliũ hoc commiſſum eſt an. 841. 7. Kal.

Iulii, tanta vtrinque cæde facta vt nunquam ea ætas tantam ſtragem in gente Francorum antea editam meminerit. vt annales Francic. Nomen loci non eodem modo ſcribitur Nithardus lib. 2. Fontaneum : annales Francici villam Fontinatam : Odorannus monachus Fontanetum : Regino ad annum *842.* Fontanedum : Lupoldus de Babenberg de iuribus regni. Fontanith appellat. De diſſenſionibus filiorum Ludouici Pii Imper. exſtant quatuor libri Nithardi Angilberti F. editi à Petro Pithœo.

Ex Orientalibus Francis] Agnoſcit eoſdem Otto Friſingenſis Chron. lib *6.* capit. *18.* Regio ipſa Orientalis Francia inculcatur ab Annalibus Francicis ad Annum *824.* Ditmaro lib. *6.* auctore hiſtoriæ belli ſacri edito à Reinero Reineccio lib. *1.* cap. 24. Ottone Friſingenſi lib. *6.* cap. *2. 6.* 7. 8. & 16. Antiqua Francia dicitur ab anonymo ſcriptore vitæ Caroli Magni, quem edidit Henricus Caniſius. Vide lib. 1. capit. 25. lib. *2.* cap. *16.* Eandem appellationem reperias apud Auentinum libro *3.* Teutonicam Franciam vocat Henricus IIII. Imperat. diplomate fundationis monaſterii Gotſaw dato Anno *1060.* Item Lambertus Schafnaburgenſis. Complexa fuit Baioariam, Sueuiam, Saxoniã, Thuringiam, Friſiam, vt idem Friſingenſis lib. *6.* cap. 11. & inde Gothfridus Viterbienſis. Cum quibus conſentiens Rhenanus lib. 1. rerum Germanicarum ſic ait:

Francia Germanica totum regnum Germanicum complecti cœpit quod hodie Romanum Imperium appellatur.] Verum annales Francici anonymo auctore ad annum *820.* & 823. Franciam orientalem à Saxonia Baioaria & Alemannia diſcernunt. Secundum hos erit regio illa Germaniæ, quam hodie Franconiam indigitamus, vocabulo, vt Althamerus in Tacitum annotauit, nouitio: Extat tamen apud Adamum Bremenſem lib. 1. cap. 8. Sigfridum presbyterum lib. 1. Gobelinum in Coſmodromio ætatis *1.* cap. *7.* ætatis *6.* cap. 1*8.* De eodem Crancius Saxon. lib. 2. cap. *1. Francia germanica nunc per iniuriam appellatur Franconia, cũ verum illi Galli abſtulerint. Seruant tamen nonnulli ſcriptores illi prouinciæ ſuum nomen & honorem, vt Franciam vocent Orientalem &c.* Trithemius lib. 1. compendii annalium Franciam hanc orientalem primum pagum Moingaw, deinde Franciam dictam affirmat. Rhenanus lib. *1.* rerum Germanicarum ſcribit etiam Auſtraſiam appellatam, vnde colligo auctori anonymo vitæ Ludouici Pii eius incolas Francos Auſtrales nominari.

Francorum Galliam inhabitantium] Intelligit Francos Occidentales, vt Friſingenſi in Chronico lib. *6.* cap. *8.* & *10.* appellantur. Franciæ occidentalis meminit Auſonius eidyllio 9. & Panegyricus incerti auctoris dictus Conſt. Imp. Hanc Luitprandus lib. *1.* cap. *6.* & continuator Reginonis ad annum *939.* Galliam Romanam appellant, quod homines Romane ibi loquerentur. De hac Auentinus lib. *2. Gallia, Lugdunenſis & Belgica præceptæ ſunt Romano imperio & in Germaniam tranſlatæ: haſque noſtrates Franconreich, hoc eſt, Francorum Imperium, regionem vero Germaniæ, vnde Franci profecti ſunt Franconland/ hoc eſt, Francorum patriam vocare ſolent, quod hic nati ſunt illic imperent.* Gallicos iſtos Francos Lupoldus de Babenberg cap. *3.* de iuribus regni & imperii, & Æneas Syluius de ſtatu Europæ ſub Friderico tertio Imp. cap. 31. non Francos, ſed Francigenas appellandos cenſent. Paulus Diaconus hiſtoriæ miſcellæ lib. 17. Gallos minores appellare videtur, nam Arbogaſten Ducem & parricidam Valentiniani *2.* Cæſaris, quem ibi à gente illa propagat, alii Francum faciunt. Gothfr. Viterbienſis parte *17.* Occidentalem Galliam inter Ligerim & Sequanam fluuios olim Gaudinam (Sigfridus presbyter lib. 1. legit Caudiana) vocatam, ſed à Carolo Marcello Caroli Magni auo Franciam vel Francigenam appellatam affirmat. Addit Rhenanus Franciam Romanã Neuſtriam ſiue Weſtriam dictam, id eſt, occidentale regnum. Et hactenus de Francis tam Orientalibus quam occidentalibus, quam diſſertationem claudam loco ex Chronico Sigfridi, qui ſic habet: *Carolus Martellus, Francos in duas partes diuiſit, partem illam in qua Sequana & Lygeris, quæ Gaudiana dicebatur currunt, Franciam & populos Francigenas, id eſt, à Francis genitos, appellauit, & in Teutonico Kerlingen idiomate ſuo: alteram vero partem in qua Rhenus currit, Franconiam, cuius populi Franci dicuntur.*

Odo vir fortis & prudens.] Chronicon Laurisheimenſe Vdonem vocat. De Odone alii aliter ſentiunt, deriuant enim à Witichindo, cuius genus ad Witichindum Magnum

Magnum qui eum Carolò M. bella geſſit, pertineat. Sed vtrumcunque probaris, hoc tamen verum relinquitur, Hugonidas non, vt aliqui fingunt, Gallicæ, ſed Germanicæ originis eſſe.

Imperiumque Domini ſui gratia Imperatoris Arnulfi obtinuit] Regino ad ann. 895. *In eodē placito (Wormatienſi) Otto Rex (Franciæ) cum magnis muneribus ad Arnolfum venit, à quo honorificè ſuſceptus, omnibus impetratis, pro quibus venerat, in regnum reuertit.*

Robertus filius Odonis ab exercitu Caroli occiſus eſt] Regino ad annum 922. *Sueſſionis inter Rudbertum & Carolum tanta pugna commiſſa eſt, vt pene ex vtraque parte victores eſſent. Carolus tamen ori ſacrilego Rudberti ita lanceam infixit, vt diffiſſa lingua ceruicis poſterior a penetraret.*

Miſit & dolo eum cepit, poſuitque in cuſtodia publica] Heribertus Comes Virmandunrum infando ſcelere dominum ſuum regemque Franciæ Carolum dolo captum, vinculiſque irretitum Parouiam deuexit, tenebroſo recludendum domicilio, Fragmentum hiſtoriæ Franciæ apud P. Pithœum. Continuator Reginonis affirmat Carolum captum eſſe anno 924. Vide præterea Chronicon Frodoardi ad annum 923.

Quidam de Lothariis, nomine Chriſtianus] Vide Sigebertum Gemblacenſem ad annum 927.

Giſelbertum cui principatus regionis paterna ſucceſſione ceſſit] Giſelbertus, vt cum Witichindo Ditmarus & Contractus ſcribunt (nam Roſwithæ Poetriæ eſt Giſbertus: Luitprando Cremonēſi Gilibertus, Schafnaburg. Giſilbertus: Frodoardo & Sigiberto Giſlebertus, Hepidanno monacho in annalibus Kiſilbertus) patrem habuit Regnerum Comitem Montenſem, & matrem Aluradam. Ex Comite Lotharingiæ à popularibus, repudiato Carolo Simplice, Francorum rege, eligitur Dux. Potentiæ confiſus rebellauit Conrado Imp. anno 914. verum ſapientia & fortitudine eius repreſſus eſt. Plura inferius.

Deſponſata ſibi filia Gerbunga.] Nuptiæ celebratæ ſunt anno 929. Suffocato in aquis marito Gerberga nupſit Ludouico regi Franciæ 939. ut Continuator Reginonis. Epitaphium eius conſeruauit Pithœus quod ſubiiciam:

Francorum ſpecimen, Francis memorabile nomen,
Hoc regina ſacro Gerberga locatur in antro.
Grandis honor regni, cui vita monaſtica cordi.
Hec era Remigio ſua rerum contulit almo.
Sol quintus Maii vidit quam crine reſolui.
Remigii meritis cui detur vita perennis.

Item.

Regnum ſtirpe ſata, rebus ſpecieque beata,
Iure ſuperlata Francis Gerberga vocata.

Robertus Gaguinus lib. 5. cap. 6. Eugebertham vocat.

Tertium Brunonem, quem ſummi Pontificis ac Ducis magni vidimus officium gerentem.] Bruno Henrici Aucupis F. natu minimus, quarto ætatis ſuæ anno Baldrico Traiectenſium Epiſcopo (quem Ditmarus ſupra octoginta, Gerhardus Nouiomagus vndeſexaginta annos præfuiſſe volunt) erudiēdus traditur: in cuius contubernio cum prima Grammatices rudimenta mediocriter percepiſſet, Prudentium poetam Chriſtianum legere à præceptoribus iuſſus eſt: cuius carmen adeo ei arriſit, vt auctoris lectione ſatiari non poſſet. Reliquorum præterea poetarum, hiſtoricorum, philoſophorum ac ſacrarum literarum lectione non minus delectabatur. Nullum deniq; erat ſtudiorum liberalium genus vel in Latina & Græca lingua, quod ipſius captum excederet.

Ditmarus Merſeburgius ſcribit lib. 2. ſacerdotem quendam fuiſſe ecſtaticum, cui ſomnianti viſus ſit Chriſtus pro tribunali ſedens: adductum autem eſſe Brunonē archiepiſcopum & ob nimium philoſophiæ ſtudium accuſatum, qui cum ſupplex iaceret & pronus, ſurrexiſſe Paulum Apoſtolum, cauſamq; pro eo dixiſſe & obtinuiſſe. Commentum quidem ridiculum & inane, ſed quod teſtimonio eſt doctrinæ Brunonis & diligentiæ. Roſwitha poetria de eius eruditione conſentit:

At Chriſtus patris ſapientia vera perennis
Tyronem refouendo ſuum Clementius iſtum

Ipſi dona dedit tantæ præclara ſophiæ,
Quod non eſt illo penitus ſapientior vllus
Inter mortales fragilis mundi ſapientes.

Atque hæc cauſa fuit cur Otto Imp. ei de dignitatibus eccleſiaſticis mature prouiderit. Etenim anno 947. nominatur Abbas: interfuit tum cum nonnullis aliis Archiepiſcopis & Epiſcopis Synodo Virdunenſi, de qua Frodoardus in Chronico. Ex annalibus monaſterii Laurishemenſi conſtat Brunonem ibi per annos quatuor abbatis munus ſuſtinuiſſe. Colonienſem Archiepiſcopen indeptus eſt Anno 953. vt idem Frodoardus & continuator Reginonis. Qua dignitate non contentus poſt quinquennium Ducatum Lotharingiæ à fratre Auguſto ſibi committi paſſus eſt. Inſolens hoc erat & nunquam antea in Germania auditum. Primi enim eius Epiſcopi, Italicis Galliciſque ſimiles, nec dominia vlla, nec imperia vel mera vel mixta, affectabant, memores vtiq; doctrinæ Chriſti qua regnum eius vel hac in parte ab imperio & gladio ſeculari ſeparauit. Sed ſortis ſuæ & officii ſeſe admonentes, hoc ipſum eſſe ſatagebant, quod dicebantur. Exemplum Brunonis ſecuti poſtmodum ex Prælatis alii, religione neglecta deſertaq; ad dominatum & imperium ſeſe conuerterunt, ſimiliores facti ſatrapis, quam ſacerdotibus. Hinc locus de Epiſcopo Wirceburg. apud Adamum Bremenſem lib. 4. Cap. 5. Hinc Adelberti Archiepiſcopi Bremenſis ſtudium comitum iurisdictionē exterminandi. Æmilius Veronenſis hiſtoriæ Francor. lib. 9. ſcribit Brunonem inſolenter archiducis appellationem ſumſiſſe: à quo non recedit monachus Nuſſienſis in Chronico Belgico magno. Ineptum vero eſt, quod Witichindus Brunonem exemplo Samuelis excuſare nititur. Longè enim alia ratio erat vocationis Samuelis quam Brunonis, quem & filii Dei mandatum expreſſum diſertumq; & ſalutaria Synodorum decreta, Imperatorumq; Sanctiones ſalutares, pia deniq; ſuperioris ſeculi Epiſcoporum exempla ab omni gubernatione politica auocabant: Annotauit Auentinus hunc Epiſcopum fratris Auguſti auctoritate fretum, inter primos fuiſſe, qui reipublicæ munia obierint, cum hactenus Epiſcoporum ſtudium fuiſſet ſacras literas docere. In adminiſtratione tam Eccleſiaſtica quam politica oppido gnauus fuit & induſtrius: etenim dioeceſis ſuæ libertatem, poſſeſſiones, ædesq; ſacras, quibus potuit modis, potuit autem multis, auxit, amplificauit, ſtabiliuit. Bremenſem Epiſcopum iurisdictioni Eccleſiæ Colonienſis ſubiicere conantem repreſſit Adaldagus archiepiſcopus Hamburgenſis, vſus opera Erponis Diaconi, qui poſtea, auctoritate Ottonis Auguſti Verdenſis antiſtes declarari meruit. In Lotharingia Bruno latrocinia compeſcuit, rebelles domuit, & quietem ociumq; reſtituit. Exemplum inſignitæ ingratitudinis, qua erga fratrem Auguſtum præclare de ſe merentem inconſulto conſilio vſus eſt, quibuſq; modis malo gliſcenti tempeſtiue remedium inuentum ſit, exponit Ditmarus lib. 2. repetit inde Georg. Fabr. Origin. Saxon: lib. 5. Viuendi finem fecit compendii 5. Idus Octobris an. 965. vt continuator Reginonis, cum duodecim annos in Epiſcopatu egiſſet. Defuncti corpus Ditericus Epiſcopus Metenſis agnatus Coloniam deportari, inque Cœnobio S. Panthaleonis humari curauit. Vitam Brunonis archiepiſcopi deſcripſit Rogerius Monachus Corbeienſis Saxo, vt Sigebertus & Trithemius. Meminit vitæ deſcriptæ Ditmarus, ſed auctorem reticet. Fuit in manibus collectorum hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Magdeburgenſis, qui inde Brunonis archiepiſcopi epitaphium exſcriptum recitant, quod addo.

Fundite corde preces, lacrymarum fundite voces:
Ecce pater patriæ conditur in ſilice.
Regia progenies terras memoranda per omnes,
Bruno pacificus, vir bonus atq; pius.
Archos Antiſtes, cui clara Colonia ſedes:
Viſus erat cunctis carus vbiq; ſuis.
Offendit tenebras lux viuaciſſima tetras:
Inuida lingua tacet, laus modo vera placet.
Non fuit hic mundus tam raro munere dignus:
Raptus ab hoc æuo iam fruitur Domino.
Idibus Octobris quinto Præſul duodenus
Vita conceſſit, ſpes comes alma fuit.

Elogia eius exſtant permulta. In curia Romana cum per Hadamarum abbatem Fuldenſem Epiſtolam ſuam Synodicam, in qua & fidei & Electionis ſuæ rationē reddidit, eo mitteret, appellatus eſt conſors & conciuis apoſtolorum, princeps & propagator Domini præceptorum. Leuoldus Northofius in Catalogo archiepiſcoporū Colonienſ. manuſcripro hæc de eo habet: *Viceſimus quintus Bruno ſub Ottone primo, eius fratre, ſedit annos 12. qui dilectus Deo & hominibus, fortis in bello, magnus in Pontificibus, quaſi ſol effulgens in Eccleſia Colonienſi, in conſpectu regum & principum magnificatus. Nam Imperatore fratre ſuo in Italia pro diſponenda republica moram faciente, Galliæ & Germaniæ tutelam & procurationē ſuſcipiens, eandem prudenter ac ſtrenue adminiſtrabat, hoſtes reprimens, diſcordes pacificans, paci potiſſime ſubditorum inuigilans & ſaluti. Vnde Ducem Lotharingiæ, quæ à Rheno. vſq. ad Moſam extenditur, rebellantem cæpit. Cui Imperator reuerſus ipſum Ducatum abiudicauit & abſtulit, & dicto fratri ſuo Colonienſi Epiſcopo ob ſuam petitionem & magnificentiam ſuisq. ſucceſſoribus & archiepiſcopis in perpetuum conceſſit.* Hæc ille. Adamus Bremenſis forte lapſu memoriæ Brunonem Ottonis M. filium vocat, quod cum veritate hiſtorica pugnare, ecquis noſtrum ignorat?

Aliam quoque filiam] Glaber Rudolfus hiſtor. lib. 1. cap. 4. Haduiden vocat Cuſpinianus Adelheidam. Frodoardus ductam ſcribit Anno 938.

Erat namque ipſa domina regina filia Thiadarici.] ſubiiciam ſtemma ex hiſtoricorum & diplomatum fide concinnatum.

Tidericus Comes de Aldenborg vt Gobelinus in Coſmodr. ætatis 6. cap. 47. de Ringelheim, vt Crancius Saxon. lib. 3. cap. 2. cum Gobelino faciunt Ertwinus in Chronico Oſnaburgenſi & Schiphowerus in annalibus Oldenburgicis MS. Witichindus monachus Thidericum arceſſit à ſtirpe Witichindi M. Saxonum exregis, lib. 1.

Reinhildis vxor Tiderici, vt Ditmarus lib. 1.

Rupertus, Archiepiſcopus Treuirenſis, vt Chronicon Belgicum magnum pag. 76.	Witichindus.	Immod fundator monaſterii Ringelheimenſis condidit arcem, quam de ſuo nomine Immodshuſam appellauit, hodie Imshuſen, paret nobilibus Steinbergiis.	Reginbertus pugnauit contra Danos, eorumque incurſiones repreſſit. Witichindus Monachus.	Mechtildis vxor Henrici Aucupis.
	Volcwart.	Immeth, ſiue Sibeth. Immodus.	Emmiholt prima Abbatiſſa Ringelheimenſis.	

Ab Immodo Iuniore orti ſunt Immedingi, quorum genus vt clariſſimum celebrat Adamus Bremenſis, & ex eo prodiiſſe ſcribit Vnwanum antiſtitem Hamburgenſem, ex hereditate diuitem lib. 2. cap. 33. Abbas Vrſpergenſis & eius compilator Albertus Stadenſis eandem tribum Immidingiam egregiam & inclytæ Ottonū ſtirpi vicinam affirmant. Wilhelmus Nangius ſcriptor Gallicus toto cœlo errans Mechtildin, Aucupis coniugem, filiam facit Ludouici iunioris, Cæſaris Arnolfi Imper. neptem, eique ſororem tribuit Placidiam, Conradi primi Cæſatis vxorem.

Inde regnante Ludouico Imp. translatæ ſunt in Saxoniam.] De translatione S. Viti in Saxoniam extat legenda, quam Witichindo adiunximus. Qua occaſione idem Deaſter ex Saxonia ad Rugianos in Mari Balthico penetrarit, ibique Iouis optimi maximi honores promeruerit, exponit Helmoldus. lib. 1. cap. 6. qui idem hoc idolum lib. 2. cap. 12. Zuanteuit appellat. Vide plura apud Crancium in Wandalia lib. 2. c. 25. lib. 3. c. 35. lib. 5. 11. & 12. Legenda S. Ottonis Pomeranorum apoſtoli lib. 3. cap. 6. alium propinat Pomeranorum Deum, Hologaſtæ cultum, cui nomen Setouitus, officium res bellicas felicitare, qui ſine dubio à S. Vito degenerante promanauit.

Digitized by Google

Iterum Vngari totam Saxoniam percurrentes] De hac Vngarorum in Saxoniam irruptione loquitur Adamus Bremenſis lib. *1*. cap. *46*. *In diebus ſuis Vngri non ſolum noſtrã Saxoniam aliaſque cis Rhenum prouincias, verum etiam trans Rhenum Lotharingiam & Franciam demoliti ſunt.* Repetit eadem Albertus Stadenſis & annum *921*. apponit. Gobelinus in Coſmodromio ætatis 6. cap. 47. ſcribit, illuſtre cœnobium monialium apud Heruordiam Weſtphaliæ vrbem tum deſtructum fuiſſe. Perantiquum fuit hoc cœnobium conditum tempore Caroli M. anno *789*. admittente Witichindo Saxonum rege, ſumptu & ſtudio Wolderi Comitis eius loci paternam hæreditatem ædi ſacræ impendentis.

Vrbis Werlahon] Intelligit Werlam Weſtphaliæ vrbem tunc Ducum Saxoniæ, hodie Epiſcopatui Colonienſi ſubiacentem.

Colito itaque tantum patronum] Scenæ ſuæ ſerulens auctor monaſterii Corbeienſis patronum S. Vitum Mathildæ reginæ, cui hanc hiſtoriam dedicauit, commendat, vtque eum reuerenter habeat, amica apoſtrophe hortatur.

Vilia autem nulla extra vrbes fuere mœnia] Vrſpergenſis abbas, qui hæc ex Witichindo exſcripta ſuo inſeruit Chronico, hoc modo legit: *Vilia aut nulla extra vrbem erant munia.* rectius vt puto. Gobelinus eadem pene repetens addit. *Et mandauit* (imperator) *quod ſenior inter fratres quoſcunque deberet eſſe in exercitu regis & propter hoc ipſe tolleret patris exuuias, inter quas arma maxime reputabantur. Et inde vulgo* Hercwede *adhuc nominantur.*

Heuelli] Heuelli Slaui ſedes habuerunt ad Hauelam Marchiæ fl. quem Annales Fuldenſes ad annum *789*. Habolam vocant. Ditmarus Heuellungs Helmoldus lib. 1. cap. *2*. Heluel des nominat, & eoſdem dicit cum Herulis.

Brennaburg] Expeditio hæc incidit in annum *928*.

Aduerſus quam iam olim] Hunc locum præclare illuſtrat Ditmarus ſtatim in initio libri primi, his verbis: *Henricus nobiliſſimo Ottonis & Hatui ſtemmate editus, vt arbor occulta excreuit à puero, & vt bonæ indolis gradatim enituit tyro, ſicut flos in vere nouo. Iſq; à patre ſuo in prouinciam, quam nos Teutonice Deleminci vocamus, Slaui autem Clomaci appellant, cum magno exercitu dimiſſus, deuaſtata eadem multum atq; incenſa victor rediit. Sed qualiter pagus iſte nomine hoc ſignetur, edicam. Glomazi fons eſt &c.* Hic locus in editione Ditmari Reinecciana mutilus eſt, deſunt enim verba: *Sed qualiter pagus iſte nomine hoc ſignetur, edicam.* Lacunam iſtam in gratiam lectoris ex MS. Ditmaro explere volui.

Vrbem quæ dicitur Grona] Vrſpergenſis legit Graua, quædam exemplaria habent Rietni, quædam Kiesni. De hac expeditione ad annum *928*. ſic ſcribit Sigebertus: *Rex Henricus Gana vrbem Dalmatiæ capit, & Dalmatis tributum imponit*: vbi notandus error, legendum enim *vrbem Daleminciæ capit, & Dalemincis tributum impoſuit.* Vide de hac re differentem Petrum Albinum in Chronico Miſnenſi pag. *78. 95.* & *145*.

Bohemorum vrbem regemque] De appellatione Regis Duci Bohemiæ tributa dicemus infra lib. *3*. Expeditionis aduerſus Bohemos meminit Sigebertus ad annum *930*. verbis ſequentibus: *Wenceslaus princeps Bohemiæ à rege Henrico obſeſſus, ſe & vrbem regi dedit, & impoſitam Bohemiæ mulctam tributi pecuniam ſoluit.*

Redarii defecerunt à fide] Redarii, qui & Riaduri, nomen acceperunt, à gentis metropoli Rethra, quam prolixe deſcribunt Adamus Bremenſis lib. 2. cap. 11. & inde repetit Helmoldus lib. *1*. cap. *2*. Redarios & Tolenzos Helmoldus alicubi pro eadem gente accipit. Hi ab amne Tolenſo nomen acceperunt, qui idem & ſedem eorum arguit: hi Stetinenſium fines inter Parum & Viadrum incoluere. Idem Adamus Bremenſis lib. *4*. cap. *13*. Rethram metropolim Slauorum vocat, quam hodie Stargardam dici opinatur Crancius Wandaliæ lib. *3*. cap. *4*. Idolum quod ibi farum h buit, ab Adamo & Helmoldo vocatur Redegaſt: meminit Hieronymus Emſerus in vita Bennonis Epiſcopi Miſnenſis. Imago eius deſcribitur in veteri Chronico Saxonico. Ditmarus vrbem huius nominis in pago Redariorum deſcribit lib. 6.

Wallislev] Vrbs Vallersleba in Ducatu Luneburgico adhuc ſuperat. Chronicon Mindenſe MS: refert Carolum M. Schidræ (hodie Schir in comitatu Lippienſi) condidiſſe Epiſcopatum anno *784*. qui a Brunone & Tanquardo Saxoniæ principibus

bus

bus primo Vallerslebã, deinde ab Henrico Aucupe Froſam, poſtremo ab Ottone M. Magdeburgum ſit translatus. Habet eadem Werneru. Roleuincius de laude antiquæ Saxoniæ part. 2. cap. 8. Valleislebienſis Epiſcopatus ab Ottone M. Magdeburgum translati meminit etiam Crancius Metrop. lib. 3. cap. 28.

Iubentur obſidere vrbem qua dicitur Lunkini.] Ditmarus lib. 5. Lunzin, Fabricius Orig. Saxon. lib. 2. Linichinum Chronicon Quedlinburgenſe hanc vrbem collocat ad Albim: erit igitur Leontium Lenꝫ.

Cecidere etiam ex noſtris in illo prælio duo Liuttharii.] Ditmarus Mersburgenſis Epiſcopus lib 1. *Ex noſtris autem duo ab aui mei vno nomine, quod Luther ſonat, ſignati milites optimi & genere Clariſſimi, decus & ſolamen patriæ Nonis Septembris cum multis aliis oppetiere.* Sigebertus pugnam hanc collocat in anum Christi 931. Vt vero conſtet, qui fuerint hi heroes pro patria fortiter occumbentes, ſubiiciam familiæ Ditmari è paterni & materni generis ſatu ſtemma.

Lotharius, Dynaſta Walbecæ. Comes Saxonicus, proauus paternus Dithmari Epiſcopi Merſpurgenſis.

Lotharius Comes Stadenſis in agro Bremenſi proauus maternus Ditmari.

Lotharius fundator Collegii Walbecenſis Vxor Mechtildis

Henricus Comes Stadenſis. Vxor — Iutta

Lotharius vxor Godila. — Sigfridus Comes Walbecenſis. — Cunegunda — Heidwigis. — Henricus, vxor Eila. — Vdo. — Sigfridus. — Eila — Dedo à Wodeſwege dynaſta Saxonicus.

Wernerus Marchio Bernburgenſis.

Ditmarus Epiſcopus, Merſeburg. — Fridericus. — Bruno, — Sigfridus.

Gero Archiepiſcopus Magdeburg.

De Comitibus Walbecenſibus eorumque rebus geſtis pluribus egimus in Chronico noſtro Walbecenſi.

Rex dedit filio ſuo Oddoni coniugem] Continuator Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Anglicanæ Bedæ lib. 2. cap. 3. *Henricus Rex (Auceps) miſit ad Edelſtannum regem Anglorum pro duabus ſororibus ſuis Adgita & Egitta, quarum poſteriorem filio Ottoni collocauit; alteram cuidam Duci iuxta Alpes nuptum dedit &c.* Item lib. eodem cap. 8. *Henricus primus Rex Theutonicorum & Imper. Romanorum ſororem eius (Ethelſtanni) filio Ottoni deſponſauit.* De duabus Regiis puellis ad Imperatorem miſſis conſentit Roſuitha in panegyrico, ſed vt in nominibus varier, vnam enim Adiuam alteram Eadiham appellat. Quod ipſum nomen alii aliter ſcribunr Luitprando lib. 4. cap. 7. eſt Otgit, Wittichindo Edidis, Ditmaro Edit, Matthæo Weſtmonaſterienſi Eadgiua. Diplomata vetera habent Edgida, referente Georgio Torquato in Hiſtoria Archiep. Magd. MS. Notionem nominis inueſtigare conatur Reineccius lib. de Origine Miſerorum, quam feliciter indicet lector. De parente reginæ etiam variant ſcriptores, Wittichindus libr. 1. & Ditmarus libr. 2. Edmundum vocanr, quibus adſtipulatur Frodoardus ad Annum 946. Roſuithæ & Cuſpiniano eſt Edvardus. Luitprandus non Adelſtanni ſororem, ſed ex fratre neptem indigitat lib. 4. cap. 7. Sed nec de anno nuptiarum Ottonis M. ſatis beneconuenit. Continuator Reginonis collocat eas in annum 930. Gobelinus in annum ſequentem, in quem incidit memorabilis illa de Slauis victoria, teſte Sigeberto, vt antea memini. Idem ſui obitus, paulo poſt nominat annum nuptiarum 934.

Ludgar-

AD LIBRVM SECVNDVM NOTÆ.

A *Quas grani palatii*] Ptolemæo Galliæ Belgicæ vrbs. Nithardus lib. 4. vocat Aquis Palatium, additque ſedem primam Franciæ fuiſſe: Regino lib. 1. ſimpliciter Aquas appellat, vnde noſtrum Ach.

Eſt autem locus ille proximus Iulo] Intelligit Iuliacum Ducatus Iuliacenſis metropolin, ſic enim à Marcellino lib. 17. & Antonino in Itinerario nominatur, vulgo creditur à Iulio cæſare conditum & appellatum.

Congregati in ſiſtorio baſilica magni Caroli] Reineccianа editio ex codice MS. legit Xyſto. Erat autem Xyſtus Latinis porticus tecta, vbi athletæ per hiemem exercebantur. De qua Cicero in Bruto: cum ambularem in Xyſto & eſſem ocioſus. Inde Xyſtici gladiatores, qui non in arena, ſed porticu & ambulacris hiberno tempore pugnabant.

Baſilica Caroli Magni] Ioachim. Vadianus lib. 2. de collegiis & monaſteriis veteribus Germaniæ: *Ambroſius Baſilicas vocat domus Chriſtianorum publicis conuentibus conſecratas, in quibus ſacra lectiones & tractatus, & praterea & orationes & Miſſa, hoc eſt, Cæna dominica, peragitur, id quod abunde ex libro epiſtolar. eius quinto colligitur. Veteres publicis vſibus deſtinatas ades baſilicas dicebant in quibus iudicia exercebantur, qua hodie in pluſculis Italia vrbibus nomine licet mutato, durant. Vero ſimile autem eſt primos Chriſtianos id genus palatiis principium fauore uti cæpiſſe, atque exinde extructis templis ad cultum chriſtianum conſecratum nomen baſilicarum relictum eſſe.* Hactenus ille. Baſilicam Aquiſgranenſem à Carolo Magno exſtructam affimat Eginhardus in vita Caroli M. colonienſe chronicon exprimit tempus, nimirum annum Chriſti 796.

Summus Pontifex Hildebertus] A nonnullis vocatur Heribertus, fuit duodecimus abbas Fuldenſis. Bruſdio appellatur Hildebrandus & quidem Oſtro-Francorum Dux, contra annalium veterum fidem.

Treuirenſis videlicet & Colonia Agrippina] Treuirenſis archiepiſcopus tempore coronationis Ottonis M. erat Rupertus, quem chron. Belgicum Mathildis Auguſtæ coniugis Henrici Aucupis fratrem facit. Coloniæ præſulem agebat Wigfridus.

Lothariorum Dux Giſelbertus] Quos Widechindus Lotharios appellat, Frodoardo ſunt Lotharienſes, Hepidanno in Annalib. Choldarii, Ditmaro lib. 2. Lutharingii, Schafnaburgenſi Lutharii. Ipſa regio Widechindo regnum Lotharii: Frodoardo & Aimono monacho lib. 5. cap. 48. regnum Lolharienſe. Vnde nomen Lotharingiæ promanauit, nempe à Lothario, Ludowici pii filio & in impetio ſucceſſore, exponunt Regino lib. 2. Marianus Scotus lib. 3. ætat. 6. Otto, Friſing. lib. 5. cap. 55. & alii. Pſeudo Turpinus ſcriptor vitæ Caroli M. cap. 11. improba & flagitioſa audacia inculcat Garinum Lotharingiæ Ducem, Caroli M. in bello Hiſpanienſi comitem. Pugnauit autem Carolus in Hiſpania contra Waſcones & Nauarros, vt annales Fuldenſes & Contractus anno 778. & poſt ſexaginta quatuor præter propter annos primum Lotharingiæ nomen auditum eſt.

Giſelbertus, ad cuius poteſtatem locus ille pertinebat, omnia procurabat] Temporibus Carolorum & Ottonum in imperio Romano Ducatus non erant hereditarii, ſed à Ducibus, tanquam præſidibus & legatis adminiſtrabantur. Hi neceſſe habebant Imperatoribus, & regibus, prouinciam ipſis demandatam ingredientibus, de rebus neceſſariis prouidere.

Herimannus Franco] Hæc verba cum ſequentibus nonnullis in editione Reineccii omiſſa ſunt.

Sigfridus vero Saxonum optimus] Sigfridum Ditmarus lib. 2. Comitem vocat Merſburgenſem.

Per-

ſiberti Ducis Lotharingiæ filiam deſpondet. Sic tranquillata eſt Baioaria. Rediit non multo poſt ad ſuos Eborhardus, ſed denuo rebellans iterum exſulare iuſſus eſt. Continuator Reginonis ad annum *938*.

De legum quoq; varietate] Adi Sigibertum Gemblacenſem ad annum *942*. & Chron. Belgicum pag. *78*. Villa *Stela*, quæ hic nominatur, eſt in Weſtphalia, è regione Werdenæ Imperialis monaſterii ad Ruram fl. hodie Steil. Solebant veteres duellum ſiue monomachiam adhibere ad eruendam alicuius rei probationem, aut purgationem inducendam, vt qui ſe ſic probaturum purgaturumve aliquid obtulerit & vinceret, probaſſe putaretur. Verum hæc monomachiæ probatio non diuina tantum, ſed & ciuili lege eliminata eſt.

Ad placitum iuxta iuſſum venire] Placitum Latinè decretum dicitur, Græcè δόγμα καὶ ψήφισμα καὶ ἀρεστόν, Budæus in l. vlt. de Senatoribus. Mediæ ætatis ſcriptoribus, placitum ſignificat comitia, ſiue conuentū procerum publicum. Placiti lex Salica & Alemannica crebram faciunt mentionem, nec tacent vocem annales noſtri. Exempla adducam? neceſſe non puto, vbiuis ſunt obuia.

Præſidium quod dicitur Badiliki] Intelligit auctor oppidum Bellick, infra Rudenā, ad Ruram comitatus Marcani in Weſtphaliæ fluuium. Roſuitha poetria & monialis Gandersheimenſis in panegyrico deprauate vocat Badulinum: Continuator Reginonis Badalikki. Henricus Claudus in diplomate quodam, cœnobio Gandersheimenſi anno 1009. dato, curtim Badelicka per concambium accipit, & monaſterio concedit Daleheim in pago Ambraha. Crancius Saxon lib. *13* cap. *15*. toto cœlo errans ex Badilico, coniectura audaci & præpoſtera facit Bardeuicum. Quem errorem ſequuntur Spangenbergius & alii. CL. Peucerus locorum ignarus, nec tamen Crancium ſequi volens Baſilicum nobis obtrudit.

Gerhardus Vdonis filius fratris Hermanni Ducis] Hermannus Sueuiæ, ſiue Alemanniæ Dux, fratrem habuit Vdonem, quo natus eſt filius Gerhardus, interfectus in bello Tancmari & Eberhardi Franci. CL. Reineccius appendice altera ad Helmoldum Buzouienſem Vdonē hunc inſerit familiæ Billinganæ, ſed minus recte. Vdonis Alemanni meminit Liutprandus lib. *4*. cap. 10. & 16. præterea Roſuitha poetria in panegyrico & Vrſpergenſis in Chronico.

Cepit vrbem, quæ dicitur Heresburg] De Heresburgo eiusq; variis appellationibus, expugnatione, inſtauratione, idolo, variaq; fortuna diximus in Irminſula noſtra, quò lectorem remittimus.

Wigmannus autem, qui ſe primum alienauit à rege] Intelligit Wichmannum ſeniorem Hermanni Billingii fratrem. Ditmarus comitem vocat: elogium eius ſupra initio huius libri audiuimus.

Eccleſiam à Leone Papa beato Petro apoſtolo dedicatam] Videatur Cardinalis Baronius tomo nono annalium eccleſiaſticorum. Meminit etiam Theodoricus Niemius dedicationis fani Erespurgenſis à Leone Papa factæ.

Biertanico poſtea bello] Biertana nominatur apud continuatorē Reginonis ad ann. 939 Liutprandus lib. 4. cap Bierzum appellat & ad Rhenum collocat. Commiſſum ibi eſt prælium inter Henricum fratrem & Giſelbertum ſororium regis, Eberhardo Franco coniunctos, & Ottonem Auguſtum, in qua pugna Henricus vulneratus eſt, Giſelbertus & Eberhardus fuga ſibi conſuluerunt.

Fœdus itaq; inuicem percuſſum] Æque inhiabant Imperio Henricus Cæſaris frater, Eberhardus Francicus comes, & Giſelbertus Lotharingiæ Dux. Poſteriores duo Hēricum cupiditate regni incenſum ſpe eius conſequendi facta a fratre alienabant, etſi nihil minus quam hoc cogitarent. Giſelbertum à rebellione alienum Eberhardus homo callidus & verſipellis ſimiliter promiſſione regni ad res nouas animabat, quāuis ipſe coronam regni ſibi deſponderet. Etenim cum aliquando coniugem in ſinu foueret, dixiſſe fertur: *Secundare in gremio comitis, breui lætatura in amplexibus regis*. Verum fraudulentæ machinationes à Deo magiſtratus legitimi protectore eluſæ ſunt & eliſæ. Videatur Liutprandus lib. *4* cap. *9*. & 10.

Super littus Bodæ fluminis] Boda fluuius diœceſin Halberſtadenſem perfluens, & ad monaſteriū Munchenaumburgenſem Salam ſe exonerās, notus eſt vel in vulgus.

Stte-

Stiederaburg] Intelligo Stederburgum olim firmiſſimum Saxoniæ propugnaculum, anno *1000*. in monaſterium monialium conuerſum, de quo hiſtotia Gerhardi Præpoſiti Stederburgenſis à me primum euulgata, quod olim fuit in diœceſi Halberſtad. cœnobium. Videatur Craneius Saxoniæ cap. *130*.

Thrimming] Intelligit ſaltē, qui hodie nominatur Der Drömling: de eo Torquatus in chron. Magdeburg. & Halberſtadenſi MS. iſta annotauit. *Ad Orhæ ripam & præterfluentem Alarim ſaltus eſt* Drömling, *haud procul ab Ouisfeld, qui à Voſfeld opidulo quodam auguſto porrigitur vſq; ad Caluordam per milliaria quatuor, cum latitudinem habeat vix ſeſqui milliariorum. Attingit confinia Brunſuicenſis Ducatus marchiæ Brandenburgenſis & Archiepiſcopatus Magdeburgici. Eſt autem conſitus arboribus vt plurimum betulis, alnis, corylis: fagis & fraxinis, ex quibus varia inſtrumenta domeſtica facta in longiſſimas quasque regiones deportantur, non ſine ingenti lucro accolarum. Habet vero nomen à ceſpitibus herbidis editioribus, qui aquæ innatãt, quibusq; exciſarum arborum trunci inſiſtunt Eſt & totus vliginoſus ita vt nihil ibi effici poſsit, niſi exſiccetur, vel æſtu nimio, vel frigore intenſiſſimo congeletur. Alit quoque feras nobilium venationibus reſeruatas* Hæc ille.

In loco qui dicitur ſalaueldun] Infra vocat locum conſiliis funeſtum.

Quæ dicitur Trothmanni] Tremonia, vt hodie eruditis nominatur, vrbs eſt Imperialis in illuſtri Weſtvaliæ Comitatu Marcano. Nomen ei datum à Trutmanno viro illuſtri, quem Carolus M. Saxonibus ad Chriſti religionem perductis Comitem adornavit anno 788. diploma adhuc ſupereſt, quod propter venerandam antiquitatem integrum ſubiiciam. *In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Karolus diuina ordinãte gratia rex. Si Domino Deo exercituũ ſuccurrẽte in bellis victoria potiti ſumus in illo & nõ in nobis gloriamur: & in hoc ſeculo pacem & proſperitatem & in perpetuo futuro æternæ mercedis retributionem nos promereri confidimus. Propterea omnes Chriſti fideles nouerint, quod Saxones, quos à progenitoribus noſtris ob ſuæ pertinacia perfidiam ſemper indomabiles, ipſiq; Deo & nobis tãdiu rebelles, quouſq; illius, non noſtra virtute, ipſos & bellis vicimus & ad baptiſmi gratiam, Deo annuente, perduximus priſtinæ libertati donatos, & omni nobis debito cenſu ſolutos, pro amore illius, qui nobis victoriam contulit, ipſique tributarios & ſubiugales deuote adduximus, eoſque in fide Chriſtiana retinere optamus, & perſeuerare cupimus. Quapropter in illa parte Saxoniæ Trutmannum virum illuſtrem ibidẽ comitem ordinamus, vt reſideat in curte ad campos, in mallo publico, ad vniuerſorum cauſſas audiendas vel recta iudicia terminanda. Iſque aduocatum omnium preſbyterorum in Saxonia fideliter agat, ſuperq; vicarios & ſcabinos, quos ſub ſe habet, diligenter inquirat, & animaduertat, ita vt officia ſua ſedulo peragant. Tandem idem comes omnia ſibi ſingulariter à nobis præſcripta toto conatu & totis viribus perficiat, & ita memoratus noſter comes Trutmannus bene ingenuus atq; ſecurus exiſtat. Et vt iſta ingenuitatis pagina firma ſtabilisq; conſiſtat, manu propria ſubſcripſimus & annuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus.*

L
Signum KAR *Karoli*
V
Regis S *inuictiſſimi*

Hildebaldus archiepiſcopus Colonienſis & ſacri palatii capellanus recognaui. Data IV. Kal. octob. annno Dominicæ incarnationis DCCLXXXIIX. Indictione XII. Anno autem regni Domini Karoli XXI. Actum in villa Trutmanni feliciter. Amen.

Diuerſimodè ſcribitur ab Hiſtoricis & in diplomatis: Otto tertius Trotimaniam anno *993*. Henricus Claudus Druthmanniam: continuatori Reginonis ad annum *953*. eſt vicus Droomanni: Ditmaro lib. *6*. Trotmunni: Gobelino ætatis *6*. cap. 48. Trotmunda: chronico Turingico apud Piſtorium Trudmunde. Antiquitates huius vrbis delibat Chytræus lib 16. Saxon. prolixe explicauit Ditmarus Mulherus eius vrbis ciuis literatus & multæ lectionis, Theodoricus de Niem ſcriba quondam Pontificius, deinde Verdenſis & Cameracenſis Epiſcopus Nemoris Vnionis tractatu *6*. cap. *33*. quem Labyrinthum vocat. ſcribit ſuo tempore nationem Weſtphalicam in caſibus iuris dubiis deciſionem Tremonia petiuiſſe. Addit etiam quomodo Carolus

IIII. Caſtrum hoc Imperio eripere & ad Colonienſem eccleſiam transferre, fruſtra tamen, conatus ſit.

Pontificem Bernhardum à Rege miſſum] Loquitur de Bernhardo antiſtite Halberſtadenſi ſeptimo, quem Epiſcopatui quadraginta octo annis præfuiſſe ſcribit Ditmarus. Interfuit Synodo Ingelheimenſi teſte Frodoardo ad annum 948: nominatur ibi Bernhardus Alſurteſtidenſis Epiſcopus. Obdormiuit 3. Non. Febr. eodem anno quo ex hac vita exceſſit Wilhelmus archiepiſc. Moguntinus, nimirum 954 vt Marianus Scotus & Lambertus Schafnaburg.

Satis ocioſe] Reineccius legit *ſcioſe*.

Xantum] Vrbs hæc eſt in littore Rheni apud Belgas, hodie Santen. Otto Friſengenſis affirmat olim Troiam vocatam. Petrus Cratepolius in annalibus arch. Colonienſium ſcribit, hanc vrbem & Bonam quondam inſignes fuiſſe vrbes, conditas anno Domini 180. Ducibus Troiade & Torgeto, & ab iſtis duobus hominibus & oppidis ſucceſſu temporum Cliuenſes, Iuliacenſes & Geldrenſes ortum habuiſſe. Chron. Belgicum magnum vocat Troiam minorem, additq; habitaſſe ibi Haganonem Troianum, qui fuerit auunculus Theodorici primi comitis Hollandiæ. Sed quis hic non agnoſcat putida ocioſorum monachorum ſommia & mera mendacia? Plenius & rectius de tota re Stephanus Vinandus Pighius in Hercule prodico.

Merſburg & Schidingi] Merſburgum ciuitas Epiſcopalis in Turingia nota eſt. Schidinga ad Vnſtrum inter vetuſtiſſimas Thuringiæ Vrbes numeratur. Nam bello inter Theodoricum Francorum & Ermenfridum Thuringorum reges flagrante, ipſa à Saxonibus obſeſſa eſt, Vrſpergenſis deprauate vocat Schindingari.

Regi autē poſt victoriam] Locus hic in editione Frechri corruptus extat quod animaduertit etiam Wolfgangus Hungerus in annotationibus ad Cuſpiniani cæſares Rectius legitur in editione Reinecciana.

Ad triginta fere Principum barbarorum] Circumferuntur rithmi, qui idem de Gerone teſtantur.

Zu Lauſnitz erſter Fürſt was Ich
Dreiſig Wendiſch Herrn tödtet Ich.

Abotrititi rebellauerunt] Reginoni lib. 2. Abotrudi: Helmoldo Obotriti & Obotritæ terram poſſederunt Megapolenſem. Alio nomine appellatos fuiſſe Seregos autor eſt Adamus Bremenſis lib. 2. c. 10. & lib. 3. c. 22. Militarūt Carolo M. tranſlatiſque in Franciam Saxonibus Tranſalbianis, ipſi pagos vacuos poſſidendos acceperunt. Principes eorum in annalibus vetuſtiſſimis nominantur Wizan, Ceadrogo, Selaomir, Tabamuizil, Traſco, Thraſugo.

In arce quæ dicitur Kieuermont] Reginonis continuatori dicitur Captæmons. Liutprandus lib. 4. cap. 19. vocat caſtellum, non ſolum ingeniis hominum, verum natura ipſa munitum. Plura habet Chron. Belgicum Magnum.

Callidum nimis nomine Immonem] Immo comes nominatur à continuatore Reginonis ad annum 958. & 960.

Pugnans contra Briſeg] Briſacum eſt inter Argentoratum & Baſileam in ripa Rheni. Vrſpergenſis ſcribit omnem adiacentem pagum ab hoc caſtello appellari Briſachgowe. Otho Friſingenſis chronici lib. 7. cap. vltimo affirmat Briſacum conditum ab Henrico 6. Barbaroſſæ filio, patre ad huc viuente. quod intelligo de inſtauratione fortiorique munitione. Continuator Reginonis de hiſce bellis ciuilibus loquens, *Briſacum caſtellum* vocat *latibulum ſemper Deo regiq; rebellantium*. Plura de monte Briſiaco inuenies apud Beatum Rhenanum lib. 3. ad Marquardū Freherum Origin. Palat. part. 2. cap. 8.

Summi Pontifices] Intelligit Epiſcopos qui plures fuere, vt ex hoc loco, & ex Liutprando lib. 4. cap. 14 manifeſtum, ſolus tamen nominatur Ruthardus Argentinenſis. Bruſchius ſcribit Epiſcopum in exilio egiſſe annos vndecim, quod videtur pugnare cum noſtro auctore, ſcribente breui in gratiam receptos.

In Hammaburgenſem vrbem] Continuator Reginonis vult arch. Fridericum Fuldam miſſum. Hunc Bruſchius Ducem Lotharingiæ, & Giſelberti fratrem facit, de quo annales vetuſtiores nihil habent.

Miſſus

Miſſus Hermannus cum exercitu] Hermanni, quicunq; ille ſit, apud alios nulla eſt mentio. Liutprandus lib. *14*. cap. *16*. ab Vdone Hermanni Ducis Alemanniæ fratre & Conrado cognomine Sapieote hanc victoriam repottatam ſcribit. Continuator Reginonis ſimiliter Vdonem & Conradum nominat, ſed comites tantum indigitat. Ekkehardus iunior Coenobita Sangallenſis, de caſibus monaſterii ſui, alium huius victoriæ auctorem indicat, nimirum Cunonem cognomeuto Curcipoldum, regii ſanguinis virum. Hunc ſcribit viginti militibus ſtipatum derepente ſuper Eberhardũ & Giſelbertum in ripa Rheni in planicie quadã ludentes irruiſſe, Giſelbertum prius lancea transfixum ſubmerſiſſe, mox Eberhardum leuitatis increpatum obtruncaſſe. Hunc Cunonem continuator Reginonis vocat Conradum, comitem, cognominatum Curcipoldum, Ebethardi filium, additq; fuiſſe virum ſapientem & prudentem. Cognomen accepit à ſtatura corporis breuiore, vt Ekkehardus: agnoſcas in eo alterũ Tydea, quod liquebit ex eiuſdem ſcriptoris loco, qui ſic habet: *Erat quidem anguſto in pectore audax & fortis, qui leonem cauea effracta ſe & Regem ſolos inuentos in conſilio inſilientem, rege grandi quidem viro gladium, quem Chuono tunc, vt moris eſt, gerebat, arripere volente, ipſe præſiliens incunctanter occidit. Diffamatur longe lateq; Henrici regis militem leonem ſe inſilientem gladio occidiſſe. Mulieres ille & mala arborum naturali ſibi quodam odio adeo execratus eſt, vt vbi in itinere vtrumuis inueniret, manſionem facere nollet. Multa ſunt, quæ de illo cõcinnãtur & canuntur, quæ quia ad nos redeundũ eſt, prætermimus, nec quod prouocatorẽ Sclauũ gigãteæ molis hominem è caſtro regis prorumpens nouus Dauid lancea pro lapide ſtrauit.* Hæc Ekkehardus, qui per errorem hanc hiſtoriam videtur referre velle ad tempora Henrici Aucupis contra omnes veterum annales. Obiit Curcipoldus anno *945*. vt continuatot Reginonis, cognomen à breuitate ſumptũ ſimile eſt iſtis Trunckenbolt/ Schnellebolt &c.

Eberhardus militum armis] Ditmarus lib. 2. ſcribit Eberhardum ab Vdone occiſum. Ekkehatdus à Curcipoldo.

Giſelbertus autem fugiens, nauem cum pluribus aſcendit] Frodoardus ad annum *939*. ſcribit Giſelbertum in Rhenum deſiluiſſe cum equo, ibique vi vndarum enecatum reperiri non potuiſſe. Fuiſſe tamen, qui dicerent, à piſcatoribus inuentum & humatum, ſed propter ſpoliorum ornamenta celatum.

Oddonem Ricwini filium] Ricwioi meminit Frodoatdus referens, quod regi ſuo Carolo fuerit infidelis, ſitq; tandem in lecto confoſſus. Otto Dux Lotharingiæ in fata conceſſit anno 943. vt continuator Reginonis, *944*. vt Frodoardus.

Aſperrima hiems] Contractus ad annum 940. *Hiems ſæua hoc anno facta & peſtis animalium ſubſecuta.*

Coniuratione valida facta in Paſchali feſtiuitate] Ditmarus lib. 2. coniuraſſe dicit Ericum, Bucconem, Herimannum, Reinwardum, Wirinum, Ericum, & Lotharium auum ſuum paternum, qui Cæſarem Quedlinburgi Paſcha actutum obtruncare volebant. Re detecta capite plexi ſunt omnes, excepto Erico & Luthario, Ericus cum manus in eum iniicerentur, pugnando tam diu reſtitit, donec lancea de equo deiiceretur. Lotharius relegatur in Bauariam, ſed non multo poſt redit in gratiam. Huius ex filio Sigfrido nepos fuit Ditmarus Epiſcop. Merſburgenſis, cuius extat hiſtoria Saxonica luculente ſcripta. Ericus fuit Comes Werlenſis in Weſtphalia: reliquit filium Hillebardum poſtea octauũ Halberſtadenſium Epiſcopum, vt Ditmarus dicto loco.

Apparuere ſcilicet cometa] Contractus ad annum 942. *Cometes per noctes 14 viſus & immenſa animalium peſtis facta.*

Regni mutationem metuebant] Plin. lib. *11*. c. *25*. *Cometas Græci vocant, noſtri crinitas horrentes crine ſanguineo, & comarũ modo in vertice hiſpidas. Diri cometa, quidni? qui crudelia atq; immania famem, bella, clades, cædes, morbos, euerſiones vrbium, regionum vaſtitates, regnorum mutationes, hominum interitus & exitia portendere creduntur.* Tacit. lib. 14 Annal. *Inter quæ & ſidus cometes effulſit, de quo vulgi opinio eſt, tanquam mutationem regnis protendat,* Lucanus lib. 1.

———————— crinemque timendi
Sideris, & terris mutantem regna cometem.

Ioachim. Camerarius

οὐδεὶς κομήτης ὅστις οὐ κακὸν φέρει.

Non eſt Cometes qui malum non nunciet.

Ducatus regionis conceditur Chuonrado] Anno 943. vt continuator Reginonis. Luidgardam Ottonis filiam ducit Anno 947. Fuit hoc matrimonium parum felix, quod patet ex verbis Ditmari lib. 2. *Hæc* inquit (*Ludgarda*) *viuente marito ſuo, quamuis ſæpe deſpiceretur, & laboribus crebris fatigaretur, tamen viridi patientia hæc ſufferens, honorem innatum ſeruare conatur.* Idem Ditmarus refert, quomodo à Cunone quodam infamata ſit, & à Comite Burchardo monomachia vindicata. Continuator Reginonis diffamatorem illum vocat filium comitis Eberhardi, adi annum 950. idem dicit obiiſſe Ludgardam diem ſuum 953. ſepultam eſſe Moguntiæ in eccleſia S. Albani: argenteum eius fuſum ibi aſſeruari auctor eſt Ditmarus.

Bertholdus frater Arnulfi] De duplici victoria quæ Bertholdo contra Vngaros fortiter dimicanti contigit, ſcribit Auentinus lib. 4. ſub finem. Narrationem claudit his verbis: *Nunquam gens ferociſſima tantum vulnus à noſtratibus accepit: more enim pecudum à Boiis mactati ſunt.* Quomodo huic fortiſſimo principi Imperator obtulerit matrimonium Getbirgæ ſororis ſuæ viduæ Giſelberti Lotharingi, & ſi ea minus placeret filiæ ipſius, exponit Liutprandus lib. 4. cap. 18. Elegit Bertholdus non matrem, ſed filiam, quæ iam nubilis erat: mortuus non multo poſt.

Hugonem alterum armis edomuit] Huic cognomentum magni tribuunt hiſtoriæ Gallicæ: Fuit filius Roberti, de quo ſuperius. A Ludouico rege Galliæ conſecutus eſt Ducatum Franciæ omnemque Burgundiam, vt Frodoardus.

Bertholdo iam defuncto] Bertholdus Dux Bauariæ obiit anno 945. vt continuator Reginonis. Contractus habet annum 947. Vxor eius filia Giſelberti Ducis Lotharingiæ, de qua ſuperius dictum eſt, fuit Willetrudis cognomento Pia, quæ marito ſuperſtes ac liberis carens anno viduitatis 26. Chriſti 976. Condidit monaſterium Pergenſe ſiue Bergenſe monialium ordinis Diui Benedicti in Epiſcopatu Aichſtedenſi, eiuſque loci prima facta eſt abbatiſſa. Vide Bruſchium hiſtoria monaſteriorum pag. 97. Metropolim Wiguleii Hundt pag. 193.

Copulatus matrimonio filia Ducis Arnulphi] Ditmarus lib. 2. Iudittam appellat, cui ſuffragatur Roſuitha Poetria hiſce verſibus.

Qui ſibi condigne legali iunxit amore
Arnolfi natam Ducis egregii generoſam,
Nomine Iuditham, vultus ſplendore coruſcam;
Ac fulgore magis cunctæ nitidam bonitatis.

Marito ſuperſtes Ratisbonæ extruxit contubernium ſacrarum fœminarum, quod Nieder Münſter vocant, vbi eius Mauſolæum in aditu monſtratur. Teſtantur idem diplomata Ottonis Magni, qui ei aliqua prædia & curtes dono dedit, nec non Henrici ſancti, quæ extant apud Wiguleium in Metrop. Salisburgenſi. Cum Abrahamo Epiſcopo Friſingenſi nimis familiariter vteretur, incurrit in ſuſpicionem, qua ante mortem liberari non potuit, tum enim ſumpta cœna domini non ſine execratione ſui ipſius ſi rea eſſet, ſeſe purgauit, omnibuſque ſatisfecit.

Inprimis pietate erat clarus] De religioſa Ottonis Imp. pietate præter Widechindum teſtimonium luculentum perhibent Ditmarus lib. 2. & alii hiſtoriæ Saxonicæ ſcriptores.

Dandi largus] Contrarium affirmat filius Ottonis, patri cognominis, apud Ekkehardum Iuniorem monachum Sangallenſem cap. 16. Sic enim de parente loquitur: *Miramur cum tam firmiter imperium teneat, quod baculus deciderit, enimvero quaſi leo regna, quæ adhuc cepit, firmiſſime tenet, neque mihi, quamuis filio, partem vel vnam dedit.*

Cum antea neſcierit literas in tantum didicit] Imperatorem Ottonem Latinæ linguæ ignarum fuiſſe videtur oſtendere narratio, quæ apud eundem Ekkehardum loco antea citato extat. Ibi enim Adelheidis Auguſta Latinas literas ſe marito interpretaturam affirmat, quod neceſſe non fuiſſet, ſi intellexiſſet ipſe.

Henricus vero grauitate morum pollebat] Henricum Ducem Bauariæ Liutprandus lib. 4. cap. 7. ſcribit fuiſſe facetia ſatis ornatum, conſiliis prouidum, vultus nitore gratioſum, oculorum vigilantia placidum.

Bruno magnus ingenio] de Brunone ſatis ſuperq; dictum ſupra.

Grauis

Grauis perſecutio monachis oritur] Habent eadem ex Widechindo exſcripta Vrſpergenſis & Albertus Stadenſis ad annum *941*. Ditmarus libi *3*. ſcripit ſub expeditionis Danicæ tempus regnante Ottone ſecundo Imp. cœpiſſe primum irrideri clericos & malum illud ſuo tempore continuatum fuiſſe. Vide Gobelinum ætat. *6*. cap. *49*.

Abbatem Hadumarum] Hadamarus decimus tertius fuit abbas Fuldenſis vir illuſtris expertæq; doctrinæ: hominem exuit anno *956*. æmulo ſuo Friderico Moguntino ſuperſtes ad biennium.

Sub eius temporibus templum famoſum Vuldenſe] Chriſtophorus Browerus lib. 4 Antiquitat. Fuldenſium: *Anno 937. Baſilica Fuldenſis igne exuritur, quæ ſumptuoſis iterum impenſis Hadamari abbatis ſtudio, nouis operibus reſtaurata & anno 948. Kal. Nouembr. Indictione ſexta, Ottone Magno præſente, die ſanctorum omnium à Marino ſedis Apoſtolicæ legato dedicata eſt.*

Soror autem regis Lothowico regi genuit] His tribus addit Frodoardus Henticum qui cum Carolo vno eodemq; partu ſit editus, ſed ſtatim poſt baptiſma mortuus anno *953* Carolus ab Ottone ſecundo conſtitutus eſt Dux Lotharingiæ. Addit idem Frodoardus & Ludouicum, qui eodem, quo pater, obierit anno *954*.

A Nortmannis captus] Anno *954*. vt Frodoardus. Res per fraudem acta eſt, nam Haigroldus Nortmannus ſimulans colloquium cum rege inermem nihilque periculi metuentem Rodomi cum armatis inuadit, ſecumq; abducit. Traditur tamen rex Hugoni Pariſiorum comiti, à quo intra anni ſpatium dimittitur. Carolomannus à matre Gerbirga Nortmannis obſes datus, Rotomagi ex morbo deceſſit.

Filium autem eius natu maiorem] Carolus filius Ludouici Regis à Frodoardo ſcribitur natus anno *945*.

Morte ſcilicet beatæ memoriæ Edidis] Quæ de annis coniugii Etdithæ hoc loco referuntur examuſſim conueniunt cum aſſertione Ditmari lib. *2*. *Fuit hæc* inquit, *cum virro ſuo decem & nouem* annos, & ordinationis ſuæ obiit vndecimo anno, ſeptimo Kalend. Februarii. Obitum Edithæ Frodoardus collocat in annum *946*. Continuator Reginonis habet annum ſequentem.

Omni virtute animi & corporis ea ætate nulli mortalium ſecundum] Extant illuſtria huius regii Sanguinis principis encomia non omittenda. Heppidanus Sangallenſis: *Liutolfus Deo carui & omnibus ſanctis, filius Ottonis regis.* Liutprandus lib. *4*. cap. *7*. *Huius* (Liutdolfi) *ob recentem iacturam, quoties memoriam agimus, lacrymis ſinum replemus.*

O ſi nunquam natus, aut non tam mature eſſet defunctus!] Hermannus Contractus ad annum *948*. *Lutolfus filius regis Ottonis, vir omnium ſui temporis populo aptiſſimus.* Ditmarus lib. 2. *Qui* (Luidulfus) *ramoſam Samii Pythagoræ literam, humanæ motus vitæ Signantem, laudabili puer ſimplicitate percurris ad biuium, & dexterum iter aggreſſus virgulam breuiorem, tamen potiorem, de die in diem, vt virens hedera exurgit, & in omnibus patriſſans, nobilitatem moribus in tantum ornauit, vt cunctis primatibus, quæ laus eſt non vltima, placeret. Vnde patris gratia ſibi in tantum arriſit, vt hunc communi totius ſenatus electione, honoris conſortem, atque laboris decerneret, ſucceſſoremque confirmaret.* &c. Roſuita Poetria de eo ſic ſcribit:

Extiterat cunctis blandus dulcedine mentis
Manſuetus, clemens, humilis nimiumq; fidelis.

AD LIBRVM TERTIVM WITICHINDI

N o t æ.

F*Actoque teſtamento creauit eum regem poſt ſe*] Meminit Frodoardus in Chronico ad annum 953. & Roſuitha poetria panegyrico. Ditmarus lib 2.

Et reuera cum eſſet magnus valde exercitus] Miror cur Reineccius maluerit ſequi manuſcriptum exemplar, quam editionem Frechtinam, hoc in loco emendatiorem plenioremque, quod collatio docebit. Eſt autem Bouo Abbas Corbeius, cuius hic mentio, ſecundum catalogum, quem nunc edimus, eius nominis tertius, ſucceſſor Volcmari. Leiznerus in hiſtoria Ludouici Pii Imp. ea quæ à Witichindo Bouoni attribuuntur, refert ad Volcmarum: tutius autem ſequimur Widechindum iſti ſeculo proximum. Neq; Chronologia aliud euincit: Etenim ſecundum catalogum, quem dixi,

Adalhardus primus Abbas		4.
Warinus		30. menſes 4. dies 25.
Adalgarius		20.
Tancmarus		—menſes 8.
Auo	præfuit Corbeiæ annos	7.
Bono 1.		11.
Godeſchalcus		10.
Bouo 2.		16.
Folcmatus		25.
Bouo 3.		6.

Quos annos ſi colligas, inuenies 126. ſi adiunxeris anno, quo condita eſt Corbeia, nimirum 822. prouenient anni 948. Expeditio autem Ottonis I. Gallicana incidit in annum Chriſti 946. vt continuator Reginonis & Chronica Auſtralis, vel an. 947. vt Frodoardus in Chron. Contractus quidem rectius aliis. Nam poſt obitum Edidis Auguſtæ demum in Galliam abiit Otto: atqui illa ex hac vita deceſſit an. 947. vt Reginonis continuator, Frodoardus, Vrſperg. & alii. Comitatus eſt igitur Ottonē Bouo, anno quem vitæ habuit penultimum. Quid Crancio in mentem venerit, ex Corbeienſi Antiſtite Fuldenſem abbatem facienti, non video, Saxon. lib. 3. cap. 36. cum & à Stadenſi & Vrſpergenſi rectius doceri potuiſſet. In proſapia Bouonis explicanda vtinam magis accuratum ſe præſtitiſſet Witichindus: merebatur hoc virtus & eruditio Græcæ linguæ in Bouone, huius noſtri Bouonis abbatis auo, qui dubio procul in Schola Oſnaburgenſi, vbi ſermo iſte publica auctoritate docebatur, tantum profecit, vt peregrinarum literarum in aula imperiali interpretem ageret. Vbi vero Bouonis floruerit familia, ex Chronico Oſnaburgenſi Ertwini Ertmanni ex parte inueſtigaui. Nam auctor ille Warinum, de quo Widichindus hic agit, Cobbonis Comitis Teckelnburgenſis fratrem facit germanum. Sed integrum adſcribam auctoris locum: *Quidam Comes ditiſſimus Cobbo fidelis illius Imperatoris Ludouici de prædictæ Eccleſiæ Oſnaburgenſis Epiſcopo* (Alfrido) *quicquid voluit agere adeptus germano eius nomine Werin in monaſterio Huxarienſi tum temporis abbati, & ſorori eius in puellarum coenobio Herverdenſi abatiſſæ, quantum voluit de decimis, quæ ad eundem Epiſcopatum pertinebant, tradi fecit ad eadem monaſteria* &c. Eſſe autem hunc Cobbonem comitem Teckelnburgium liquet ex Metropoli Cranciana lib. 1. cap. 40. Iohannes Leiznerus in hiſtoria Ludouici pii, Warinum facit Pipini ex filia, Caroli M. ex ſorore nepotem, adducens autoritatem Paſchaſii Ratberti, quem mihi inſpicere non licuit.

Hoc autem modo familiam deducit.

Pipinus

Pipinus cognomento Nanus

- Carolus M. Imp. Rom.
  - Ludouicus Pius Imp.
- N. vxor N.
  - Adelhardus incoauit nouam Corbeiam in Saxonia ad Viſurgim
  - Warinus abbas Corbeienſis de quo Witichindus. ⊖ 856.
  - Walo monachus Corbeiæ ad Somã fluuiũ
  - Theodora monialis Sueſſionenſis
  - Guntrada.

Quæ ſi vera ſunt vera etiam quæ habet Ertwinus, fuitque Caroli M. Sororius anonymus, comes Teckelnburgenſis ex nobilitate Saxonica, fuitque forte inter fratres Cobbo natu minimus: quippe qui, Ertwino teſte, demum obierit Anno 884. tertio Aprilis 28. annis poſt Warinum fratrem. Bouonis nomen mere eſt Saxonicum, olim honeſtum: adoleſcentem quemuis, hoc tempore nequitioſum ſignificans.

Ex milite factus eſt monachus] Vide hiſtoriam translationis S. Viti, quam infra damus.

Cum exercitu Lugdunum adiit] Frodoardus habet Laudunum.

Vrbem Reuienſem, vbi erat nepos Hugonis contra ius faſq; omne] Seulfo archiepiſcopo Remorum defuncto, Hugo Heriberti comitis F. puer quinquennis deſignatur Epiſcopus. Hoc Epiſcopatu eiecto legitimus Epiſcopus Artaldus ſubſtituitur.

Rhetum Danorum vrbem] Rothomagum Normanniæ metropolim intelligit. Neuſtria a Nortmannis occupata vetus nomen amiſit, cœpitque dici Normannia à nouis colonis, ex Danis, Suecis & Norwegiis collectis. Helmoldus Buzouienſis lib. 1. cap. 7.

Iuxta fluuium qui dicitur Car] Frodoardo ad annum 947. Chara, ad annum 956. Charus. Gregorio Turonenſi lib. 5. Caris appellatur. Altera appendice ad Gregorium Turonenſem pag. 81. nominatur re & nomine Carus.

Dedit et coniugem diuitiis ac nobilitate claram ducis Hermanni filiam] Hermannus Dux Alemanniæ inter ſuos ſapientiſſimus & prudentiſſimus, vt continuator Reginonis, Ludolpho Ottonis Imp. filio filiam ſuam tertiam (vt Contractus) in matrimonium dedit qua de re ſic explicat Liutprandus lib. 5. cap. 1. *Factum eſt, vt poſt mortem Eberhardi, atque Gileberti, nec non & Henrici fratris regis incluſionem, concurrentibus vndique ad regem congratulationis cauſa proceribus, veniret etiam vir ditiſſimus Sueuorum Dux Hermannus, qui poſt congratulationis ſatietatem, talibus eſt regem aggreſſus ſermonibus; non clam Domino meo eſt, tum prædiorum latitudine, tum pecuniarum immenſitate prædiuitem me abſque liberis eſſe, nec eſt præter vnam paruulam natam, quæ mearum rerum me redeunte heres exiſtat. Placeat itaque Domino meo regi filium ſuum paruulum Liuthulfum mihi adoptare filium, quatenus vnica filia mea maritali commercio ſociatus, me migrante, mearum fiat hereditate rerum magnificus. Hoc itaque quia placuit regi conſilium quod popoſcerat ſine dilatione compleuit.*

In breui poſthac ſocer moritur] Matrimonium Ludolfi & Idæ contractus collocat in Annum 947. Mortem ducis Hermanni in 948. Encomium Idæ habet Ditmarus lib. 2.

Berengarius] Ditmato Beringerus. Intelligit autem eius nominis ſecundum, filium Adalberti marchionis Eporegiæ.

Eber-

Eberhardus Dux Foroiulii.

Berengarius, I. Rex Italiæ.

Boſo Marchio Tuſciæ. Giſela——Albertus Marchio Eporregiæ.

Willa——Berengarius ſecundus Rex Italiæ

Adelbertus, Wido, Giſela, Gerbira.

Veritus autem ſingularis prudentiæ reginæ virtutem à Ludonico relictæ] Error manifeſtus, quem non tantum Sigebertus Witichindi exſcriptor, ſed & Ditmarus æuo iſti proximus lib. 2. errauit. Etenim prior maritus Adelheidis Auguſtæ fuit Lotharius Rex Italiæ, Hugonis filius, Lótharii nepos. In eo conſentiunt omnes, Odilo abbas Cluniacenſis, qui eius vitam deſcripſit, Roſuita in panegyrico, Liutprandus lib. *4*. cap. *6*. contractus, Vrſpergenſis.

Contra Bolizlaum regem Bohemorum] Inſolens eſt quod Boleslaum regem appellat Bohemorum, cum alii Henrici 4. alii Friderici Barbaroſſæ tempore hanc in gentre illa vſurpati primum dignitatem cœpiſſe tradant. Idem tamen facit Frodoardus ad annum *950*. Et Conradus Vrſpergenſis, qui hunc locum exſcripſit. Loquitur autem hic Witichindus de Bolislao Sæuo fratricida.

Virtus præfatæ reginæ Adelheidis Burgundica ab omnibus ſcriptoribus æque laudatur. Liutprandus lib. 4. cap. *6*. tum *forma honeſtiſſimam, tum morum probitate gratioſam indigitat* continuator Reginonis *Deo amabilem reginam* vocat. Ekkehardus iunior coenobita Sangallenſis lib. de caſib. monaſterii Sangallenſis cap. vltimo *literatiſſimam* fuiſſe ſcribit. Extat vita eius ab Odilone monacho Cluniacenſi, vt coniectura eſt, perſcripta.

Aureis muneribus amorem reginæ] Chronicon Caſſinenſe rem aliter, & quidē his explicat verbis: *Lotharius deinde poſt 4. annos ferme in ſubitam phreneſim incidens, vltimā diem expleuit, & ita ipſe Francorum regibus deinceps in Italia regnandi terminum dedit. Quo defuncto vxor eius Adelaidis ad Ottonem propinquum ſuum in Canuſſam arcem munitiſſimam confugit. Cum interea prædictus Berengarius cum filio Alberto ſtrenuiſſimo viro, rurſus regnum inuadere cupiens, ac per hoc prædictam reginam capere omnibus modis ſatagens. per triennium ferme præfatam arcem obſidit. Otto vero interim cum regina conſilio habito, nuncium ad Ottonē Saxoniæ ducem, Vngariorum tunc victoria glorioſum transmittunt, qui et omnia, quæ circa illos gerebantur, referens, oraret quatinus ad Italiam confeſtim tranſire, eosq́; de Beringarii obſidione librare, reginamq́; ipſam in coniugium ſimul cum regno deberet recipere. Iam vero prædicta arx ad deditionem hoſtium cogebatur, cum ecce, diſpoſitione Dei, nuncius à regina tranſmiſſus ſubito rediret. Et quoniam propter diligentiſſimam obſidionem nullus ei in arcem patebat ingreſſus, literas & annulum, quem à Duce detulerat, callidus arciger clam ſagittæ inſeruit, ac nemine id ſuſpicante in arcem illum traiecit. Quarum videlicet literarum tenor huiuſmodi erat, quod idem Dux iam tranſmiſſis Alpibus Veronam veniſſet, eiuſq́; filius Litulfus Mediolani ſe præceſſiſſet in proximis illis venturo auxilio viriliter agerent, ſe tam de coniugio, quam de aliis regni vtilitatibus pro illorum voto, auxiliante Deo, facturum. Quid plura? e veſtigio Duce veniente, & fugato Beringario atq́; Alberto, ſoluta obſidio eſt, captis Beringarii filiabus atq́; in Teutonicam terram tranſmiſſis exilio. Mox Adelaidis coniugium Otto ſortitus, Teutonicis regibus ex tunc & deinceps in Italia regnandi initium dedit.* Hactenus chronicon Caſſinenſe. Quod vero Adelheidis nomine corrupto nunc Adelachis, nunc Adelaidis nominatur, ab ignorantia linguæ noſtræ proficiſcitur. Eodem modo à Gotfrido Viterbienſi parte 17 Adilinda vocatur.

Papiam quæ eſt ſedes regia] Liutprandus lib. 2. cap. 4. *Ticinum quæ nunc alio excellentiori vocabulo Papia vocatur.*

Loco cōſiliis funeſto Salaueldum] Cōtinuator Reginonis ad annū *952*. *Luidolfus Dux de Italia reuertens regio ambitu Natalē Domini in Salafelt celebrauit, vbi Fridericū archiepiſcopū*

omneſ-

omneſque, qui in promptu erant regni maiores ſecum detinuit. Quod conuiuium tam multis ſuſpicioſum cœpit haberi, & plus ibi diſtructionis, quam vtilitatis ferebatur tractari. Ditmarus lib. 2. *Qua de re Ludolfus filius eius admodum triſtis effectus ad noſtrates properauit, locisque, quæ ad Saleſeldum pertinent, abditis doloq; idoneis, inſidias inculcauit.*

Miræ magnitudinis lapis] Herm. Contractus ad annum 951. *Inter alia prodigia ignitus lapis quaſi maſſa candentis ferri ab occidente per aera venit. & draco viſus eſt ambulare.* Albertus Stadenſis ad annum 952. *Lapis miræ magnitudinis, tonitru ac tempeſtate iactus de cælo, apud Auguſtam ingens miraculum videntibus præbuit.*

Nati ſunt autem regi filii ex ſereniſſima regina] De liberis Ottonis I. ex Adelheide parci admodum veteres, prolixiores recentes, incertum qua fide. Ditmarus lib. 4. Mathildam abbatiſſam filiam Adelheidis facit, de cæteris a Witichindo hoc loco indicatis, nulla mentio. Si quis de hac Schola plene erudiri deſiderat, legat Fabricium Originib. Saxon. lib. 2. Peucerum Chron. Carion. lib. 4. Superſtes Auguſta Ottoni fuit annis 27. defuncta Anno 1000. 16. Decembris. Vitam eius deſcripſit Odilo abbas Cluniacenſis, quam repertam in monaſterio S. Magni ad pedem pontis Ratiſbonenſis edidit nuper Henricus Caniſius Ictus. Elogium Adelheidis tale ibi reperitur: *Erat ei cum domeſticis grauis iucunditas, cum extraneis honeſtiſſima grauitas: in pauperibus infatigabilis pietas: erga bonos perſeuerans benignitas contra impios liberalis ſeueritas: in appetendis timor: in proſperitatibus vera humilitas: in aduerſitatibus patiens longanimitas: in victu cotidiano ſobrietas: in veſtitu etiam mediocritas: in lectionibus & in vigiliis & ieiuniis aſſiduitas: in dandis eleemoſynis vna eademq; voluntas. Nulla eam de nobilitate carnis præpediebat elatio: nulla de poteſtate ſibi à Deo conceſſa ad ſe trahere poterat humanæ laudis cupido, nulla de virtutibus ſibi à Deo conceſſis præſumptio: nulla de exceſſibus propriis maleſuada ei dominabatur deſperatio: nulla de honoribus, deliciis & diuitiis mundi in eam principabatur ambitio, ſed comitabatur eam in omnibus omnium virtutum mater diſcretio. Eratque in fide ſecura infirmitas, & in ſpe firma ſecuritas.*

Audiuit quod ei inſidiæ pararentur à filio generoq;] Otto magnus aduerſarios habuit, non tantum filium Ludolfum, verum etiam Henricum fratrem, & Conradum generum, hunc Francorum, illum Baioariæ ducem. Diuina ei vltione immiſſos ſcribit Henricus Bodo monachus cœnobii Cluſenſis in Chronico Gandersheimenſi, quod MS. habeo. Verba eius non piget ſubiicere: *Quia ſereniſſimus Rex Otto regiam matrem illuſtriſſimam Machtildam aliquantulum inhonoraſſe dicitur, priuando illam dotalitiis, quam tamen ſibi, vt decuit, reconciliauit, ex ipſis quibus defendentibus robur regni accipere debuiſſet, Deus iuſtus iudex illi regni turbatores ſuſcitauit. Frater namque illius Henricus quorundam perſuaſu, mala in regem moliebatur, ob id videlicet, quod Otto nondum in regem patre electo natus fuiſſet, ipſe autē à rege patre genitus. Filius etiā Ottonis Lutolfus, Sueuorum Dux, in regem patrē multa tentauit. Dux inſuper Lotharingiæ Giſelbertus, cui ſoror regis Ottonis nupſerat, ad mortem vſq; perſequebatur. Verum omnium moderator Deus, qui non niſi regis peccatū purgare voluit, non niſi & regi expurgatores illos dedit. Haud enim aliud poterant, quam inceſſere regem.* Hæc ille, a nemine quoquam, quod ſciam relata.

Quæ cauſſa ad rebellionem Conradum Ducem impulerit, à ſcriptoribus non ſatis exprimitur: Ludolfum offenderunt ſecundæ parentis nuptiæ, vt ſupra indicauit noſter auctor, & idem teſtatur Ditmarus. Frodoardus aliam odii affert cauſam, quā eius verbis adſcribam: *Exoritur inter Ottonem regem & Liudulfum filium eius, Conradum quoq; Ducem & quoſdam regni ipſius primates, diſcordia. Nato ſiquidem regi filio ex moderna coniuge ferebatur eidem puero Rex regnum ſuum promittere, quod olim, priuſquam Italiam peteret, Liudulfo delegauerat, & magnates ſuos eidem promittere fidelitatem iureiurando fecerat.* Hactenus Frodoardus, quæ ſi ita ſe habent, vſu venit Ottoni, alias principi ſapientiſſimo, quod B. Ambroſius 6. Hexam. ſcribit: *Mutato concubitu patres deprauantur, prælatis pluſ poſterioris copulæ, neglectis autem his, qui ex priore progeniti ſunt.* Et vnde frequentiores liberorum exheredationes, præteritiones, defraudationes quam ex eo, quod parentes nouercalibus delinimentis inſtigationibuſque corrupti, iniuriam aduerſus liberos ſuos teſtamento induerunt, maligne circa ſanguinem ſuum inferentes iudicium? vt loquitur IC. in l. 4. D. de inoff. teſta. Quod attinet ad inuidiam, in qua Mathildis Auguſta apud filium Ottonem aliquandiu fuiſſe ſcribitur, ea ſine dubio inde promanauit

nauit

nauit, quod ſi per eam ſtetiſſet, Ottone præterito diadema Imperii Henrico eius germano tributum fuiſſet. Rem ſub finem lib. 1. exponit Ditmarus his verbis: *Aſſerunt nonnulli eandem hoc ſummopere diu niſam fuiſſe, quod iunior filius ſuimet Henricus patris ſedem poßideret, ſed hoc Deus, electos ſibi ad vnaquaque ſemper praordinans noluit, nec ſummatum optima pars conſenſit. &c.*

Magnus erat oratione die noctuque] Continuator Reginonis ad annum 954. *Fridericus archiepiſcopus obiit, vir in ſancta religione ſtrenuus & valde laudabilis, niſi in hoc tantum videbatur reprehenſibilis, quod ſicubi vel vnus regis inimicus emerſit, ipſe ſe ſtatim ſecundum appoſuit.*

Quouſq; Moguntiam peruenires] Moguntia Franciæ metropolis obſeſſa eſt ab Ottone anno 954. vt continuator Reginonis, Marianus Scotus refert ad annum præcedentem.

Conſobrinus regis Ecbertus] Ditmarus lib. 2. Comitem indigitat, cuius familiæ fuerit ignoratur.

Coniugem cum filiis patrui] Henrici Bauariæ Ducis vxor Iuditha peperit marito Brunonem conditorem familiæ Marchionum Saxoniæ, & Henricum ſiue Hezelonem, Henrici Pii Imp. auum.

Iunior Arnulfus] Arnolfi mali filius, cuius fratres fuere Eberhardus & Hermannus, qui aliis Wernerus. Hos Auentinus lib. 5. Baioariæ Lantgrauios vocat. Ab Arnolfo originem ſuam arceſſunt Dynaſtæ Schirenſes, à quibus orti principes Palatini ad Rhenum & Duces Baioariæ.

Thiadericus iuniorque Wigmannus] Thiadericus Ditmaro lib. 2. titulo Ducis inſignitur. Wigmannus filius fuit Wigmanni ſenioris, de quo ſupra lib. 2. egimus. Ditmarus Wigmannum pecunia & quidem celeriter corruptum ſcribit.

Summus Pontifex interea, vt ipſe aiebat, timore legis] Fridericus Moguntinus antiſtes bello hoc ciuili habitauit Briſaci in caſtello, quod latibulum præbuit ſemper Deo regique rebellantibus.

Immede & Meinwerco] Immodum refero ad familiam Ringelheimenſem de qua ſupra. Meinwercus fortaſſis eſt ex Teſteibandiis, vnde Origo Meinwerco Epiſcopo Paderbornenſi, de quo prolixe Gobelinus Perſona Coſmodromio ætatis 6. cap. 52.

Locus eſſet apud Cinnam rationis danda] Cinna vicus diœceſis Magdeburgenſis olim illuſtri monachorum cœnobio a Wichmanno 16. Archiepiſcopo fundato inclaruit.

Horſedal] Schafnaburgenſis legit Roſſadal, quod idem eſt, nam Hors & Ros Germanis equum ſignificant, erit igitur Horſedal ſiue Roſſadal, vallis equorum, quemadmodum in agro Lippienſis Comitatus prope patriam meam Lemgouiam eſt planicies die Hingſthende/ dicta ab eadem origine. Horſus frater Hengiſti in Anglia Saxonum Coloniæ conditoris inde etiam nomen accepit, vt præter alios Gobelinus ætatis 6. cap. 23. Legitur etiam Ors ſine aſpiratione. Sic Chronicon Saxonicum rithmicum in hiſtoria Alberti Magni Ducis Brunſuicenſ. loquens de equis cataphractis.

Viel Herren Ritter vnde Knaphen
Dher Ors almeiſtigen trugen Waphen
Alſo dho was eine ſite
Vnd men na hute pflicht zo ſtrite
Do ſante im zo de frowe güter
Des iungen Lantgraven muter
Fünff hundert Ritter vnde Knaphen
Mit Orſen vnd mit jr waphen
Da quam der Hertzoge zo
Mit Dhen ſinen/ das her hatte do
So man ſprach wol ſerenhundert
Ors verdecket vnd vzgeſündert.
Et infrà

Nach

Nach dhenſelben ſtunden
Von Magdeborg dhe voremunden
Vnd dhen Marchreve Albrecht
Von Brandenborg ein vuſtelecht
Sammeete ein vil mychel Here
Man ſeyt daz dhamitte were
Viel Ritter vnd Knaphen
Der Ors vnter jr lip truch waphen
Nach ritterlichen ſite.

Inter Rein & Danubium] Regnus, vt Auentinus: Regennus vt Wiguleius Hund, ſiue Regino, vt auctor vitæ Henrici 4 Imp. fluuius eſt Nariſcorum, prope Ratisbonam influens in Danubium. Ditmarus lib. *2. Ratisbonam, quæ Reinesburg dicitur, Bauarii caput regni, cum vrbibus munitiſſimis cepit.*

Reinesburg penè omnis proxima nocte arſit] Wigulelus Hund incendium hoc collocat in annum 954. *18.* Kal. Auguſti.

Finem ſummi pontificis] De huius obitu Marianus Scotus refert verba Wilhelmi filii Ottonis M. qui Friderico archiepiſcopo in cathedra Moguntina ſucceſſit. *Guilielmus filius Ottonis ſic: Anno Dominicæ incarnationis 954. Indictione 12. beatæ memoriæ Dominus Fridericus Sanctæ Moguntiacenſis eccleſiæ archiepiſcopus 8. Kalend. Nouembris obiit. Eodem anno ego Guielmus tantæ ſucceſsionis indigenus, loco eius cum conſenſu cleri & populi eiuſdem ſanctæ ſedis 16 Kal. Ianuarii ipſoq́ die pace inter regem Ottonem & filium eius Luitolfum facta in loco Arenſtedi ſum electus & in die 9. Kal. Ianuarii Moguntiæ ordinatus.* Hæc dixit Guilielmus Epiſcopus filius Ottonis.

Eo anno Sclaui qui dicuntur Vchri] Vcri, Henetorum pars, nomen dedere Marchiæ Vcranæ, cuius appellatio etiã hodie durat. Fuere autem accolæ lacus & fluminis Vcræ, in cuius ripa ſunt vrbes Prentzlouia & Paſewalcum. Reineccii editio legit Velici.

Coramq́, eo Angelus] Vrſpergenſis addit gloſſema: *ſic enim vocatur vexillum eius.*

Eo quod valetudine corporis laboraſſet, qua & mortuus eſt] Henricus Dux Bauariȩ eius nominis primus vitam cum morte commutauit anno Chriſti *955.* Kalendis Nouembris, ſepultus Ratisbonæ in templo Diui Heimerani. Liberos ex Iuditha coniuge reliquit Ludouicum, Henricum, Liutgardam: & Helicam virginem ſacratam ſepultam Batauiæ, Auentinus lib. *5.* De crudelitate eius erga ſacri ordinis homines refert exempla duo Ditmarus lib. *2.*

Bohemi electi milites mille] Horum forte Dux fuit Burislaus Sarmatarum princeps, qui prælio contra Vngaros interfuit, Frodoardus ad annum *955.*

Lech fluuium transierunt] Lycus fluuius à Baioariæ, olim, teſte Ptolemæo, Rætos à Vindelicis ſeparauit, hodie Sueuos Baioaribus diſtinguit, vt Spigelius ad lib. primũ Ligurini. Fortunatus lib. 4. de S. Martino Lecham vocat. Deſcriptio eius habetur apud Felicem Fidlerum libro de fluuiis Germaniæ.

Conradus quippe Dux fortiter pugnans] Principes qui eodem in prælio occubuere recenſentur ab Auentino lib. *5.* annalium.

Naconem & fratrem eius] Naconis frater fuit Stoingneus, vt Ditmarus lib. *2.* Frodoardus ad annum *955.* fratres hoſce Sarmatarum reges Hepidannus in annalibus Alemannicis, etſi locus corruptus ſit, fuiſſe Wilzorum, Circipanorum, Tolenzorumq́; principes vocat.

Henricus præſes cum fratre Sifrido] ſi temporis ratio non repugnare videretur, fratres hoſce referrem ad genus maternum Ditmari Epiſcopi Merſeburgenſis, quod diligenter enucleatum præmiſit Chronico Mersburgenſi eiuſdem auctoris CL. Reineccius, repetiuit inde Hieronymus Henningeſius familiarum Saxonicar. pag. *89.* Eſt vero illa familia Marchionum Stadenſium.

Qui dicebatur Stoinef] Stoigneus Ditmaro, vt meminimus: Heppidanus Ztoignauum appellat.

Gero cum amicis Ruanis] Rani Ruani & Rugiani iidem ſunt variata tantum pronũciatione. Nomen profluxit ab Inſula Rugia, quæ primos habuit colonos Rugios, qui duce Odoacro Romam & Italiam ante Oſtrogothonum aduentum tenuere.

Cum reditu viginti manſuum] De hoc vocabulo apud ſcriptores ætatis mediæ vſitatiſſimo, quædam diximus in Vindiciis Bilinganis, quo lectorem remitto.

Modificata ſtramenta] Intelligo tapetia menſis & ſcamnis imponi ſolita, atq; ea diuerſi coloris & artificii, qualia apud Plautum ſunt tapetia belluata.

Liudulfus autem filius Imp.] Ludolfus obiit anno 957. vt Frodoardus & Contractus: Febri, vt annales Alemannici. Sigonius lib. 6. de regno Italiæ, Berengarium ſuſpicionem, acceleratæ mortis ſuſtinuiſſe affirmat. Locus emortualis nominatur à Cōtracto Plumbia: annos tum habebat viginti ſex, vt colligi poteſt ex illis quæ ad finem lbi. 2. attulimus. Filius Otto, quem reliquit natus eſt Anno 954. Filia Mechtildis 949. His Georgor. Fabricius libro tertio. Origin. Saxonicar. addit Ludolfum epiſcopum Oſnaburgenſem, de quo Ertwinus in Chronico Oſnaburg. MS. *Ludolfus nonus epiſcopus Oſnaburg. ſucceſſit Dregoni. Hunc Ludolfum Otto Imp. ſcribit ſuum conſanguineum, narrans, quod ob memoriam diuinæ remunerationis, nec non interventu dilectæ coniugis ſuæ, ſcilicet Imperatricis Auguſtæ Theophanii, cuidam viro venerabili ſanctæ Oſnaburgenſis eccleſiæ Epiſcopo Ludolfo, quicquid prædii vel hereditatis ipſo Imperiali auctoritate donauit, Ipſe Imperator reddidit in comitatu Bernhardi Ducis in locis ſubſcriptis, videlicet Apelderbach, Hoſnem, Linga cum curtibus ac ædificiis, mancipiis, terris, paſuis ſyluis, molendinis &c. Subdens in eodem Imperiali privilegio, quod huiusmodi, ſicut prædixit, Ludolfo Oſnaburgenſis eccleſiæ Epiſcopo ſuo conſanguineo reddidit atq; donauit eo tenore, vt liberum haberet arbitrium vendendi atq; commutandi ſeu eidem eccleſiæ & ſucceſſoribus relinquendi, Anno Domini 975. Ind. 2. anno Imp. 7. in Longobarden.* Hic Antiſtes Ludolfus obiit anno Domini 983. 2. Kalen. April. &c. videatur etiam Crancius Metropol. lib. 3. cap. 39.

Eo anno prodigioſa res apparuerunt, notæ ſcilicet crucis in veſtimentis] Ditmar. lib. 2. *Dehinc in anno quarto eiuſdem numeri ſignum ſalutiferæ crucis in veſtimentis hominum mirabiliter & magis miſerabiliter elucens digne accipientibus profuit & irridentibus nocuit.* Contractus hoc prodigium refert ad annum 958. ſimile accidit auorum noſtrorum memoria Imperante Maximil. primo anno 1503. de qua re extat Poema Ioannis Franciſci Pici Mirandulæ Domini, & Concordiæ Comitis ad Maximil. Imp. De eodem prodigio refert etiam nonnulla Trithemius Chronico Hirſaug. Ad annum 1500. præterea Nauclerus volum. 2. eiusq; continuator Nicolaus Baſelius, nec non anonymus continuator Palmerii ad annū Chriſti 1501. & 1503. De eodem etiam latius Alfonſus Ciaccouius in tractatu de ſignis ſanctiſſ. Crucis cap. 23 & 24.

Ergo qualiter regem Longobardorum Berngerus] Res ab Ottone M. ab hoc tempore in Italia geſtas luculenter deſcripſit Sigonius de regno Italiæ lib. 7. Cuſp. in vita Ottonis M. & alii. De metallis in Saxonia inuentis hæc habet Ditmarus lib. 2. *Temporibus ſuis* (Ottonis I.) *aureum illuxit ſeculum, apud nos inventa primum argenti vena.* Otto Friſing. Chron. lib. 6. c. 24. *Hic eſt Otto qui poſt multas, quas novi victorias, Græcos quoq; in Apulia & Calabria ſuperauit, ac Imperium Romanum virtute ſua ad Francos Orientales reduxit, primusq; venas argenti & æris iuxta ciuitatem Goslariam in Saxonia invenit.* Sigebertus ad annum 968. *Otto Imperator in terra Saxonica venas auri & argenti primus induſtria ſua aperuit.* Theodoricus Engelhuſius ſcribit Ottonem (ſine dubio vt gratum ſe Deo oſtenderet) Goslariæ duas collegiatas eccleſias canonicorum condidiſſe, è metallis vero vehementer ditatum.

Cum rege Danorum Haraldo] Loquitur auctor de Haraldo eius nominis ſexto, cognomento Blodtant, Gormonis tertii filio, De eius Chriſtianiſmo agit Adamus Bremenſis lib. 2. ca. 2 & Saxo Grammaticus hiſtoriæ Danicæ lib. 10. Craneius Daniæ lib. 4. cap. 20.

Clericus quidam, nunc vero religioſam vitam ducens Epiſcopus nomine Poppo] Popponis hiſtoriæ non vnus meminit ſcriptor Ditmarus lib. 2. *Apud Danos regnante tunc Haraldo contempta Chriſtianitas ſic per Poponē renouata presbyterum. Arguebat enim idem & regem & populum anteceſſorum cultura ſuorum deuiantē, Diis & Dæmonib. vacantem, vnū affirmans in tribus perſonis Deum. Interrogatus autem à rege, ſi ignito voluiſſet dicta ferro cōprobare, paratū ſe ad hoc eſſe hilari reſpondit animo, craſtinaq; die ferrum ingentis ponderis benedictum, ad locū à rege determinatū portauit, manumq; ſecuram imperterritus eleuauit. Quo rex miraculo lætus ad modū effectus, cum ſuis omnib. Chriſti iugo protinus humiliter ſe ſubdidit, in finemq; fideliū more,*

præ-

præceptis obtemperauit diuinis. Imperator autem hoc ut audiuit, vocatum ad ſe venerabilem virum Papponem, ſi pugil Chriſti eſſet interrogat, & ſacerdatali honore ſublimat. Adamus Bremenſis lib. 2. cap. 26. *Henricus dua regna obtinuit, Danorum Sueonumque, & ipſe paganus Chriſtianis valde inimicus. Ad quem miſſus legatus Cæſaris ac Hammaburgenſis archiepiſcopi Poppo quidam, vir Sanctus & ſapiens, tunc in Sleſuicenſem ardinatus Epiſcopum de regno Danorum ſeu pace Chriſtianorum Cæſaris partes expoſtulauit. Quem etiam aiunt pro aſſertione Chriſtianitatis, cum Barbari ſuo more ſignum quærerent, nihil moratum, ſed ſtatim ignitum ferrum manu tuliſſe & illæſum apparuiſſe. Dumque hoc facile omnem gentibus erroris ambiguitatem tollere videretur, iterum ſanctus Dei pro ſubmouendo gentis illius paganiſmo, aliud æque magnum oſtendit miraculum: Tunicam, ſcilicet, indutus ceratam, tum ſtaret in medio populi circo, in nomine Domini præcepit incendi. Ipſe vero oculis ac manibus in cælum tenſis, liquentes flammas tam patienter ſuſtinuit, vt veſte prorſus ambuſta & in fauillam redacta, hilari & iocundo vultu, nec fumum quidem incendii ſenſiſſe teſtatus ſit. Cuius nouitate miraculi, & tunc multa millia per eum crediderunt, & vſque hodie per populos & eccleſias Danorum celebre Popponis nomen effertur. Hæc aliqui apud Ripam geſta confirmant, alii apud Sliaſwig.* Albertus Stadenſis: *Huius* (Ottonis M.) *temporibus Dani ſunt ad fidem per Popponem quendam conuerſi, qui ferrum candens & ignitum, in modum Chirothecæ formatum, ſine læſione portauit. Quod videns Rex Haraldus, abiecta Idololatria, cum toto populo ad colendum verum Deum ſe conuertit. Poppo autem in Epiſcopum eſt promotus.* Vide præter hos Saxonem Grammaticum lib. 10. & Crancium Daniæ lib. 4. cap. 24.

Sed & hæc virtutibus merito patris tui] Iterata apoſtrophe auctoris ad Mathildam Ottonis Magni filiam.

Miſcam regem, cuius poteſtatis erant Sclaui, qui dicuntur Liucauiki] Ditmarus lib. 2. *Gero Orientalium marchio Luſici & Selpuli, Miſeconem quoque cum ſibi ſubiectis imperiali ſubdidit ditioni.*

Alter vocabatur Selibur, alter Miſtaw.] Ditmarus lib. 2. *Herimannus Dux Seliburem, & Miſtui cum ſuis Imperatori tributarios fecit.*

Simulacro Saturni ex ære fuſo] Fabricius Originum Saxonicar. lib. 2. putat fuiſſe Crodonem Deaſtrum antiquum Saxonum fortè à Slauis etiam cultum. Fuit autem Crodo ſimulacrum viri ſine vllo ornamento capitis, cæſarie intonſa, ſago induti, cum cinctu lineo: pedibus nudis inſiſtebat piſci aculeato & ſquammoſo, quam percam nominant: ſiniſtra manu eleuata rotam tenebat, dextra vrceum roſis refertum. Conſulatur Chron. Saxon. vetus Crancius Metrop. lib. 1. cap. 3. Saxon. lib. 2. cap. 12. Torquatus in annalibus Magdeb. & Halb. MS. partis primæ lib. 3. cap. 2.

Vel certe propinquum deflere] Wigmannus vocat ſe propinquum Ottonis Cæſaris, qui locus iterum confutat fabulam de obſcuris natalibus Hermanni Billingi, quomodo enim Hermannus Billingus coloni filius eſſe potuit, cuius ex fratre nepos regii fuit ſanguinis. Sed hæc in vindiciis Billinganis tractauimus vberius.

Animam multis miſeriis & incommodis repletam pietati creatoris effudit] Sigebertus cædem Wigmanni iunioris collocat in annum 967. quod conſtare minime poteſt. Etenim ſuperuixiſſe eum Geronem marchionem nullum dubium eſt, atqui ille, vt omnes affirmant, obiit 965.

Otto diuino nutu Imperator] Recitat partem huius epiſtolæ Sigonius lib. 7. de regno Italiæ.

Filius noſter in natiuitate domini] Otto ſecundus coronatus eſt Romæ anno 967. vt Schafnaburgenſis & Carolus Sigonius. Fuit tum circiter annorum duodecim, quippe qui in lucem editus anno 955. vt continuator Reginonis.

Græcorum itaq; legatis Imperator ſatis credens] Ditmarus lib. 2. rem geſtam hoc modo recitat: *Otto M. filio ſuimet vxorem ab Imperatore Conſtantinopolitano deſponſare deſiderans, nunciis eiuſdem ab alienı* (lego aliam) *ad ſe miſſis cauſſam, ſuos fideliter commiſit Principes, hanc legationem ferentes. Quos in ipſo itinere Græci ſolita calliditate ex improuiſo irruentes, alios occidunt, quoſdam vero captos domino ſuimet Auguſto præſentabant. Pauci vero ex his effugientes, Imperatori ſuæ rei euentum aperiunt. Hic detrimentum ſuorum grauiter ferens, milites optimos, Gunterium ac Sigfridum, tale facinus ad vlciſcendum in Calabriam propere miſit. Qui Danaos victoria priori elatos, & ſibi occurrentes,*

Digitized by Google

occiderunt, aljos autem in ſuga comprehenſos obtruncant naribus, tributum à Gracis in Calabria & Apulia extorquentes, ſpolisque ditati cum gaudio remeabant. Conſtantinopolitani autem funere ſuorum & captiuitate triſtes effecti, aduerſus Dominum ſuum conſpirauere, doloſaque Imperatricis conſilio per quendam militem peremerunt eundem, loco eius huuc deſignantes ad Imperii totius prouiſorem. Qui mox magnificis muneribus, comitatuq́; egregio, non virginem deſideratam, ſed neptem ſuam, Theophaniam vocatam, Imperatori noſtro trans mare mittens, ſuos abſoluit, amicitiamque optatam Caſaris Auguſti promeruit. Fuere nonnulli, qui hanc fieri coniunctionem apud Imperatorem impedire ſtuderent, eandemque remitti conſulerent: quos idem non audiuit, ſed eandem dedit tunc filio ſuimet in vxorem, arridentibus cunctis Italia Germaniaque primatibus. Hactenus Ditmarus. Hic locus cum Widechindo conſerendus eſt, ut conſtet, cuius filia fuerit Theophania. Primo autem certum eſt ex Luitprando Cremonenſi Epiſcopo, quem Otto Magnus Conſtantinopolim miſit, cuiuſque legatio deſcripta paucis ab hinc annis ab Henrico Caniſio ICto evulgata eſt, petitam eſſe Romani Imperatoris Græci ex Theophania coniugi filiam, quam tamen Liutprandus non nominat. Romano hoc, cui iunioris cognomentum tribuitur, vita functo, Theophania nubſit Nicephoro Phocæ, homini monſtroſo, planeque qui imperaret indigno. Luculenter eum depingit Liutprandus, quem dixi, quo lectorem remitto. Græci non ferentes hominis mores & vitia, conſilium cædis & operam adiuuante regina Theophania, in cubiculo quieſcentem obtruncarunt. Hic quæritur an Theophania priuigna Nicephori Phocæ Romani filia miſſa ſit ad Ottonem Imp. Ditmarus, cui de rebus iſtorum temporum optime conſtare potuit, expreſſe dicit, non virginem deſideratam, ſed neptem ab Imperatore Conſtantinopolitano miſſam. Sigebertus Gemblacenſis ſcribit Theophaniam fuiſſe neptem Ioannis Conſtantinopol. Imp. qui Cimiſces cognominatus in matrimonio habuit Theodoram Romani iunioris filiam. Huius verò Theophaniæ neptis dici non poteſt, cum ſit coniugis ſoror. Camerarius in Chronologia Nicephoriana dubitat, an Theophania priuigna fuerit, vel ſoror Nicephori Phocæ. Itaq; aqua hic hæret, ſecundum adagium. Otto Friſingenſis craſſo errore parentem huius Auguſtæ vocat Theophanium, Chron. lib. *6*. cap. *24*. Duxit Otto Theophaniam (Nihemius de iure & priuilegiis Imperii deprauate nominat Theophilam) anno *972*. vt Lambertus Schafnaburgenſis. Encomium eius extat apud Ditmarum lib. 4. verbis ſequentibus: *Hac quamvis ſexu fragilis, modeſta tamen fiducia, & quod in Gracia rarum, egregia conuerſationis, regnumq́; filii eius cuſtodia ſeruabat virili, demulcens in omnibus pios, terrensq́; ac ſuperans erectos. &c.* Sigebertus Gemblacenſis ad annum. *982*. notat in ea leuitatem & ἐπιχαιρεκακίαν. Diem ſuum obiit Neomagi anno *990*. *17*. Kal. Iulii, ſepulturæ mandatur Coloniæ ab Euergero archiepiſcopo in æde ſancti Panthaleonis.

Graci vero ad artes paternas conuerſi] Virgilius lib. 2.

Ignari ſcelerum tantorum, artiſq́; Pelaſga.

Et mox:

——————*Ille dolis inſtructus & arte Pelaſga.*

Euripides in Iphigenia,

Πιστὸν Ἑλλὰς οἶδεν οὐδέν

Gracia nequaquam nouit fidem.

Summus Pontifex Wilhelmus] Ditmarus lib. *2*. *Wilhelmus Sancta Praſul Moguntia, cui cura ab Imperatore Domino ſuimet & parente commiſſa fuit Parthenopolin diſponendi, cateraq́; regni neceſſaria regendi, cum ægrotantis regina finem Mechtildis expectaret in Reducnerothe 6. Non. Martis moritur. &c.* Annum obitus Schafnaburgenſis ponit *968*. cum quo facit Marianus Scotus lib. *3*. ætat. *6*.

Cuius mater licet peregrina] Cæſar Baronius annalium lib. 10. ad ann. Chriſti *973*. hunc locum allegans poſt verba *cuius mater licet peregrina* ſubiungit hæc verba: *nimirū Anglicana Edmundi regis Anglorum F.* Ollas autem hic lippiuit Baronius aliàs oculatiſſimus. Potuiſſet rectius erudiri à Ditmaro, quem legit, ſic ſcribente lib. 2. *Wilhelmus de matre quamuis captiua nobili & Slauonica genitus.* Aberrarunt ſimiliter à vero Bruſchius & Merſcus, qui Wilhelmum Editæ Anglicanæ filium faciunt. Videatur etiam Crancius lib. 4. cap. *19*. Saxon.

Matrem

Matrem Imperatoris miræ ſanctitatis fœminam, nomine Mathildam] De Mathilda Auguſta Henricus Bodo in Chronico Gandersheimenſi MS. ſic ſcribit: *Sereniſſima regina Mechtildis ſanctitate clara, & totam ſtirpem Saxonum nobilitans virtutibus ſuis hoſpitalia multa variis in locis erexit. Monaſterium etiam monialium in Northuſen extruxit, quod malo omine in ſecularem canonicatum eſt mutatum virginibus pulſis. Viderint quid fundatrici reſponſuri ſint rei auctores. In Coſungen etiam virginum cœnobium: monaſterium inſuper in Polde, quaſi in Palude ipſa fundauit.* Hæc ille. De nimia eius ſuperſtitione vide Ditmarum lib. 1. Obiit eodem, quo Wilhelmus arch. Moguntinus anno 2. Idus Martii, ſepulta Quedlinburgi in æde S. Seruatii ad latus mariti Cæſaris Henrici, vt viva rogauerat.

Illo quoq; tempore Bernhardus] Bernhardus ſeptimus Epiſcopus Halberſtadenſis, nobilis dominus ab Hademerslebe, fundator monaſteriorum Hademerslebienſis & Halberſtadenſis, quod vulgo das Portenhauß nominatur, obiit *969.* vt annotauit doctiſſimus Guilielmus Budæus, Doctor medicus, amicus noſter. Si apud Ditmarum numeri corrupti non ſunt, producendus eſt eius obitus longius. Etenim ſecundum Ditmarum Bernhardus potitus eſt epiſcopatu anno *923.* eumq; gubernauit annos 48. neceſſe eſt igitur, vt mortem eius collocemus in annum 971. Interfuit Bernhardus Epiſcopus Synodo Ingelheimenſi *948.* menſe Iunio, vbi conuenere Germaniæ & nonnulli Galliæ Epiſcopi, teſtis Frodoardus presbiter Remenſis. Paulus Langius in Chronico Citizenſi virum valde venerabilem & Sanctum nominat.

Gero vir magnus & potens iam ante defunctus] Geronis comitis & Marchionis ſupra aliquoties facta eſt mentio, hic propter eius excellentes corporis atq; animi dotes vitã eius breuiter delibabimus. Fuit ex nobilitate Saxonica Dynaſta ad Syluã Harciniam, vbi hoc tempore Gerenroda. Ad officiũ & dignitatẽ comitis effectus, ingenii dexteritatem, vigilantiam & induſtriam mirifice tam Imperatori, quam reliquis regni primoribus probauit. Commiſſa igitur ei à Cæſare legatio, quam hactenus Sigfridus comes Mersburgenſis obtinuerat, qua re offenſus Tancmarus bellum ciuile excitauit, in quo miſere occubuit. Gero in eo officio diligens, meruit ampliores honores, deſignatus præfectus limitaneus, quem Marchionem vulgo nominamus, contra orientales Slauos, hoc eſt, Luſatios, cum quibus continenter bella geſſit, vbi opus leoninæ pelli, ſecundum Lyſandri apophthegma, vulpinam aſſuens. Non poterat hoc ei vitio dari, quippe cui res cum gente infida, mobili & ad res nouas procliui. Neceſſe erat vteretur iiſdem artibus, quibus hoſtes ſuos illum circumuenire ſolebant, & cum Cretenſibus Cretiſaret, vt habet adagium à Plutarcho non ſemel vſurpatum. Refert Widechindus triginta Slauorum principes per inſidias ei exitium machinatos: quorum conſilia cum detecta eſſent, ipſe clavum clauo pellens ad cõuiuium vocatos multoq; vino depoſitos, contrucidari iuſſit omnes. Dolus an virtus quis in hoſte requirat? Quomodo adiutus à Conrado Imperatoris genero rem feliciter contra Velicos geſſerit, Saxoniamque vniuerſam immenſo gaudio impleuerit, idem Widechindus commemorat. Meſiconem Polonorum ducem ab eo Imperiali ditioni ſubditum refert Ditmarus libro ſecundo. Ob non ſoluta ſtipendia in odium militum incurrit, ſed à Cæſare defenſus eſt, neq; multo poſt Vcros feliciter debellat, cæſo duce eorum Stoineſo. Elogium Geronis inſigne admodum extat apud Widechindum lib. 3. idem tot victoriis quot bellis clarum vocat. Filium habuit Sigfridũ de quo paulo poſt, nepotem eius, incertum an ex filio, à Luſatiis cæſum refert Widechindus. Cataſtrophen vitæ eius beatam & ardens amplificandæ religionis ſtudium exponit Ditmarus verbis ſequentibus: *Gero defenſor patriæ, dum vnici morte turbaretur filii ſuimet illuſtris, Sigfridi, Romam pergens emeritus iam ſenex coram altari Principis apoſtolorum Petri arma victricia depoſuit & apud Dn. Apoſtolicum impetrans brachium Cyriaci ad Dominum cum omni ſuimet hereditate confugit, patriamq; reuiſens, nati ſuimet viduam, prius velatam in monaſterio in ſaltu, qui ſuo ſignatur nomine Gerinrod conſtructo Hadui ſtatuit abbatiſſam à Bernhardo conſecratam Chriſto, firmatisque his omnibus, felici hos obitu præceſſit* 13. *Kalend. Iunii.* Hactenus Ditmarus. In itinere Romano Gero inuiſit monaſterium S. Galli in Heluetiis, perſpectaque fratrum ſancta conuerſatione,

ab abbate flagitauit, vt in conſortium fraternitatis admitteretur, libras quoque argenti octo obtulit, vt habet traditio, quæ extat tomo ſecundo, parte ſecunda & tomo tertio rerum Alemannicarum, editarum à nobiliſſ. Goldaſto. Facta ſunt hæc anno 950. vt traditio allegata habet. Monaſterium Gerinrodenſe ſcribitur fundatum 962. Triennio poſt obiit Gero, cui poſitum eſt tale Epitaphium: *Anno Domini DCCCCLXV, XIV. Kalend. Iulii Obiit illuſtriſſ. Dux & Marchio Gero, huius eccleſiæ fundator, cuius anima requieſcat in pace. Amen.* De obitu conſentit Reginonis continuator his verbis: *Eodem Anno (965) Gero marchionum noſtri temporis optimus, præcipuus, obiit.* Chron. Archiepiſcopatus Magdeburg. MS. refert Geronem primum fuiſſe Burggrafium Magdeburgenſem, eique defuncto ſucceſſiſſe Hermannum Billingium. Quomodo in pago Zermund, id eſt, veteri Marchia acquiſierit aliquid ditionis, cognoſcere licet ex diplomate Ottonis M. quod ex annalibus veteris Marchiæ Andreæ Erizelii depromptum, inter cætera infra Widechindo appoſuimus. Et tantum de fortiſſimo Heroe Saxonico Gerone.

Ab expeditione Fraxineti] Fuit arx in Alpium Cottiarum prouincia oppido munita, quam anno 891. Saraceni quidam, numero pauci, ſed inſigniter audaces, forte fortuna ex Hiſpania ad littora Italiæ delati, occuparunt, multoſque per annos cum maximo Longobardorum detrimento tenuerunt. Vide Luitprandum Ticinenſem lib. 1. cap. 1. Hugo rex Italiæ poſt annos quinquaginta munitionem hanc oppugnauit, cepit & Sarracenos eiecit, teſte Sigeberto. Iidem fortaſſis latibulum hoc latrunculorum rurſus occuparunt, nam Otto M. Imp. in Italia hærens conſilium de noua obſidione cepit, nunciato ſuorum in Germania obitu æger animi à propoſito declinauit.

Capto rege Longobardorum] Innuit Berengarium, huius nominis alterum, Adelberti Epotregiæ Marchionis ex Giſela Berengarii primi filia, primogenitum. Hunc Otto Imperator debellatum & in poteſtatem ſuam redactum libertati priſtinæ ac regno reſtituerat. Verum cum priori crudelitati & auaritiæ rurſus indulgeret, in mõte S. Leonis obſeſſum & ad deditionem coactum cum coniuge Willa, Boſonis Tuſciæ marchionis filia in Baioariam relegauit, vnde Cæſaris aſſenſu Bambergam ſe recepit, ibiq; naturæ ſatisfecit honeſtam nactus ſepulturam. Vidua Willa multorum malorũ cauſſa vt delicta ſua expiaret ſumpta veſte ſacra monaſterio ſe incluſit.

Obitu optimi viri Ducis Hermanni] Hermannum Billingum Saxoniæ ducem ante Ottonẽ M. obiiſſe, euincit hic locus: euincit alter apud Ditmarum lib. 2. pag. 23 qui ita legendus: *Calendis Aprilis Hermannus Dux ibi tunc moritur.* Vbi ſimul exponitur, quomodo Bruno antiſtes Verdenſis defuncti principis, etſi conſanguinei, cadaueri Luneburgam à filio Bernhardo deducto prætextu fulminis eccleſiaſtici, ſepulturam denegarit. Errant tam Henningeſius & Reuſnerus, quam Traziger, quorum illi obitũ Hermanni in 981. hic in 984. annum collocant. De Hermanni natalibus in Vindiciis noſtris Bilinganis egimus, acturi de rebus eius geſtis deq; poſteris ſuo loco prolixe.

Tranſtulit corpus patris in ciuitatem Magdeburg] Viſcera è corpore exanimi eruta condita ſunt Mimlebiæ in æde Mariana, corpus ab antiſtite Magdeburgio Adelberto & à Colonienſe Gerone deportatum eſt Magdeburgum & in æde Mauritiana ad latus Edithæ primæ coniugis depoſitum: marmori inſcripti ſunt hi duo verſus:

Tres luctus cauſſæ ſunt hoc ſub marmore clauſæ:
Rex, decus eccleſiæ, ſummus honor patriæ.

Rudolfus rex Burgundiæ] Frodoardus annum 937. *Rudulfus Iurenſis ac ciſalpinæ Galliæ rex obiit, cui filius paruus Conradus ſucceſſit.* Contractus Agauni ad S. Mauricium humatum ſcribit. Habuit in matrimonio Bertham, Burchardi Sueuorum Ducis potentiſſimi filiam, ex qua præter Conradum filium ſuſtulit Adelheiden Ottonis M. ſecundam coniugem.

PANEGY-

PANEGYRIS
HROSWITÆ ILLVSTRIS ET CLARISSIMÆ VIRGINIS AC MONIALIS GERMANICÆ, GENTE

Saxonica ortæ, verſu Hexametro in laudem & geſta Oddonis Magni Imperatoris Auguſti.

Cum Notis

HENRICI MEIBOMII
Lemgovienſis.

VITA.

ROSWITHÆ MONIALIS *Gandersheimenſis.*

LAurentius Humfredus Anglus, qui aliquandiu religionis cauſa in Germania exſulauit, Roſwitham Poetriam patriæ ſuæ vendicare ſatagit: vult enim fuiſſe filiam Hederici regis Northumbrorum ex Bregſinda vxore, alio nomine vocatam Hildam, quæ in cœnobiis Britanniæ & Galliæ annos tres & triginta peregerit, fœmina clariſſima & doctiſſima. Verum temporibus decipitur, teſteſq; alias ſunt Georgius Fabricius Origin. Saxon. lib. 2. & Henricus Bodo Chron. Ganderſ. MS. Roſwitham Saxonici generis puellam fuiſſe. Sunt qui eam confundunt cum Roſwitha Gandersheimenſi abbatiſſa quarta (Bruſchius Rodeſwindam vocat) quæ Chriſtinæ tertiæ, fundatoris Ludolfi filiæ in regimine monaſterii ſucceſſit, ſed & hi temporibus falluntur. De Roſwitha abbatiſſa Chronicon cœnobii S. Michaelis apud Hildeſiam in hunc modum loquitur: *Walbertus ſeptimus Epiſcopus Hildesheimenſis poſt Chriſtinam, Gandersheimenſem abbatiſſam defunctam, Roſwitham ibidem in regimen intromiſit, quæ cæteris excellentior in Logica & Rhetorica extitit, vt eius libri & ſcriptura teſtantur: compoſuit namq; librum Logicæ valde inſignem.* De eadem Nicolaus Selneccerus Theologus Pædagogiæ parte 1. titulo de vſuris hæc ſcribit: *De Roſwitha abbatiſſa filia regis Græciæ, vt fertur, dicitur, quod Diabolo ſchedulam, qua puer quidam ſanguine ſuo ſcripta ſe ei obligauerat, extorſerit.* Noſtra Poetria Roſwitha in Gandersheimenſi cœnobio inſtituta eſt ab adoleſcentia, quod præfatione in hiſtoriam Beatæ virginis Mariæ ipſa teſtatur verbis ſequentibus: *Vnde clam cunctis & quaſi furtim, nunc in componendis ſola deſudando, nunc male compoſita deſtruendo ſatagebam, iuxta meum poſſe, licet minime neceſſarium, aliquem tamen conficere textum ex ſententiis ſcripturarum, quas intra aream Gandersheimenſis collegeram cœnobii, primo ſapientiſſimæ atque benigniſſimæ Rikardis magiſtræ aliarumque ſua vicis inſtruente magiſterio: deinde prona fauente clementia regiæ indolis Gerbergæ, cuius nunc ſubdor dominio abbatiæ, quæ ætate minor, ſed vt imperialem decebat neptem ſcientia prouectior, aliquot auctores quos ipſa prior à ſapientiſſimis didicit, me admodum erudiuit.* Hæc ibi. Ex quibus verbis colligere licet Richardam primo, deinde Gerbirgam Roſwithæ magiſtras fuiſſe, quibus ipſa mox in eodem munere ſucceſſerit. Fuiſſe ibidem etiam prælectiones & exercitia Theologica ex ſcriptis Roſwithæ patet, etenim multa ex ſcripturis eleganter profert, & in præfatione, quam diximus, proteſtatur, ſe in matura hac ætate quædam ex apocryphis deſumpſiſſe ex ignorantia, quæ licet dubia ſint, tamen boni conſulenda cenſet.

Opera Roſwithæ Trithemius lib. de viris illuſtribus Germaniæ hoc ordine recenſet. *Roſuida monaſterii Gandersheimenſis in Saxonia ſanctimonialis virgo, nobilis, ordinis Diui patris Benedicti, in diuinis ſcripturis ſtudioſa & erudita, ſæcularium que litterarum diſciplinis probe imbuta, ingenio præſtans & clara eloquio, nec minus conuerſatione, quam eruditione inſignis, ſcripſit tam metro quam proſa multa præclara opuſcula, quibus ſexum ingenio ſuperans nomen ſuum cum ingenti gloria tranſmiſit ad poſteros. Ex his ego legi ſubiecta.*

Ad Gerbergam abbatiſſam heroico carmine de vita & conuerſatione intemeratæ Dei genitricis & virginis Mariæ, librum vnum.

De aſcenſione Domini eodem carmine lib. 1.

Item de S. Cangolfo lib. 1.

De paſſione S. Pelagii Martyris his temporibus in Corduba paſſi lib. 1.

De lapſu Theophili Vice domini & eius pœnitentia lib. 1.

De lapſu cuiuſdam iuuenis per S. Baſilium conuerſi lib. 1.

De Paſſione S. Dionyſii epiſcopi & martyris lib. 1.

De

De paſſione S. Agnetæ Virginis lib. 1.
Omnia prædicta eleganti carmine Heroico compoſuit.
Scripſit præterea ſex Comœdias imitata Terentium, quarum Prima inſcribitur conuerſio Gallicani principis, paſſionem includens Ioannis & Pauli martyrum.
Secunda eſt de paſſione Agapis, Chioniæ & Hirenæ virginum.
Tertia de reſuſcitatione Callimachi & Druſianæ per S. Ioannem.
Quarta de lapſu & conuerſione Mariæ, neptis Abrahæ eremitæ.
Quinta inſcribitur conuerſio Thaidæ meretricis.
Sexta paſſionem recitat ſanctarum virginum Fidei, Spei & Charitatis.
Scripſit etiam metrice geſta Othonis Imperatoris, lib. 1.
Epigrammatum diuerſorum lib. 1. & quaſdam non inelegantes epiſtolas.
Cætera quæ compoſuit ad notitiam noſtræ lectionis non venerunt. Claruit temporibus Ottonis primi & ſecundi clariſſimorum Impp.

Hactenus Trithemius, cuius verba repetit B.bliotheca Geſneri, addens Roſwitham Græcæ linguæ notitiam habuiſſe. Henricus Bodo monachus Cluſenſis in Chron. Gandersheim. MS. meminit poematis Roſwithæ de fundatione monaſterii Gandersheimenſis, cui præmiſerit vitas Pontificum Anaſtaſii & Innocentii patronorum. Verum hoc lucem nondum vidit: quæ à Trithemio commemorata diximus primus euulgauit Conradus Celtes Protucius Francus. an. 1501. Retinuit autem ſcriptionem mediæ ætatis ſcriptoribus vſitatam, quibus nomina Rudolfus, Rutbertus, Ramwardus, & ſimilia in initio aſpirare familiare fuit, cuius etiam meminit Auentinus annalium lib. 1. in nomenclatura operi præfixa. Panegyricum de laudibus Ottonis M. confecit hortatu Gerbirgæ abbatiſſæ, vt teſtatur in præfatione: in ſecundo carmine præliminari innuit Ottonem ſecundum Imp. poema ipſum videre deſideraſſe. Dictio eſt tolerabilis, ſeculum quo vixit, redolens: in proſodiam plurimum peccauit, quod ſexui condonandum eſt. Verum libet quædam doctorum virorum teſtimonia de hac poetria Saxonica ſubiungere.

Iohannes Dalburgius Epiſcopus Wormatienſis.

Quæ paucis ætas conceſſit, patria, ſexus,
Roſwitha virgineo præſtitit ingenio.
Idem.
Afro laus ſcena: lyra Flacco: bella Maroni:
Multiplicem laurum Roſwitha docta gerit.

Martinus Pelichius primus Acad. Wittebergenſis Rector.

Gloria quanta fuit magnis Ottonibus armis,
Gloria tanta tibi Roſwitha in hiſtoria.

Itelwolfus à Stein.

Hac de Germana, quid Graie, quod Itale ſentis?
Non minus ac veſtra verba Latina canit.

Iohannes Cuſpinianus in Ottone primo Imp.

Res geſtas Ottonis Roſwitha monialis complexa eſt verſibus, qui licet ſint, vt tempora ferebant, neque elegantes, neque ſatis culti, mirandum tamen eſt ingenium muliebre in Saxonia, & in ipſa barbaria educatum & genitum, ea præſtare potuiſſe.

Lilius Gregorius Gyraldus de Poet. Hiſtor. dialogo 5.

Apud Saxonas, id quod mihi miraculo ſimile videtur, floruit Roſwitha monialis, vt nunc
dici-

dicimus, Ottone videlicet primo & altero Caſaribus & Imperatoribus, quæ non modo Latine ſed & Græce ſciuit. Scripſit hæc Panegyricum de Ottonum geſtis: item Comœdias ſex, laudes virginis matris elego verſu, quo etiam diui Dionyſii vitam & alia.

Georgius Fabricius lib. de Poetis Germaniæ.

Tu quoque vixiſſes meliori Roſwitha ſeclo,
Aonides poteras inter habere locum.

Caſpar Bruſchius in Hiſtoria monaſteriorum pag. 66. 10

Gerbergæ abbatiſſæ Gandersheimenſi dedicauit Roſwitis puella Saxonica & monialis Gandersheimenſis inſignis Poetria omnia ingenii ſui Poetica & Hiſtorica monumenta.

Præter hos videatur Baptiſta Fulgoſius lib. 8. cap. 3. de claris mulieribus.

PRÆFA-

PRÆFATIO HROSWITHÆ GERMANICÆ IN PANEGYRIN Oddonum.

GErbergæ illuſtri abbatiſſæ, cui pro ſui eminentia probitatis haud minor obſequela venerationis quàm pro inſigni regalis ſtemmate generoſitatis, Hroſwith Gandersheimenſis vltima vltimarum ſub huiuſmodi perſonæ dominio militantium, quod famula heræ.

O mea domina, quæ rutilanti ſpiritualis varietate ſapientiæ perlucetis, non pigeſcat veſtri almitatem perluſtrare, quod veſtra confectum non ignoratis ex iuſſione. Id quidem oneris mihi impoſuiſtis, vt geſta Cæſaris Auguſti, quæ nec auditu vnquam affatim valui colligere, metrica percurrerem ratione. In huius ſudore progreſſionis quantum meæ inſcitiæ difficultatis obſtiterit, ipſa conijcere poteſtis: quia hæc eadem nec prius ſcripta reperi, nec ab aliquo digeſtim ſufficienterq; dicta elicere quiui, ſed veluti, ſi aliquis neſcius ignoti per latitudinem ſaltus iturus, vbi omnis ſemita niuali denſitate velaretur obducta, hicque nullo duce, ſed ſolo præmonſtrantium nutu inductus, nunc per deuia erraret, nunc recti tramite callis improuiſe incurreret, donec tandem arboreæ medietate ſpiſſitudinis, locum optatæ comprehenderet quietis, illicq; gradum figens, vlterius progredi non præſumeret, vſque dum vel alio ſuperueniente induceretur, vel præcedentis veſtigia ſubſequeretur, haud aliter magnificarum prolixitatem rerum iuſſa ingredi, regalium multiplicitate geſtorum nutando & vacillando ægerrime tranſcurro, hiſque admodum laceſſita, competenti in loco pauſando ſileſco, nec Auguſtalis proceritatem excellentiæ ſine ducatu appono ſubire. Si enim facundiſſimis diſertiſſimorum ſententiis, quas vel modo ſcriptas, vel ocius de his rebus non dubito fore ſcribendas, fuerim animata: fortaſſe nanciſcerer vnde mei ruſticitas velaretur aliquantiſper. Nunc autem omne latus tanto magis caret defenſione, quanto minus vlla fulcitur auctoritate: Vnde etiam vereor, me temeritatis argui, tendiculaſque multorum non deuitare conuicii: eo quod verbis pompoſis facetæ vrbanitatis exponenda eloquentius, præſumpſerim dehoneſtare inculti vilitate ſermonis. Si tamen ſanæ mentis examen acceſſerit, quæ recte penſitare non neſcit, quanto ſexus fragilior, ſcientiaq; minor tanto venia erit facilior: præſertim cum non meæ præſumptionis, ſed veſtræ cauſa iuſſionis, huius tamen opuſculi cœperim ordiri. Cur tamen aliorum iudicia formido? quæ veſtri ſolummodo cenſuræ ſi quid feſelli, obnoxia exiſto: vel cur nequeam deuitare conuicia? Quæ ſolummodo ſilentio ſtudere debeo: ne ſi ſeriem pro ſui vtilitate nulli oſtendendam velim propalari, merito omnium ſuccumbam reprehenſioni: Veſtro autem veſtriq; familiariſſimi, cui hanc ruſticitatem ſanxiſtis præſentatum iri ſcilicet Archipræſulis Vilhemi iudicio quoquomodo factum ſit, æſtimandum relinquo.

HROSWITHÆ ILLVSTRIS MVLIERIS GERMAnicæ in geſta Oddonis primi præfatio.

Pollens Imperii regnator Cæſariani
ODDO, *qui regis pietate fauente perennis*
In ſceptris Auguſtalis præclarus honoris
Auguſtos omnes ſuperas pietate priores,
Quem plures gentes paſſim metuunt habitantes,
Muneribus variis Rhomanus donat & orbis:
Exiguum munus ne ſpernas carminis huius,

Iſte ſed oblatus laudum placeat tibi cenſus,
Quem poſtrema gregis ſoluit tibi Gandeshemenſis,
Gandersheimenſe Sanctimonialiū collegium.
Quem dulcis patrum collegit cura tuorum,
Continuumque tibi debet ſtudium famulandi.
Forſan geſtorum plures ſcripſere tuorum,
Et ſunt ſcripturi poſthac inſignia multi:
Sed non exemplum quiſquam mihi prabuit horum,
Nec ſcribenda prius ſcripti docuere libelli,
Cauſſa ſed eſt operis tantum deuotio mentis.
Hac & ad audendum ſuadebat opus metuendum,
Nam ſat formido, quod geſta tui modulando
Incaute ſim falſa ſequens, non vera retexens,
Sed hoc non ſuaſit mala mis perſuaſio mentis.
Nec ſumma veri contempta ſponte fefelli,
Sed res vt ſcripſi ſeſe ſic prorſus habere,
Ipſi dicebant mihi, qui ſcribenda ferebant.
Hinc Auguſtales pietas non ſpernas honores,
Quos ſimplex humilis geſſit deuotio mentis.
Et cum te libri laudantes congrue multi
Poſt hac ſcribentur, meritoque placere probentur:
Ordine poſtremus non ſit tamen iſte libellus,
Quem prius exemplo conſtat ſcriptum fore nullo.
Et licet imperii teneas decus Octauiani:
Non dedigneris vocitari nomine Regis:
Donec praſcripto vita regalis honore,
Ordine digeſto, nec non ſermone decoro,
Dicatur ſceptri decus imperiale ſecundi.

Alia præfatio eiuſdem ad Oddonem ſecundum Regem: cuius iuſſu hunc librum ſcripſit.

ODDO *Rhomani praſulgens gemmula regni*
Oddonis flos Auguſti ſplendens venerandi:
Cui Rex alti-thronus, perpes quoque filius eius
Praſtitit imperium pollens in vertice rerum.
Vilem ne ſpernas vilis textum monialis
Quem praſentari (ſi digneris reminiſci)
Ipſe tuis claris iuſſiſti nuper ocellis.
Et cum perſpicias maculis ſordeſcere crebris,
Ad celerem tanto veniam mox pronior eſto:
In monſtrando tuis quantum plus pareo juſſis,
Si tis pracepto non vrgeret metuendo.
Non foret vſq; modo mihimet fiducia tanta:
Vt ſibi praſentis ſcrutandum ruſticitatis
Auderem ſatis exiguum perferre libellum:
Qui praſtante Deo patri ſubiunctus in aula
Ipſius & monitis promptus parere paternis,
Par dictus imperii retines concorditer ampli,
Comportans dextra ſceptrum regale tenella:
Sed quia te memini ſublimiter aſſimulari
Nato famoſi regis Dauid Salomoni,
Qui genitore ſuo praſente iubenteque ſancto
Optata regnum ſuſcepit voce paternum.
Ipſius exemplo te contentum fore ſpero,
Qui cum regnando reſideret in arce ſuperba

Pruden-

Prudenter legum condens decreta ſacrarum
Ac penetrans animo rerum ſecreta profundo
Nunc libet & minimis mentem laxare rimandis,
Sed nec conflictum faſtidit rite duarum
Soluere iudicii celeri diſcrimine recti,
Prolem reſtitui veræ mandans genetrici.
Hinc ſupplex te poſco quidem noſtrum Salomonem,
Et licet imperii tenearis ſoll.citandi
Cura: digneris tamen & propria monialis
Transcurrens ſeriem nunc lectitare recentem,
Quo male compoſitis verbis mox decidat omnis
Ruſticitas oris, de tractibus imperialis
Nominis & titulo ſignata tui venerando.
Deſpectus nimiamertti tueantur ab aura.

Salomonis ſapiens iudicium de lite inter duo ſcorta.

HISTORIA HROSWITHÆ.

Poſtquam ſtirps Caroli Magni deſiit, Imperium Romanum ad Saxones migrauit, quod Henricus primus cum vxore Mathilda ſuſcepit.

Poſtquam Rex regum, qui ſolus regnat in æuum
Per ſe cunctorum transmutans tempora regum,
Iuſſit Francorum transferri nobile regnum
Ad claram gentem Saxonum (nomen habentem
A Saxo. per duriciem mentis bene firmam.)
Filius ODDONIS MAGNI *Ducis & venerandi*
Scilicet HENRICVS, *ſuſcepit regia primus*
Iuſto pro populi moramine ſceptra gerenda.
Hic pollens quantæ fuerat bonitatis honore
Et quanta populos rexit pietate ſubactos:
Qualiter & reges meritis tunc temporis omnes
Præminet eximius, excedit denique vilis
Huius carminuli textum nimium vitioſi:
Nam fuit immitis reprobis, blandus quoque iuſtis,
Summo conſeruans ſtudio legalia iura,
Æqua ſatis meritis reddens quoque præmia cunctis,
Huic rex pacificus dederat de ſydere Chriſtus
Eius ciuilem vitæ per tempora pacem.
Omine felici tenuit quoque culmina regni
Ni fallor denos labentis temporis annos,
Nec non bis ternos multum feliciter actos
Conregnante ſua MATHILDA *coniuge clara,*
Cui nunc in regno non compenſabitur vlla
Quæ poſſet meritis illam ſuperare ſupremis.

Saxonum etymon ineptum Henricus Auceps F. Ottonis Ducis Saxoniæ.

Eius elogium.

Mathildis uxor Henr. Aucupis.

Henrieus tres filios ex Mathilda ſuſcepit Oddonem, Henricum, & Brunonem Epiſcopum Colonienſem.

Trina quibus Deitas dederat tres denique natos
Iam tum felici diſponendo pie genti,
Ne poſt HENRICI *mortem regis venerandi*
Imperium regni male ſurriperent ſceleroſi.
Hi ſed regalis nati de germine ſtirpis
Rexiſſent regnum concordi pace paternum,
Quamuis diſſimiles his ſeruarentur honores

Binis regnanti ſubiectis ſcilicet vni.
Otto I. Henrici Aucupis *Inter quos primus fulſit ceu lucifer ortus*
ODDO micans radiis nimium clara bonitatis,
Gratia quem regis ſolita bonitate perennis
Rectorem plebi prævidit rite fideli.
Hic ætate prior fuerat, meritis quoq; maior,
Congruus & ſceptris defuncto patre gerendis.
Non opus eſt verbis eius ſummam probitatis
Dicere, vel pueri meritum laudabile tanti.
Cui Chriſtus talem iam nunc augeſcit honorem,
Poßidet vt Romam pollenti iure ſuperbam,
Quæ ſemper ſtabilis ſummum fuerat caput orbis,
Edomat & gentes (Chriſto fauente) feroces,
Quæ prius Eccleſiam laniabant ſæpe ſacratam.
Henricus alter F. Hen. Aucupis. *Poſt hunc HENRICVS fuerat feliciter ortus,*
Impoſitoq; patris famoſo nomine regis,
Prouida quem Domini pariter ſapientia Chriſti
Dignatur ſeruare ducem populo bene fortem,
Belliger vt fortis, belli doctißimus artis,
Fortiter Eccleſiam præmuniret venerandam,
Ceu murus iaculis obſtans fortißimus hoſtis
Bruno tertius Aucupis F. *Poſt hunc Eccleſiæ paſtor BRVN naſcitur almæ,*
Gratia Pontificis quem duxit ſumma perennis
Dignam Catholici curam geſtare popelli
Hinc quoq; diuino nutu patris pia cura,
Abſtractum gremio charæ nutricis amando,
Ipſum ſeruitio Chriſti fecit religari,
Vt regni pompis poſiet conſtare relictis
Miles ſtelligera ſemper regnantis in aula.
At Chriſti patris ſapientia vera perennis
Tyronem refouendo ſuum clementius iſtum
Eius ſapientia incomparabilis. *Ipſi dona dedit tanta præclara Sophia,*
Quod non eſt illo penitus ſapientior vllus
Inter mortales fragilis mundi ſapientes.

Henricus primogenito Oddoni vxorem Eaditham dat, ex qua Ludulfum genuit.

His igitur pueris regali more nutritis
Ipſorum patri famoſo deniq; Regi
HENRICO placuit (factis quod rite repleuit)
Vt vitæ calidas ſoſpes dum carperet auras
Ipſe ſuo primogenito regiq; futuro
ODDONI dignam iam deſponſaret amicam,
Quæ propria proli digne poſſet ſociari.
Hanc non in proprio voluit conquirere regno,
Trans mare legatos ſed tranſmiſit bene cautos
Gentis ad Anglorum terram ſat delicioſam,
Demandans vt continuo (tardamine miſſo)
Eduardi regis natam peterent, Eaditham,
Eaditha Eduardi R. Angliæ F. nubit Ottoni Aucupis filio. *Quæ patre defuncto iam tum reſidebat in aula*
Fratre ſuo regni ſceptrum geſtante paterni:
Quem peperit regi conſors non inclita regni,
Ipſius egregia genetrix chariſſima domna:

Altera

Altera ſed generis mulier ſatis inferioris.
Hæc nam, verſiculis, proles, quam ſcriptito regis,
Hæc, inquam, fama fuerat cunctis bene nota.
Nobilitate potens, primis meritis quoq; pollens,
Edita magnorum ſummo de germine regum.
Cuius præclaro facies candore ſerena
Regalis formæ miro rutilabat honore
Ipſaq; perfectæ radiis fulgens bonitatis,
In patria talis meruit præconia laudis,
Vt fore iudicio plebis decernitur omnis
Optima cunctarum quæ tunc fuerant, mulierum.
Nec mirum meritis ſic lucebat bene primis
Germen ſanctorum quam producebat avorum.
Hanc tradunt ergo natam de ſtirpe beata
OSVALDI regis, laudem cuius canit orbis, Oſualdus Rex Angliæ.
Se quia ſubdiderat morti pro ſanguine Chriſti.
At regis noſtri venientes deniq; miſſi
Ad fratrem dominæ iam tunc reſidentis in arte.
Illi nudabant, quæcunq; ſecreta ferebant.
Quæ ſibi percerte comperta ſatis placuere,
Moxq; ſuæ dulci narrabat voce ſorori,
Exhortans illam regi parere fideli,
Illam qui propriæ proli voluit ſociari.
Cumq; ſuæ monitis mente inſtillaret amicis
ODDONIS dulcem pueri regalis amorem;
Colligit innumeras ſummo conamine gazas.
Aſt vbi collecti viſum fuerat ſatis ipſi
Prædictam ſociis dominam comitantibus aptis
Trans mare percerte ſummo direxit honore,
Condonans illi gazas nimium precioſas.
Nec non germanam ſecum tranſmiſit ADIVAM, Adiua Editha Auguſtæ ſoror.
Quæ fuit ætatis meriti pariterque minoris:
Quo ſic maiorem prorſus conferret honorem
ODDONI nato famoſi regis amando,
Egregie binas ſtirpis mittendo puellas,
Vt ſibi quam vellet ſponſam licito ſociaret;
Aſpectu primo ſed mox EADITH veneranda
Iure placens cunctis habitu ſumma bonitatis,
Regali nato cenſetur congrue digna,
Hæc illi dulcem peperit clariſſima prolem
Nomine LVIDVLPHVM, tantis genitoribus aptum: Luidolfus Ottonis M. primogenitus.
Quem Populus merito dilexit amore tenello,
Exoptans prælongari vitam ſatis ipſi.

Henricus moritur & ODDO in Regem vngitur.

Iſtis ſic habitis inſtabat deniq; finis
HENRICI regis, cuius mortem gemit omnis
Illius imperio populus iuriq; ſubactus.
Quonam defuncto regnum ſuſceperat ODDO:
Eiuſdem primogenitus regis venerandus:
Et voto cunctis iam reſpondente popelli
Vngitur in regem (Chriſto præſtante) potentem, Otto ſuccedit Henrico in imperio
Cui rex gratiolæ cæli munuſcula tanta
Contulit, vt digne cunctis celeberrimus ipſe

Geſtorum reges fama præcelleret omnes,
Oceanus refluis quos iam circumfluit vndis.
Inſuper è tantis ipſum ſacra dextra potentis
Protegit inſidiis occulta fraude paratis,
Et tam magnificis ornat perſæpe triumphis,
Eius gubernatio felix. *Vt credas regem Dauid regnare fidelem,*
Iam nunc antiquis fulgentem rite triumphis.
Nec ſolum gentes frenis moderat bonitatis,
Quæ prius imperio patris dederant ſua colla:
Sed multo plures certe ſibi vendicat ipſe,
Subdens gentiles Chriſti ſeruis ditiones
Quo pax Eccleſiæ fieret ſtabilita ſacratæ.
Ad bellum certe quotiens proceſſerat ipſe,
Nullus erat populus (quamuis virtute ſuperbus)
Lædere qui poſſet, vel exſuperare valeret
Ipſum cœleſtis fultum ſolamine regis
Eius nec ceſſit telis exercitus vllis
Ni ſua ſpernendo forſan regalia iuſſa
Illic pugnaret, quo rex idem prohiberet.

Henricus ducit in vxorem Arnulphi ducis Boiorum filiam, Iuditham.

AT dux HENRICVS frater regis venerandus
Princeps in regno fuerat tum nempe quieto
Poſt regem plebi merito venerabilis omni
Qui ſibi condigne legali iunxit amore
Arnulfus Dux Boiorum. *Arnulphi natam Ducis egregii generoſam,*
Nomine IVDITHAM vultus ſplendore coruſcam
Ac fulgore magis cuncta nitidam bonitatis.
His ita digeſtis fuerat pax vndiq; noſtris
Ad tempus modicum, lebitoq; minus populorum
Bellorum certe ſæuo clangore tacente.

Henricus Oddonis frater ab Eberhardo capitur & à fratre liberatur.

O quam tranquillum ridens deduceret æuum
Fortunata ſatis noſtra reſpublica gentis,
Quæ nimis imperio regis regitur ſapientis:
Si non antiqui mala calliditas inimici
Turbaret noſtrum ſecreta fraude ſerenum.
Denique deuictis alienigenûm bene telis,
Exoritur noſtris ſubito diſcordia fortis,
Læſerat & plebem bellum ciuile fidelem,
Plusquam bellorum ſtructura frequens variorum.
Huius cauſſa mali fuerat non parua dolendi,
Deniq; conflictus quorundam non moderatus.
Ex quibus Henrico quædam pars mente benigna
Ius vernulitatis. *Deuouit regis fratri ius vernulitatis*
Pars Everhardo Comiti ſtudium famulandi.
At cum quisq; ſui peteret ſolamina damni,
Hinc grauior dominis diſcordia naſcitur ipſis.
Tandem per certe conflictu progrediente,
Prædictus præſes male collectas legiones.

Mox

Mox ad Caſtellum Badulini capiendum
Ec improviſo mittens ſub nocte nigella,
Duxit captiuum fratrem regis generoſum.
HENRICVM vinclis palmas ſtringendo cruentis
Eius candidulas, ornamentis magis aptas.
Atq; ſuas gazas diſperdens quam numeroſas
Ad ſua mox prolem ſecum deduxit herilem
Vtitur vt ſocio proprij domini quoq; nato.
Quo rex comperto, moerens ſub corde ſecreto,
Defleuit triſtis nimium miſerabile factum:
Vix quoq; Germani damnum patiens graue chari,
Nobile mox Abraha factum ſequitur patriarcha,
Quod miſerans egit dum Loth ex hoſte redemit:
Militibusq; ſuis ſummo conamine lectis,
Nec non immodica tota de gente caterua,
Pompa regali pergit ſolamina fratri
Ferre ſub ingenti cordis languore dolenti.
Nec mora, quem venit fratrem reſouere, redemit,
Autores tanti condemnauitq; piacli,
Suſpendens quosdam ligno reprobis reparato,
Quosdam de patria mandans diſcedere cara.

Castellum Badulini.

Henricus frater Ottonis Imp. capitur.

Eberardus

Secunda conſpiratio Euerhardi in Oddonem primum.

HIS bene diſpoſitis regis iuſſu ſapientis,
Protulit antiqui rurſum mala fraus inimici
Inuentum ſceleris primo mage deterioris,
Cunctis horrendum ſeclis meritoq; ſtupendum.
Deniq; prædictus poſtquam rediens Eberhardus
Præſes ab exilio, patriam remeabat amandam
Hac ſibi gratiola regis præſtante benigna
GISVERTO comiti vinclis ſociatus amoris,
Conſilium dederat (quod non tibi Chriſte placebat)
Vt caperent iuſtum regem Domini benedictum.
Et quod plus, iuſto non iuſtam vim faciendo,
Illum mox proprio depriuarent male regno.
Hoc quoque conſilium peruerſa mente repertum
HENRICO regis fratri ſuaſere fideles,
Mulcentes nimium verbis ipſum male blandis:
Quo prius illatum nollet iam reddere damnum,
Ipſorum votis ſed plus parendo nefandis
Suſciperet regnum depulſo fratre regendum.
Qui male blanditis tandem victus ſuadelis,
Proh dolor, ipſorum ſe promiſit fore promptum
Votis, ac firmis hoc confirmauerat orſis.
Sed ſpero certe non ſe ſic corde tenere,
Illis conſenſum ſed vi præbere coactum.
Qui male namq; ſpei vacua conamine capti
Sperabant regem populis olim dominantem.
Ipſorum fragili citius ſubiungere iuri.
Sed rex de coelis iudex æquiſſimus orbis,
Cunctorum ſolus qui cognoſcit cogitatus,
Quanam mortalis potis eſt diſpendere cordis
Commentum tanti ſceleris, virtute potentis
Dextra confregit, qua cuncta creata creauit:

Gisilbertus Dux Lotharingiæ

Scilicet inſidias Chriſti domino reparatas
Vertit in autores tanti meritoq́ piacli,
Quiq́ ſuos laqueos Domino tendere malignos,
Ex ipſis ipſi primum ſunt illaqueati.

Vincuntur ab Oddone Euerhardus & Giſelbertus.

NON me plus licito tanta Sophia fore iacto,
Vt ſperem plene verbis me edicere poſſe,
Quanta gratiola Chriſtus virtute paterna
Saptus hunc ipſum regem digne benedictum
Fecit multiplices ſaluum percurrere fraudes,
Nec non inſidias hoſtili parte paratas.
Sed nec hoc fragilis fas eſſe reor mulieris
Inter cœnobii poſitæ ſecreta quieti,
Vt bellum dictet, quod non cognoſcere debet:
Hæc perfectorum ſunt conſeruanda virorum.
Principium quod cunctorum, finis quoque regum,
Hoc dico ſolum recte quod dicere poſſum.
Sudori quis poſſe dedit ſapientia mentis
Omnia compoſitis ſapienter dicere verbis?
Qui ſolus ſemper fecit miranda potenter.
Quique Dauid regem totiens de fraude fidelem
Eripiens Sauli, ſceptrum regni dedit ipſi;
Hunc pariter regem Dauid pietate ſequentem
Protexit de millenis perſæpe periclis.
Deniq́ cum ſolus perpauco milite ſeptus
Eſſet ab aduerſis circundatus vndiq́ turmis,
Inſuper atq́ fugam propriæ partis male factam
Pectore mœrenti ferret nimiumq́ dolenti,
Credere nec paucis ſeſe præſumeret ipſis,
Illum qui reliquis non deſeruere relapſis;
Sed ratus tantum ſe mox grauiter moriturum,
Ocius auxilii fultus virtute ſuperni
Miratur turba ſe iam ſuperare cruenta
Tantas abſq́ ſuæ fraudes diſcrimine vitæ.
At ſi forte ſuos (pugna creſcente ſiniſtra)
Verba Dauidis 2. Reg. cap. 21. Paralip. 1. cap. 24. *Audiuit ſocios lethali vulnere læſos,*
Prædicti regis lacrymans mox vitur orſis
Qui mœrens dixit, triſti cum pectore ſenſit,
Ictibus angelici populum gladii periturum
En qui peccaui (dixit) facinusq́ peregi,
Hinc ego vindicta dignus ſum deniq́ tanta;
Hi quid fecerunt? damnum qui tale tulerunt:
Iam nunc Chriſte tuis parcens miſerere redemptis,
Ne premat inſontes iuſto plus vis inimica
Has igitur preculas miſerans diuina poteſtas
Parcebat regis ſolita pietate miniſtris
Et dedit optatum miſerans ex hoſte triumphum,
Iuſto prædictos Comites examine perdens.
Ipſo namq́ die quo decepti vacua ſpe,
Sperauere ſuis conſtringendum fore vinclis
Vdo præſes vincit coniuratos principes. *Regem, qui merito tenuit regalia ſceptra:*
Ex improuiſo præſes prorumperat VDO
Adducendo quidem multam ſecum legionem,

At

Ac ſubiit varium forti luctamine bellum.
Nec mora: percuſſus periit gladiis Eberhardus,
Gisbertus ſæuis fugiens quoq; mergitur vndis.
At rex interea neſcit tam fortia bella
Aduerſo quidni reſidens in littore Rheni;
Nec tunc auxilii ſciuit ſolamina tanti
Iam (miſerante Deo) ſubito caſu ſibi miſſa.
Denique dum pugna ſenſit diſcrimina tanta,
Haud gaudens inimicorum de morte ſuorum,
Sed plus tantorum mærens de corde virorum:
Sumpſit non modicum (Dauidis more) lamentum,
Qui ſuper occiſum doluit regem pie Saulum.
Aſt vbi victores læti venere, videntes
Illius fuſis vultum lacrymis madefactum,
Haud aptum tanto luctum dixere triumpho:
Sed reddi grates regi debere perenni,
Qui tunc impleri fecit pietate fideli
Quod patet in libro regis ſcriptum Solomonis,
Dicentis iuſtum de triſticia liberandum,
Nec non iniuſtum pro iuſto mox fore dandum,
His mentem regis demulcendo ſuadelis,
Ipſum triſticiam cogunt deponere tantam,
Et bene victrici congaudentem Legioni,
Se poſt bella ſuis blandum præbere miniſtris
Quinam lætitiam vultu monſtrans moderatam,
Sed clam ſubtriſtem ſeruant in corde dolorem
Reddebat grates imo de pectore Chriſto:
Non dederat propriis ipſum quia tunc inimicis
Prædam, ſed dextra proſpexit rite ſuperna,
Ipſius titulum tanti clarumq; triumphi
Non ſibi ſed Chriſti deſignauit pietati.

Eberhardus & Giſelbertus miſere pereunt.

Tertia conſpiratio in cædem Oddonis per Henricum fratrem eius.

HIS Ita digeſtis: modicum tempus requieuit
Ciuilis belli populus luctamine laſſus,
Sed nec ſic veteris finem ſumpſit dolus hoſtis,
Qui ſemper fragiles tentat peruertere mentes,
Poſt factum facinus ſuadent ſuperaddere peius.
Fertur per certe quorundam pectore bile
Tanto peſtiferi tandem penetrare veneni:
Vt mortem regi vellent inferre fideli,
Ipſius & fratrem populo præponere regem:
Nec timuere diem Paſchæ ſanctum maculare,
Si poſſet fieri ſancto cum ſanguine iuſti,
Sed non conſenſit tanti commiſſa piacli
Agnus paſchalis, qui pro nobis redimendis
Se dedit electum patri moriens holocauſtum:
Sed mox conſilium cunctis nudauit eorum,
Et ſic inſontis ſaluatus erat bene ſanguis
Quique rei placita ſunt inuenti ſceleroſi
Pro modulo culpæ pœnis damnantur amaris.
Quidam iudicio condemnantur capitali
Quidam de patria longe pelluntur amanda.

Dies Paſchatos deſtinatus parricidio.

Coniurati puniuntur.

Deſcribitur pœnitentia Henrici propter coniurationem in Regem fratrem.

Henricus agit pœnitentiam.

POST hac Henricus frater regis generoſus,
Chriſti gratiola tactus ſub corde ſecreto,
Secum tractauit, ſummoque dolore reuoluit,
Contra iuſtitiam quicquid perfecerat unquam:
Hoc quoq; defleuit nimiis per ſæpe lamentis
Quod male blanditis horum ceſſit ſuadelis,
Ipſum qui verbis corruperunt ſimulatis.
Sed quamuis talem ferret ſub corde dolorem,
Præſentare tamen ſpatii per tempora longi
Non ſe regali præſumebat faciei:
Abſens ſed cordis ſtudio florente dolentis
Optabat veniæ dari munus ſibi dulce.
Tandem per certe ſorti deuictus amore
Illico pœnalem proicit de corde timorem,
Et ſub nocturnis nimium ſecreto tenebris
Aduenien, in regalem ſe contulit vrbem,
In qua natalem regis celebrare perennis
Rex piis obſequiis cœpit ſolenniter aptis,
Depoſitisque ſuis ornamentis precioſis
Simplicis & tenuis fruitur velamine veſtis,
Inter ſacratos noctis venerabilis hymnos
Intrans nudatis templi ſacra limina plantis,
Nec horret hyemis ſæuum frigus furientis,
Sed prono ſacram vultu proſtratus ad aram
Corpus frigoreæ ſociauit nobile terræ:
Sic ſic mærentis toto conamine cordis
Optans præſtari veniæ munus ſibi dulcis.
Quo rex comperto, victus pietate benigna
Inſtantisq; memor feſti cunctis venerandi,
In quo cælicula pacem mundo cecinere,
Læti rege ſuo tenera de virgine nato,
Vt pie ſaluaret mundum merito periturum:
Pro diei tantæ pacem portantis honore
Condoluit, miſerans fratri commiſſa fatenti,
Atque ſuam pie gratiolam conceſſit habendam
Illi cum venia dilecto munere plena.

Noctu ingreditur regiam Cæſaris.

Deprecatur culpam.

Inuenit gratiam.

Henricus Bauariæ Dux eligitur & Hungari bello victi per eum & Bauari.

Creatur Dux Bauariæ.

NEC non poſt aliquot ſpacii tempuſcula parui
Ipſum iuri proceres ſubiunxerat omnes
Famoſæ nimium gentis Baioariorum,
Ipſum nempe ducem merito faciendo potentem:
Et poſt hæc ultra fuerat diſcordia nulla
Inter eos, animis fraterno fœdere iunctis,
Auareſque per hunc ſæui ſæpiſſime victi
Poſt hæc Oddonis regnum regis ſpacioſum,
Non lædunt telis (conſueto more) cruentis,
Tangere nec contingentes audent nationes
Ex terrore ducis tanti nimium tremefacti.
Hic quia prudentis functus valetudine mentis

Vincit Auares.

His hominum monſtris bellis obſtant iteratis
Ad nos pergendi calles recluſerat omnes.
Inſuper & primus Chriſti bene nomine tutus
Audenter cum ſubiecta plebis legione
Eiuſdem populi patriam petiit ſceleroſi,
Impugnans gentem cunctis retro namque rebellem;
Scilicet & ſpoliis rerum captus variarum,
Quas ſibi communes collegerunt prius hoſtes,
Orbis perplures deuaſtantes regiones,
Vxores procerum, ſoboles rapuit quoq; dulces,
Et ſic proſtratis rediit gaudens inimicis.

Vxor Oddonis Regis Editha moritur.

I*STIS ſic habitis properata diecula triſtis*
Venerat, ingentem noſtris augendo dolorem.
In qua præfulgens meritis regina ſupremis
Edith præſentis vitæ deceßit ab oris, Editha Anglica mors.
Ipſius imperio genti faciens famulanti
Triſtitiam, nec non nimium cordis cruciatum
Eius in abſceſſu, magno quam deniq; luctu
Et non immerito fleuit plebecula cuncta,
Quam plus materna mouit pietatis amore
Quam dominatricis iußis conſtringeret artis:
Cui licet à Chriſto requiem ſine fine perennem,
Nec non lætitiam iuſtis retro reparatam
Præſtari citius iam non dubitauerit vllus,
Qui meritum vitæ ſciuit laudabile caſtæ eius elogium
Ipſius ac mitem geßit quam denique mentem.
Attamen humana pro conſuetudine cauſſa
Non mirum populus planctum ſibi ſumpſit amarum:
Dum ſibi tam ſubito fuerat ſpes tanta ſubacta,
Et facies dominæ nimium regalis amanda,
Nec non ſubiecti præfulgens gloria regni
Mandantur terræ gremia ſeruanda ſub amplo,
Donec aſſurgat, non corruptumque reſumat,
Quod nunc includit tumulus, prænobile corpus.

Luidulfus Oddonis filius & filia Lingarda.

Liberi Editha. Luidolfus Luidgarda.

H*ÆC igitur puerum ſupra paucis memoratum*
Acriter orbatum dimittebat Luidolfum:
Fœminei dulcem ſexus vnam quoque prolem,
Nomine Lingardam, ſumma bonitate coruſcam,
Moribus & facie ſimilem matri venerandæ
In quas per certe ſoboles mox ſtirpis amandæ
Affectu cordis populus deducitur omnis
Magno, pro meritis ſummis vtriuſque parentis.
Sed magis ac iuſte dulci feruebat amore
Erga regalem puerum dominum Luidolphum,
Ipſum ſpe mentis tota complexus amantis:
Hicq; ſibi naturales imitans bene mores Luidolfi elogium.
Exierat cunctis blandus dulcedine mentis,
Manſuetus, clemens, humilis, nimiumque fidelis.
Hinc quoque gratiolam (Chriſto præſtante benigno)

Tantam

Tantam promeruit, meritam digneque recepit,
Gentibus vt cunctis patris imperio religatis
Vt quicunq; ſua ſaltem perpaucula fama
Verbula conciperet latebris propenſius auris,
Ipſius in dulcem totus raperetur amorem,
Abſentem venerans animis dominum ſtudioſis:
Quem pater egregius rex & ſenior venerandus
Dilectæ matris mortem grauiter patientem
Affectu patrio, nec non pietate benigna,
Digno percerte iam ſublimauit honore.
Subiectis faciens regni digne dominari.

Deſignatur ſucceſſor patris in regno.

Conradus Franciæ Dux ducit Luidgardam, & Luidulfus ducit Idam Hermanni Sueuorum Ducis filiam, ſic Franci & Sueui Oddonis obediunt imperio.

Ludgarda nubit Conrado Franciæ Duci.

N*EC non Luidgardam ſimili cauſſa venerandam,*
Vnica fœminei quæ ſpes ſexus fuit illi,
Gratiola parili coluit, prouexit, amauit.
Hanc quoque CONRADO *vinclis ſociauit amoris*
Egregio ſtrenuoque duci, nimium quoque forti
Munere qui talis dignus conſtabat honoris.
Vtq; ſuo ſubdi nato faceret Luidulfo
Multum deuota perfecto mentis amore
Francorum gentis dominos prænobilis almos,
Nec non primates Sueuorum ſcilicet omnes
Ipſi legali perpulcram fœdere iungi
IDAM iuſsit Hermanni natam ducis almi,
Qui fuit illuſtris princeps in partibus illis.
Hæc quoq; regalis fuerat conſortia prolis
Promeritis propriæ probitatis digna ſubire,
Ac vice reginæ ſummo veneratur honore
Rege iubente quidem per conſuetam pietatem,
Illam nec habitare locis voluit ſegregatis
Rex idem nati digne ſuccenſus amore,
Sed ceu reginam regnum tranſire per amplum;
Quo ſic dilectus ſentiret filius eius
Dulcia gratiolæ ſemper munuſcula magna
Ipſi cum ſponſa regni ſociatus in aula.

Ida Hermanni Sueuiæ Ducis F. ducitur à Ludolfo Ottonis filio.

Lotharius rex Italiæ moritur & regnum Athelheidæ Rudolfi filiæ relinquitur: Illa per Berengarium regno ſuo priuatur & incarceratur.

Lotharius Rex Italiæ moritur.

I*nterea rex Italicus grauido Lotharius*
Infectus morbo, mundo diſceſsit ab iſto
Italiæ regnum linquens merito retinendum
Summæ reginæ, ſibi quam ſociauit amore,
Regis Rodulfi fuerat quæ filia magni,
Edita magnorum longo de ſtemmate regum
Cui nomen clarum dictauit ſumma parentum
Nobilitas, illam digne vocitans Albelheidam.
Hæc quoq; regalis forma præclara decore,
Atq; ſuæ cauſsis perſonæ ſedula dignis
Factis regali reſpondet nobilitati.
Scilicet ingenio fuerat prælucida tanto

Adelheidis eius vidua.

vt poſſet

Vt poſſet regnum digne rexiſſe relictum,
Si gens ipſa dolum mox non dictaret amarum.
Deniq; defuncto, quem prædixi Lothario,
Pars quædam plebis fuerat, quæ retro rebellis
Menteq; peruerſa propriis dominis inimica,
Reſtituit Berengarii regnum ditioni, Berengarius Rex Italiæ.
Quod patre defuncto raptum violenter ab illo
Olim per regis manus deuenit Hugonis. Hugo rex.
Optato certe qui ſublimatus honore
Detegit, inuidia quicquid ſub pectore triſti
Geſſit, dum regni defleuit regna paterni,
Felleq; plus iuſto cordis ſuccenſus amaro
Fudit in inſontem concretum quippe furorem,
Iniuſtam vim reginæ faciens Athelheydæ Iniuria Adelheidæ illata.
Quæ regnans illi damnum non fecerat vllum.
Nec ſolum celſa ſolium ſibi præripit aula,
Sed ſimul ærarii clauſtris eius reſeratis
Omne quod inuenit dextrà tollebat auara:
Aurum cum gemmis variis generis quoq; gazis,
Nec non regalis ſertum prænobile frontis,
Ornatus nec particulam dimiſerat vllam,
Nec timuit propriis illam ſpoliare miniſtris,
Obſequiis quoque perſonis regalibus aptis,
Regalique potentatu miſerabile dictu.
Poſtremo quoque pergendi pariterque meandi
Quo vellet, libertatem male denegat omnem:
Solam cum ſola committens namque puella
Seruandam, cuidam comiti ſua iuſſa ſequenti,
Qui iuſſis captus regis non iuſta iubentis
Non metuit propriam culpæ ſine crimine dominam
Clauſam carcereis clauſtris ſeruare cubili,
Circum diffuſis cuſtodum denique turmis,
Vt mos perſonas eſt ſeruari ſceleroſas.
Sed qui de vinclis Petrum tollebat Herodis,
Hanc, quando voluit, mitis pietate redemit.

Quomodo in carcere fuit liberata per Epiſcopum Adelhardum.

CErte dum variis animo foret anxia curis
Nullaque ſpes ſibimet certi ſolaminis eſſet:
Præſul Adelhardus factum deflens miſerandum Adelhardus Epiſcopus liberat Adelheidam.
Vſque ſuæ damnum charæ patiens graue dominæ;
Illi tranſmiſit miſſum mox namque ſecretum,
Vtque fugam caperet monitis ſuaſit ſtudioſis,
Ac peteret muris vrbem ſtructam bene firmis;
Quæ caput ipſius conſtabat pontificatus.
Hic loca præſidii mandans tutiſſima certi,
Illi condignum quoque præberi famulatum:
His nam regales monitis pulſantibus aures
Inclyta demandans Elis regina benignis,
Lætior exoptat vinclis abſoluier artus,
Quid faceret tamen ignorat, quia nulla patebat
Ianua, quæ ſomno preſſis cuſtodibus alto
Illam nocturnis pateretur abire ſub horis.

Sed nec perſonam charam in famulatibus vllam
Subiectam ſibi carcereis poſſedit in antris,
Ipſius implendis eſſet quæ ſedula iuſſis,
Ni ſupra dictam ſolummodo namq; puellam,
Nec non præsbiterum vita laudabilis vnum
His vbi continuis narraret cuncta lamentis,
Quæ mœrens animo multum voluebat amaro,
Voti communis placito viſum fuit illis,
Res melius verti, ſtudio ſi forte labenti
Sub terra foueam facerent fodiendo ſecretam
Per quam de vinclis poſſent euadere duris
Hæc ita percerte conſtat completa fuiſſe
Ocius, auxilio Chriſti præſente benigni.
Nam caute fouea iuxta placitum reparata
Advenitq; libertati nox apta recenti,
In qua dum ſomnus plebis proſerperet artus,
Tantum cum ſociis regina piiſſima binis
Cuſtodum fraudes fugiens evaſerat omnes, — *Adelheidis euadit ex carcere.*
Atq; viæ ſpacium noctis ſub tempore tantum
Pertranſit, plantis quantum valet ergo tenellis.
Sed mox vt ſciſſis ceſſit nox furua tenebris,
Atq; polus radiis cœpit palleſcere ſolis,
Abſcondens in ſecretis ſe cautius antris,
Nunc vagat in ſyluis, latitat nunc deniq; ſulcis
Inter maturas Cereris ereſcentis ariſtas
Donec nox ſolitis rediens induta tenebris
Obtegit rurſum nebulo terram tenebroſo:
Tunc iterato viam ſtuduit percurrere cœptam.

Quæritur per diuerſa loca Athelheyda regina.

Deniq; cuſtodes illam non invenientes
Narrabant factum Comiti multum tremefacti,
Cura cui conſeruandæ fuit, inclyta domnæ
Qui terrore grauis percuſſus corde timoris
Pergit cum ſociis illam perquirere multis:
Et cum deficeret, nec eam dignoſcere poſſet
Quo regina ſuum tulerit Clariſſima greſſum,
Detulit ad regem Berengarium timidus rem.
Hic quoq; continuo nimiam conuerſus in iram
Circumquaq; ſuos ſubito mittebat alumnos, — *Quæritur magno ſtudio.*
Præcipiens illos nullum tranſire locellum,
Sed caute cunctas iam perluſtrare tenebras,
Si forſan latebris regina lateret in vllis.
Ipſeq; cum fortis ſequitur turba legionis
Ceu qui vult hoſtes bello ſuperare feroces,
Et rapido ſegetem curſu peragrauit eandem,
In cuius ſulcis latuit tunc domna recurvis,
Hæc quam quærebat, Cereris contecta ſub alis.
Scilicet huc illucq; locum percurreret ipſum,
In quo non paruo iacuit terrore grauata,
Et quam vis circumpoſitos diſiungere culmos
Niſibus extenta cunctis temptauerit haſta,
Non tamen invenit, Chriſti quam gratia texit.
Aſt vbi confuſus redit, nimium quoq; laſſus:

Præſes

Præſet Adelhardus mox aduenit venerandus, Adelhardus Epiſcopus.
Induxitque ſuam gaudenti pectore domnam.
Intra ſuamque ſuæ muros vrbis bene firmos:
Hicq; ſibi digne toto ſeruiuit honore,
Donec maiorem Chriſto miſerante decorem
Regni ſuſcepit, pridem quem mœſta reliquit.

ODDO intrauit Romam, & duxit in vxorem Athelheydam, miſſo prius Ludolfo filio, vt res Italiæ exploraret & Adelhaidam in Germaniam duceret.

Deniq; noſtrates quidam, tunc experientes
Reginam domino deſolatam fore charo,
Cuius prædulcem guſtauerunt pietatem: Adelheidis commendatur Ottoni Imp.
Crebrius Oddoni magno tunc deniq; regi
Auguſto, Sed Rhomani nunc deniq; regi
Nullam dicentes aliam conſiſtere dignam
Tecta ſub ipſius thalami regalia duci,
Poſt obitum dominæ flendum cunctis Eaditha.
Et rex lætatus tanta dulcedine famæ
Pectore volvebat tacito per tempora longa,
Quo pacto ſibi reginam coniungeret iſtam,
Quæ fuit inſidiis regis circundata tantis.
Venit & in mentem, prædictum deniq; regem
Qui quondam patriis fuerat depulſus ab aruis,
Eius & auxilio citius miſerante reductus,
Ingratum fore nunc donis tantæ pietatis.
Hinc quoque mox aditum ſibimet prouiderat aptum
Ipſius Italicum iuri ſubiungere regnum.
Hoc vbi colloquio ſenſit narrante paterno
Patris amor verus, ſpes & gentis Luidulfus;
Non ſua ſollicitans, patris ſed commoda tractans, Ludolfus ingreditur Italiam.
Per paucis ſecum ſociis ſecreto reſumptis
Italiam petiit, fortiq; manu penetrauit,
Exhortans patris imperio populum dare collum:
Moxque redit clarum referens ſine Marte triumphum.
Quo rex comperto populis narrantibus Oddo,
Corde ſuper natum læto plaudebat amandum,
Ipſius cauſſa. qui iam diſcrimina tanta
Audacter ſubiit gentem turbando ferocem.
Vtq; labor talis non fruſtraretur amoris,
Ipſe quidem gentem feſtiuus adiuit eandem,
Plebis non parua propria comitante caterua,
Regalis pompa vario comptuſq; decore,
Alpibus accinctas altis intrauerat oras.

Berengarius aduentum Oddonis in Italiam audiens Papiam ſe contulit, quam Oddo cepit.

HIS Berengarius compertis obſtupefactus,
Non bellum mouit regi, non obuius exit,
Sed ſe ſaluandum caſtello protinus apto
Intulit, in tutis poſito firmiſque locellis.
At Rex famoſus noſter virtute ſuperbus Otto Imp. capit Papiam.
Audacter ſatis ignotas pertranſiit oras,
Italici Papiam regni cepit quoq; domnam.

Quæ certe capta cuncti velut agmine facto
Quærentes regem proceres venere recentem,
Certabantq́; ſuo iuri ſe ſubdere magno.
Quoſnam more ſuo ſuſcepit mente benigna,
Promittens ipſis eius munus pietatis,
Si poſt hac illi ſeruirent mente fideli.

ODDO nuptias cum Alhilheyda Papiæ celebrat.

ISTis ſic habitis: Crebro tractamine cordis
Regina ſatis egregia memor eſt Adelheytha,
Regalem certe cupiens quandoq́; videre
Ipſius faciem cuius didicit bonitatem:
Vnde quidem mandatelis ſecretius actis
Quæ fuerant pacis nec non prædulcis amoris,
Sub ſigno fidei firmæ mandauerat illi.
Hoc quoq́; ſuadelis exhortabatur amicis.

Euocat Adelheidin Papiam.

Vt celeri Papiam curſu peteret populoſam
Vrbem, quam cum triſtitia dimiſit amara,
Quo præſtante ſacra regis pietate perennis
Hic modo ſublimem gaudens captaret honorem
Quo prius ingentem fuerat perpeſſa dolorem.
His mandatelis ceſſit regina benignis,
Et quo iuſſa fuit pariter comitantibus iuit
Permultis ſubiectorum cuneis populorum.
Vt rex hos ſenſit, cuius mandamine venit,
Ipſius HENRICVM fratrem præcepit amandum

Henricus frater Ottonis Imp. mittitur obuiam Adelheidi.

Huius in occurſum regredi trans littora Padi,
Vt ſublimandam regni ſplendoribus heram
Tanti compoſitus ducis ornaret famulatus.
Qui ſtudio mentis præcepta ſequens ſenioris
Egreditur certe cum regali legione,
Caſtraque reginæ gaudens petiit veneranda,
In quis cum ſociis reſidebat deniq́; multis,
Illam condigne ſummo comitatus honore.
Donec regali præſentaret faciei,
Quæ merito regi ſtatim placuit ſatis ipſi:
Eligiturq́; ſui conſors digniſſima regni.

Nuptiæ inter Ottonem & Adelheidem.

ODDO rebus Italiæ compoſitis cum regina vxore Saxoniam petit & Conrado Papiam & Italiam committit.

TVNC rex ſe nouitate rei cernens retineri
Tempore ne patrias inſtante rediret ad oras:

Ludolfus mittitur in Germaniam.

Luidulf[illegible] placuit charum præmittere natum,
Vt gens Saxonum fortis volitaret ad illum,
Et regnum ſub patrono ſtaret vt bene tanto
Qui parens iuſſu deuota mente parentis
Ad patriam rediit curam regniq́; recepit:
Omnia prudenter nec non nimium ſapienter
Complens, in patria quæ tunc fuerant facienda.

Henricus Prorex Italiæ.

Interea dux Henricus regis venerandus
Frater, in Italia cordis conamine ſummo
Obſequiis operam geſſit regalibus aptam,
Officium non germani ſolummodo chari

Sed mage ius ſerui ſtudio complendo benigni:
Hinc non immeritò regi placuit ſatis ipſi.
Eſt quoque reginæ fraterno vinctus amore,
Affectuque pio fuerat dilectus ab illa.
Tunc rex Italiæ peragrauerat vndiq; regnum;
Primates regni propriæ ſubdens ditioni.
His quoq; completis iuxta votumq; locatis,
Ne Beringarius regnum raperet ſibi rurſum
CONRADVM cum non paucis ex agmine lectis
In Papia reſidere ducem iuſſit ſapientem
Cui veneranda ſua dederat conſortia natæ.
Ipſeque continuò rediit cum coniuge clara,
Intendens patriæ ſedem feſtinus adire:
Quem gauiſa quidem plebs ſuſcepit venientem
Altithrono grates ſpargens ſuper æthera dulces,
Qui miſerando ſuæ plebis ſolita pietate,
Quem pius elegit, regem cum pace reduxit.

Imperator redit in Germaniam.

Conradus ducit Berengarium ad Oddonem, quem Oddo regno Italiæ reſtituit.

HAC ita lætitia dignis rebus celebrata,
Aduenit Dux Conradus cum pace reuerſus;
Adducens Berengarium ſuprà memoratum
Ipſius ingenii captum ſic arte profundi:
Gratis vt Oddoni veniret ſe ſubdere regi
Tunc idem rex qui ſemper fecit ſapienter,
Hunc regem certe digno ſuſcepit honore
Reſtituens illi ſublati culmina regni
Iſta per certe tantum ſub conditione:
Vt poſthac cauſis non contradiceret vllis
Ipſius imperio multis longe metuendis
Sed (ceu ſubiectus) iuſſis eſſet ſtudioſus.
Hoc quoq; ſollicitis decreuit maxime dictis:
Vt poſthac populum regeret clementius ipſum,
Quem prius imperio nimium contriuit amaro,
Qui ſe complendis ſimulans promptum fore iuſſis
Ocius abceſſit, patriam lætuſque petiuit.

Berengarius ducitur in Germaniam.

Reſtituitur in regnum.

Berengarius reſtitutus rurſus bellum in Italia commouet.

AST vbi ſublimem regni poſſederat arcem,
Leſus ſuadelis quorundam namque ſiniſtris
Mox infelici grauiora quidem iuga genti
Infert vi magna, pro deſpectu ſibi facto:
Se regnum precio conteſtans emere magno,
Nec fore culpandum ſi ius fregiſſet auorum.
Sed magis ODDONI culpæ meritum reputari
Ipſi, primates plebis qui venderet omnes.
Hæc res ad regem mox vt deuenit eundem,
In Berengarium iuſta ſuccenditur ira,
Corde ſuper populi damnis mœrens miſerandis;
In meliuſque ſtatum ſtatuit conuertere rerum,
Et faceret citius, Chriſti munimine fultus,
Si non fortuna reſtaret cauſſa ſiniſtra.

Violat datā fidem.

Namq́ decore ſui florente per omnia regni,
Cum ſe gauderet cunctis fulgere ſecundis:
Protulit antiqui renouata lues inimici
Fraudis commentum cunctis per ſecla dolendum,
Iam tunc pacificum tentans confundere regnum.
Hoc vt quantocyus poſſet patrare malignus,
Regni rectores primum turbauerat omnes.
Sperans interitum plebis mox eſſe futurum.
Deniq́ famoſi natus regis Luidulfus
Ludolfus ſuſpectum habet fauorem reginæ erga ducem Henricum
Vt cognouit amicitiam, ſignis ſatis aptis
Qua tunc perfectæ fidei dilexit amore
Henricum regis fratrem regina fidelis.
Quodq́ ſuæ fidei ſtudioſe ſubdidit omne;
Tangitur interni iaculis ſecreto doloris,
Haud ira feruens, odii nec felle tabeſcens,
Sed ſuper amiſſo charæ genetricis amore
Ex ægri latebris ducens ſuſpiria cordis
Deceptusq́ malis permultorum ſuadelis
Pertimuit (fragilis pro conſuetudine mentis)
Quod poſt non vti donis deberet honoris
motus honoris diminutionem.
Condigni, ſed forte locum ſubire ſecundum:
Quod fieri Chriſtus nunquam permitteret æquus,
Si ſtaret regnum iuſta ſub pace quietum.
Aſt vbi ſub triſti vultu ſæpiſſime patri
Monſtratur mœſtus ſolito nec more ſerenus,
Senſit deceptum ſerpentis fraude doloſi:
Sed quo legalem patris hinc augeret honorem,
His rex compertis ex proſperitate fidelis
Lætatus prolis tota dulcedine mentis
placatur literis patris
Hæc illi mandat ſcriptis extemplo remiſſis:
« *In ſeclum ſecli maneat laus omnipotenti*
« *Qui dedit in tantis temet gaudere ſecundis:*
« *Grates atq́ tibi dentur chariſſime fili*
« *Quem conſtare quidem penitus cognoſco fidelem.*
« *Haud obſcura tuæ fidei quia ſigna dediſti:*
« *Cum per te regnum cupiens augeſcere noſtrum*
« *Signaſti nobis proprii decus omne laboris.*
« *Hinc ego gratanter quæ feciſti ſapienter*
« *Accipiens vice conuerſa condigna rependo,*
« *Hoc ipſumq́ tibi regnum committo regendum,*
« *Imperio ſubdi noſtro quod conſtituiſti:*
« *Præcipioq́ tibi iuſſis dilecte paternis,*
« *Vt quem victrici populum dextra ſuperaſti*
« *Abſq́ mora tecum facias firmare tenendum*
« *Fœdus cum iuramento ſtructum metuendo*
Hæc dux Luidulfus decerta legens venerandus
Lætior ex mandatelis tantæ pietatis
Iuſſis cum iuramento relegat ſibi firmo
Ad patris obſequium populum digne moderandum:

ODDO ſecundo Italiam petit & coronatur in Imperatorem.

HIS bene diſpoſitis ſummo cum fœdere pacis
Ardens abſentis faciem meruiſſe parentis,
Coniugis & Charæ dulci deuictus amore

Ac prolis gemina longè poſt terga relicta:
Poſthabita fines patriæ placuit repedare,
Quo poſt exilii pondus nimium graue duri
Poſſet quandoquidem patria captare quietem
Vtque celer morulis hæc impleret ſine cunctis,
Non iter optatum pondus tardauerit vllum:
Collectim patrias iuſsit præmittere gazas,
Ipſius & faciem turbam præcedere totam,
Quam belli cauſſa ſecum deduxerat illo,
Promittens ipſum (vita comitante) futurum
Ad fines patriæ ſpatii poſt tempora parui.
Hoc quoque mellifluus mellis ſignauerat oris
In quis caſtellis in quis voluitque locellis,
Sumptus hoſpitii dignos ſibimet reparari.
Hac moti fama noſtrates deſiderata
Affectu cordis ſtudebant inferioris
Omneque mœroris pondus cunctiq; doloris
Quod prius abſentis cauſſa tulerant ſenioris
Ex animo deponentes communiter omnes
Cauſſam lætitiæ duxerunt eſſe ſupremæ,
Si poſt paucorum veniſſent ergo dierum
Curſus, promiſsi iuxta præconia læti.

* * *

Atq; ferens ſceptrum capitis diademate pulcrum
Atq; ſui cultus omnes regalis amictus:
Ornatus ſed maioris ſuſcepit honoris
Auguſto ſummo pariter mox conbenedicta.

ODDO factus imperator Berengarium in exilium mittit cum vxore Villa, Papam deponit, & rediens in Saxoniam filium infantulum in cunis in regem Aquisgrani creat.

HActenus Oddonis famoſi denique Regis
Geſta (licet tenui Muſa) cecini modulando
Nunc ſcribenda quidem conſtant, quæ fecerat idem
Auguſtus ſolium retinens in vertice rerum:
Tangere quæ vereor, quia fœmineo prohibebor
Sexu: nec vili debent ſermone revolui,
Qualiter inuictis duro luctamine belli
Obtinuit conſtructa locis caſtella marinis,
Quæ Berengarius coniunx poſſedit & eius,
Ac illum iuramento cogente peracto
Miſit in exilium miſera cum coniuge Willa.
Qualiter & recti cumpunctus acumine Zeli
Summum Pontificem quædam peruerſa patrantem
Eius nec monitis dignantem cedere crebris
Sedis Apoſtolicæ fraudari fecit honore,
Conſtituens alium Rectoris nomine dignum:
Qualiter & regno tranquilla pace quieto
Noſtrates adiens illinc iterumq; reuertens
Ipſius prolem poſt illum iam venientem
Scilicet Oddonem nutricis ab vbere regem,
Ad faſces Auguſtalis prouexit honoris,
Exemploq; ſui digne fecit benedici.
Hæc igitur noſtris nequeunt exponier orſis.

Sed quærunt ſeriem longe ſibi nobiliorem
Hinc ego tantarum prohibente grauedine rerum
Vltra non tendo: finem ſed prouide pono.
Poſt hæc incepto ne ſuccumbam male victa
His ita finitis & ſummatim replicatis,
Eſt ingens regis pietas oranda perennis
Quo prius Auguſtum præſtet deducere noſtrum
Inſtantis vitæ tempus feliciter omne
Et fultos ſemper cunctis ad vota ſecundis
Eccleſiæ multos cuſtodes ſeruet in annos,
Nobis ſolamen dantes clementius, AMEN.

HROSWITÆ HISTORIÆ DE geſtis Oddonum finis.

HENRICI MEIBOMII NOTÆ

Ad Panegyricum Roſwithæ.

CVM quæ in hoc poemate aliquid obſcuritatis ſiue difficultatis habitura videntur, in Notis ad Widechindum ſuo loco illuſtrata ſint, neceſſe non eſt, vt hic prolixi ſimus: pauca tantum ibi prætерita enucleabimus. Gerbirgis eius nominis ſecunda coenobii Gandersheimenſis magna ſacerdos, cui Roſwita poema ſuum conſecrauit, filia fuit Henrici Rixoſi Ducis Bauariæ ex Iuditha ſiue Iutta Arnolfi Bauariæ Ducis filia herede. Sororem germanam habuit Heidewigin, vxorem Burchardi Sueuorum Ducis, cui, ex auctorato filio Ludolfo, Otto Imp. Ducatum commiſit, occubuit in bello Vngarico anno 955. Fuit Heidwigis ſingularis ingenii & naturæ mulier, moribus ſupra ſexum ſeueris, Græcè & Latine docta proficiendi ſemper. Quomodo Imperatoris Græci Conſtantini nuptias, à quibus abhorrebat, declinarit, inuenies apud Ekkihardum iuniorem de caſibus monaſterii Sangallenſis ca. 10. Præterea Gerbirgis germanum habuit Henricum Hezelonem, itidem ducem Bauariæ, qui cum anno 995. ad ſororem diuertiſſet, peſte correptus Gandersheimii obiit, ſepultus in templo primario ante aram S. crucis, vt Ditmarus lib. 3. Gerburgis à collegio concorditer electa conſecrationem ab Ochwino (Ditmarus Aduinum nominat) Epiſcopo Hildeſemenſe accepit: præfuit, annos circiter 50. nam ſcriptores variant. In ſuburbio oppidi Gandersheim condidit monaſterium ſanctimonialium, quod ab Ottone ſecundo Imp. confirmatum eſt ſequenti diplomate.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Otto diuina fauente clementia Imperator Auguſtus. Nouerit omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium, quam futurorum induſtria, qualiter neptis noſtra Gerbirg nominata, Gandersheimenſis cœnobii Abbatiſſa, quoddam ibidem monaſterium, in ſuperiore plaga ciuitatis ſitum, penitus à fundamento conſtruere in honore ſanctæ Mariæ ob coeleſtis gaudii ſpem proponens, voluntate ſanctimonialium ſuarum ibidem prius manentium conſtituit: Illucq; triginta ſanctimoniales in diuini ſeruitii collegium aggregauit. Quibus vero tam ibi manentibus, quam in poſterum manſuris, victum & veſtitum procurans, quandam proprietatem ſuam Sundronhof in pago Goſlochſeunel *& in comitatu Gerungi conſitam, cum omnibus ea die ad hanc ſeruientibus, & omnes cenſuales, qui ſingulos ſolidos pro capite quiſq; perſoluent, tam ad hoc prædium, quam ad aliud Paldolvesheim nuncupatum, iure pertinentes cum omnibus ſuis vtriusq; ſexus mancipiis, quæ iure potuit tradere, nec non omnibus rebus cuius libet poſſeſſionis, excepto auro coccino, ad hoc etiam & cenſores alii fideles in Saxonia in loco Ehte terram vnam, quam vulgo Selsland vocant, alteram in Makkenrode & tertiam in Abbatiskonrod, in Heringehuſomarcha pro eius voluntate ob animarum parentum noſtrorum remediũ ibidem quieſcentium, nec non omnium ſanctimonialium illic defunctarum, vel deinceps futurarum requie, eidem Eccleſiæ & XXX. ſanctimonialibus Deo illic & ſanctiſſimæ eius genitrici ſub regula ſancti Benedicti Abbatis ſeruientibus, in perpetuum vſum cum Advocati manu contradidit: aliamq; eius proprietatem Paldolvesheim cum omnibus ea die ad hanc ſeruientibus ad illud vetus monaſterium, quod primitiua eſt Eccleſia, cum manu etiam Advocati ea ratione contradidit, vt ſi aliquid ipſa nouiter conſtituta in conſiliis egeant, & forte in rebus deficiant à veteri monaſterio habeant. Quo facto ipſa noſtram adeunte ſerenitatẽ plurimumq; rogante progenitoris noſtri omniumq; debitorum, animabus, arbitrium illis inter ſe Abbatiſſas quaſcunq; communiter voluerint cum aſſenſu veteris monaſterii abbatiſſæ eligendi noſtra potentia conceſſimus. Inſuper etiam pro iam dictorum parentum noſtrorum requie noſtri iuris proprietatem, quantum in loco Brunnimehuſon habuimus & XX familias & totidem manſos in villis Sehuſon VVrohthuſen, Pilindon, Hammingerod, ſitos, ad idem nouum monaſterium noſtra Imperiali poten-*

potentia conceſſimus, firmiterq; in perpetuum vſum donauimus, cum vtriuſq; ſexus mancipiis, ædificiis, terris, cultis & incultis, pratis, paſcuis, ſiluis, aquis, aquarumue decurſibus, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæſitis & inquirendis, & cum omnibus iuſte adhuc pertinentibus in comitatu Rotvuigi Comitis ſitis, Eo tenore, vt hæc ad eiuſdem ſtatum monaſterii ſub manu abbatiſſæ firmiter, vti cæteræ res ad Eccleſias à regibus & imperatoribus contraditæ, conſiſtant. Et vt hæc noſtra conceſſionis & donationis auctoritas firmior ſtabiliorq; cunctis perpetim credatur, hanc cartam inſcribi, anuloq; noſtro ſignatam manu propria ſubtus firmari curauimus.

Signum Domini Ottonis inuictiſſimi Imp. Auguſti.

Willigiſus Cancellarius vice Roberti archicapellani ſubſcripſi.

Data VII. Idus IVN. Anno dominicæ incarnationis DCCCLXXIII. Indict. *1.* Anno regni domini Ottonis XIII, Imperii autem VI. Actum Gruonaha feliciter. amen.

Eduardi natam regis peterent Eaditham] In hiſtoria regum Illyricorum nominatur Etuta Honuni Dardanorum regis filia, quæ primo nupſit Platori Pleuruti Illyricorum regis filio, quo à fratre Gentio, quod ſuſpectas haſce haberet nuptias interempto à fratricida coniunx eligitur. Huius Etutæ nomen idem eſſe putat cum Edithæ Anglicanæ nomine, vt ſit Editha, Hethute, cuſtodia patris, de qua coniectura cuilibet liberum eſto iudicium.

Oſualdi regis cuius laudem canit orbis] Oſualdus rex Nortumbriæ Chriſtianiſſimus patrem habuit Edilfridum Nordunbriæ regem matrẽ Acham. Cedwaldum Britannum ſuos vltus occidit, potitus regno integro & ſubiugatis Pictis & Scotis. Regnauit annos *9.* occiſus in prælio cum Penda rege Merciorum in campo Maſerfeld ann *642.* ſucceſſorem habuit Oſwinum fratrem. Catalogo ſanctum Oſwaldus adſcribi meruit, dignaq; eſt hiſtoria de liberalitate eius erga pauperes, quam præcipuè declarauit in præſentia Aidani Epiſcopi, cuius promiſſo & benedictione manus ipſius dextra à vermibus deinde non conſumpta eſſe ſcribitur. Vide Bedæ hiſtoriam eccleſiaſticam gentis Anglorum libr. *3.* cap. *1. 3 6. 9.* Encomium Oſwaldi habet continuator hiſtoriæ Anglicæ lib. *1.* cap. 4. In veteri codice MS. reperi de eo hoc diſtichon.

Oſwalt terdenis vixit rex optimus annis,
Regnauitq; decem mox ſubeundo necem.

Vngitur in regem Chriſto præſtante potentem] Coronatio Ottonis M. Imp. deſcribitur à Witichindo initio lib. *2.* luculentius in Chronico Hirsaugienſi ad annum *936.*

Conradus Francia Dux ducit Luitgardam] Satis ſuperque ad Witichindi hiſtoriam de Conrado Duce Ottonis M. genero diximus, hoc loco de poſteris eius agemus. Deriuant enim ab eo genus Conradi Saliqui Imp. Stemma tale eſt.

Wer-

Wernerus natus ex illuſtri familia, quæ patria lingua Gotblingen cognominatur, vt Cuſpinianus.

Conradus, cognomento ſapiens, Dux Wormatienſis, vt Otto Friſingenſis, vt alii Franconiæ.
Vxor eius Luitgarda Ottonis M. Imp. filia.

Henricus ſiue Henzilo vxor Adelheidis Lotharingica.

Bruno Papa alio nomine Gregorius V.

Conradus Dux Carinthiæ obiit *1012.*
Vxor Mechtildis filia Conradi regis Burgundiæ.

Conradus ſenior cognomento Salicus, Rom. Imp. obiit 1039.
Vxor eius Giſela filia Hermanni Ducis Alemanniæ obiit *1049.*

Gebhardus Epiſcopus Ratisbonenſis electus anno 1036. ſepultus in monaſterio Otingaw.

Cuno iunior Adalberonem Ducem Carinthiæ vicit apud Vlmam Anno 1019. moritur 1039.

Henricus tertius Rom. Imp. Auguſtus.
Vxor Gunhildis filia Canuti Angliæ, Daniæ & Norwegiæ Regis obiit 1038.

Henricus quartus.

Cuſpinianus in hiſtoria Cæſarum in vita Conradi Salici, patrem eius nominat Hermannum, nepotem Conradi Ducis Franconiæ ex filio Ottone, quod aperte pugnat cum Wippone & Hermanno Contracto, qui concorditer Salici parentem Henricum vocant, hoc modo genealogiam deducentes.

Conradus Cæſaris gener.

Otto Dux Franconiæ.

Cuno ſiue Conradus.

Sigfridus — Eberhardus — Hermannus Comes Franconiæ.
Vxor eius Adelheidis nata in Francia Orientali.

Conradus Salicus Imp. — Gebhardus Epiſcopus Ratisbonenſis. — Iuditha vxor Gulielmi Comitis Montisferrati.

Giſela Conradi Salici vxor ante hoc poſtremum matrimonium connupta fuit cum Brunone eius nominis ſecundo marchione Saxoniæ filio Ludolfi marchionis

vrbis Brunſuigæ ampl ficatoris. Encomium Giſelæ habet Wippo in vita Conradi Imp. his verbis. *Erat Giſela liberalis ingenii, illuſtris ſolertiæ, auida gloriæ non laudis, pudoris amans, foeminei laboris patiens, in caſſum minime profuſa, in rebus honeſtis & vtilibus abundè larga, diues in prædiis, ſummos honores bene tractare perita.*

Præſul Adelhardus factum deflens miſerandum] Adelardus Epiſcopus Regienſis, poſtquam Adelheidis ex cuſtodia in caſtro Gardæ ad lacum Benacum Martini ſacerdotis ſui ope euaſiſſet, quia ipſe loco ad eam cuſtodiendam munito careret, auctor ei fuit, vt ad Athonem avunculum ſuum ſe conferret, qui arcem Canuſſii non longe firmiſſimam obtineret. Ita Adelheidis ad Athonem profecta caput ei ſuum commendauit &c. videatur Sigonius lib. 6. de regno Italiæ.

Aduenit Dux Conradus cum pace reuerſus Adducens Berengarium] Ditmarus lic. 2. *Poſthac rex Papia præſidio munita, diſpoſitisq; ibi rebus neceſſariis reuertitur; quem Beringerus cum Duce Conrado ſubſequitur regiáq; gratiam in vrbe Auguſtana ſua filiiq; deditione promeruit, ſimulq; reginæ iram ſupplici venia placauit, bonaq; cum pace patriam reuiſit.* Reſtitutum quidem eſt regnum Berengario, ſed adempta Marchia Veronenſis & Foroiulienſis; quas Otto Imp. Henrico fratri ſe attribuiſſe affirmabat.

Otto ſecundo Italiam petit & coronatur in Imperatorem] Otto Imp. à Ioanne pontifice coronatus eſt Romæ anno 962. vniuerſo populo cleroq; fauſtis vocibus Auguſto Imperatorique felicitatem ac victoriam acclamante.

Obtinuit conſtructa locis caſtella marinis] Gobelinus Perſona ætatis 6. cap. 48. *Berengarius inuaſor regni Italiæ, poſtquam rex* (Otto M.) *Italiam intrauerat, & Willa vxor ſua, nec non Adelbertus & Guido filii eius, nunquam publice audebant comparere: ſed caſtellis, quibus poterant, ſe magis occultabant, Nã cum Otto poſtquã coronatus eſt, ad Lombardiã reuertitur, Berengarius in caſtro dicto ad S. Leonem ſe continuit. Willa vxor eius in quadam inſula dicta ad S. Iulium, in lacu maiore ſe incluſit. Filii vero eorum huc illucq; incerti vagabantur, videlicet Gard caſtellum & Travallum & inſulam in lacu Cumano. Willa inprimis invaditur & adempto de lacu exitu vndiq; quotidianis fundibulariorum & ſagittariorum impugnationibus fatigatur. Et poſtquam duobus menſibus obſeſſa eſt, capitur, & demum clementia Imperatoris dimiſſa quo velit ire libere permittitur: quæ quanta velocitate potuit Berengarium adiit, & ne Imperatori ſe dederet omnimode perſuaſit. Deinde Imperator Berengarium in caſtro montis Leonis obſedit.* Et paullo poſt: *Inter hæc Berengarius obſidione fatigatus, diruto caſtello in monte S. Leonis capitur & cum vxore ſua in Bawenberg in exilium mittitur, & ibidem mortuus eſt.* Hactenus Gobelinus.

Qualiter & recti compunctus acumine Zeli] Otto Imp. coacta Romæ frequenti epiſcoporum aliorumq; eccleſiaſticorum hominum Synodo Ioannem Pontificem eius nominis 12. multiplicium ſcelerum reum actum conuictumq; dignitate & officio priuari curauit. Id Poetria noſtra recto zelo factum exiſtimat. Diſſentit Bellarminus ſcribens hanc exauctorationem bono quidem zelo, ſed non ſecundum ſcientiam factam. Videatur tomo 1. pag. 818. Cum hoc facit Bellarminus tomo 10. ad annum 965. his verbis vtens: *zelus Imperatoris, de quo illud apoſtoli congrue dici poteſt, teſtimonium ipſi perhibeo, quod zelum habet, ſed non ſecundum ſcientiam* Ditmarus lib. 2. de depoſitione Benedicti Pſeudopontificis, eiuſdem Ottonis iuſſu inſtituta ſic loquitur: *Romanorum præpotens Imperator Auguſtus valentiorem ſibi in Chriſto dominum apoſtolicum, nomine Benedictum, quem nullus abſq; Deo iudicare potuit, iniuſtè, vt ſpero, accuſatum deponi conſenſit, quod vtinam non feciſſet.* Rectius vereq; maſculo & Germanico animo Theodoricus de Niem lib. 3. de ſchiſmate cap. 11. *Ecce quantus & qualis fuit iſte Auguſtus* (Otto Magnus) *qui tot laboribus & expenſis pro reformatione Vnionis in ipſa eccleſia vltro ſe ſubmiſit & felicior operatus eſt. Nam mali inquit etiam aliis præparãtes cogendi ſunt ad pacem & ad bonum. Regiæ poteſtatis intereſt præcipue, vt per eam mali coerceantur à malo, vt boni quiete inter malos viuant, vt ſacri canones docent, ſed non intelligitur de alia poteſtate quam Imperialis, quæ omnes dignitates temporales excellit. Et omnes quaſi reges mundi & tot Prælati eccleſiaſtici & communitates egregiarum ciuitatum ad exſtirpandum ſchiſma noviſſimum ab ipſa eccleſia efficaciter hactenus proficere non potuerunt, nec poſſunt: & quis tunc diſputaſſet cum eodem magno Auguſto Ottone de ipſius iudicio ſuper contendentes ſuper Papatu, ſeu peruerſo vnico Papa,*

ſcilicet quod niſi à Deo poßint iudicari? Vtinam talis Imperator ſurgeret temporibus noſtris, qui nunc caſſaret ſcripturarum multiplicitatem in hoc labyrintho, quæ adeo creuerunt propter multitudinem ſcribentium in hoc paſſu, quod vix eos centum cameli portarent. Clarum eſt enim, quod omnium Criſtianorum maxime intereſt, quod Papa, à quo omnes normam viuendi capiunt, eſſe debet mundus, non ſimoniacus, ſanguinolentus, adulter, vel lubricus aleator, ebrioſus, venator, vel Venereus, vel alter publicus baratrator. Quis enim ſciens Papam eſſe talem, poſſet ſine remorſu conſcientiæ aut adulationis vitio illius pedes vel manus oſculari, aut illum ſanctum patrem cordialiter nominare. Igitur idem Auguſtus ſic faciendo non peccauit vel exceßit: quinimo vt Dei miniſter, optime fecit, qui fuit adeo glorioſus & conſtantis animi, Dei ſicus mundusq́ Imperator, vt eius magnificentia & memoria digna geſta teſtantur, ſicut vnquam fuit aliquis Romanus, patricius, rex vel Auguſtus, nec tenetur forte, communi vtilitate ſuadente Imperator vel Rex Romanorum, fidelitatis iuramentum præſtitum tali peruerſo Papæ, vel alteri eccleſiaſtico Prælato, notorio peccatori vel incorrigibili, obſeruare: quia ibi virtus deficit poteſtatis, vbi ſucceſsit abuſus; & iuramentum iniquitatis vinculum eſſe non debet: alias enim ſequeretur, quod arctante illo iuramento tales peruerſos & malos nemo impedire, atq́ vt ad viam redirent admonere poſſet: quod iuri communi & rectæ rationi repugnat, & cederet in Reipublica detrimentum: quia non perturbando peruerſos, cum poßis, eſt ipſos in eorum malitiis confouere: & error, cui non reſiſtitur, approbari videtur. Cum oporteat eſſe epiſcopum ſine crimine quaſi diſpenſatorem Dei, ſed multo magis Papam, qui omnibus præeſt. Hucusq́ Niemius.

Ottonem nutricis ab vbere regem Ad faſces Auguſtalis prouexit honoris.] Lambertus Schafnaburgenſis ad annum 967. *Otto Imperator miſit legatos ſuos ad Wilhelmum Archiepiſcopum & alios principes, vt Ottonem filium ſuum cum omni dignitate regali ad Italiam mitterent, quem ipſe ſuſcipiens Romam perduxit, vt Papa Ioannes poſterior Imperatorem faceret, quod & libenter fecit.*

Finis notarum ad poema Roſwithæ.

ERECTIO.

ERECTIO ECCLESIÆ MAGDEBVRGENSIS IN ARCHIEPISCOPALEM In Concilio Ravennatensi per Iohannem Papam XI.

DVM in Nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis habita eſſet Synodus Rauennæ, in eccleſia ſcilicet B. Seueri Epiſcopi & confeſſoris, reſidentibus Dn. Ioanne ſummo & vniuerſali Pontifice, & pluribus Italiæ, Germaniæ & Galliæ præſulibus, de ſtatu quidem eccleſiæ tractantibus: adſtante etiam innumerabili clero & populo, ſanctiſſimus Imperator Cæſar Auguſtus, qui eandem ſanctam Synodum ob communem Imperii ſui ſalutem congregauerat, plurimas Sclauorum nationes vltra fluuium Albiæ in confinio Saxoniæ multo ſe labore & maximis ſæpe periculis ad Chriſtum conuertiſſe coram omnibus retulit. Et quia rudes & nec dum ſtabileſerant, qui tuitione & cuſtodia & cotidiana ſolicitatione in fide corroborari deberent, ſanctam Synodum conſuluit rogans, vt quos ipſe ſummo ſtudio Deo mancipauerat, paſtoris negligentia ad vomitum redire non ſineret. Huius dignam relationem Sancta Synodus benigna aure ſuſcipiens, Deo in his omnibus gratias agens, tot Slauorum populos ad Deum nouiter adductos non niſi per Epiſcopos, in conuenientibus locis in vnaquaq; prouincia eorum ſecundum populi quantitatē & rationabilem terræ diuiſionē conſtituendos, ad hoc animari & erudiri poſſe cenſuit & ratū æſtimauit. Ad quod agendum vt maior firmitas & tutior in Epiſcopis ordinandis ſit oportunitas, archiepiſcopum, ad quē negocium ſuum & controuerſiā, ſi quæ orta fuerit, quaſi ad caput referre & diſcutere valeant, eis conſtitui atq; proponi cōmuni deliberatione ſtatuit. Et hoc eius iudicio & diſcretioni, in quo maxima reparādæ & cōfirmandæ religionis poſt Deum fiducia erat, fieri debere omnino iudicauit. Eſt prætereà locus in parochia Alberſtadenſis Epiſcopi quē Magdeburg dicunt, in confinio Saxonum & Sclauorum, in ripa prædicti fluminis Albiæ: vbi idem sereniſſimus Cæſar ciuitatem mirifice fundauit: populi multitudinem adunauit: eccleſias conſtruxit: plurimorumq; martyrum, beatorum ſcilicet Mauritii & Innocentii aliorumq; corpora tranſtulit: canonicos quoq; ibi Deo famulantes cōſtituit, ad quorum victum & eccleſiæ vtilitatem caſtra, villas, prædia, decimas, cum vniuerſis adiacentiis affluenter ex proprio conceſſit. Cuius, quia is locus quaſi ad Sclauos reſpiciens erat, ob loci congruentiam & vicinitatem Saxonum, vt nouæ Chriſtianitatis & Catholicæ fidei, quam multo ſudore parauerat, caput, fundamentum, & reparatio eſſet, ſancta intentio erat. Quæ res quia omnibus cognita erat, ſancta Synodus eundem piiſſimum Imperatorem ſumma deuotione petiit, vt eius auctoritate, quia Canonicum & acceptabile erat, illic archiepiſcopalem ſedem ſtatui canonica auctoritate annueret, in qua archiepiſcopus ordinatus vltra flumen Albiæ Epiſcopos, qui ordinati ſunt & ordinandi futuris poſt temporibus erunt, ſubiectos habeat. Ipſe quoque ab eis, qui pro tempore fuerint, poſt primum qui à Romana ſede Archiepiſcopalem benedictionem & pallium ſuſcepturus eſt, conſecretur. Ad hæc Imperator precibus & Dei voluntate commotus ſanctæ congregationis voluntati paruit & hoc priuilegio Apoſtolicæ ſedis corroborari dignum dixit, quod & actum eſt à ſummo Pontifice, omnibus Præſulibus, Italiæ, Galliæ & Germaniæ qui

aderant

aderant propriis manibus corroboratum. Igitur quia ciuitas, vbi Magdeburgenſis archiepiſcopatus ſedes eſt, ſita eſt infra parochiam Alberſtadenſis Epiſcopi iacet, ſine conſenſu Epiſcopi ſedis illius, archiepiſcopi Magoncienſis, cui ſubiectionem exhiber, commutationem parochiæ fieri non poſſe, ſancta Synodus decreuit. Eo ergo reuoluto anno & altero dimidio tranſacto cum Hattonem archiepiſcopum Magoncienſem & Hildiwardum Epiſcopum Alberſtadenſem Rauennam conuenire contingeret, ſanctiſſimus Imperator ſi bona voluntate commutationem parochiæ Alberſtadenſis eccleſiæ ad Magdeburgenſem fieri vel coram archiepiſcopo Rauennate & Epiſcopis comprouincialibus eos omni dilectione conuenit. Tunc venerabilis Hildiwardus epiſcopus in præſentia omnium & prædicti præſulis Hattonis hoc ſe pro Deo nullo modo negare & contradicere poſſe, quia vtriuſque eccleſiæ & ſuæ maxime augmentum erat, clara voce reſpondit, & quod ad innumeri populi ſalutem pertinet ob alicuius decimæ cupiditatem caſſari abſurdum eſſe profeſſus eſt. Supra-dictis ergo auditoribus placuit vt ex vtraque parte ab eis, quibus res cognita erat commutatio ſub exterminatione fieret. Placuit ergo communis voluntatis conſenſum inter Dn. Othonem piiſſimum Cæſarem Auguſtum & Hildiwardum Alberſtadenſis eccleſiæ Epiſcopum, vt in Dei nomine daret, ſicut in præſenti dedit ipſe Hildiwardus Magdeburgenſi eccleſiæ huius ſcripti nexu ſuo iure habendum, id eſt, parochiam omnem, quæ reiacet inter fluuios Albeam ſcilicet Salam, Horam & Bodam, vſque ad ea loca, vbi caſtra Vnnesburg, Wantzleua, Hoeldesleua, cum omnibus pertinentiis & villis, quas Burgwart vocant, occidentem verſus longius finem protendunt & terminantur cum omni decimatione & obedientiis, omnique eccleſiaſtico ordine, ſicut eccleſia Alberſtadenſis hactenus poſſidere viſa eſt, & de dominio & iure ſuæ eccleſiæ in eius ius & dominium transfudit atque delegauit. Vnde ad vicem recepit pro decimatione ipſe Hildewardus Epiſcopus ad partem ſuæ eccleſiæ omnem decimationem in Hoſgowe ſicut terminatur in fluuiis Sala, Willerbecb & Wippera & vt eam abbatia in honore Beati Wipperti in territorio Heroluesfelt inſtructa in integrum poſſedit, quam prædictus Dn. Otto ſereniſſimus Cæſar ab eadem abbatia ex proprio legali concambio commutauit & eccleſiæ Magdeburgenſi proprietario iure conceſſit, & quia iam dictus Dn. Cæſar eius fundator & constructor erat, vt omnem in poſterum occaſionem quod in precio & metu fieret, remoueret, ſecundum Deum timendum hominum æſtimationem & ipſius Alberſtadenſis Epiſcopi liberam arbitrii voluntatem hanc commutationem colligari voluit, & eo modo finita eſt cauſa. Vnde præſentem notitiam pro ſecuritate, ne vnquam in tempore legalis commutatio hæc poſſet ſolui, iuſſione Domini Cæſaris & petitione Dn. Hildiwardi Epiſcopi Alberſtadenſis,

Ego Ambroſius Palatinus Cancellarius ſubſcripſi compleui & dedi.
Petrus archiepiſcopus ſanctæ Rauennatis eccleſiæ interfui & ſubſcripſi.
Hatto Mogontinus archiepiſcopus interfui & ſubſcripſi.
Ego Hildiwardus Alberſtadenſis eccleſiæ Epiſcopus interfui & ſubſcripſi.
Vngfridus ſanctæ Virdinenſis eccleſiæ Epiſcopus & paſtor libens ſubſcripſi.
Ego Reginnldus Rubilocenſis eccleſiæ Epiſcopus interfui & ſubſcripſi.
Ego Ewerardus ſanctæ Leodicenſis eccleſiæ Epiſcopus interfui & ſubſcripſi.
Ego Adelbertus Lunenſis Epiſcopus interfui & ſubſcripſi.
Ego Rupertus ſanctæ Feltrenſis eccleſiæ Epiſcopus interfui & ſubſcripſi.
Ego Albertus ſanctæ Taruiſianenſis eccleſiæ Epiſcopus interfui & ſubſcripſi.
Ego Ganslinus ſanctæ Patauienſis eccleſiæ Epiſcopus interfui & ſubſcripſi.
Abraham ſanctæ Friſingenſis eccleſiæ Epiſcopus interfui.
Martinus Epiſcopus ſanctæ Fr-epiſcopus interfui & ſubſcripſi.
Vinth Epiſcopus ſanctæ Mutinenſis eccleſiæ conſenſi & ſubſcripſi.
Rudolfus Epiſcopus * * * conſenſi & ſubſcripſi.
Elberich conſenſi & ſubſcripſi.
Ioannes Epiſcopus Egubienſis Eccleſiæ conſenſi & ſubſcripſi.
Ego Lirgiſo epiſcopus ſanctæ ordinaræ eccleſiæ conſenſi & ſubſcripſi.
Ioannes Epiſcopus Callienſis eccleſiæ conſenſi & ſubſcripſi.
Luto epiſcopus ſanctæ Cluſenſis eccleſiæ conſenſi & ſubſcripſi.

Albericus Epiſcopus ſanctæ Piſenſis eccleſiæ conſenſi & ſubſcripſi.
Ludini Epiſcopus conſenſit & ſubſcripſit.
Hubertus Epiſcopus ſubſcripſit.
Sichelm ſanctæ Florentinæ eccleſiæ Epiſcopus interfui & ſubſcripſi.
Adalbertus ſanctæ Bononienſis eccleſiæ Epiſcopus conſenſi. Arnolfus Epiſcopus ſubſcripſi.
Ioannes Imolenſis eccleſiæ Epiſcopus interfui & ſubſcripſi.
Liutprandus ſanctæ Cremonenſis epiſcopus eccleſiæ interfui & ſubſcripſi his iuſte peractis Conſtantinopolin rediens.
Odelricus Pergamenſis Epiſcopus interfui & ſubſcripſi.
Grimoaldus ſanctæ Rhegienſis eccleſiæ Epiſcopus interfui & ſubſcripſi.
Antonius Priſcienſis eccleſiæ Epiſcopus conſenſi & ſubſcripſi.
Sigulfus Epiſcopus conſenſi & ſubſcripſi.
Sigulfus S. Placentinæ eccleſiæ Epiſcopus conſenſi & ſubſcripſi.
Petrus Epiſcopus ſubſcripſit.

Explicit fundatio archiepiſcopatus Magdeburgenſis.

Alia narratio de eadem fundatione ex Chronico Magdeburgenſ. manuſcripto.

Imperator Otto Magnus ciuitatem Magdeburg ad honorem & defenſionem dilectæ ſuæ Saxoniæ Metropolim & archiepiſcopium facere, cui præfatos duos Epiſcopatus (Brandenburgenſem & Hauelbergenſem) à ſe conſtructos, & alios quos adhuc conſtruere deſiderauit, ſubiacere, ibique Deo & S. Mauritio ſe ſuaque omnia dare cogitauit. Sed partem parochiæ Halberſtadenſis, ad quam ciuitas illa cum ſuis adiacentiis pertinuit, à Bernhardo eiuſdem eccleſiæ Epiſcopo ſeptimo, quoad vixit, impetrare non valuit. Quo defuncto cum venerabili Hildewardo pro ipſo ſacerdotii officio functo, ipſe voti non immemor, vt in bonis repleretur deſiderium ſuum, Romam profectus in ſuburbio Rauennæ in eccleſia S. Seueri Epiſcopi & confeſſoris coadunauit Synodum in qua præſidente Dn. Ioanne, ſanctæ & vniuerſalis eccleſiæ ſummo Pontifice, aſtantibusque quamplurimis Italiæ, Germaniæ & Galliæ Epiſcopis & Principibus, tantique negocii exordium arrecta aure & mente præſtolantibus multo labore magniſque perſæpe periculis ſe multas Slauorum nationum cis flumen Albiæ, in confinio Saxoniæ ad catholicam fidem conuertiſſe, coram cunctis expoſuit, quique adhuc rudes in fide, ne ad vomitum redirent, qualiter corroborari poſſent, conſuluit. Cuius dignam relationem tantamque fidei confeſſionem ſancta Synodus benigna deuotione ſuſcipiens & bonorum omnium largitori gratias agens in ſingulis prouinciis ſecundum loci ſitum & populi quantitatem Epiſcopos cenſuit conſecrari: quorum prædicatione & cura peruigili nutantes poſſent in fide ſtabiliri, & adhuc Idololatriæ dediti ad cultum iuſtitiæ reuocari. Vt vero ad id agendum maior firmitas & tutior in Epiſcopis eſſet opportunitas, archiepiſcopum, ad quem negocium ſuum & controuerſiam, ſi qua orta fuerit, referre valeant, eis communi deliberatione præponi ſtatuit. Quam videlicet archiepiſcopalem cathedram apud Magdeburg ciuitatem potiſſimum fieri placuit, eo quod hæc in confinio Slauorum loco videretur oportunior, & in eius propagatione voluntas Imperatoris eſſet amplior. Cæterum quia præſul Halberſtadenſis Synodo huic non adfuit, cauſæ clauſulam in eius aduentum differre placuit, vt ciuitatem ipſe à debito ſubiectionis abſolueret & tunc demum priuilegium & ſubſcriptio illibata fieret. Anno igitur integro & dimidio euoluto, cum Hatto archipræſul Magontienſis cum præfato Hildiwardo, ſuo videlicet ſuffraganeo, eo deueniſſet & Imperator illos pro prædicta cauſa blanda petitione conueniſſet, Hildiwardus Epiſcopus tam archiepiſcopi conſenſu, quam omnium qui aderant conſultu, prompta & hilari mente piæ eius petitioni annuit & facta in præſentiarum pari æſtimatione, concambio Synodali decreto, ſancto Mauricio Magdeburg, ſanctoque Laurentio Merſeburg quæque petita tradidit, id eſt, parochiam omnem ſitam inter

fluuios

fluuios Albiam, Salam, Horam & Bodam, vſque ad ea loca vbi caſtra Vnsburg, Wanslebe, Otterſleue, cum omnibus pertinentiis & villis quæ Burgwardt appellantur, verſus Occidentem longius protenſo fine terminantur, cum omni decimatione, banno, ſubiectione, obedientiis & omni eccleſiaſtico ordine prout Halberſtadenſis eccleſia viſa eſt eatenus poſſediſſe. Recepit autem ad vicem ab Imperatore in partem & vtilitatem ſuæ eccleſiæ omnem decimationem in Hosgowe, vt terminantur in fluuiis Sala, Willerbeke & Wippera, cum omni poſſeſſione quam de abbatia in honorem beati Wigberti in territorio Herouelſelt conſtructa, idem Imperator æqua commutatione acquiſierat, cuius etiam abbatiæ ipſe fundator erat. Huic etiam concambio confirmando Petrus Rauennæ archiepiſcopus & plurimi Epiſcoporum Italiæ, Galliæ & Germaniæ ſubſcripſere anno Dominicæ incarnationis 968. Indictione 12. Imperii autem ipſius Dn. Ottonis 7. regni vero 34. Quibus peractis Cæſar lætatus, nec minus pro adhuc peragendis ſecundum Deum ſolicitus accerſito Ricbario, Magdeburgenſis cœnobii abbate tertio, coram Annone Wormacienſi & Othwino Hildenſemenſi Epiſcopis ſecum tunc forte commorantibus, volebat illum officio Epiſcopatus fungi in ipſa ſedis ſuæ mutatione: ſed impedierunt quidam occulto conſilio & Imperatori pro ſecreto hoc delatæ literæ. Qui dum ſe tanto honore priuatum intelligens minus æquo animo ferret, ac impediendo tam ſancto propoſito Imperatori quoquo pacto obuiare proponeret, breui pulſatus valetudine terrena mutauit cœleſtibus ſucceſſitque in ipſa ſedis mutatione Herdiggus. Erat tunc quidam magni nominis & meriti Adelbertus, qui dudum Treueris de cœnobio S. Maximini monachus abſtractus & epiſcopus conſecratus ad prædicandum Rugis fuerat deſtinatus: ſed populus exaſperatus dura fronte & indomabili corde expulit illum de finibus ſuis, contemnens euangelizantem euangelium pacis, quia Dei prouidentia in terra noſtra illi populus committendus erat nouæ acquiſitionis. Hunc ergo de Wiſſenburgenſi abbatia, quam interim regebat, aſſumptum per omnia dignum & probatum Cæſar prædictæ eccleſiæ Magdeburgenſis ſacerdotio promouit, illumque Romam pro pallio ab apoſtolica ſede ſuſcipiendo cum literis ſuæ auctoritatis direxit. Sedit eo tempore in clauigeri cœleſtis cathedra gratia & nomine Ioannes, Papa nominis illius tredecimus, in ordine vero Romanorum Pontificum centeſimus triceſimus ſextus. Hic igitur benigniſſime illum ſuſcipiens pro pio ſtudio glorioſiſſimi Imperatoris, quod in amplificatione diuini cultus habebat, gaudens, ideoque iuſtis eius petitionibus annuens illum apoſtolica auctoritate archiepiſcopum fore eiuſque ſucceſſores decreuit: cui & pallium ad miſſarum ſolemnia celebranda dedit, & ipſe nimia dilectione commonitus 15. Kalen. Nouembr. id eſt, in feſto S. Lucæ Euangeliſtæ ordinauit & priuilegio apoſtolicæ auctoritatis ſanxit ac confirmauit, eum in omni ordine eccleſiaſtico Primatum habere omnium eccleſiarum archiepiſcoporum qui in Germania ſunt ordinati, in Gallia quoque Colonienſi, Mogontienſi, Treuirenſi archiepiſcopis, per omnia honore ſimilem eſſe, crucis ſignaculum ante ſe ferre & inter Cardinales Epiſcopos Romanæ ſedis conſortium habere. Præterea duodecim presbyteros, ſeptem diaconos, viginti quatuor ſubdiaconos Cardinales, ad morem ſanctæ Romanæ eccleſiæ ordinare, qui ad principale altare miniſtrantes quotidie, excepto ieiunio, Dalmaticis, feſtis vero ſandaliis vterentur: & presbyteri & abbates S. Ioannis Baptiſtæ tunicis induerentur & vt his exceptis epiſcopis ſuper altare in honorem B. Petri Mauriciique dedicatum miſſam celebrare aliquis nullo modo præſumeret. Præterea ſtatuit eum eſſe Metropolitanum totius vltra Salam & Albiam Slauorum gentis, tunc ad Deum conuerſæ vel conuertendæ, & vt ſecundum deſiderium Imperatoris in his ciuitatibus in quibus olim barbari ritus maxima vigebat ſuperſtitio, id eſt, Cizi, Miſni, Merſeburg, Brandenburg, Hauelberg, Pornam, in honorem Domini Epiſcopi fundarentur, quorum paſtores ſecundum canonicam auctoritatem Magdeburgenſi Epiſcopo fidem & ſubiectionem debendo ſociarentur. His & aliis, quæ priuilegia adhuc inibi conſeruata teſtantur, Synodali decreto ordinatis, & interminatione Dei & apoſtolici nominis confirmatis, præfatus archiepiſcopus cum legatis Romanæ eccleſiæ, Widone ſcilicet, epiſcopo Bibliothecario, & Benedicto Cardinali, qui illum cum Hildiwardo Halberſtadenſi epiſcopo ſedi ſuæ inthroniſarent, dimiſſus ad Imperatorem remeauit lætus quem Impe-

rator nihilominus gaudens, vtpote beati ſui deſiderii compos, cum literis commendatitiis Magdeburg deſtinauit. Illuc ergo ex præcepto Imperatoris Epiſcopi, Marchiones & reliqui Saxoniæ principes conuenientes, ipſum honorifice ſuſceperunt & vocum acclamatione, manuumque eleuatione electum cum præfatis apoſtolicæ ſedis legatis celebri ritu inthroniſauerunt. Adfuit omnis ſexus & ætas gaudentium: fuit prorſus generale tripudium, vbi ad confirmationem ſui idem archiepiſcopus in præſentia eorundem natiuitatem Domini ſecum celebrantium, Boſonem monachum Merſeburgenſi, Burchardum Miſnenſi, Hugonem Cyzenſi, eccleſiis primos Epiſcopos ordinauit. Dudo quoque Hauelbergenſis & Dudellinus Brandenburgenſis Epiſcopi, prius quidem Mogontino archiepiſcopo ſubiecti, ſed tunc agente Imperatore, à debita ſui obedientia abſoluti, Magdeburgenſi eccleſiæ & eius archiepiſcopo cum præfatis confratribus fidem & ſubiectionem promiſere. Ipſe namque Imperator erat conſtructor omnium harum, quas archiepiſcopatui ſubiecerat, Epiſcopalium ſedium, nimirum infinitæ hereditatis tuæ potiſſimum cupiens heredem eſſe Deum, non pauca tamen relinquens ſucceſſioni filiorum. In tantis ergo talibuſque ſolemniis pro ſummi regis exortu, pro ſumma celebratione, tum etiam pro noua populi ipſius vel cultus augmentatione gaudebat chorus Magdeburgenſium, & à ſummo principe miſſum principem canit frequentia Principum, palamque à paſtoribus eccleſiæ laudabili numero laudatur paſtor creator omnium.

FINIS.

Sequuntur excerpta quædam de fundatione archiepiſcopatus Magdeburgenſis.

DITMARVS MERSEBVRGENSIS
Lib. 2.

IMperator autem comperta lugubri matris & filii cæterorumque nece principum, graui queritur mœrore inuincibile totius Reipublicæ damnum. Vrgebat ad hoc eum timor mortis propinquæ, & quod Domino rebus promiſit in anxiis, oportuno complere ſtuduit in tempore. Electum namque à cunctô ſanctæ Halberſtadenſis eccleſiæ clero & populo Hillibardum, tunc Præpoſitum & à domino ſui Bernhardo ad hoc præſignatum, Romam venire præcepit. Cumque eodem, quod diu latebat, ſecretum mentis reuoluit, ſcilicet facturum ſe in vrbe Partenopolita archiepiſcopatum ſemper ſtuduiſſe, ob ſpem remunerationis æternæ, defenſionemque communis patriæ, ſeque ad omnia quæcunque vnquam ab eo experiiſſet, promiſit paratum, ſi conſentiret ſibi hoc conficere votum. Hic autem vt erat ſapiens, piæ conniuebat petitioni, partemque parochiæ, quæ ſita eſt inter Oram & Albim & Bodam fluuios & inſuper viam, quæ Friderici dicitur, Domino conceſſit, ſanctoque Mauritio ac Imperatori. Qui vocans ad ſe Richarium Magdeburgenſis eccleſiæ abbatem tertium, voluit hunc dignitate ſacerdotali decorare, ſed viſa quadam epiſtola quæ clanculum ſibi deferebatur, omiſit, Adelbertumque Treuerenſem, profeſſione monachum, ſed Ruſſiæ prius ordinatum Præſulem, & hinc à gentilibus expulſum, ad archiepiſcopatus apicem inclinatum patrem & per omnia probatum anno Dominicæ incarnationis 970. 15. Kalend. Nouembr. apoſtolica auctoritate promouit. Tunc miſit eum ad ſedem ſuam cum magno honore, præcipiens vniuerſis Saxoniæ principibus, vt proximum natale Domini cum eo eſſent. Archiepiſcopus autem à clero & omni populo magnifice ſuſceptus, in his feſtiuis diebus conſecrauit Boſonem Merſeburgenſis eccleſiæ paſtorem, Burckardum Miſnenſis eccleſiæ prouiſorem, Hugonem Epiſcopum Citizenſem, Hauelbergenſis eccleſiæ cuſtodem his Tudonem cooptauit prius conſecratum. Omnes hos inquam conſecrauit, ſubiectionem ſibi ſuiſque promittentes ſucceſſoribus, diſpoſita ſingulis quibusque parochia ſpeciali. Additus eſt his confratribus Brandenburgenſis eccleſiæ paſtor Ditmarus, ante hos vnctus & Iordan Epiſcopus Poſnanienſis.

Theodoricus de Niem lib. de priuilegiis & iuribus Imperii.

Hic etiam Imperator Otto venerabilem Metropolim Magdeburgenſem & omnes eius ſuffraganeos, ſcilicet Brandenburgenſem, Hauelbergenſem, Miſnenſem, Zicenſem, quæ nunc Naumburgenſis nuncupatur, Merſburgenſem, ſolemnes cathedrales eccleſias, in proprio eius patrimoniali beneficio & dominio, in diuerſis locis, in mediterranea & orientali Saxoniis, de nouo fundauit, & valde multis opidis, caſtris, certis iuribus, & iuriſdictionibus atque aliis bonis temporalibus & etiam præcipue in partibus illis multa veneranda cœnobia virorum & mulierum fundauit, & nunquam à toto tempore ſui regiminis à talibus bonis operibus conquieuit. Archiepiſcopum autem Magdeburgenſem, qui eſſet pro tempore, per Papam eius ætatis, Primatem Germaniæ fieri procurauit, ſibique multis Alemanniæ prouinciis nobiles & vaſallos potentes, & eorum dominia, quæ obtinebant ab Imperio in feudum perpetuo ſubiecit, & magnos reditus etiam illic pie donauit & eoſdem archiepiſcopos & epiſcopos primas ſedes etiam in temporalibus inter principes ſeculares habere ſtatuit & decreuit.

Helmoldus Hiſtoria Slauica lib. 1. cap. 11.

Subactis autem Chriſtianæque fidei copulatis Slauorum, gentibus, magnus Otto, inclytam vrbem Magdeburg ſuper ripas Albiæ fluminis condidit, quam Slauis metropolim ſtatuens, Adelbertum ſummæ ſanctitatis virum, ibidem conſecrari fecit archiepiſcopum. Is primus in Magdeburg ordinatus, duodecim annis ſtrenue pontificatum adminiſtrauit, multoſque Sclauorum populos illic prædicando conuertit. Cuius

 ordina-

ordinatio facta eſt anno Imperatoris 35. & ſunt anni poſt ordinationem S. Anſcarii 137. Magdeburgenſi autem epiſcopatui ſubiecta eſt tota Slauia vſque ad Panim fluuium: Epiſcopatus ſuffraganei quinque, quorum Merſeburg & Cicen ſuper Salam fluuium, Miſna vero ſuper Albiam, Brandenburg & Hauelberg interius vadunt. Sextus Epiſcopatus Slauiæ eſt Aldenburg. Hunc Epiſcopatum ſicut & cæteros Imperator Otto, Magdeburgenſi primum adiicere decreuerat, quem tamen poſtmodum Atheldagus Hammenburgenſis Epiſcopus requiſiuit eo quod terminus ſuæ eccleſiæ antiquis Imperatorum priuilegiis eſſet circumſcriptus.

Gobelinus Coſmodrom. ætat. 6. cap. 48.

Anno Domini 970. Otto Imperator confirmatione ſedis archiepiſcopalis in Magdeburg, cum conſenſu Hildewardi Epiſcopi Halberſtadenſis, à ſede Apoſtolica obtenta 15. Kalend. Nouembris Athelbertum quendam Treuerenſem profeſſione monachum ad archiepiſcopatus apicem in ipſa Magdeburgenſi eccleſia primum promouit, ſex ſuffraganeos ei ſubiiciendo, qui fuerunt Merſeburgenſis, Miſnenſis, Cizenſis, qui alias dicitur Nuemburgenſis, & Hauelbergenſis. Prædictos quatuor Epiſcopos ſupradictus archiepiſcopus eodem die in Magdeburg conſecrauit anno regni Ottonis 34. Imperii eius anno 7. Et deinde iidem Epiſcopi per archiepiſcopum prædictum per parochias ſuas deſtinati ſunt. Cæteri duo, qui his additi ſunt, fuerunt Brandenburgenſis & Poſnanienſis, qui prius conſecrati fuerunt.

Wernerus Roleuingius de laudibus antiquæ Saxoniæ parte 2. capitulo 8.

Magdeburgenſis eccleſia fundata eſt in honorem S. Mauricii ſuper Albiam in Parthenopoli, quondam Putena dicta, quæ tamen in illo loco non fuit à Carolo M. fundata, ſed in Stide ſub dominio Comitum de Swalenberg, nunc de Lippia dictorum: de quo tranſlata fuit ad Vallersleue, deinde ad Vroſe, tandem per Ottonem primum ad Madeburg, cuius fauore mirabiliter ſublimata in primariam totius Alamanniæ fuit, & eſt vſque in præſens. Primus Epiſcopus fuit ſanctus Adelbertus, vir per omnia reuerendus.

Chronicon Mindenſe à Meibomio editum.

Quarta eccleſia in Saxonia fundata eſt Scydere, quæ tamen poſt per Brunonem & Tanquardum Saxones in Vallersleue ſuper Ericam tranſponitur & inde per Henricum primum in Vroſe opidum Northuringiæ: & tandem per Ottonem M. anno Domini 969. in Parthenopolim, quæ eſt Magdeburg transfertur.

F I N I S.

iij

DIPLOMATA

OTTONIS MAGNI IMPERATORIS AVGVSTI

collecta

ab

HENRICO MEIBOMIO.

Digitized by Google

DIPLOMA HENRICI I. COGNOMENTO Aucupis Rom. Imp.

IN nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis Henricus diuina fauente clementia Rex. Nouerint omnes fideles noſtri, tam præſentes quam etiam & futuri, qualiter nos rogatu Vnnonis Hamburgenſis Eccleſiæ venerabilis archiepiſcopi, quandam commutationem inter ſe, & quendam nobilem virum nomine Willarium fieri permiſimus. Tradidit enim præfatus Willar cum manu Raſmade coniugis ſuæ, & Thoadulfi filii eius, ad prædictum Epiſcopatum in manum ipſius Eccleſiæ Epiſcopi Vnnonis & Vlfridi ſui etiam aduocati, quicquid proprietatis in locis Holtgibutli, Holthem, Fokaresha, Niantorp, Omanthorp, Walle, Magulum, Rikinburgi & Damiſta nuncupatis habere viſus eſt, cum curtilibus, ædificiis, mancipiis, terris cultis & incultis, & omnibus, quæ dici aut nominari poſſunt appendiciis, contra eam recompenſationem, quam ab eodem Epiſcopatu ſibi traditam accepit, & noſtræ auctoritatis ſcripto confirmatam acquiſiuit. Eandem vero commutationem eiuſdem Epiſcopi petitione hoc ſcripto confirmari iuſſimus, & vt hoc noſtræ confirmationis præceptum à fidelibus noſtris verius credatur, & diligentius obſeruetur, manu noſtra ſubtus illud firmauimus, & annuli noſtri impreſſione ſigillari præcepimus. Data IX. Kalend. Iunii, anno Dominicæ incarnationis DCCCCXXXV. Indictione VIII. Anno autem Henrici Regis XVII. Actum Diusburg in Dei nomine. Amen.

Othonis I. Imp. de libertate loci Eccleſiæ Hamburgenſis priuilegium.

In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Otto diuina fauente clementia Rex. Qui mundiali poteſtate pædiri, quibuſcunque neceſſariis regentium ſuffragari feſtinant, diuinam ſibi nihil refragari certiſſime ſciant. Ideoq; non dedignamur affectum ad nos confugientium perducere ad effectum, quia ob hoc temporalis regni modificationem pariter ſperamus & amplificationem, æternalisque prouenturam perpetuo perennitatem. Vnde nouerit omnium fidelium noſtrorum, præſentium ſcilicet & futurorum ſagacitas, quod Adaldagus ſanctæ Hammaburgenſis Eccleſiæ venerabilis archiepiſcopus, adiens excellentiam ſerenitatis noſtræ, experiuit à noſtra pietate talem libertatem, & tuitionem monaſteriis, in eius Epiſcopio conſiſtentibus, qualem cætera per noſtrum regnum monaſteria noſcuntur habere. Cuius iuſta & rationabilis videtur petitio, ad honorem ſanctæ Dei genetricis, cui locus ille Hammaburg eſt conſecratus, eidem loco ſupra dicto concedimus omnes conceſſiones, quas conceſſerant anteriores Francorum reges cæteriſque monaſteriis ad banc diœceſin pertinentibus, idem Ramaslaum, Bremum, Bireſinum & Bukkenum, videlicet, vt nullus iudex publicus, vel quælibet iudiciaria poteſtas, aliquam ſibi vendicet poteſtatem in ſupradictorum hominibus monaſteriorum, litis videlicet, & colonis, vel eos aliquis capitis banno ob capitis furtum, vel quocunque banno conſtringat, vel aliquam iuſtitiam facere cogat, niſi Aduocatus archiepiſcopi, quamdiu eos corrigere valuerit. Quod ſi quispiam illorum incorrigibilis extiterit, tunc ab Aduocato eidem præſentetur iudiciariæ poteſtati, cæteri vero in ſubditione archiepiſcopi permaneant. Si vero aliquis ex libertis voluerit Iammundling vel litus fieri, aut etiam colonus ad monaſteria ſupradicta, cum conſenſu cohæredum ſuorum, non probibeatur à qualibet poteſtate, ſed habeat licentiam noſtram, habeat quoque poteſtatem prædictus Adaldag ſucceſſoresque eius Hammaburgenſis Eccleſiæ archiepiſcopi ſuper liberos & Iamundilingos monaſteriorum ſupradictorum, in expeditionem ſiue ad placitum Regis. Damus quoque Clericis Hammaburgenſis Eccleſiæ poteſtatem inter ſe, ſiue aliunde eligendi Epiſcopum, cum neceſſitas popoſcerit. Et vt bæc autoritatis noſtræ conceſſio à fidelibus noſtris verius credatur, & per ſuccedentia tempora diligentius obſeruetur, manu propria ſubtus eam firmauimus, & annulo noſtro ſigillari iuſſimus. Data 11. Kalend. Iulii anno Domini DCCCC.

DCCCCXXXVII. Indict. X. anno regni Ottonis piiſſimi Regis I. Actum in Werlaha in Dei nomine.

Priuilegium Ottonis Regis de confirmatione bonorum Bremæ, Hammaburg, Bukkam, Birſinen, Ramaſlo pertinentium.

In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Otto Rex diuina opitulante Clementia. Dinoſcat omniũ fidelium noſtrorũ ſagacitas, qualiter nos pro mercede vitæ permanẽtis, & per interuentũ caræ Coniugis noſtræ Edgidæ atq; Thietarii fidelis noſtri, in proprium damus ad locum nominatum Hammaburg, quicquid in locis ſic nominatis, Bremum, Birſina, Ramesló, Buckin, proprietatis hucusque habere viſi ſumus, in terris cultis & incultis, agris, pratis, paſcuis campis, molendinis, piſcationibus, aquis, aquarum decurſibus, viis & inuiis, quæſitis & inquirendis, omnibusque ad præfata loca iure legitimeque pertinentibus, firmiter in proprietatem donauimus, ad vtilitatem Hammaburgenſis Eccleſiæ Epiſcoporum. Inde etiam munificæ largitatis noſtræ ſcriptum fieri iuſſimus, per quod volumus, firmiterque iubemus, quatenus archiepiſcopi Hãmaburgenſis Eccleſiæ habeant poteſtatem, quicquid illis placuerit faciendum. Et vt hoc à fidelium noſtrorum induſtria verius credatur, ac per ſuccedentium temporum curricula diligentius obſeruetur, manu noſtra ſubtus illud confirmari curauimus, & annuli noſtri impreſſione conſignari iuſſimus. Data VI. Idus Auguſti Indictione X. Anno Dominicæ incarnationis DCCCCVII. Anno autem Ottone regnante rege II. Actum in Walahuſen, Amen.

Priuilegium Ottonis I. ſuper telonio, quod in Magdeburg conſtitutum eſt, vel conſtituetur.

In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Otto diuina fauente gratia Rex. Nouerint omnes fideles noſtri, præſentes ſcilicet & futuri, qualiter nos ob amorem Dei & noſtræ animæ remedium, in loco Magdeburg nominato, Eccleſiam conſtruximus in honore Sancti Petri apoſtolorum principis, & Sancti Mauritii atque Innocentii, ad hanc Eccleſiam eandem ad nutrimen plebis inibi Deo famulantis & ſanctis eius ob remedium animæ noſtræ & patris noſtri, nec non dilectiſſimæ matris noſtræ & Coniugis noſtræ, cuius & prædictus locus dos fuit, & prolis noſtræ omniumq; debitorum noſtrorum, & Rodolfi Regis, qui nobis ſanctum tranſmiſit Innocentium, telonium omne, quod in Magdeburg conſtitutum eſt, vel conſtituetur, in proprium damus & concedimus eiuſdem congregationi, quod familia eorum coram nullo, niſi Aduocato eorum iuſtitiam ſecularem cogantur agere. Quod ſcripto roborari iuſſimus, manu noſtra firmauimus, annulo noſtro ſigillari præcepimus.

Signum Ottonis inuictiſſimi Regis.

Poppo Cancellarius ad vicem Friderici recognoui.

Data V. Kalend. Octob. anno Dominicæ incarnationis DCCCCXXXVII. anno regni Ottonis piiſſimi II. Actum in Magdeburg. Amen.

Priuilegium Ottonis ſecundum, Magdeburgenſi Eccleſiæ datum.

In nomine Sanctæ & Indiuiduæ Trinitatis. Otto diuina clementia Rex. Nouerint omnes fideles noſtri, præſentes ſcilicet & futuri, qualiter nos ob amorem Dei omniumque Sanctorum in loco Magdeburg nominato Eccleſiam conſtruere ſtuduimus, Sancti Petri principis apoſtolorum, ſanctorumque martyrum Mauritii, Innocentii, ſociorumq; eorum patrociniis intereſſe, illorũ obſequia, quantum ſuppetit humanitas, inibi vt agatur cupiẽtes. Ad eoſdẽ vero ſanctos, & ad vſum nutrimenq; congregationis illic eis ſeruientis ob memoriã patris noſtri, & pro remedio animæ ipſius, venerandæq; matris noſtræ, noſtrique & coniugis noſtræ, cuius & prædictus locus dos fuit, & prolis noſtræ, omniumq; debitorum noſtrorum, nec non & Rudolfi Regis, qui nobis San-

ctum

ctum tranſmiſit Innocentium, conſiliantibus nobis Epiſcopis, qui tunc in præſenti erant, Friderico videlicet, & Adaldago archiepiſcopis, Baldarico, Thiethardo, Ebergiſo, Amalrico, Odalrico, Burcbardo, Bernardo, Amelungo, res noſtræ proprietatis, quæ ſubnotantur, in proprium damus. In pago Northuringia in Comitatu Thietmari in Magdeburg curtem noſtram cum ædificio & territorium illuc pertinens cum omnibus locis ex Occidentali parte Albiæ fluminis ad eandem ciuitatem pertinentibus vel ſeruientibus, cuiuſcunque ſint beneficia, hoc eſt, Fredemaresleba, Pretalitze, Buchaui, Froſa, Rotharisdorp, Lieminidesdorp, Tietheresdorp, Otteresleba, Oſterewettinga, Suldorp, Imenwettinga, Iſtatesdorp, Dudelow, Waraneſuneg, Mantesleba, Wittichesdorp, Vnundiſcumburg, Bizzun, Lieboldesdorp, Trumpſite: Quatuor hubas in Valedorp, & quicquid ad præfatum locum pertinens habuimus ex Aquilonari parte Horaha fluminis in locis ita nominatis, Moſano, Pelnuſi, Dudiſi, Zuobaro, Welbuchi, Zelici, & in Comitatu Geronis in Bigera tres familias Litonum, & in Comitatu Chriſtiani in Grimhecesleba X V. familias Slauorum & omnis cenſus ac venationis acquiſitionisque decimam in Mortſani & Ligrize & Heveldui præfatæ congregationi concedimus, & liceat, vt in eis ligna & herbæ in vſus ſint, & porci ſaginentur. Omnes præfatorum locorum familias cum cunctis adhæc iure pertinentibus mancipiis, ædificiis, agris, pratis, paſcuis, ſiluis, aquis, aquarumue decurſibus, molendinis, piſcationibus, exitibus & reditibus, quæſitis & inquirendis, iure perhenni in proprium damus & condonamus eidem congregationi, vt familiæ eorum coram nullo, niſi Aduocato eorum, iuſtitiam ſecularem cogantur exercere, & nulli, niſi eidem congregationi ſeruire, & illa, niſi Deo & Sanctis eius, niſi tantum ſingulis annis vnum cauallum, ſcutum & lanceam, & lanceas vel duas cruſinas deni, vt ſciant in mundiburdio regis ſe eſſe. Electionem eis conceſſimus Abbatem inter ſe eligendi, & Aduocatum, quemcunque velint, Abbatem tamen dignum. Et vt hæc noſtræ traditionis auctoritas plena vigeat firmitate, iuſſimus hoc præceptum conſcribi, per quod ſanximus, vt nullus Succeſſorum vel heredum noſtrorum temere illud præſumat infringere. Et ſi vllus homo in iiſdem rebus aliquid iniuriæ facere præſumpſerit, ſummi iudicis vindictæ ſubiaceat, iramque prædictorum martyrum incurrat. Et vt hoc à fidelibus noſtris verius credatur, manu noſtra ſubtus illud firmauimus, & annulo noſtro ſignari præcepimus. Data XI. Kalend. anno Dominicæ incarnationis DCCCCXXXVII. Indict. XI anno vero Ottonis piiſſimi regis II. Actum in ciuitate Magdeburg. in Dei nomine feliciter, Amen.

Signum Ottonis Inuictiſſimi Regis.

Poppo Cancellarius ad vicem Friderici recognoui.

Priuilegium Ottonis Imp. Magdeburgenſe tertium.

In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Otto diuina fauente clementia Rex. Nouerint omnes fideles Dei noſtrique tam præſentes quam futuri, qualiter nos ob amorem Dei, animæque noſtræ, omniumque debitorum noſtrorum remedium ad S. Petrum apoſtolorum principem, & ad S. Mauricium atq; ad S. Innocentium, ad nutrimen monachorum in loco Magdeburg dicto, Deoque illic ſeruientium, quem & ipſum locum Romano ſubiecimus mundiburdio, in proprium dantes, quod à Bernhardo Halberſtadenſi Epiſcopo pro prædio, quod nos eius Eccleſiæ in Winedehuſionomarco dantes cum Aduocati eius traditione accepimus, hoc eſt, in pago Northuringia, in Comitatu Ditmari, quicquã in Magdaburgara marco ad S. Stephanum in Halberſtadenſi eccleſia in territoriis & mancipiis, omnique re, & decimam de hominibus Magdeburgenſis Eccleſiæ, & Erps cuiuſdam nobilis viri in locis ſic nominatis, Magdeburg, Vroſa, Mantesleba, Naturitesdorp, Dudolon, itẽ Dudulon, Nattesdorp, Nuwenwadinge, Oſterwadinge, Sudolf, Otaresleba, Apendorp, item Apendorp, Ruordhardesdorp, inſuper & plebani eccleſiam in Magdeburg, Buchum, Predulize, Fridumatesleba, Trumſice, Wutirisdesdorp, Bobelſtorp. Quæ omnia hoc ſcripto ad præfatam Magdeburgenſem Eccleſiam in proprium firmauimus, & ad certificationem manu propria confirmauimus, corroborauimus, & annulo noſtro ſigillari iuſſimus.

Signum

Signum Domini Ottonis inuictiſſimi Regis.

Poppo ad vicem Friduici recognoui.

Data IX. Kalend. Maii, anno Dominicæ incarnationis DCCCCXL. Indictione XIV. Anno Ottonis V. Actum in Magdeburg.

Priuilegium Ottonis Imp. Magdeburgenſe quartum.

In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Otto diuina propitiante clementia Rex. Nouerint omnes fideles, præſentes ſcilicet & futuri, quod nos pro Dei amore, ac pro ſalute animæ Domini genitoris noſtri Henrici regis, cæterorumque nobis iunctorum affinitate conſanguinitatis, regnique noſtri ſtatu, & coniugis prolisque noſtræ incolumitate, fratribus in loco Magdeburg nominato, ad ſeruitium Dei, ſanctorumque martyrum Mauricii atque Innocentii a nobis congregatis, totum quod à vectigali & telonio vel muneta eiuſdem loci venire potuit ex hoc in antea ad vſus illorum hoc Imperiali regiæ autoritatis præcepto iure perenni in proprium conceſſimus. Et vt hæc largitatis noſtræ traditio verius credatur, ac per ſuccedentium temporum curricula à Succeſſoribus noſtris firmius obſeruetur, manus noſtræ inſcriptione illud ſubtus firmauimus, & annuli noſtri impreſſione corroborari præcepimus Data V. Kalend. Apr. anno Dominicæ incarnationis DCCCCXLI. Indictione XIV. regnante Ottone ſereniſſimo Rege anno VI. Actum Magdeburg in Domino feliciter, Amen.

Priuilegium Ottonis Imp. quintum.

Otto Imp. ob amorem Dei, & pro remedio animæ patris ſui, omniumque debitorum ſuorum donat eccleſiæ S. Petri & Beati Mauricii & Innocentii, martyrum in Magdeburg infra ſcripta bona, quæ à Bernhardo Epiſcopo Halberſtatenſi cum conſenſu Cleri & Aduocati eius traditione, conſentiente etiam Friderico archiepiſcopo pro X. manſis in Widenchuſeno marco & VII. in Weſterwaltinga, quos Eccleſiæ Halberſtadenſi reſtituit, accepit, videlicet in pago Nort huringia in Comitatu Geronis in Magdaburgar marco pertinens habuit, eccleſiam ad Sanctum Stephanum in Halberſtad in territoriis, mancipiis, omnique re, & decimam de hominibus eiuſdem Magdeburgenſis Eccleſiæ In locis ſic nominatis Magdeburg, Froſa, Manteſleba, Hurrazaresdorp, Dudulon: item Dudulon, Iſtaresdorp, Linen, Waddinga, Oſterwaddinga, Saldorp Ottoresleba, Apendorp, item Appendorp, Runchardesdorp, Buchwi, Predal ze, Fridumaresleba. Trumplice, Burnicheidorp, Koboldesdorp, inſuper & popularem Eccleſiam in Magdeburg Actum Magdeburg IV. Kalend. Auguſti anno Domini DCCCCXLVI. Ottonis X.

Priuilegium Ottonis Imp. Gandersheimenſe.

In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Amen. Otto diuina Clementia Rex. Nouerit omnium fidelium noſtrorum, præſentium ſcilicet & futurorum induſtria, qualiter nos remunerationis æternæ gratia monaſterium Gandersheim nuncupatum in honore S. Mariæ & omnium Sanctorum à noſtris conſtructum progenitoribus, noſtri immunitate patrocinii donamus, Sanctimonialibus eiuſdem Cœnobii electionis arbitrium concedentes omniaque à Prædeceſſoribus noſtris regibus illuc collocata, Ludouico ſcilicet, prædia in Dengſtede & Enke & Bliterſtede cum familiis cæteriſque omnibus appendiciis in pago Suthuringia in Comitatu, cui tunc Otto præfuit, & ab Arnolfo proprietates in villa Cruch & Calcheim nominatis, illo traditas, & à preauo noſtro Ludolfo, qui prælibatum conſtruxerat monaſterium, quicquid in confinio villarum infra nominandarum, id eſt, Gandesheim, Rundina, Doguſte, Lankendorpe, proprietatis habuit, datum & ab eius coniuge Oda villam in Wansleua cum omnibus iure illuc pertinentibus. Et ab auo noſtro Ottone villa in Hollenſtede cum omnibus appendiciis ſuis tradita, hoc regalitatis noſtræ curtis etiam

iam

iam in Hezehuſen & Felberge cum omnibus eo pertinentibus, quas dominus ac genitor noſter Henricus Rex præfato dedit monaſterio cum prædio illuc à domina ac matre noſtra Machtilda regina in Friſia collato, præcepto confirmamus. Tradimus inſuper earundem victui Sanctimonialium, quicquid proprietatis hactenus habuimus in villa Mundelingen in pago Hattheri in Comitatu Erenfridi. Iubemus quoque, vt nullus comes, vel alius quilibet exactor, iudiciariam poteſtatem vel freda exigenda ſeu manſiones ſeu paratas faciendas, in omnibus monaſterii locis, niſi ex conſenſu Abbatiſſæ monaſterii eiuſdem, habere præſumat. Et homines illius Abbatiſſæ, ſiue liberi, ſiue ſerui, nulla iudiciaria coerceantur poteſtate, ſed in præſentia eiuſdem Abbatiſſæ Aduocati eorum rectitudinem acquirant, & cæterorum perficiant. Et vt hæc auctoritas noſtra firma permaneat, & per futura tempora à fidelibus noſtris melius obſeruetur, manu propria ſubtus eam confirmauimus, & annuli noſtri impreſſione ſigillari iuſſimus. Datum 4. Non. Maij. anno Dominicæ incarnationis DCCCCXLVI. Indictione II. anno domini Ottonis piiſſimi regis XI. Werlahon in diuinitatis nomine.

Signum Ottonis Sereniſſimi Regis.

Priuilegium Ratisbonenſe Ottonis Imp.

In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Otto diuina fauente clementia Rex. Nouerit omnium fidelium noſtrorum præſentium, nec non & futurorum ſolertia, quod nos interuentionibus Henrici noſtri dilecti germani obtemperantes, quaſdam res iuris noſtri, pro remedio animæ noſtræ ad Eccleſiã Beati Petri principis Apoſtolorum, Sanctique Emmerani martyris Chriſti, vbi Venerabilis Epiſcopus Sanctæ Radasbonenſis Eccleſiæ, Michael nomine, præeſſe dignoſcitur, in proprium conceſſimus, id eſt, in villa Nutchinga, in pago Hertinga, in Comitatu Eberhardi Comitis curtem regalem, id eſt, cum omnibus appendiciis & adiacentiis ſuis, iuſte legitimeque illuc pertinentibus iure perenni in proprium, mancipiis vtriuſque ſexus, ædificiis, agris, pratis, paſcuis, ſiluis, aquis, piſcationibus, manſionariis, barſchalkis, aureariis, bruneariis, Cidelariis, molendinis, viis & inuiis, exitibus ac reditibus quæſitis & inquirendis, mobilibus & immobilibus. Inſuper etiam dedimus ad ſupradictam Eccleſiam Sanctorum Petri Apoſtoli, Emmeranique martyris curtem regiam, id eſt, in villa Helffendorf ſitam in Frieromarca in Comitatu Pilgrimi Comitis & Sigehardi in Sueideſeo & Kadalhoi Yſinachgowe, cum omnibus iuſte illuc pertinentibus rebus, Curtilibus, mancipiis vtriuſque ſexus, ædificiis, agris, pratis, paſcuis, ſiluis, foreſtis, foreſtariiſque, cum noſtro regio banno, cæteriſque omnibus commoditatibus, Cidelariis, manſionariis, barſcalkis, molendinis, piſcationibus, venationibus, viis & inuiis, exitibus ac reditibus, quæſitis & inquirendis mobilibus & immobilibus, Iuſſimus quoque inde hoc præſens præceptum conſcribi, manu propria firmatum, annulique noſtri impreſſione inſignitum.

Signum Domini Ottonis inuictiſſimi Regis.

Brun Cancellarius ad vicem Heroldi archicapellani recognouit Data XVII. Kalend. Auguſti, anno Domini DCCCCL. Indictione VII. regnante Sereniſſimo Rege Ottone, anno XV. Actum Beheim ſuburbio Naumburg, in Domino feliciter, Amen.

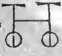
Donatio facta ab Ottone Imperatore filio Ludolfo.

In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Otto Dei fauente clementia Rex. Notum ſit omnibus fidelibus noſtris, præſentibus ſicut & futuris, quod nos omnem regionem Zermund nuncupatam, filio noſtro Ludolfo in proprietatem donauimus. Filius vero noſter Conradi Ducis, noſtrique Marchionis Geronis interuentu, tres marcas eiuſdem prædictæ regionis, cum omnibus appendiciis & adiacentiis ſuis iure perenni ſupra nominato Marchioni in proprietatem manu ſua donauit, quod eſt ſitum in pago Zermund in Comitatu Theomari Ciuitatis Oſterburgenſis. Poſteaquam præ-

prædicti noſtræ omnes obtemperantes petitioni probationique, iuſſimus inde hoc præſens præceptum conſcribi, per quod volumus, firmiterque iubemus, vt prænotatus Marchio noſterGero de his omnibus noſtro dono ſibi in proprium coneeſſis, amodo & deinceps omni tempore liberrimam teneat poteſtatem habendi, donandi, vendendi, ſeu quicquid placuerit ſibi ea inde faciendi. Hæc noſtra conceſſio vt obtineat vigorem, manu noſtra ſubtus eam firmauimus, & annuli noſtri impreſſione inſigniri iuſſimus. Datum V. Calend. Auguſti, Anno Dominicæ incarnationis DCCCLII. Indictione VIII. regnante pio Ottone Rege anno XV. Actum Walahuſen in Dei nomine feliciter, Amen.

Donatio alia ab Ottone Imp. facta monaſterio S. Ludgeri prope Helmaſtadium.

In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Otto Dei gratia Rex. Nouerint omnes fideles noſtri, præſentes ſeilicet & futuri, qualiter nos pro remedio animæ noſtræ, neo non & patris noſtri ac dilectæ matris noſtræ, neo non & aliorum conſanguineorum noſtrorum, ad monaſterium, quod nominatur Helmonſtedi, ad interuentum monachorum inibi Deo famulantium, omnem decimationem ſubtus nominatarum villarum cum conſenſu Venerabilis Epiſcopi Bernhardi, qui nunc Haluerſtadenſi Eccleſiæ præeſt, in perpetuum ius donauimus, Helmonſtedi, Baſſalo, & duo Sedorp, Wormſtedi, præterea vero quicquid decimationis fuit ad curies prædictorum monachorum in præfato Epiſcopio in proprium conceſſimus. Iuſſimus inde hoc præſens præceptum ſcribi, manu noſtra ſubtus ſignari, & annuli noſtri impreſſione corroborari.

Signum Domini Ottonis Sereniſſimi Regis.

Ludolfus Cancellarius ad vicem Brunonis archicapellani recognoui.
Data III. Kalend. Maias anno incarnationis Dominicæ DCCCCLII. Indictione V. anno domini Ottonis Sereniſſimi Regis XVII. Actum Magdeburg feliciter, Amen.

Donatio Magdeburgenſi Eccleſia facta ab Ottone Imper.

Otto ob remedium animæ ſuæ & dilectæ coniugis ſuæ Adelheidis prædium quoddam, quod ſibi Bilingus Comes tradidit pro proprietate quadam, quam dedit illi dictus Otto Rex in terra Slauorum, & Thuringia donanit dictus Rex ad monaſterium, quod conſtruxit in Magdeburg in honore Domini noſtri Ieſu Chriſti, & Sancti Petri principis Apoſtolorum, nec non Sanctorum Mauricii & Innocentii, ad vſum monachorum, & eſt tale Hiddehuſi cum tota marea & Helſugun, Heriſci, Daſingarod, Gelrichi, Willienhuſun, Ageſtorp, Gnttingi, cum omni proprietare & pertinentiis, Actum Kidalingaburg, anno Domini DCCCCLIII. anno regni Ottonis Regis XVIII.

Alia donatio eidem Eccleſia facta.

Otto Primus pro remedio animæ ſuæ, patris Henrici Regis, & pro incolumitate matris ſuæ Machtildæ Reginæ, nec non pro incolumitate Regni ſui, ac Coniugis ſuæ Adelheidis & filii ſui Ottonis, inſtinctu & monitu Wilhelmi archiepiſcopi Moguntini dedit Eccleſiæ S. Petri & S. Mauricii & Innocentii martyrum in Magdeburg, & Abbati dicti monaſterii & ſuis Succeſſoribus omnem regionem & pagum vocatum Nelecice, omnemque vtilitatem in eo manentem, vrbem videlicet, Guneanſtein, cum ſalſugine eius, cæterasque vrbes ac prædium, quod Wichard in beneficium habet, vrbem Sputinesburg ſitam in pago Nudciei, & ad petitionem matris ſuæ prædium, quod

Huodo in beneficium ſuum baber in pago Helmungowi in Comitatu Wilhelmi Comitis in locis Bretinga & Bernhardesroda cum omnibus pertinentiis, prædium, quod Albertus in Comitatu ſuo habet in pago Nortburingorum in locis Cununſteri, Flahtungen, Waſſeresdal, Adinga, Actum Odorp. 4. Kalend. Auguſti anno Domini DCCCCLXI. regni XXVI.

Pri uilegium Ottonis Imp. datum Eccleſiæ Mindenſi.

In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Otto diuina propitiante clementia Rex. Omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium, quam futurorum cognoſcat induſtria, qualiter vir venerabilis nomine Landwardus, Epiſcopus ſcilicet Eccleſiæ conſtructæ in honorem Sancti Petri Principis apoſtolorum, in loco, qui dicitur Mindin, attulit in noſtram præſentiam piiſſimi genitoris noſtri, cæterorumque anteceſſorum noſtrorum Regum ſcripta, in quibus continebãtur, qualiter ipſi præfatæ Eccleſiæ Res, cum omnibus in ipſis rebus cõſiſtentibus, ſub illorum receperunt Mundeburdo, precatuſque eſt mãſuetudinem noſtram, vt hoc ipſum à noſtræ Imperialis poteſtatis conſenſu fieri non recuſaremus. Nos autem ob amorem Dei & remedium animæ noſtræ, ac pii genitoris noſtri, cæterorumque anteceſſorum noſtrornm Regum, nec non & pro noſtræ mercedis augmento, paternos mores ſequentes, & benignitati eius conſentientes ita fieri decreuimus. Præcipientes ergo iubemus, vt nullus iudex publicus, vel quislibet ex iudiciaria poteſtate, in Eccleſias aut loca, vel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones iam dictæ Eccleſiæ (quas nunc infra ditionem regni noſtri legibus poſſideat, vel quæ deinceps in iura eius diuina pietas voluerit augeri) ad cauſas iudiciario more audiendas, vel freda exigenda, manſiones vel paradas faciendas, aut fideiuſſores tollendos, aut bomines ipſius Eccleſiæ contra rationem diſtringendos, nec vllas redibitiones, vel inuſitatas occaſiones requirendas vllo vnquam tempore ingredi audeat, vel ea, quæ ſupra memorata ſunt, penitus exigere præſumat, bominibus quoque famulatum eiuſdem monaſterii facientibus, qui Saxonice Malman dicuntur, prædictum Mundeburdum & tuitionem noſtram conſtituimus, vt etiam coram nulla iudiciaria poteſtate examinentur, niſi coram Epiſcopo, aut Aduocato, quem eiuſdem loci Epiſcopus elegerit. Quicquid vero fiſcus exinde ſperare potuerit, pro æterna remuneratione, dictæ Eccleſiæ ad ſtipendia pauperum & luminaria continnanda conceſſimus, & ipſe Epiſcopus cum omnibus rebus ſuis noſtro fideliter pareat Imperio, & ſub noſtra conſiſtat defenſione, quatenus ipſum fratresque eiuſdem loci pro nobis, coniuge, prolcque noſtra Dominum meliuſque iugiterque exorare delectet. Fratribns autem eiuſdem loci præfati dedimus licentiam eligendi paſtorem inter ſe qualemcunque voluerint, ita tamen, ſi talis inter eos inueniatur, qui vita & moribus probatus habeatur. Et vt hæc conceſſionis auctoritas, pleniorem in Dei nomine obtinear firmiratem, iuſſimus prælibati loci Epiſcopo boc præſens præceptum conſcribi, manus noſtræ inſcriprione confirmatum ſubtus, & annuli noſtri impreſſione corroborari, pro Dei amore, & ſtabilitate Imperii noſtri, & incolumitate noſtra & æterno præmio præcipimus.

Signum Domini Ottonis inuictiſſimi Regis.

Lintulfus Cancellarius ad vicem Brunonis archicapellani recognouit.
Data anno Dominicæ incarnationis DCCCCLXI. Indict. IV. anno regni ſereniſſimi Ottonis XXII. Actum Burcheim in Chriſti nomine feliciter, Amen.

Priuilegium libertatis ab Ottone Imp. datum monaſterio Laurishamenſi.

In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Otto Dei gratia Rex Francorum & Longobar-

gobardorum,ac patricius Romanorum. Notum ſit omnibus, tam præſentibus,quam & futuris fidelibus,qualiter ob amorem Dei, & animæ noſtræ remedium Abbatiam cœnobio Lauresham appendentem in vnum deinceps eſſe collectam,& ipſum cœnobium regulari ordine & abbate ſolide & inconuulſe per omnia ſemper vigere decreuimus.Quapropter obſecrante venerabili Abbate Gerbodone,eidem monaſterio noſtra electione intronizato,hoc noſtræ auctoritatis præceptum fieri voluimus,quæ præcedentium Auguſtorum ſcilicet illuſtris & magni Karoli, piique Ludouici benignitatem incitando, regularem monachis illius monaſterii de Abbate electionem indulgemus, & ipſam Abbatiam ex integro poteſtati Abbatum ad communem vtilitatem monachorum Deo ibi famulantium ſubdimus. Statuimus etiam Epiſcopum, in cuius parochia ſitum eſt monaſterium, ex qualibet occaſione ibi irrumpere, ſeu monachis irrationabiliter inquietare non debere, nec ex rebus monaſterii in omni Imperii noſtri ditione telonei exactionem fieri:nec publicum iudicem,ſeu quemlibet ex iudiciaria poteſtate,vel aliquam aliam perſonam quicquam poteſtatis aut negotii, ſine voluntate aut permiſſu Abbatis in omnibus ſæpedicti monaſterii rebus habere vel exercere. Quicquid ius fiſci exinde exigere potuerat, ex integro in vſus monaſterii cedere præcipimus. Homines quoq; ingenuos ſeu ſeruos in poſſeſſionibus monaſterii commanentes,diſtringere, ſiue ipſas poſſeſſiones contra Abbatis decretum intrare, ſeu ad cauſas audiendas,ſeu manſiones faciendas, aut freda, vel tributa exigenda, vel vllam in aliquo violentiam faciendam omnibus omnino hominibus, per hanc noſtræ immunitatis conſcriptionem prorſus interdicimus, atque ab huiuſmodi, aut ſimili præſumptione cunctos per omnia tempora inhibemus: quatenus Abbas & monachi omnia illuc aſpicientia ſub noſtra tuitione quo ordine quietiore poſſederint,eo liberius pro ſtatu Imperii noſtraque ſalute Deo vacent. Et vt hoc auctoritatis noſtræ præceptum firmum & ſtabile permaneat, annuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus, & manu propria ſubter firmauimus.

Signum Domini Ottonis ſereniſſimi Imperatoris Auguſti.

Luidolfus Cancellarius ad vicem Brunonis archicapellani recognoui.
Data VII. Kalend. Februarii anno incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti, DCCCCLXIII. Indictione VI.regnante pio Imperatore Ottone anno XXVIII. Actum Papiæ feliciter,Amen.

Priuilegium datum ab Ottone Imp. Eccleſiæ Patauinæ.

In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Otto diuina fauente Clementia Imperator. Si ſanctis & venerabilibus locis digna confecimus munera, aut collata à piis & religioſis viris Imperiali auctoritate confirmamus, ad ſtatum regni noſtri proficere credimus. Proinde omnium S. Dei fidelium noſtrorum præſentium & futurorum comperiat induſtria,qualiter pro Dei amore,animæque noſtræ remedio,nec non conſultu & interuentu dilectæ Coniugis noſtræ Adelhidæ,& conſortis Imperii noſtri,per hanc noſtri præcepti paginam, prout iuſte & legaliter poſſumus, confirmamus ac corroboramus Eccleſiæ S. Dei genitricis & Virginis Mariæ, & S. Iuſtinæ, quæ caput eſt Patauienſis Epiſcopii, cui præeſſe videtur Goſlinus venerabilis Epiſcopus, noſterque dilectiſſimus fidelis,omnes plebes,abbatias, Xenodochia, atque cortes, nec non illam,quæ Saecum dicitur,quæ à Prædeceſſore noſtro Berengario Imperatore & Hugone rege eidem Eccleſiæ per præcepti paginam data eſt, quatenus prætaxatus Pontifex ſuique Succeſſores ad partem ipſius Eccleſiæ habeant,teneant,firmiterque poſſideant in perpetuum prædictas plebes,abbatias Xenodochia,atque cortes vna cum ſeruis & ancillis, aldionibus & aldianis, omnibusque rebus, quæ dici vel nominari poſſunt,ad præfatum Epiſcopum pertinentibus. Concedimus etiam ac Imperiali auctoritate confirmamus prælibato Goſlino Epiſcopo ſuiſque Succeſſoribus in cunctis ſui Epiſcopii poſſeſſionibus,vbicunque ſibi melius viſum fuerit, Caſtella cum turribus & propugnaculis erigere,negotia conſtituere,molendina componere, & publicas aquas

ad vtilitatem ipſius Eccleſię trahere, piſcationes exercere abſque alicuius contradictione. Inſuper concedimus, atque largimur, vt ſi præcepta, aut Teſtamenta, aut chartula ipſius Eccleſiæ Vngarorum incurſu, incendio, aut aliquo caſu perditæ ſint, & lites contra eandem Eccleſiam ſurrexerint, hac noſtra Imperiali poteſtate fultus præfatus Pontifex ſuique ſucceſſores per inquiſitionem & ſacramenta trium liberorum hominum approbent & teſtificentur eaſdem res ad partem ſuæ Eccleſiæ, quas deinceps firmiter poſſideant in perpetuum. Præcipientes igitur iubemus, vt nullus Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, aut aliqua regni noſtri magna paruaque perſona prælibatum Epiſcopum ſuosque ſucceſſores de præfatis rebus inquietare, aut moleſtare, aut de ipſis rebus teloneum exigere præſumat, ſed liceat præfatum Epiſcopum cum ſuis omnibus, vt dictum eſt, quiete & pacifice viuere, & pro nobis Dominum exorare omnium hominum contradictione remota. Si quis igitur, quod fieri non intendimus nefario auſu huius noſtræ confirmationis & corroborationis præceptum infringere præſumpſerit, ſciat ſe compoſiturum auri optimi libras centum, medietatem Cameræ noſtræ, & medietatem præfato venerabili Epiſcopo Goslino, eiuſque Succeſſoribus, qui pro tempore[illegible]erint. Quod vt verius credatur, & diligentius ab omnibus obſeruetur iuſſimus inde hoc præſens pręceptum conſcribi, annuloque noſtro ſigillari, & manu propria ſubter firmauimus.

Signum Domini Ottonis magni & inuictiſſimi Imperatoris Auguſti.

Luitgerius Cancellarius ad vicem Vidonis epiſcopi & archicancellarii recognoui & ſubſcripſi.

Data pridie Nonas Iulii anno Domini incarnationis DCCCCLXIII. Indictione IV. anno Imperii magni Ottonis Imperatoris Auguſti. III. Actum ad Aquampendentem in Chriſti nomine, Amen.

Donatio Ottonis Imp. facta Eccleſia Magdeburgenſi.

Otto Primus pro amore S. Mauricii martyris, & pro remedio animæ ſuæ, parentumque ſuorum, nec non interuentu & petitione Wilhelmi ſedis Moguntinæ archiepiſcopi, dedit Eccleſiæ S Mauricii in Magdeburg duas curtes iuris regni ſui, vnam videlicet Calua in pago Northuringorum ſitam, aliam, quæ vocatur Rosburg, vltra Salam fluuium ſitam in pago Sirimunci cum omnibus appendiciis, Eccleſiis, ædificiis, & cæteris pertinentiis. Actum in Palatio Inginelheim V. Kalend. Aprilis, anno Domini DCCCCLXV. regni XXX. Imperii IV.

Alia donatio Ottonis Imperat. facta Eccleſia Magdeburg.

Otto I. ob amorem Dei regnique æterni manſionem, ob remedium animæ patris ſui Henrici regis, ac pro incolumitate matris ſuæ Mathildis; ac pro ſtatu & incolumitate regni vel Imperii, coniugisque ſuæ Adelheidis, ac filii ſui Ottonis, inſtinctu & monitu Wilhelmi archiepiſcopi Moguntinæ ſedis, dedit Eccleſiæ S Mauricii martyris in Magdeburg omnem rem paguinque vocatum Neledice, omnemq; vtilitatem cum omnibus ad eam pertinentibus, aquis ſalſis & inſalſis, terris cultis & incultis, mancipiis Teutonicis, & Slauonicis, munitionem etiam vel Burgwardium vrbis Spuitneburg in pago Nudhice ſitæ cum omnibus pertinētiis, taleque prædium, quale Huodo in beneficio habet in pago Helmingowe in Comitatu Wilhelmi, quale Aldeberius in beneficium habet in Comitatu ipſius in pago Northuringorum in locis Cununſteti, Flahtungen. Wahharesdal, Adinge, Actu in Wiſibadun. II. Idus Aprilis, anno Domini DCCCCLXV. Imperii IV. regni XXX.

Donatio Imp. Ottonis facta monaſterio Laurisheimenſi.

In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis Otto diuina auxiliante clementia Imperator Auguſtus. Nouerit omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium, quam futurorum induſtria, qualiter nos ob mercedem retributionis diuinæ, interuentu dilectæ coniugis noſtræ Adelheidæ, venerabili Abbati Gerbodoni fideli noſtro, qui cœnobio S. Nazarii in Lauteſham præeſſe videtur, in quadam eiuſdem Cœnobii villa Wezinloch

Ioth nominata,in Comitatu Conradi Comitis,mercatum publicum fieri conceſſimus, & quicquid in teloneí lucris, vel aliqua vtilitate exinde prouenturum eſſe videtur, ad ſeruitium S. Michaelis in Abramesbetg ſeu S. Nazarii, in Laureſham, Imperatoriæ noſtræ largitatis munificentia donauimus. Et vt hoc autoritatis noſtræ donum, ſiue præceptum, ſtabile ac inconuulſum permaneat, hanc chartam conſcribi, & annuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus.

Signum Domini Ottonis magni & inuictiſſimi Imperatoris Aug.

Ludolfus Cancellarius ad vicem Brunonis archicapellani recognoui.

Data II. Non. Maii, anno incarnationis Dominicæ DCCCCLXV. Indictione VIII. anno regni Domini Ottonis XXX. Imperii vero IV. Actum Herenſtein palatio, in Dei nomine feliciter, Amen.

Alia donatio Ottonis Imp. facta Eccleſiæ Oſnaburgenſi.

Otto Imperator ob petitionem dilectiſſimæ matris ſuæ Mechtildis, atque per interuentum Adelheidis amantiſſimæ ſuæ coniugis, & ob frequens ſeruitium Venerabilis Epiſcopi Drogonis, quoddam nemus vel foreſtũ infra hæc loca poſitum, Farneſwinckel, Rutenſtein, Angaria, Oſnynck, Senede, Bergeshovet, Dromanameri, Egeſtervelt, Dumeri, in perpetuum proprietatis vſum dedit atq; donauit, ea ſcilicet ratione, vt nullus contumaciæ deditus nemus prælibatum, imperiali videlicet banno munitum, ſine prædicti Epiſcopi licentia ſtudio venandi, vel aliquod huiuſmodi negotium peragendi, præſumat intrare. Quod ſi quiſquam parui pendens tentauerit, ſciat, ſe iram diuinæ, quam Imperialis vltionis vindictam incurriſſe, nec non debitum pro delicto in regalẽ fiſcum redditurum. Et vt hoc firmum ſtabileque per omnes nominis ſui & ordinis dignitates permaneat chartam deſuper conſcribi & ſigillari iuſſit. Actum Quedlingburg. Anno incarnationis Dominicæ DCCCCLXV. Indictione VII. anno regni Ottonis XXX. Imperii autem IV. in nomine Dei feliciter, Amen.

Priuilegium Ottonis Imp. de Eccleſiis Hamburgenſi Eccleſiæ ſuffraganeis.

In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Otto diuina fauente clementia Imp. Auguſtus cum Imperatoriæ dignitatis officium eſſe conſtet, vt erga diuini cultum officii peruigili cura inſiſtant, & quicquid augmentum ſanctæ Chriſtianæ religioni adhibere potuerint, indeſinẽter in hoc ſtudeant. Idcirco nos interuentu dilecti archiepiſcopi Adaldagi pro proſperitate & incolumitate Imperii noſtri, quicquid proprietatis in marca vel regno Danorum ad Eccleſias in honorẽ Dei conſtructas, videlicet, Slieſwigenſem, Ripenſem, Aruſenſem, vel adhuc pertinere videtur, vel in futurum acquiratur, ab omni cenſu vel ſeruitio noſtri iuris abſoluimus, vt & Epiſcopis præſcriptarum Eccleſiarum, abſque vlla Comitis, vel alicuius fiſci noſtri exactoris infeſtatione ſeruiant, & ſuccumbant, volumus & firmiter iubemus. Seruos vero & colonos in eiſdem proprietatibus habitantes, nulli, niſi eiſdem Epiſcopis ſeruituros ab omni etiam noſtri iuris ſeruitio abſoluimus, & ſub nullius banno vel diſciplina illos, niſi ſub illarum Eccleſiarum Aduocatis eſſe volumus. Et vt hoc auctoritatis noſtræ præceptum firmum & inconuulſum permaneat, hanc chartam conſcribi, annulique noſtri impreſſione ſigillari iuſſimus, quam & manu propria ſubtus firmauimus. Data VI. Kal. Iulii, anno Dominicæ incarnationis DCCCCLXV. anno Domini Ottonis Imperii IV. regni autem XXX. Actum Magdeburg in Dei nomine, Amen.

Ottonis Imp. priuilegium datum Eccleſiæ Magdeburgenſi.

In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Otto diuina fauente clementia Imperator Auguſtus. Cum plurimi anteceſſorum noſtrorum. Imperatorum videlicet aut Regum, munifica largitate Eccleſiis Dei pro augmento vel amplificatione earundem virilia ſimul & commoda ſint collata ſubſidia, vnde & in ſui ſtatus tranquillitate roborentur, & ob irruentium extrinſecus infeſtationem moleſtias muniantur. Idcirco nos reſpectu diuinæ remunerationis, pro remedio animæ noſtræ, dilectæque coniugis noſtræ Adelheidis, filiique noſtri cariſſimi Ottonis, pro ſtatu quoque & incolumitate

regni vel imperii noſtri, mercatum in Magdeburg & monetam, omneſque telonei fructus vel vſuras, quoquomodo, vel à nauigio aduectis, vel plauſtris, vel carrucis vel quibuſcunque vehiculis adductis ſiue ab Equitibus vel peditibus, vel cuiuſcunque modi, aut conditionis hominibus ſuperuenientibus allatis mercibus acquirendas vel accipiendas: ſeù quicquid hactenus vtilitatis exinde ad noſtrum publicum ius pertinere videbatur, totum & ex integro Deo Sanctoque Mauricio in Magdeburg transfundimus, offerimus, atque donamus, vt ſerui Dei die noctuque ipſi Sanctoq; Mauricio ibidem famulaturi, pro noſtra quoque Dominum ſalute deprecaturi, abſque vllius ſemper cõtradictione teneant. & poſſideant, & ſuis, vt libuerit, vſibus adiungant. Et vt hoc noſtræ auctoritatis præceptum per proceſſura temporum curricula inoffenſo iugiter tenore perduret, chartæ huius conſcriptione roborari, annulique noſtri impreſſione ſignari iuſſimus, quam & manu propria ſubtus firmauimus.

Signum Domini Ottonis magni & inuictiſſimi Imperatoris Augusti.

Rudolfus Cancellarius ad vicem Brunonis archicapellani cognoui.

Data VII. Idus Iulii, anno Dominicæ incarnationis DCCCCLXV. Indictione IIX. anno regni Ottonis XXX. Imperii IV. Actum Magdeburg palatio in Domino feliciter, Amen.

Aliud Priuilegium Ottonis Imp. datum eidem Eccleſiæ.

In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Otto diuina fauente clementia Imperator Auguſtus. Quoniam regiæ maieſtatis officium eſſe conſtat, vt loca venerabilia diuino cultui præparata pia iugiter vigilantia contra irruentes vndiq; moleſtias muniat, vt famuli Chriſti in iiſdem locis pro ſpe regni cœleſtis laboraturi, atque pro peccatis vel offenſionibus populi Domino ſupplicaturi, eo liberiore ſuæ liberalitatis ocio vacare valeant. & quoniam ſtabilimentum diuini ſeruitii ſtatus & proſperitas eſſe creditur regni vel imperii terreni. Idcirco nos diuino inſtinctu moniti pro remedio animæ noſtræ, dilectæque coniugis noſtræ Adelheidis, & filii noſtri cariſſimi Ottonis, pro ſtatu quoque & incolumitate regni & Imperii noſtri Bannum noſtræ regiæ vel Imperatoriæ dignitatis in vrbe Magdeburg opus conſtruendæ vrbi à circumiacentibus illarum partium incolis noſtro regio vel Imperatorio iuri debitum, Eccleſiæ in eadem ciuitate conſtructæ, ſanctoque Mauricio in ius perpetuum liberaliter offerimus. Et ne vel Iudæi, vel cæteri ibi manentes negotiatores vllam aliunde, niſi ab illo, qui eidem Eccleſiæ præfuerit, diſtrictionis aut diſciplinæ ſententiam vel regulam ſuſtineant, volumus & firmiter iubemus, præſcripti vero noſtri Banni, Deo Sanctoque Mauricio à nobis oblati, nullus vel Comes, vel Vicarius, vel iudex, vel tribunus, vel exactor, vel aliqua perſona in eadem ciuitate ſibi vſurpandi, vel aliquam aliam in ſcriptis legem aut diſciplinam exercendi poteſtatem habeat, niſi ipſe, qui eidem loco vel Eccleſiæ præfuerit Aduocatus, quem noſtro conſenſu ſibi & eidem Eccleſiæ præficiendum elegerit. Et vt hæc auctoritatis noſtræ præcepta inconuulſa & immutilata firmiter permaneant, hanc chartam conſcribi, & annuli noſtri impreſſione ſignati iuſſimus, quam & manu propria ſubtus firmauimus.

Signum Domini Ottonis magni & inuictiſſimi Imperatoris Augusti.

Rudolfus Cancellarius ad vicem Brunonis archicapellani recognoui.

Data VII. Idus Iulii, anno Dominicæ incarnationis DCCCCLXV. Indictione IIX. anno regni Domini Ottonis XXX. Imperii autem IV. Actum Magdeburg palatio in Dei nomine feliciter, Amen.

Donatio Imp. Ottonis facta Mamaconi Comiti.

In nomine Sanctæ & Indiuiduæ Trinitatis. Otto diuina fauente clementia Imperator Auguſtus. Nouerit omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium ſcilicet, quam futurorum induſtria, qualiter nos ob interuentum dilectæ coniugis noſtræ Adelheidis, filiique noſtri cariſſimi, ſcilicet Ottonis, nec non Theodorici comitis noſtri fidelis, cuidam noſtro fideli Mamaconi tradidimus, quicquid prædii vel hæreditatis monaſterio fratribusque in Magdeburg Deo Sanctoque Mauritio die noctuque famulantibus

tibus habere videbatur, prædicto Mamacom donauimus, in pagis Detlingen & Nortduringen, in Comitatu ipſius Mamaconis, quem ipſi in beneficium conceſſimus, in locis ſubſcriptis, videlicet in Veltheim, in Heſſenheim, in Atnlaldesheim, in Bernsheideſtorp, in Cugelinge, in Echeim, in Sehuſen, in Dtongeleuo, (Drenleue) in Hahaldesleue (Hadelſleuen) in Valdorf, quod Theodoricus Comes pro remedio animæ ſuæ monaſterio prædicto tradere videbatur, excepto ſemiſſe cum omnibus appendiciis & vtilitatibus, tam in mancipiis, quam & in ædificiis, curtilibus terris cultis & incultis, molendinis, piſcationibus, mobilibus, & immobilibus, quæſitis & inquirendis, & cum omni integritate, ſeu cuiuſcunque modi vtilitatis inueniri poſſit, prædicto noſtro fideli Mamaconi tradidimus, donauimus, & confirmauimus, & liberam babeat poteſtatem tenendi, donandi, vendendi, commutandi, vel quicquid ſibi libuerit exinde faciat. Et vt præſens hoc præceptum noſtris temporibus firmius habeatur, futuriſque verius credatur, & inconuulſum permaneat, cartam hanc conſcribi & annuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus, quam & manu propria firmauimus.

Signum Domini Ottonis magni inuictiſſimi Imperatoris Auguſti.

Ludolfus Cancellarius ad vicem Wilhelmi archicancellarii recognoui.

Datum VIIII. Kal. Maii, anno Dominicæ incarnationis DCCCCLXVI. Indict. IX Anno regni Dn Ottonis XXXI. Imperii autem V. Actum Quidelinburgi in Domino feliciter, Amen.

Priuilegium Ottonis datum Eccleſiæ Hamburgenſi de Libertate loci.

In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Otto Dei clemētia Imperator Auguſtus. Si religioſorū obtemperaremus votis noſtræ liberalitatis loca diuino cultui mancipata largitate donaremus, ad æternæ recompenſationis præmium indubitanter id nobis credimus profuturum. Quare omnibus conſtet, nos pro Dei amore Venetab Is Adaldagi Hammaburgenſis Eccleſiæ archiepiſcopi flagitatibus annuentes, conſtruendi mercatum in loco Bremum nuncupato illi conceſſiſſe licentiam, bannum & teloneum, nec non monetam, totumque quod inde regius regi publice fiſcus obtinere poterit, prælibatæ conſecimus ſedi: quin etiam negotiatores eiuſdem incolas loci noſtræ tuitionis patrocinio condonauimus, præcipientes hoc Imperatoriæ auctoritatis præcepto, quo in omnibus tali patrocinentur tutelæ, & potiantur iure, quali cæterarum regalium inſtitores vrbium: nemoque inibi aliquam ſibi vindicet poteſtatem, niſi præfati Pontificatus archiepiſcopus, & quem ipſe adhoc delegauerit, manu noſtra ſignato, & annuli noſtri impreſſione roborato. Acta IV Idus Auguſti. anno Dominicæ incarnationis DCCCCLXVI. Indictione IIX. anno Domini Ottonis magni Imperatoris, regni XXXI. Imperii vero IV. Actum Merſburg in Dei nomine feliciter.

Conceſſio Ottonis Imp facta Alderamo Duci Saxonico.

Otto diuina ordinante prouidentia Imperator Auguſtus. Oportet Imperialem excellentiam aurem ſerenitatis ſuæ, honeſtis fidelium ſuorum petitionibus inclinare, qua promptiores & deuotiores eos in ſuum efficiat famulatum. Quapropter nouerit omnium fidelium Sanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumque præſentium ſcilicet & futurorum vniuerſitas, Aledram Marchionem, interuentu ac petitione Adelhegidæ noſtræ coniugis, atque imperii noſtri participis, noſtræ adiiſſe ſublimitatis culmen humiliter poſtulando, vt quaſdam curtes, abſas, hactenus regni noſtri iuri de beati noſtri præcepti pagina illi concederemus, nec non omnes res & proprietates ſuas ad vtriuſque ſexus familias, quæ illi aduenerunt tam de hæreditate parentum, quam de ſuo adquæſtu, ſimiliter autoritate noſtri præcepti eidem confirmaremus, & penitus corroboraremus. Cuius petitionibus annuentes, & ipſius fidelitatem conſiderantes, per hoc noſtrum præceptum, prout iuſte & legaliter poſſumus, concedimus, donamus atque largimur præfato Aledramo marchionis omnes illas curtes in deſertis locis conſiſtentes, à flumine Tanard vſque ad flumen Vrbam, & ad littus maris, quorum nomina hæc ſunt: de Gobangiaſco, Balangio, Salaſcedo, Loceſi,

Cathole,Miolia,Pulcione,Gruaza,Prunetto,Altuſino,Cortemiglia,Monteneſi,Noſcetto Maſionti,Archa,& quicquid ibidem hactenus iuris regni Italici pertinuit,vt ſicut hucuſq; iuri regni noſtri & dominio ſubdiię ſunt,ita amodo inantea præfati Aledrami Marchionis dominio ſubdantur,& in eius ius delegentur,& omnino transfetantur. Inſuper etiam confirmamus & corroboramus dicto Aledramo marchioni omnes res & proprietates ſuas ad vtriuſque ſexus familias,tam de hæreditate patentum, quam de adquæſtu illi aduenientes per diuerſa loca infra Italicum regnũ coniacentes, videlicet in Comitatu Aquenſi,Senonenſi,nec nõ Aſtenſi,& Montisferrati,Taurinenſi,&Vercellenſi,Parmenſi,&Cremonẽſi,ſeu Pergamenſi,cum omnibus eorum pertinentiis & adiacentiis, ſeu etiam, quicquid habere vel poſſidere videtur in diuerſis locis, in 1010 Italico regno, vel inantea acquitere poterit, ſine aliqua minoratione,per huiuſmodi noſtri præcepti confirmationẽ habeat & teneat,firmiterque poſſideat tam ipſe, quamque ſui hæredes,vna cum terris,vineis,campis,pratis, paſcuis,cultis & incultis, diuiſis & indiuiſis,mobilibus & immobilibus, vtriuſq; ſexus familiis,ſiluis,ſalicetis,montibus, & vallibus,planiciebus,aquis,aquarumque decurſibus,molendinis,piſcationibus,venationibus,pedagiis,teloneis,omnibuſq; publicis functionibus, vel etiam quæ dici vel nominari poſſunt,ad eaſdem res & proprietates ſeu cutes vel caſtella pertinentibus vel adſpicientibus,habeantq; poteſtatem tenendi,vendendi, commutandi,alienandi,pto anima iudicandi,& quicquid eorum animus decreuerit faciendi, omnium hominum contradictione remota. Interea pet huius noſtræ donationis & confirmationis auctoritatem iubemus & omnino ſtatuimus, vt nulla Italici regni perſona præfatum Aledram ſuosque hætedes de omnibus, quæ ſupra vel inantea acquitete poterint, diſueſtire præſumat. Quod ſi aliquis cõtentionem de huiuſmodi ſupradictis omnibus,cum eodem ſuiſque hæredibus habuerit, volens illi obiicere, quod inueſtituram inde præterito tempore nõ habuerint,liceat eidem Aledramo, ſuiſque hæredibus pet noſtram datam licentiam,& huius noſtri præcepti conſtitutionem, aut per ſacramenta aut pugnam declarare. Prætetea recipimus eundem marchionem Aledram cum filiis & hæredibus ſuis,& omnibus rebus, mobilibus & immobilibus, iuſte & legaliter ad eum pertinentibus ſub noſtri mundiburtione,ita videlicet, vt nullus Dux, nullusque Marchio,nullus Comes,nullus iudex,nullus Gaſtaldus,nulluſq; publicæ partis procurator, nulla maior vel minor perſona,eum abſq; legali iudicio inquietare aut moleſtare præſumat.Si quis huius noſtri ptæcepti aut mundiburdi violator extiterit culpabilis,ſoluere cogatut auri optimi libras centum,medietatem Cameræ noſtræ,& medietatem præfato Aledramo marchioni ſuiſque hæredibus. Quod vt verius credatur,diligentiuſque obſeruetur, manu proptia tobotante,annuli impreſſionem inferius affigi præcepimus.

Signum Domini Ottonis Sereniſſimi Imperatoris.

Ambroſius Cancellarius ad vicem Humberti Epiſcopi & archicancellarii recognoui & ſctipſi. Data X. Kal. April. anno Dominicæ incarnationis DCCCCLXVII. Imperii vero Domini Ottonis piiſſimi Cæſaris VI. Indictione X. Actum Rauennæ in Dei nomine feliciter, Amen.

Donatio Ottonis Imp. facta Adelheidæ coniugi.

In nomine Sanctæ & Indiuiduæ Trinitatis Otto diuina fauente clementia Imperator Auguſtus. Notum facimus omnibus fidelibus noſtris, præſentibus ſcilicet & futuris,qualiter nos per intetuentu m ac petitionem amantiſſimi filii noſtti Ottonis Imperatotis, dilectæ coniugi noſtræ Adelheidæ Imperatrici,regnorumque noſtrorum conſorti,in proptium donauimus iuris regni noſtri quaſdã curtes,ita nuncupatas,Hohfeldon & Saramaresheim, Suchuſum,& Marinzanwiler,atque Saliſe, ſitas in Eliſaziũ, in Comitatu Hugonis Comitis,cum Eccleſiis, curtibus, ædificiis,mancipiis,terris,cultis & incultis,agtis,campis,pratis,paſcuis,ſyluis,vineis,venationibus,aquis,aquatumque

decur-

decurſibus,piſcationibus, molendinis, molendinorumque locis, exitibus, reditibus, quæſitis & inquirendis, mobilibus & immobilibus rebus, omnibusque pertinentiis, quæ vel dici,vel nominari poſſunt,ad præfatas curtes Hobfeldon,Sarameresheim,Suchuſum,& Morinzawiler,atque Saliſe pertinentibus(vt iam prædiximus)noſtræ dilectæ coniugi Adelheidæ Imperatrici, regnorumque noſtrorum conſorti in integrum donauimus,vt iure hæreditario habeat,teneat, firmiterque poſſideat,habeatque poteſtatem tenendi,donandi,vendendi, commutandi, quicquid ei exinde placuerit faciendi, omnium hominum contradictione remota. Et vt hæc noſtræ auctoritatis donario omni tempore firma ſtabiliſque permaneat,iuſſimus inde hoc præſens præceptum conſcribi. Quod vt verius credatur,& diligentius ab omnibus obſeruetur, hoc præceptum manu propria ſubtus firmauimus,annulique noſtri impreſſione ſignauimus.

Signum Domini Ottonis Magni & inuictiſſimi Imperatoris noſtri.

Rugerus Cancellarius ad vicem Hattonis archipræſulis,& ſummi Capellani recognoui & ſubſcripſi.

Data XVI. Kalend. Decembris.anno Dominicæ incarnationis DCCCCLXVIII. Indictione . . . . Anno regni ſereniſſimi Ottonis Regis XXXIII. Imperii ſcilicet ſui VII Actum Aterno ciuitate,quæ ſita eſt ſuper fluuium,qui ſic dicitur,in Chriſti nomine feliciter, Amen.

Fundatio Epiſcopa Miſnenſis.

In nomine Sanctæ & Indiuiduæ Trinitatis. Otto diuina fauente clementia Imperator Auguſtus. Nouerint omnes fideles noſtri,præſentes ſcilicet & futuri,qualiter nos interuentu dilectiſſimi filii noſtri Imperatoris Auguſti, ſimul & Adelheidæ cariſſimæ coniugis noſtræ,nec non pro memoria ac remedio animæ patris noſtri Henrici, more antiquorum Imperatorum & regum noſtra regali poteſtate Miſnenſi Epiſcopatui terminum poſuimus,nominando fines & determinationes locorum, ſicut infra continetur. Vbi caput & fons eſt aquæ, quæ dicitur Odera: inde quaſi recta via vſque ad caput Albeæ. Inde deorſum ad Occidentalem partem,vbi diuiſio duarum regionum eſt, Behem & Niſen: ibidemque vltra Albeam,& per ſyluam in Occidentalem partem vſque ad caput Mildæ, & ſic deorſum per ambas plagas eiuſdem fluminis, vſque dum Milda intrat in Albeam,& ſic ſurſum vltra prouinciam Niſici,ad ipſum terminum: nec non in altera parte Lucizi & Selpoli, & ſic vſque ad ciuitatem Sulpize, illam videlicet infra eundem ſurſum vſque ad caput eius. Omnes,qui infra terminum iſtum habitant,in omni felicitate terræ,frugum & pecudum,in argento,veſtimento, nec non quod Teutonici Ouercoupunga dicunt,& Taluréga familiarum: inſuper tota vtilitate & omnibus rebus, quibus mortales vtuntur diuerſis modis, decimationes, quas Deo cuncta gubernanti debent ad Miſnenſem Eccleſiam, primo Deo, deinde ſancto Iohanni Euangeliſtæ beatoque Donato,matri Dei, vniuerſa dubietate procul remota,perſoluant, referant,& reddant. Et ſi quis hoc præceptum in remunerationem Dei conſtitutum, diſuertere & diſrumpere tentauerit, odium Dei ſanctorumque omnium inceſſanter habeat. Et vt hæc noſtræ regiæ poteſtatis donatio & conſtitutio nunc & in futuro firma & inconuulſa permanendo conſiſtat, hoc præceptum inde conſcriptum, ſigilli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus, manuque propria, vt infra tenetur, corroborauimus.

Rudbertus Cancellarius ad vicem vacationis archicapellani recognoui.

Data IV. Kalend. Nouembris, anno Dominicæ incarnationis DCCCCLXIIX. Romæ in Eccleſia S. Petri Indictione XI. feliciter.

Donatio facta Epiſcopatui Magdeburgenſi.

Otto Imper. cum Ioannes Papa ad inſtantiam ſuam conſecraſſet Adelbertum primum

mum archiepiſcopum Magdeburgenſem, ex eo, quia dictus archiepiſcopatus inter gentes Chriſtianæ fidei imperfectas videbatur ſitus, in pago Spirenſi inter veros & perfectos Chriſtianos dedit archiepiſcopo ad rogarum tam per nuncios, quam per literas dicti Papæ Abbariam in Wizenburg. Actum Anconæ II. Kalend. Nouembris, anno Domini DCCCCLXVIII. regni XXXII. Imperii. VII.

Alia donatio eiuſdem Ottonis Imp.

Otto Imp. dedit Eccleſiæ S. Mauricii in Magdeburg quoddam prædium ſuum Chorirodizzi nominatum, in pago Northuringa in Comitatu Huidonis ſitum. Actum Rauennæ Kalend. Decembris anno DCCCCLXXI.

Donatio eiuſdem Imp. facta monaſterio Ratisbonenſi.

In nomine Sanctæ & Indiniduæ Trinitatis. Otto diuina fauente clementia Imperator Auguſtus. Si fidelium ac ſeruorum Dei nobis fideliter ac deuote famulantium peritiones, dum nobis pro ſuis & noſtris vtilitatibus ac neceſſitatibus innotuerint, ad effectum perducimus, non ſolum anteceſſorum noſtrorum, regum atque Imperatorum imitando conſuetudinem, verum etiam ad beatæ & æternæ remunerationis mercedem talia nobis facta profutura liquido credimus. Quapropter omnium Sanctæ Dei Eccleſiæ fidelium noſtrorumque, tam præſentium, quam futurorum cognoſcat ſtria: quando anteceſſor noſter Karolus magnus, pro æternæ mercedis augmen- oddam monaſterium in Ratisbona ciuitate, quod eſt conſtructum in honore Sanctæ Mariæ, matris Domini, & principis apoſtolorum Dei, & precioſi Dei martyris Emmerani, vbi venerabile corpus eius requieſcit humatum, & cum eo corpora, & multæ reliquiæ Sanctorum ſunt locatæ, recta ratione fideliter in ſuam & ſucceſſorum ſuorum poteſtatem recepit. Proinde ipſe cum auctoritate Leonis Papæ, filiusque eius Ludouicus cum Eugenio Papa & Pius Ludouicus Rex cum Nicolao Papa, & Arnulfus Rex cum Formoſo Papa, confirmauerunt, de prædicto monaſterio vnoquoque anno VII. aureos perſolui ad altare S. Petri. Idcirco cunctorum Sanctæ Dei Eccleſiæ fidelium, præſentis ſcilicet atque futuri manifeſtatur collegio, quod nos per interuentum dulciſſimi fratris noſtri Henrici Ducis Boiariorum, eundem locum, in Synodali concilio, ante altare Principis Apoſtolorum, in præſentia Domini & Venerabilis Papæ Ioannis, & in præſentia Epiſcoporum CXVII. confirmamus in poteſtate Imperatorum ſiue Regum, vſque in æuum permanere, propter improbitatem Epiſcoporum eiuſdem ciuitatis: quia non omnes, ſed multi ex eis ſemper inſidioſe contendebant contra eundem ſanctum locum. Propterea volumus ob amorem & honorem ſancti Petri de prædicto monaſterio cenſum augeri, vt rectores eiuſdem Cœnobii pro defenſione & pro libertate eiuſdem loci vnoquoque anno offerant Romæ dimidiam libram cocti auri ad altare Sancti Petri: & ita confirmamus cum auctoritate Papæ & Epiſcoporum, qui ſunt poſt Italicos & Gallicos, Moguntinus, Magdeburgenſis, Wormatienſis, Conſtantienſis, Wirziburgenſis, Rubilocenſis, Auguſtenſis, Halberſtatenſis, Spirenſis, Curienſis, Colonienſis, Leodienſis, Traiectenſis, Mindenſis, Hoſenbrugkenſis, Treuirenſis, Metenſis, Citienſis, Verdonenſis, Tullenſis, Iuuauienſis, Batauienſis, Friſingenſis, Brixinenſis, Bragenſis, Ratisbonenſis: vt ſi quis Imperator aut Rex eãdem Eccleſiam tam ſanctam alicui præſtet, ſit anathema maranatha, id eſt, perditio in aduentu Domini, & in ea maledictione perſiſtat, quam ſanctus Formoſus Papa ſuper eum confirmauit, vſque dum reſipiſcat: Et præfatum monaſterium cum monachis & omnibus ibidem in præſens collatis, vel in poſterum conferendis, in immunitatem Papæ, & in noſtram recipimus. Et vt hæc auctoritas confirmationis noſtræ firmior habeatur, & per futura tempora diligentet obſeruetur, manu propria noſtra eam confirmauimus, annuli noſtri impreſſione muniri præcipientes.

CHRO-

CHRONICOM CORBEIENSE.

ANno incarnationis Domini 822. Indictione 15. 8. Kalend. Septembris 2. feria, Monachi, qui in loco, qui *Hethi* dicitur, per ſeptem annos prius demorabantur, inde egreſſi cum crucibus & reliquiis in hunc locum peruenerunt: locoque ab Epiſcopo Baturado, qui tunc præſens aderat, CORBEIAE nomen impoſitum eſt, erectoque tentorio, illatisque crucibus ac reliquiis, locum dedicauerunt in honore & nomine S. Stephani protomartyris, infodientes crucem Chriſti, vbi nunc altare eſſe dignoſcitur.

Dominus LVDWICVS Imperator Auguſtus, Karoli Magni F. tradidit monaſterio locum HVXERI, cum omnibus finibus ſuis, Eresburg & Meppiam abbatiolas, & cætera prædia in Aquilone: Iuditha Imperatrix ab eodē viro ſuo hæc obtinuit.

Dominus Liudwicus Rex die dedicationis *Hemele* in dotem altaris obtulit: tradidit etiam *Hemmentorp*. Abbatiolam *Visbike*, decimas cum decimalibus eccleſiis in Epiſcopatu *Ajnebruggi*, Vineas in *Liciaco Hemma* regina hæc abeo obtinuit.

Domnus Lotharius Imperator tradidit RVGIAM inſulam cum tota circumiacente prouincia.

Nomina fratrum noua Corbeia.

Conſtructor primus loci noſtri *S. Adalhardus* annis 4. 1.

Hrodradus, Werinhardus, Aldricus, Magnerus, Eiloldus, Benewardus, Sigericus, Hramwardus, Wahala.

Dn. *Warinus*, abbas præfuit annis 30. menſes 4. dies 25. obiit 12. Kalend. Octobr. 2.

Ragēhardus, Suithardus, Fritharicus, Aſthulfus, Bunico, Faſtigerus, Chriſtinus, Bilo, Sigericus, Colo, Thiodolfus, Folckerus, Halecgerus, Heloeo, Houlfus, Halocwardus, Dendiwala, Hildibodo, Adaldagus, Hildiwardus, Theodulfus, Theoboldus, Ahilhardus, Adalgerus, Auo, Hervvardus, Wifardus, Adaloldus, Saxolfus, Gerhardus, Fritharicus, Gerho, Helmricus, Margvvardus, Frithudagus, Binix, Ouo, Gerolmus, Agicus, Werinhardus, Ragenharius, Hethenricus, Heremannus, Wido, Deddo, Wendildagus, Ragenharius, Margvvardus, Gethardus, Eodus, Gotbelf, Hrodgarius, Adalgarius, Gotlo.

Dn. *Adalgarius*, prefuit annis 20. obiit 7. Idus Ian. Foledagus, Wlfhardus. Bruno, Godeſchalcus, Margvvardus, Warinus, Rodmannus, Bouo Othaldus, Gerbertus, Thiadricus, Ereph, Vnuvvanus, Rorhulfus, Wiebertus, Alfgerus, Adaluldus, Mainvvercus, Gother, Saru, Ekkericus, Wido Abbo, Luidulfus, Alfredus, Hogerus, Waldricus, Bodo, Henricus, Daddo Folckhardus, Eilhardus, Gerbertus, Boſo, Haoldus, Thiadulfus, Rogenharius Riddagus, Nithardus, Walho, Wendildagus, Lutharius, Folebertus. 3.

Dn. *Thancmarus*, abbas vix menſibus VIII. præfuit, obiit 3. Idus Septembris. 4.

Bruni, Hermannus, Thiatmarus, Bardo, Wahl, Lanfridus, Otbertus, Hillivvardus, Hildibertus, ipſo anno.

Dn. *Auo* abbas vix tribus præfuit annis obiit 5. Idus Nouembris. 5.

Euo, Siuic, Aſic, Baldgerus, Thiadbern, Hildivvardus, Alfricus, Bouo, Brunhardus.

Dn. *Bouo* abbas præfuit annis 11. obiit 3. Kalend. Nouembris. 6.

Wicbertus Erilbertus, Woudi, Henricus, Hogerus, Guntharius, Geroldus, Hoſed, Rimvvercus, Erph, Bruni, Godefridus, Ludolfus Epiſcopus, Euricus, Bodo Thiatbertus Go[illegible], Iuvvardus, Hrodrad[illegible]s, Bodo, Deddi, Heltmarus.

Dn. *Godeſchalcus*, abbas præfuit annis 10. obiit 2. Idus Ianuarii. 7.

B[illegible] ruardus B[illegible], Brunmannus, Izmunharius, Thiadmarus, Bodo, Baddo, Thiadmarus Thiadricus, Adalhardus, Brunhardus, Adalvvardus, Thiadolfus, Ordulfus, Hrodolfus, Thiadbertus, Lutgerus, Adilgerus, Folckſamus, Rodulfus, Macharius.

Dn. *Bouo* abbas præfuit annis 16. obiit Kalend. Iulii. 8.

Gun-

Gunthatius, Liudulfus, Wahl, Chriſtinus, Bili, Thiadbertus, Bouo Epiſcopus, Aildagus, Hrodgerus, Werimãnus Hoholdus, Beddo, Betmarus, Baddo, Addaſto, Adultus, Nithardus, Saru, Marchwardus, Auen, Thinfridus, Euricus, Luthaticus, Gotſchalcus, Arnoldus, Helmdagus, Gerbernus, Bernhardus, Walthardus, Helmdagus, Adelgetus, Wirimmarus, Winingus, Folckmarus.

9. Dn. *Folckmarus* abbas præfuit annis 25. obiit 5. Non. Octobris.

Raihubodo, wido, Amuluncius, Thiatgerus, Adim, Bernhardus, Thiatmarus, Folchardus, Boia, Rambertus, Chriſtinus, Oddo, Bouo, Alfricus, Brun Epiſcopus, Hatholdus, Allia, Wiſhardus, Milo, Helmercus, Hatholdus, Oddo, Luidulfus, Wahl, Bunico, Beia, Hogerus, Hoſed, Reinoldus, Godeſcalcus, Thiado, Hildini, Rodulfus, Folcmarus, Hogerus, Frithericus, Benni, Margwardus, Thiatfridus, Folckmarus, Rodoldus, Sigebertus, Margwardus, Rotgerus, Wido, Adalricus, Thiadmarus, Widukint, Fritharius.

10. Dn. *Bouo* abbas præfuit annis 6. obiit 3. Idus Iulii. Godeſcalcus, Siric, Thiatgerus, Herimãnus, Dendi, Bernradus, Folcmarus, Ailbertus, Hoſed, Binix, Hogerus, Thancmarus, Ereh, Hogerus, Bodo, Octo, Warinus, Ailboldus, Reinmarus, Thiatmarus, Wahl Rodulfus, Bornradus, Thiadricus, Eulfus, Eilbertus, Tiadulfus, Wahl, Thiadgerus, Helmdagus, Thiadricus, Alfricus, Ekkiardus, Hogerus, Heio, Helmwercus, Lutharius Amelungus.

11. Dn. *Gerſmus* abbas præfuit annis 27. obiit 14. Kalend. April.

Albertus Bern, Aſi, Adalhardus, Aldwinus, Folcmarus, Geroldus, Folcmarus, Thiadricus, Bern, Rotholdus, Hildiboldus, Ailbertus, Hoſed, Vnuanus, Ruoddagus, Folcmarus, Haruth, Burchardus, Bouo, Harwercus, Oſdagus, Godeſcalcus, Watlh, Meinhardus, Adulwardus, Thiadricus, Bernhardus, Andered.

12. Dn. *Liudolfus* abbas præfuit annis 26. obiit Idibus Auguſti.

Bola, Maria, Adoldus, Wego, Ruogus, Thiadargus, Epiſcopus, Tancmarus, Wifratus, Godescalcus, Aufricus, Thiadricus, Aſuad, Rudmannus, Folchardus, Wighardus, Wedichs, Athulf, Auo, Alfricus, Thiadricus, Aluad, Meinwercus, Thadulfus, Anno, Meinhardus, Adalwardus, Thiadulfus, Ailbertus, Meinwercus, Bernharius, Heremannus.

13. Dn. *Thietmarus* abbas præfuit annis 18. obiit 4. Idus Martii.

Sigibertus, Odila, Oddo, Hunoldus, Hoſed, Godefridus, Werimboldus, Meinholdus, Oddo, Margwardus Adalricus Berenmarus, Heremannus, Hadda, Bernhardus, Hadholtius, Bilis, Alfricus, Brun, Thiazman, Radulfus, Wikkerus, Gelo, Folcktedus, Thiadricus, Reinwardus.

14. Dn. *Hoſed abbas* præfuit annis 9. obiit Non. Decemb.

Godeſcalcus, Thiadmarus, Folcmarus, Hawardus, Alfricus, Ailaldus, Wighen, Brun, Godefridus, Wahl, Reinoldus, Geroldus, Thieducus, Rotbardus.

15. Dn. *Wahl* abbas præfuit annis 4. obiit Idib. Februarii, Eberhardus, Bernhardus, Otgerus.

16. Dn. *Druthmarus*, abbas præfuit annis 32 obiit 15. Kal. Martii.

Ludolfus, Thiatmarus, Bernbardus, Thiaulagus, Frithericus, Bern, Aſmundus, Conradus, Margwardus, Chriſtophorus, Rukgerus, Fulcmarus, Herini, Bernhardus, Eilbertus, Heſſi, Bermarus, Richardus, Hiddi, Biſo, Herimannus, Frithericus, Lutgerus, Bernhardus, Werinboldus, Walthardus, Haulfus, Eſich, Reinhardus, Thiatmarus, Meinvvercus, Gerhardus, Gero, Witinheri.

17. Dn. *Rothardus* abbas præfuit annis 4. obiit 5. Idus Iunii.

Thiatmarus, Thiadulfus, Liudulfus, Bernhardus, Thiatmarus, Reinmarus, Arnulfus, Wigulfus, Brunog, Bernhardus.

18. Dn. *Arnoldus* abbas præfuit annis 5. obiit 6. Non. Octobris.

Saracho, Raza, Wiela, Godefridus.

19. Dn *Saracho* abbas præfuit annis 15. obiit 5. Idus Ianuarii.

Wido, Witmannus, Heimbertus, Bern, Brantho, Thiadmarus, Heinricus, Hermannus, Godeſchalcus, Meran, Widego.

20. Dn. *Wernherus* abbas præfuit annos 8. obiit 9. Kalend. Ianuarii.

Wilil,

Digitized by Google

Wilil, Walo, Ramwardus, Tiemmo, Haleto, Sigebodo, Gebrat, Heinricus Heremannus.

Dn. *Fritthericus* abbas præfuit non plene tribus annis: obiit 5. Idus Iulii. 21.

Otto, Marquardus.

Dn. *Marquardus* abbas, præfuit annos 26. obiit 15. Kalend. Februarii. 22.

Gumbertus abbas, Thiatmarus abbas, Henricus abbas, Waramundus abbas, Windolfus abbas, Luitgerus abbas, Henricus abbas, Hillinus abbas, Euerhardus, Robertus, Adalbertus, Bernhardus, Buſo, Radulfus, Liulo, Walterus, Beringetus, Gerhardus, Adalbero, Engelherus, Folcmarus, Folcmarus, Gerhardus, Walterus, Geruuigus, Hunoldus, Geroldus, Heremãnus, Becelinus, Adalbertus, Heilwardus, Walker, Adalmarus, Godefridus, Liulo, Adelbertus, Erminoldus, Heremannus, Frãco, Wolframmus, Euerhardus, Anno, ANNO, Richardus, Bodo, Odulfus, Geldolfus, Thidricus, Adalhardus, Benno, Wido, Wido, Reinwercus, Abbo, Wilhelmus, Harchnidus, Meinhardus, Waltherus, Thidricus, Haleto, Geroldus, Thidericus, Trudbertus, Brũwardus, Rothgerus, Hermannus, Adelgerus, Albricus, Folenandus, Bonifacius, Hugo, Beringerus, Erembertus, Luitbertus, Adelbertus, Godeſchalcus, Hermannus Liutwinus, Waltherus, Goderammus, Liudulfus, Henricus, Eremfridus, Hildigerus, Ezicho, Witheroldus.

Dn. *Erkenotus* abbas præfuit annos 22. obiit Nonis Octobris. 23.

Gebehardus, Burchardus, Rothulfus, Liutbrandus, Thietmarus, Heremannus, Arnoldus, Liutgerus, Heremannus, Werinherus, Richbertus, Ekenricus, Adolfus, Godefridus, Burchardus, Thidericus, Adelbertus, Burchardus, Odalricus, Albericus, Conradus, Hercboldus, Robertus, Motardus, Ricbertus, Waltherus, Reinwardus, Adalbertus, Henricus, Arnoldus, Ekkihardus, Bertholdus, Themhardus, Henricus, Henricus, Rodulfus, Iohannes, Gumbertus, Liudulfus, Liudulfus, Gerbertus, Reinhardus, Thidericus, Gelbertus, Hugo, Sigifridus, Adalbertus, Hachebrãdus, Burchardus, Vſico, Sigifridus, Walthardus, Conradus Heinricus, Eluingus, Ekericus.

Dn. *Folcmarus* abbas præfuit annos 9. & menſes 10. obiit 4. Non. Auguſti. 24.

Reinhardus, Henricus, Bertoldus, Thegenhardus, Henricus, Bertholdus, Bruningus, Luikol, Bruno, Conradus, Hethinricus, Burchardus, Folcbertus, Halekio, Heinricus, Euerlandus, Sibertus, Reinhardus Reinherus, Rotlandus, Henricus, Conradus, Hereboldus, Rochardus.

Dn. *Adalbero* abbas præfuit annos fere 5. obiit 4. Kalend. Iunii. 25.

Godeſchalcus, Werenherus, Adolfus, qui plenaria fecit, Robertus, Horicus, Adelbertus, Conradus, Adalbertus, Cono, Meinwardus, Frithericus, Bruningus.

Dn. *Heinricus*, abbas, præfuit non plene tribus annis, Abraham, Marcwardus. 26.

Dn. *Henricus* abbas præfuit menſes 6. obiit 6. Idus Auguſti. 27.

Dn. *Wickboldus* abbas. 28.

Explicit Chronicon.

HENRICI MEIBOMII NOTÆ

ad Chronicon Corbeienſe.

PRopter antiquitatem, quæ apud litteratos omnes in precio eſt, Chronicon hoc, etſi rebus pene deſtituatur, notis illuſtre & cum Widechindo & Roſuitha copulare voluimus. Acceſſit etiam alia editionis cauſa, nempe, vt conſtet, quibus maiores noſtri Carolorum, Ottonum & Henricorum temporibus vſque ad Barbaroſſæ ætatem, nominibus vſi ſint, videlicet, non peregrinis, puta Hebraicis vel Latinis, ſed mere Germanis. In hoc numeroſo monachorum catalogo vix ſex aut ſeptem aliena inuenias, reliqua ſunt noſtratia, compoſita pleraque more antiquitus vſitato. Explodendi igitur Georgius Ruxnerus, euulgator libri Troiaminum, explodendus Laurentius Hochwartus Canonicus Patauienſis, conſarcinator genealogiæ Comitum Salmenſium, aliique eius farinæ palpatores, qui in vita veritate, tantum vt familiis ſplendorem à vetuſtate addant, peregrina nomina ad nauſeam inculcant, qua de re alias pluribus agendum erit.

Eresburg & Meppiam] De Eresburgo conſulatur Irminſula noſtra Saxonica: Meppia eſt in diœceſi Monaſterienſi.

Abbatiolam Visbike] Chronicon Mindenſe editum à Ioanne Piſtorio conditum ſcribit tempore Ludarii Epiſcopi Mindenſis anno Chriſti 944. imperante Henrico Aucupe: ſed in numeris error eſt, etenim eo tempore iam ante ſeptennium in viuis eſſe deſierat Auceps. Vide Albertum Crancium Metropol. lib. 3. cap. 24.

Hemma regina] Vxor Ludouici Regis Germaniæ mater Ludouici Regis, qui in matrimonio habuit Ludgardin Saxonicam, de qua diximus ad Widechindum.

Lotharius Imperator tradidit Rugiam] De Euangelio Chriſti à monachis Corbeienſibus Rugianis Slauis annunciatis diſſerit Helmoldus hiſtoriæ Slauicæ libr. 1. cap. 6. Verba ſubiungam. *Tradit veterum antiqua relatio, quod temporibus Ludouici ſecundi, egreſſi fuerint de Corueia monachi ſanctitate inſignes, qui Slauorum ſalutem ſitientes impenderunt ſe ipſos ad ſubeunda pericula & mortes pro legatione verbi Dei. Peragratiſque multis Slauorum prouinciis peruenerunt ad eos, qui dicuntur Rani, ſiue Rugiani, & habitant in corde maris. Ibi fomes eſt errorum & ſedes Idololatriæ. Prædicantes itaque verbum Dei cum omni fiducia, omnem illam inſulam lucrati ſunt, vbi etiam oratorium fundauerunt in honorem Domini ac Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti & in commemorationem S. Viti, qui eſt patronus Corueiæ. Poſtquam autem permittente Deo mutatis rebus, Rani à fide defecerunt, ſtatim pulſis ſacerdotibus atque Chriſticolis, religionem verterunt in ſuperſtitionem. Nam ſanctum Vitum quem nos martyrem ac ſeruum Chriſti confitemur, ipſi pro Deo venerantur, creaturam anteponentes creatori. Nec eſt aliqua barbaries ſub cælo, quæ Chriſticolas ac ſacerdotes magis exhorreat. Solo nomine S. Viti gloriantur, cui etiam templum ac ſimulacrum ampliſſimo cultu dedicauerunt, illi primatum deitatis ſpecialiter attribuentes. De omnibus quoque prouinciis Slauorum illic reſponſa petuntur, & ſacrificiorum exhibentur annuæ ſolutiones. Sed nec mercatoribus, qui forte ad illas ſedes appulerunt, patet vlla facultas vendendi, vel emendi, niſi prius de mercibus ſuis deo ipſorum precioſa quæque libauerint & tunc demum mercimonia foro publicantur. Flaminem ſuum non minus quam regem venerantur. Ab eo ergo tempore, quo primo fidei renunciauerunt, hæc ſuperſtitio apud Ranos perſeuerat vſque in hodiernum diem* Hactenus Helmoldus, cuius pene verba pene eadem reperias apud Crancium Vandaliæ lib. 2. cap. 25. Meminit Metropol. lib. 3. cap. 1. vbi idolum hoc à Ranis, ſiue Rugianis Swanteuit indigitatum ſcribit.

Dn. Warinus abbas] De hoc Ertwinus Ertmannus Cos. Oſnaburgenſis in Chronico eius diœceſis. *Quidam,* (inquit) *Comes ditiſſimus fidelis Imperatoris Ludouici, de prædicta eccleſia Oſnaburgenſis Epiſcopio quicquid voluit agere adeptus, germano eius Werin in monaſterio Huxarienſi tunc temporis abbati, & ſorori eius in puellarum cœnobio Heruordienſi abbatiſſa, degentibus, quantum voluit de decimis, quæ ad eundem Epiſcopatum pertinebant, tradi fecit ad eadem*

dem monaſteria. Vide notas noſtras ad tertium librum Widechindi Corbeienſis, prætereа hiſtoriolam de translatione S. Viti Corbeiani.

Adalhardus abbas] Adalhardi abbatis, Corbeienſis mentionē faciunt annales Francici editi à Iuſto Reubero ad annum 809. Item Aimonus lib. 4. c. 109. & 110. Auctori vitæ Caroli M. à Pitheco editus Adalardus nominat.

Adalgarius abbas] Huius, meminit Adamus Bremenſis, lib. 1. c. 32.

Bouo abbas] Bouo huius nominis ſecundus deſcripſit res geſtas ſui tempotis, quæ hiſtoria allegatur à M. Adamo Bremenſi, hiſtoriæ eccleſiaſticæ lib. 1. cap. 35. Letznerus poſt obitum auctoris intercidiſſe ſcribit.

Folcmarus abbas] Hic Antiſtes monaſterio ſuo à Sigfrido Comite Saxonico poſſeſſiones quaſdam in diœceſi Halberſtadenſi ſitas, nempe, Croppenſtede maius & minus, Wendlingam, Hetebornam, Daldorſium, & ſalium Haxel, per hanc occaſionem acquiſiuit. Comes Sigfridus ex vxore ſua Iutta ſuſtulerat filium ſibi & filiam matri cognominem Filius in venatione de equo decidens ceruicem fregit: cuius rei nuncio exterrita ſoror, dum præcipiti gradu ex ſupremo tabulato in aream arcis properat, forficem, quam manu tenebat, pectori infixit, ex quo vulnere ipſa etiam occubuit. His tragicis liberorum caſibus conſternati parentes, cum nulla ſpes prolis ſupereſſet, bona, quæ diximus, abbati Corbeienſi Folcmaro contradiderunt, ea conditione, vt monaſterium monachorum in opportuno aliquo huius diſtrictus loco erigeretur, boniſq; illud ſufficienter dotaret. Quod abbas fideliter præſtitit condito cœnobio in pago Weſtergroningen ad Bodam fl. qui à cœnobio nouum nomen accepit dictus Cloſtergroningen. Verum ſubſequentibus ſeculis creſcente latrocinantiū petulantia, cum Antiſtes Corbeienſis hoſce ſuos ſubditos longe diſtantes ab iniuria defendere non poſſet, maius & minus Croppenſtede ceſſit Epiſcopo Halberſtadenſi, à quo incolæ horum locorum, cū collonos villarum Ammendotfii & Nienſtedii ſibi coniunxiſſent extructo oppido iure ciuitatis donati ſunt. Superant adhuc literæ fundationis monaſterii Groningenſis, quæ quia hactenus editæ non ſunt, hic eas apponā. *In nomine Dei omnipotentis. Folckmarus nouæ Corbeiæ indignus abbas, omniſq; congregatio inibi Deo ſeruiens, omnibus ſanctæ matris eccleſiæ filiis ſalutem. Quia ſtatuta ſæpe maiorum perturbat turba prauorum, & iuſte poſſeſſa aliquando iniuſte putantur acquiſita: idcirco vnanimitati veſtræ notū fieri volumus qualiter quidā Comes Sifridus nomine, ob ſpem retributionis æternæ tradidit hereditatē ſuam ad noſtrum monaſterium in pago Hardga in loco, cui vocabulū eſt Weſtergroningē ſito iuxta fluuiū Bode, hoc eſt, eccleſiam ipſam cum clericis, quos ibi proprios habuit & metallis, & quicquid in Auſtrali parte eccleſiæ intra vrbē eſt & quicquid extra vrbem hereditatis poſſidet, in agris, pratis, paſcuis, cultis & incultis, aquis, aquarū decurſibus, pro rege glorioſiſſimo, videlicet, Henrico, cum ſerena Mathilda, & regia prole Oddone, Henrico, Brun, Gerbeg, Hathuvvin, nec nō & pro ſeipſo, vna cū coniuge Guthie, & pro omnibus ſuis debitoribus ea ratione, ſi fieri poſſet, vt eum iuuaremus monaſteriū inibi conſtruendū, & vt duobus monachis de noſtra congregatione ipſum locum perpetuo commendaremus: quod & fecimus in præſenti: inſuper & alios quatuor clericos cum eis direximus. Hæc traditio facta eſt, præſente Deo, coram altari ſacratiſſimorū Chriſti martyrū, Stephani protomartyris & Viti noſtra aſtante paruitate, ſimulq; aduocato Hozero, cū aliis teſtibus, Luidbrando, Aged, Thiadmaro Heodvvardo &c. Actum autem nouæ Corbeiæ anno incarnationis Dominicæ 936. 7. Kal. Iunii, id eſt, poſtridie Vrbani. Indictione 9. Anno *** glorioſiſſimi regis.* Hactenus literæ fundationis; de Sigfrido Comite plura inuenies in Chronico noſtro Walbecenſi.

Liudulfus abbas] Meminit huius Ditmarus lib. 3. pag. 28. & 29. Huius tempote vixit in noua Corbeia Thiadagus monachus, artis medicæ peritus, quem Bolislaus ſenior Dux Boemiæ paralyſi laborans ex monaſterio Pragā euocauit, eiuſq; opera feliciter vſus eſt. Eiuſdē Ducis opera adeptus eſt Epiſcopatū Pragenſē, vt ſcribit Ditmarus lib. 7. Vide de eodē Ephemerides Boemicas Procopii Lupacii ad diē Iunii 5. & 10. præterea ad 7. Iulii.

Thietmarus abbas] Memoratur à Ditmaro lib. 7. pag. 100. In manuſcripto Chronico Halberſtadenſi nominatur Tidmannus, ſcribiturque inter fuiſſe dedicationi nouæ Baſilicæ anno 992.

Wahl abbas] De eo idem Ditmarus li. 7. *Imperator* (Henricus ſecundus) *in vigilia Pentecoſtes ad Immaleshuſen venit, illic cum Antiſtite Meinvverco hanc ſanctam feſtiue ducens ſolemnitatem. Illic Valo Corbeienſis abbas prius ab cura ſuſpenſus deponitur, & vnus ex Larsheimenſi*

monaſterio Druchtmer ſine fratrum conſenſu prædictorum aſſignatur. Quo ad ſedem ſuam in hac veniente hebdomada, omnis congregatio, exceptis nouem, flens abiit, vt Liudulfus abbas prædixit, & locum hunc pene vacuum non ſponte reliquit. Cauſam depoſitionis exponit Gobelinus Coſmodromio ætatis 6. c. 52. verbis ſequentibus. *Hoc tempore Meinvvereus Epiſcopus* (Padibornenſis) *voluit monaſterium Corbeienſe cauſa corruptionis viſitare, ſed Walo abbas Epiſcopo reſtitit. Quare ad inſtantiam Epiſcopi abbas ab Imperatore ab abbatia depoſitus eſt.* Hæc ex Gobelino repetit Crancius Metropol. lib. 4. c. 4. repetit Kerſenbrogius catalogo Epiſcop. Padibornenſis, neuter vero Gobelini vel verbulo meminit.

Druthmarus abbas] ſecundum Lambertum ex hac vita deceſſit anno Chriſti 1046.

Rothardus abbas] De hoc idem Lambertus Schafnaburgenſis in hunc modum: *Meginhero abbati* (Hirsfeldenſi) *6. Idus Nouembris ſubſtitutus eſt Ruothardus Corbeienſis diſciplinæ monachus, qui in monaſterio Corbeienſi abbas quondam fuerat ordinatus: ſed quorundam criminum falſo* (vt creditur) *inſimulatus, abbatia amiſſa nonnullos per diuerſa monaſteria priuatus iam exegerat annos.* Hæc ille. Quæ Trithemius Chronico Hirſaugienſe inde repetens, Ruthardum virum ſtudioſum & doctum vocat, qui multo tempore Scholæ monaſticæ in Corbeia publice præfuerit, & erudiros poſt ſe reliquerit, tandem narrationem his verbis concludit: *ſcripſit de tranquillitate vitæ pulcerrimum libellum, in quo ſeipſum multimoda ratione conſolatur, dicens, mortalem non debere turbari propter quoſcunque euentus rerum tranſitoriarum, cum omnia ſint mortis aduentu terminanda in breui, quæ mortalibus in hac vita moleſta videntur occurrere. Scripſit & alia nonnulla, quorum in aliis locis titulos iamdudum poſuimus.* Hactenus Trithemius, Schafnaburgenſis ad annũ 1072. vlterius de Ruthardo ſic ſcribit: *Ruthardus abbas Herueldenſis menſe Ianuario ægrotare cœpit, & ſic per annum continua ægritudine decoctus, cum euaſurum ſe deſperaret, abbatia & paſtorali dignitate quam per infirmitatem talem adminiſtrare non poterat, 3. Idus Decemb. vltro ſe abdicauit, anno poſtquam abbati Meginhero ſucceſſerat tertiodecimo iam exacto.* De exceſſu eius ex hac vita idem ad annum 1074. ſic loquitur: *Ruthardus abbas Herueldenſis monaſterii 5. Idus Iunii deceſſit, vir in ſacris ſcripturis apprime eruditus, & ſic ad loquendum expeditus, vt nemo illa ætate verbum Dei copioſius, nemo ſubtilius, nemo elegantius tractaret: alias in obſeruatione ſanctæ regulæ paululum, quam mores & tempora expeterent, remiſſior erat. Is miro Dei iudicio. qui quos diligit corripit, & flagellat omnem filium quem recipit, ante diem mortis ſuæ defecit, & per continuos duos annos phreneſi pariter & epilepſia grauiſſime vexabatur. Defunctus eſt autem anno integro & ſex menſibus exactis, poſteaquam abbatia ſe abdicauerat. Quod tamen factum adeo pænitens deflebat, quoties à ſtupore atque hebetudine menſis paullulum reſpirauerat, vt ambiguum eſſet, morbo an mærore grauius acerbiuſque tabeſceret.*

Arnoldus abbas] De Arnoldo auctor Chroniei Lauriſhamenſis ſic ſcribit: *Poſt exceſſum venerandi & Deo digni patris Hugonis Arnoldus ſubrogatur. Qui à primis* (vt ita dicam) *infantiæ cunabulis in ipſo monaſterio ſpiritualibus rudimentis educatus, bonæ ſpei iuuenis in virilis animi robur euaſit, ac per omnes dignitatum gradus ſenſim aſcendens, plantatus in domo Domini, in atriis domus Dei noſtri floruit. Nam primum à Præpoſituræ miniſterio Wizenburgenſis eccleſiæ regimini prælatus, poſtea Limburgenſis monaſterii curam, ac ſubinde nouæ Corbeiæ dignitatem loco pariter & officio abbatis ſortitus eſt. Nec multo poſt in Laureshamenſi monaſterio filius à matre in dominum & patrem ſublimatur, & ad extremum in Spirenſi eccleſia Pontificale culmen aſcendens ſicut cedrus Libani multiplicatur: nimirum à tot dignitatum titulis non tantum accipiens honorem præmii, quantum illis decoris ſui addens.*

Saracho abbas] Lamberius Schafnaburgenſis ad annum 1071. *Saricho abbas Corbeienſis obiit, cui Wernher eiuſdem cœnobii monachus ſucceſſit.*

Marquardus abbas] Translatus eſt ad epiſcopatum Oſnaburgenſem anno 1088. deponitur ab officio 1093. vt Ertwinus in Chronico Oſnaburgenſi. Qui cauſam reiicit, quam Crancius coniectat Metrop. lib. 3. c. 36. Rediit ex epiſcopus ad veterem nidum ibique vitam clauſit. Meminit eius Chronicon Pegauienſe, qui locus cum notatu dignus ſit integrum adſcribam. *Eo tempore regularis diſciplinæ diſtrictio, quæ ſecundum Hirſaugienſium inſtitutionem iam laudabiliter propagari cœperat, præ cæteris Saxoniæ cœnobiis apud Corbeiam regalem abbatiam vigebat, cui tunc Dn. Marquardus abbas, vir veneratione & memoria dignus præſidebat. Hunc Dn. Wigbertus adiens ei cuncta ex ordine pandit, quibus eius afficeretur animus, ſcilicet, quia cœnobii ſui ſtatus ac religio hactenus minus, quam ſperauerat, ad regularis diſ-*

ciplinæ ſit augmentum proue ctæ:hac ſola tamen occaſione quod ad tantum opus initiandum cooperatores idoneos huius propoſiti nō haberet, vel habuerit. Proinde quicquid eius prudentiæ, potiſſimum videretur ſe facturum pollicetur. Hoc tamen ſui obſequii frequentia ſe omnimodis promeriturum, ſi ex eodem ſacro congregationis collegio quemcunq; ſibi indicaret vtilem fore, cum aliquantis eiuſdem laboris conſortibus ſecum deſtinaret. Promiſit denique ſi eius petitioni tantummodo ſatisfaceret, ſe ad eorum vſus ex prædiis ſuis ſufficientia præbiturum cuius in Chriſto deſiderium ac petitionem abbas religionis ac iuſtitiæ tenax gratanter accipiens, totius conuentus ſuper hoc conſilium ac voluntatem ſciſcitatur, & omnibus in idipſum conſentientibus, talem tantumq; virum in tam pio voto non fruſtrandum, cum eorum vnanimi conſenſu Dn. Windolfus venerabilis monachus ad hoc opus idoneus eſſe ac vtilis indicatur: nec immerito. Is enim ob vitæ continentiam & religionis obſeruantiam tunc cuidam cellæ eidem abbatiæ pertinenti, prælatus erat, qui Prælati Priores dicuntur, vbi confratribus ſibi commiſſis ſtrenue præfuerat. Ante etiam ſcholarum regimē narratur tenuiſſe, literarumq; ſcientia laudabiliter claruiſſe. Canonicatum quoq; in Præpoſitiua, quæ Hilgeſtat appellatur, habuerat, ſed eo propter Chriſtum poſtpoſito, religionis amore deuictus apud Corbeiam eſt ſuſceptus. Tum autem in Abbatem promouetur aliique fratres ei ad ſolatium adiunguntur, è quibus Ludigerus, qui poſtea Reinerſtorf, abbas exſtitit, in Priorem ei deſignatur. Plurimis etiam neceſſariis donatus eſt, ac inter cætera his libris: Antiphonario & Graduali libello Miſſali, regula & Pſalterio, quæ vſq; hodie apud nos perdurant. Præterea reliquias B. Viti martyris & aliorum ſanctorum, Dn. Marquardus abbas ipſi dedit, eoq; fidei Dn. Wigeberti fideliter commendato valedicens omnibus eos dimiſit. Hæc ibi. Notandum prærerea eodem tempore ex Corbeia deſumptos abbates, Hillinum (ſic enim corrigendum nomen ex codice MS. editum enim male Ludigerum ponit) Oldenslebienſium & Ludigerum Reinersdorfienſem, de quibus idem Chronicon Pegauienſe ad annum 1110.

Folckmarus abbas] De hoc auctor Chronici Laurerbergēſis MS. ſic ſcribit: *Anno 1138. Volckmarus abbas Corbeienſis obiit, cui ſucceſſit Albero frater Ducis Henri* &c. quæ relatio non conuenit cum Letzneri Hiſtoria Corbeienſi, ad quam lectorem remittimus.

Wickboldus abbas] Interfuit expeditioni cōtra Slauos Obotritos & Luticios vt Chronicon Lauterberg. ad annum 1147. meminit expeditionis huius Helmoldus lib. 1 c. 63. & ex eo Albertus Stadenſis, ſed vt paucorum principum nomina exprimant. Otto Friſingenſis de rebus geſtis Friderici Barbaroſſæ li. 2. c. 23. ſcribit Wickboldum hunc (ipſe Guibaldum nominat) iuſſu Imperatoris in Græciam Conſtantinopolim ablegatum. Huius legationis collega fuit Wilbaldus abbas Stabulenſis, vir prudens, & vt Guntherus Ligurini lib. 4.

Inſignis meritis & clara ſtirpe creatus.

Anno exacto Corbeienſis è Græcia incolumis domum rediit, eo tempore, quo Fridericus Imp. priore coniuge repudiata, duxit Beatricem filiam Reinaldi Comitis ſiue Ducis Burgundiæ. Dodechinus appendice ad Marianum Scotum perperam Agneten vocat. Guibaldus Stabulenſis, collega Wickboldi in legatione tranſmarina, non ſine ſuſpicione propinati veneni mortuus eſt: videatur Radeuicus lib. 2. cap. 22.

Finis notarum ad Chronicon Corbeienſe.

Priuſquam ab hoc monaſterio, vt antiquo ſic celebri, diſcedamus, Litaniam, quæ in eo ante annos 700. in vſu fuit, hoc loco apponemus, cuius Chemnitius tertia parte examinis Concilii Tridentini meminit verbis ſequentibus. *Ex commemoratione ſanctorum deuentum tandem fuiſſe ad inuocationem, oſtendit etiam Litania cœnobii Corbeienſis vbi ſancti nominantur quidem, ſed ſemper additur, Exaudi Chriſte: Item Chriſtus vincit, Chriſtus regnat, Chriſtus imperat. Illam Litaniam, quam ante triennium in cœnobio Corbeiæ nouæ, quæ ſub Ludouico Cæſare ex veteri Galliæ Corbeia, tanquam colonia ad Viſurgim flumen deducta eſt in vetuſto codice inveni, quam quia aliquid monere poteſt, hoc loco adſcribam.*

LITANIA

Ex vetuſto codice collegii Corbeienſis ad Viſurgim deſcripta: videtur autem in vſu fuiſſe circa annum Domini 890. fit enim in ea mentio Stephani Pontificis & Arnulfi Imperatoris.

Kyrie,
Chriſte, Eleiſon.

Kyrie,
Chriſte, Exaudi nos.
Chriſtus vincit, Chriſtus regnat,
Chriſtus imperat, Chriſte exaudi nos.
Stephano ſummo Pontifici ſalus & Vita. Tu illum adiuua.
S. Petre,
S. Paule,
S. Andrea, Exaudi Chriſte.
S. Clemens,
S. Sixte,
Arnolfo regi vita & victoria
Redemtor mundi tu illum adiuua.
S. Dei Trinitas
S. Dei gemitrix
S. Michael. Exaudi Chriſte.
S. Gabriel.
S. Raphael.
S. Ioannes.
Omnibus iudicibus & cundi exercitui Francorum.
S. Martine.
S. Maurici.
S. Sebaſtiane.
S. Marce. Saluator mundi tu illos adiuua.
S. Ambroſi.
S. Hieronyme.
Bouoni abbati & congregationi S. Stephani.
Regnator mundi tu illos adiuua.
S. Stephane,
S. Vite. vincit
S. Dionyſi. Chriſtus regnat
S. Blaſi. imperat.
S. Georgi.
Rex regum,
Rex noſter, Chriſtus vincit.
Arma noſtra inuictiſſima,
Spes noſtra,
Fortitudo noſtra,
Libertatio noſtra, Chriſte exaudi nos.
Redemptio noſtra,
Defenſio noſtra,
Exaltatio noſtra,
Lux, via, veritas & vita noſtra.
Ipſi ſoli imperium, gloria & poteſtas per immortalia ſecula ſeculorum, Amen.
Ipſi ſoli honor, laus & iubilatio per infinita ſecula ſeculorum, Amen.
Ipſi ſoli virtus, fortitudo & victoria per omnia ſecula ſeculorum, Amen.
Chriſte Exaudi nos.
Kyrie.
Chriſte. Eleiſon.
Kyrie.

Vide de hac eadem Litania Ioannis Letzneri Chronicon de vita Ludouici Pii Imp. vbi ab exemplari Chemnitii nonnihil variat.

FINIS.

DE TRANSLATIONE S. VITI ET INSTITVTIONE NOVÆ Corbeiæ.

Poſt Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti paſſionem & reſurrectionem, poſt triumphos apoſtolorum, ac memorias martyrum, tandem ipſe rex regum & Dominus virtutum, ſuperatis pacis inimicis, pacem eccleſiæ ſuæ reſtituit, adeo vt ipſi reges ad tumulos martyrum proſtrati adorent, & glorioſius in frontibus ſuis crucem Chriſti, quam diadema regum portare ſe gaudeant, ſimulque pro fide atq; ſtatu eccleſiæ decertare contendant: honore quoque maximo eorum, quos anteceſſores ſui trucidarant, ſepulcra ambiant. Quæ victoria Chriſti cum primum apud Romanos tripudiaret, Longobardorum gentem penetrauit, atque in Francia glorioſius triumphare cœpit: Hiſpanos adiit: Britannos concluſit: Anglorum gentem ſubegit: &, licet compulſi, ipſi Saxones, qui Anglorum ſocii fuerant, deuota mente colla ſubmittunt. Laus igitur ſoli Chriſto, & gloria inenarrabilis, qui nomen ſuum vſque in terminos vniuerſæ terræ notum fieri voluit. Qualiter denique Saxones ad fidem atque ad agnitionem veritatis conuerti potuerint, breuiter in ſequenti annectere huic opuſculo curaui. Eo igitur tempore, quo glorioſus rex Pipinus Francorum regebat imperium, fuit vir venerabilis Fulradus nomine, qui monaſterium beatiſſimi martyris Dionyſii ad regendum ſanctorum cœtum monachorum ſuſceperat. Hic cũ magno deſiderio æſtuaret, qualiter beatiſſimis martyribus honorem debitum impendere potuiſſet, non eſt contentus eorum corpora ſola amplecti, quibus ſedulum exhibebat officium, ſed præfatum principẽ adiit, petiuitque vt eum Romam ire permitteret, quatenus inde ſanctorum corpora ad præfatum monaſterium aliqua, ſicut cupidus erat, transferre potuiſſet. Quod princeps piiſſimus libenter accipiens, non ſolum licentiam dedit, ſed & gratias pro tali deſiderio retulit. At vero venerabilis abba ſtrennos ac deuotos ſibi adiutores & ſocios ad hoc opus peragendum quærebat. Erat interea vir laicus, ſed deuotus, eiuſdem abbatis conſanguineus, qui multam habens hereditatem ac familiam, filium non habebat. Vnde cogitare cœpit, quomodo hereditatem ſuam Domino dicaret. Audiens vero iam dicti abbatis deſiderium petiuit ab eo, vt ſecum eum ire permittat. Cui cum præfatus vir omne deſiderium ſuum aperuiſſet, diuina comitante gratia tale repererunt conſilium, vt corpuſculum beatiſſimi pueri ac ſacratiſſimi martyris Viti à loco, quo poſitum erat, tolleret, atque in prædio ſuo diligentiſſime poneret, eccleſiam quoque eius nomini fabricaret: quæ donante ſibi Domino omnia compleuit. Quo in loco, diuina largiente clementia, per beati Viti martyris merita multæ hactenus oſtenduntur virtutes atque ſigna. Præfatus vero abba tranſtulit corpora beatorum martyrum Alexandri & Ipolyti. Poſt hæc cum viri deuotiſſimi, qui in præfato monaſterio degebant, beati Viti reliquias apud præfatum virum eſſe didiciſſent, & qualiter pro Chriſti nomine ſanguinem fudiſſet, in eius paſſione perlegiſſent, totis viribus hoc agere decreuerunt, vt cum reliquorum martyrum reliquiis in baſilica S. Dionyſii poneretur. Sed ille, qui eas tranſtulerat, omnem hereditatem ſuam, ſeque cum ipſis reliquiis ſancto Dionyſio tradi promittens, tandem obtinuit, vt in loco, quo poſitæ erant, eas manere permitterent. Manſit autem in eodem loco corpus beatiſſimi martyris vſque ad annum 23. piiſſimi imperatoris Ludouuici, & octingenteſimum triceſimum ſextum incarnationis Dominicæ. Sed priuſquam ad hoc, qualiter corpus S. martyris partibus Saxoniæ translatum ſit, vt qualiter virtutes per eum Dominus in ipſo itinere oſtendere dignatus eſt, verba vertamus, dignum duximus, vt de eius monaſterii conſtructione, vbi ad præſens quieſcere videtur, aliquid breuiter dicamus. Poſt obitum namque nobiliſſimi regis Pippini, Karolus filius eius regnum obtinuit Francorum vniuerſum. Cui Dominus tantam contulit virtutem atque potentiam, vt non ſolum Francorum regnum ſtrenue gubernaret, ſed etiam multas barbarorum gentes circumquaque ſubiugaret. Vnde

Victoria Christi. *Saxones.* *Pipinus rex Francorum. Fulradus.* *Alexander & Hippolytus martyres.* *Ludouicus Imp.* *Carolus Magnus Imp.*

Saxones conuerſi ad Chriſtianiſmum.

factum eſt, vt gentem Saxonicam, quæ olim contra Francos rebellabat, non ſolum ſuo dominio ſubegiſſet, ſed & mellifluo Chriſti nomini dicare meruiſſet. Nam & hunc ideo præ omnibus Chriſtianis regibus potentiſſimum in bellis fuiſſe credimus, quia quos ſuo dominio ſubiugabat, Chriſti nomini dedicabat. Quũ autem requiem præſtitiſſet ei Dominus à compluribus inimicis ſuis, conuocauit omnes, qui ſub ditione ſua erant, maiores, ſacerdotes & principes, atque ſtudioſiſſime quæſiuit, quomodo veram fidem, veramque religionem in vniuerſo regno ſuo firmaret. Quęſiuit etiam nihilominus ſacerdotes bonæ ſpei, quos in Saxoniam dirigeret, qui ipſos ſecundum eccleſiaſticam fidem docerent, domos Epiſcoporum atque eccleſias conſtituerent. Sed cum omnem ordinem eccleſiaſticum in illa regione tradidiſſet, qualiter ibidem monaſticam religionem inſtituere potuiſſet, inuenire nequiuit: non tantum, quod illius gentis homines, quos obſides & captiuos tempore conflictionis adduxerat, per monaſteria Francorum diſtribuit, legem quoque ſanctam atque monaſticam inſtitui præcepit. Denique, quia in Corbeio monaſterio laudabilis eo tempore religio monachorum habebatur, multos inibi eiuſmodi viros fore conſtituit. Erat igitur eodem tempore in præfato monaſterio abba, vir vitæ venerabilis, meritoque eximius, Adalhardus nomine, nobilis genere, ſed nobilior fide, feruens in diſciplina, plenus caritate, ſtudioſus in lege diuina, & plenus diſcretione. Hic cum eſſet inter primores palatii, atque conſiliarius regis, ſcilicet, quia erat conſanguineus eiuſdem, voluntas ſupra-dicti regis ei abſcondi minime potuit. Sed quia non erat inferior illo deuotione, regreſſus ad monaſterium, ab eis, qui ibidem erant, à gente Saxonica ſciſcitari cœpit, ſi poſſit illa in patria inueniri locus, vbi monachorum monaſterium conſtrui rationabiliter poſſet. E quibus vnus Theodradus nomine ait: Scio, inquit, in patris mei poſſeſſione eſſe locum, vbi ex vtraque parte fons viuus emanat, & multum aptus ad hoc opus mihi eſſe videtur. Cuius reſponſione delectatus venerabilis pater, eum ſtatim illas in partes direxit, vt diligenter rem prælatam inueſtigaret, & virum pater, & reliqui conſanguinei hoc conſentire vellent, inquireret. Qui cum iſſet, patris matriſque, auunculi atque patruelis voluntatem cognouiſſet, reuerſus ad monaſterium, vt hoc fieret deſiderare potius, quam reſiſtere velle nunciauit.

Adalhardus abbas Corbeienſis.

Theodradus.

Sed iam-dicto abbati illo in tempore commiſſa erat cura maxima videlicet vt regnum Longobardorum gubernare deberet, donec filius Pippini Bernhardus nomine creſceret. Nam ipſe Pippinus, Karoli regis filius, ante triennii tempus obierat, & ideo prædictus abba non potuit perficere quod cupierat, & per ſexennii tempus tardatum eſt opus. Factum eſt autem poſtquam præfatus puer creuit, accepit ei vxorem, & conſtituit ſecundum iuſſionem principis ſuper omne regnum. His ita geſtis, perrexit Romam, non ſolum orationis cauſa, ſed etiam, vt cum venerabili viro Leone Papa conferret, de neceſſitate regia & plebis. Vbi eum moraretur, atque ſimul de profectu adoleſcentis gauderent, ſubito venit nuncius pennigero volatu, afferens epiſtolam luctuoſam nimis, de morte Karoli Imperatoris. Qua perlecta, mœſtus nimis venerabilis pater illo de loco abſceſſit, ſtatimque ad monaſterium proprium perrexit. Ludwicus autem, qui vſquequaque Waſconum regnum tenuit, ſuper omne Francorum regnum eſt ſublimatus. Tunc acceſſerunt ad eum viri peſtilentes, & accuſauerunt venerabilem Adalhardum, & eiecerunt eum de honore ſuo abſque culpa, & exiliauerunt ſine cauſa. Interea vero Ludwicus Imperator iuſſit, vt Corbeienſes monachi alium de ſuis abbatem ſibi eligerent. Illi vero tandem poſt mœſtitiam conſolati, elegerunt ſibi eiuſdem nominis virum æque ſanctiſſimum. Hoc enim ita futurum vtriuſque quidam eremita diu prædixerat: quando hi duo viri eiuſdem nominis, eiuſdemque propoſiti, anachoritæ fieri voluerunt, & ſeculi gloriam & occupationes terrenarum rerum fugientes, Beneuentum vſque peruenerunt.

Bernhardus F. Pippini.

Leo Papa.

Carolus M. moritur, & ſuccedit Ludouicus.

Adalhardus.

Hic itaque Adalhardus monaſterium ad gubernandum cum ſuſcepiſſet, ſatis egit, vt omnia, quæ prior Adalhardus ſecundum voluntatem Dei facere propoſuerat inſtanter impleret, ſcilicet quia eorum ſemper in bonum vna fuerat voluntas, & eoſdem vt prior habebat, in conſilio adiutores, adiunctum ſibi etiam venerabilem vi-

rum

rum Walonem, qui frater erat prioris Adalhardi, & in diebus Karoli Imperatoris magnæ fuerat poteſtatis, omnibus, qui erant in palatio venerabiliores & omni prouinciæ Saxonicæ prælatus. Sed vt præſciuit, quod eum quidam infeſtare vellent, vt accuſarent, portum monaſterii petiit, ibique cum multo ſtudio Domino ſeruire decreuit. *Walo.*

Hunc præfatus abba familiariſſimum habuit. Interea recordatus ipſe abba, qualem prior Adalhardus habuit voluntatem de conſtructione monaſterii in Saxoniæ partibus, habuit conſilium cum ſenioribus fratribus, & cum his, qui ab illis partibus venerant, ad extremum cum omni congregatione qualiter hoc ad profectum adduceretur. Viſumque eſt omnibus, iuſtum eſſe, vt hanc rem indicaret Imperatori, vt cum eius fieret imperio & voluntate. Factum eſt autem eodem tempore, vt sereniſſimus Imperator Luduwicus haberet placitum in Saxonia in loco, qui dicitur Patherbrunna, in ſecundo anno regni ſui, incarnationis vero Domini octingenteſimo, decimoquinto. Tunc acceſſit præfatus abba ad eum, & locutus eſt ei, cum conſilio ſuadens, vt ad profectum Chriſtianæ religionis in eadem prouincia monaſterium monachorum conſtruere iuberet. Quod cum piiſſimus princeps benigne ſuſcepiſſet, placuit accerſere Epiſcopum nomine Hathumarum, ad cuius diœceſin pertinebat locus, vbi conſtruendum erat monaſterium, vt cum eius fieret imperio & voluntate. Sicque factum eſt, vt ab ea die, & deinceps, religio monachorum etiam in regione Saxonica ſuccreſceret atque proficeret. Eodem die remiſit Dominus Imperator eidem abbati omne ſeruitium, quod ad ſe pertinebat, vt liberius ſanctum opus implere quiuiſſet. Cœpit autem ædificare in loco qui dicitur Hethi, vbi cum per ſex, & eo amplius, annos laboraſſent, nihil proficere potuerunt, niſi quod religio ſancta in loco deſerto tradebatur. Nam locus ita aridus erat, vt nec victum, nec veſtimentum ibidem inuenire poſſent: niſi quantum præfatus abba à monaſterio proprio deferri faciebat. Augebatur tamen cotidie numerus monachorum ex nobiliſſimo Saxonum genere: pueri quoque bonæ indolis nutriebantur optime, & licet opibus eſſent pauperes, religione ſancta pollebant.

Comitia Paderburnenſia. *Hudumar Epiſcopus Paderbornenſis.* *Hethi*

Erat eo tempore Adalbertus vir religioſus præfato in loco Præpoſitus, qui cum æſtuaret anguſtia, eo quod non haberet ad opus fratrum ſtipendia, cœpit de mutatione loci cogitare, ſed vbi, vel qualiter, inuenire nequibat. Sed cum magna habitatoribus ingrueret neceſſitas, ad hoc ventum eſt, vt ſe in tres partes diuiderent cum Prioribus ſingulis. Interim neceſſitas vertitur in voluntatem, omnes pariter de mutatione loci tradere cœperunt. Affuit interea etiam eis in tanta neceſſitate poſitis diuina clementia: aſcendit enim in cor regis, vt reuocaret venerabilem virum Adalhardum ſenem, & reſtitueret ei omnem priorem honorem, & multo eum amplius, quam vnquam antea fuerat, ſublimaret. Qui cum iam dictos monachos in tanta cognouiſſet penuria eſſe cum omni feſtinatione miſit dans precium, iuſſitque vt ſicubi inuenirentur carra onuſta, & tam annonam, quam boues compararent, & cum feſtinatione laborantibus ſubuenirent: Poſthæc acceſſit ad Imperatorem, & rogauit, vt daret licentiam quærere inter illa loca, quæ ad ſe pertinebant, ſi forte poſſet alicubi locum inuenire, vbi monaſterium rite fieri poſſet: quod à pio principe ſtatim conceſſum eſt. Tum venerabilis abba accepta licentia peruenit in partes Saxoniæ vna cum Walone fratre ſuo. Quo cum perueniſſent, didicerunt à fratribus, quia erat locus ſitus ſuper fluuium Wiſera, in pago Auguenſe, qui pertinebat ad villam, cui vocabulum eſt Huxere, quod & antea quidam audiuerant, & idipſum Imperatori indicauerant. Ierunt ergo, & quidam ex fratribus cum eis, & inuenerunt locum, quia erat optimus & habitationi monachorum congruus. Tunc inierunt conſilium cum Epiſcopis & comitibus, & cum nobiliſſimis viris eiuſdem gentis, vt inſtanter eundem locum excolerent, & monaſterium ibidem collocarent.

Adelbertus Præpoſitus. *Adelhardus reuocatur, & reſtituitur in integrum.* *Pagus Auguenſis.* *Huxer villa.*

Venerunt ergo anno octingenteſimo, viceſimo ſecundo Dominicæ incarnationis, ſub die octauo Idus Auguſti, regnante Luduwico sereniſſimo Auguſto vndecimo anno, ad locum memoratum: circumſpectoque ex omni parte, & vndique circuientes, proſtrati in orationem decantauerunt Pſalmos ad hoc officium pertinentes.

 Et

Et poſtquam compleuerunt letaniam & orationem, iactauerunt lineam, & infixernnt paxillos, & cœperunt menſurare, prius quidem templum, inde habitationes fratrum. Quod cum peregiſſent, conſtiruentes, qui quædam habitacula initiarent, ad propria ſunt reuerſi. Sed primum petierunt Epiſcopum, vt veniret & ſanctificaret locum, vexillumque ſanctæ crucis in loco altaris poneret, nomenque, vt Corbeia vocaretur, aptaret. Quod factum eſſe octauo Kalend. Septembris conſtat. Et eadem die cœperunt, qui aderant ædificia erigere: erant tamen pauci numero, vſque ad diem ſextam Kalen. Octobris ſeptimo Kalend. namque eiuſdem menſis ſurrexernnt à loco, quo vſquequaque habitauerant cum omni ſuppellectili ſua, ſenes & pueri, & alia die venerunt ad locum deſtinatum, & celebrauerunt miſſarum ſolemnia cum omni gratiarum actione, laudantes Dominum & benedicentes Domino. Sequenti autem anno venit iterum venerabilis abba, & plures ex fratribus cum eo, & conuocans omnem congregationem inſtruxit eos de omnibus, quæ ad cultum diuinum & religionem ſanctam pertinebant, quomodo & qnaliter qui ſcire voluerit, in libello, qui de vita eius dictus eſt, plenius inuenire poteſt. Cum autem appropinquare cerneret diem mortis ſuæ, miſit venerabilem virum Walonem ad palatium, vt talem libertatem & tuitionem ex parte Imperatoris loci illius habitatoribus impetraret, qualem cætera quoque ſublimia monaſteria, per Franciam babebant. Quod ille fideliter egit, & Domnus Imperator benigne conceſſit. Quæ poſtquam geſta ſunt, iterum cœpit cogitare, quemadmodum loco patris abbatem præferret, qui ſecundum voluntatem Domini regere poſſet monachorum gregem, qui cotidie augebatur atque creſcebat. Erat eodem tempore in Corbeienſi monaſterio quidam adoleſcens monachus, qui ex nobiliſſimo Francorum atque Saxonum genere fuerat ortus, nomine Warinus. Hic à tanta perfectione cœpit, vt cum eſſet iuuenis, atque magna poteſtate præditus, haberetque ſibi deſponſatam virginem pulcram atque nobiliſſimam, & iam iamque inter primos palatii conſiſteret, elegit potius ſeruire Domino æterno, quam regi mortali, relictisque omnibus portum monaſterii petiit. Hunc venerabilis pater in noua Corbeia iuuenem abbatem facere cogitabat, confidens ſcilicet de Domini miſericordia, vt qui à tanta perfectione cœpiſſet, perfectius conſummaret. Fratres autem agebant, vt venerabilem virum Walonem ſibi in patrem eligerent. Interim cum iam iamque diem egreſſionis ſuæ adeſſe ſentiret, miſit vt quem vellent eligerent, accepta licentia Imperatoris. Interim dum electio protelatur, religioſus abba diem finiuit extremum. Quo nuncio omnes mœrore concuſſi: Walo qui tunc ibi electionis gratia morabatur, iuſſus pergit ad palatium, inde ad proprium monaſterium: ſtatimque ibi ab omnibus eligitur ad abbatem. At vero, hi qui in Saxonia habitabant monachi, de electione abbatis ſui beatæ memoriæ meriti Ada hard confiſi eligunt ſibi abbatem iam dictum virum venerabilem Warinum: quique proficiebat cotidie & acceptus erat, tam Deo, quam hominibus. His vero geſtis, poſt aliquod temporis ſpacium, accidit quædam diſceptatio inter Luduwicum Imperatorem & principes, qui erant in regno, pro qua re in tantum indignatio principis excreuit, vt & Walo, quem olim ante omnes dilexerat, in exilium mitteretur, & Hilduwinum virum æque deuotiſſimum in Saxoniæ partibus, ſcilicet in monaſterio Corbeia, tanquam in exilium collocaret. Interim venerabilis abba Warinus maiori honore apud Imperatorem habebatur.

[C]orbeia monaſteri[u]m funda[tu]r. — *[V]ita Adel[h]ardi.* — *[W]arinus.* — *[T]angitur [r]eligione.* — *Diſcors electio noui abbatis.*

At vero memor, quod ſibi commiſſum erat, ſcilicet vt inter barbarorum gentes monaſterium ædificaret, petiit vt de corporibus ſanctorum, quorum plurimi habebantur in Francia, ſibi aliquot transferre in proprium licuiſſet monaſterium. Statimque Imperator vt fieret iuſſit. Qui cum multum eodem anno laboraſſet, vt S. Victorium de Ambianis ciuitate transferret, hoc implere nequiuit, quia accolæ terræ illius hoc grauiter ferebant. Tunc reuerſus eſt ad propria multorum tamen ſanctorum reliquias ſecum adferens. Illo vero in tempore venerabilis abba Hilduwinus in eodem monaſterio iuſſu babitabat Imperatoris, eratque omnibus carus atque dilectiſſimus. Quis enim ſe continere poſſet ab amore eius, qui Dominum ſummo deſiderio amabat, & in eiuſdem cultu aſſiduus erat? Hic cum cognouiſſet deſiderium præfati abbatis & fratrum, quia volebant ob augmentum Chriſtiani cultus aliquem

quem ſanctorum in monaſterium ſuum transferre promiſit, quod ſi ſe Dominus in honorem priſtinum collocaret, abſque retractatione aliquem eorum, qui ſub ditione ſua erant, eis daret. Statimque poſt aliquot dies honori priſtino reſtitutus eſt. Poſt hoc Imperator etiam venerabilem abbatem Warinum ampliauit honore, eique monaſterium Rasbacis cognomento Hieruſalem ad gubernandum tradidit. Tunc acceſſit ad venerabilem virum Hilduwinum & rogauit eum, vt memor eſſet promiſſionis ſuæ, & daret ei corpus beatiſſimi pueri & martyris Viti. Qualiter autem, vel quo tempore hoc corpus S. Viti in Saxoniam translatum ſit, & in monaſterio, quod Corbeia noua dicitur, collocatum, intimare curauimus. Anno incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti octingenteſimo, triceſimo ſexto, indictione quarta decima, anno autem imperii ſacratiſſimi Imperatoris Ludouici viceſimo tertio, Warinus abba monaſterii Rasbacenſis cognomento Hieruſalem, ſed & Corbeienſis noui, à cuius fundatione annus vertebatur decimus quartus, conſulens ſalutem patriæ, ſalutem etiam gentis ſuæ, & exaltationem loci ipſius, ob cauſam fidei & religionis expetiuit à viro religioſo & venerabili abbate Hilduwino monaſterii S. Dionyſii, vt de ſanctis martyribus venerabilibus, quorum corpora in loco præfato humata quieſcebant, aliquem ei ad confirmandam fidem gentis ſuæ tribueret, atque licentiam portandi concederet. *S. Vitus martyr.*

Quam petitionem Hilduwinus abba cum voluntate & licentia piiſſimi imperatoris Luduwici, conſenſu etiam Epiſcopi Paraſiacæ vrbis, cæterorumque nobilium virorum, in ſupra-dicta diœceſi commorantium, libenter annuens dedit ei, vt ſupra dictum eſt, corpus S. Viti pueri & martyris Lucani, qui ſub Valeriani & Diocletiani temporibus paſſus eſſe, & à quodam viro religioſo regnante Pippino translatus ab Italia in Franciam, & in Diœceſi Paraſiaca locatus narratur. Cuius merito in loco, vbi poſitum fuerat corpus ipſius, vt ſupra dictum eſt, multas Dominus virtutes operatus eſt. Fertur enim ab incolis loci illius, vbi beatiſſimus martyr in corpore quieuit, quod à tempore, quo ipſo in loco poſitum fuerat, nunquam ibi tempeſtates aut fulgura nocuiſſent. Hoc corpus S. Viti magna cum veneratione, & teſtificatione religionis, ab Hilduwino venerabili abbate, Warino religioſo abbati, in Eccleſia S. Dionyſii coram innumerabili multitudine populorum, tam monachorum, quam canonicorum, virorum ac mulierum, poſt peracta die Dominico miſſarum ſolemnia, decimo-quarto Kalend. Aprilium, commendatum ac traditum eſt. Suſcipiens autem corpus S. Viti religioſus vir Warinus abba, habens ſecum turbam copioſam, tam ſuorum monachorum, quam aliorum virorum, cum ſumma veneratione & ornatu, atque omni decore eccleſia exiit, tam ipſe & ſui, quam Hilduwinus abba cum ſuis monachis, & omnis populus, qui ad diem feſtum conuenerat, à monaſterio S. Dionyſii iter tendens monaſterii Rasbacenſi cognomento Hieruſalem. Vbi perueniens cum ſuis omnibus, & multa turba populi comitante, honorifice cuſtodiuit ipſo in loco corpus S. Viti martyris vſque in diem duodecimum Kalend. Iulii. Virtutes denique & ſanitates, quas Dominus meritis & precibus martyris Viti, antequam ad memoratum monaſterium perueniſſent, operatus eſt ſcire cupientibus intimare dignum duximus. *Lucanus martyr.*

Igitur factum eſt, cum egrederentur ex monaſterio S. Dionyſii, die Dominico, cum ex diuerſis locis plurimi conuenirent, & obuiam ſancto martyri properarent, mulier quædam, Ermegardis nomine, iam annis duodecim cœca in itinere cum multis obuiam procedens viſum recepit, & ſine adminiculo alterius vſque ad proximam manſionem, quæ fuit in villa vocabulo Nuntriacus, proſecuta eſt. In craſtinum autem cum iter agerent, plurimis occurrentibus, mulier quædam Framildis nomine, cuius digiti manuum incurui mediis palmis affixi videbantur, coram feretro curata eſt. *Miracula ad reliquias S. Viti edita.*

Inde pergentes ad monaſterium Rasbacis, ibi perſtiterunt vſque in diem duodecimum Kalendar. Iulii. Igitur egreſſi duodecimo die Kalendar. Iulii die monaſterio Rasbacis, Warinus abba cum ſuis omnibus recto tramite in partes Saxoniæ pergentes fecerunt manſionem in villa, cuius nomen eſt Cella Giſlefridi, vbi in craſtinum poſt miſſarum celebrationem mulier quædam Harawillis nomine *Cella Giſlefridi.*

cœca

Cella Augia. *Matrona fluuius.* *Aquiſgranum.* *Soſatum.* *Brechal.*

cœca iam annis quinq; ſanata eſt. Inde ad Cellam venerunt nomine Augia, vbi biduo demorati ſunt. Ibi duæ mulieres, quarum vna Baltrudis, cœca annis quinq; altera Gertrudis, cœca menſibus tribus fuerat, ſanitatem receperunt. Puer etiam quidam nomine Warinus fere octennis, ex omni parte claudus ibidem mox vt acceſſit ad feretrum curatus eſt. Poſtera die iter agentibus mulier quædam occurrit ferens puerum quinquennem, iam à menſibus quinque claudum. Quæ cum linteum ſuper feretrum expandiſſet, eodem linteo tactus puer conualuit. Inde mouentes peruenerunt in villam, quæ dicitur Alnidus: deinde tranſito fluuio, cui vocabulum eſt Matrona, diuerterunt in villam cui nomen Salices, poſt hoc in vicum Summaharna. Poſtea in vigilia Pentecoſtes in villa, quæ dicitur ad S. Marulum, inde per Aquaſgrani vſque ad regnum Saxonum. Poſt dies aliquot in villam, quæ dicitur Soſer, ſiue Soſatum, vbi multam phalangem Saxonum obuiam habuerunt, adeo vt incredibilis videretur exercitus vtriuſque ſexus. Ab ea villa mouentes ad aliam venerunt nomine Brechal. In his manſionibus ſingulariter dierum viginti ſpacio, Domino per beatum Vitum operante, virtutes plurimas in vtroque ſexu, præter eos, quos ſupra memorauimus, duo viri cœci, vnus mutus, vnus, claudus, adoleſcens vnus manum habens aridam, curati ſunt. Sed & mulieres quinque cœcæ, quinque debiles, paruula contracta, alia gibboſa & incurua, alia brachium contractum, altera manum habens aridam, omnes ſanatæ ſunt. Tandem igitur, Chriſto propitio, finito cœpto itinere, monaſterium, quod Corbeia noua dicitur, multitudine populi vtriuſque ſexus de nobiliſſimo Saxonum genere nobiſcum comitante, peruenimus, pridie ante vigiliam S. Viti, quod eſt Idus Iunias, vbi ipſum ſanctiſſimum corpus in loco congruo, vt dignum eſt, collocatum & poſitum eſt. Ibi ſumma & ineffabilis Trinitas, ad confirmandam & corroborandam fidem gentis ipſius, multas virtutes & ſanitates operari dignata eſt. Fit enim ipſo in loco conuentus magnus, magna cum deuotione atque alacritate, adeo vt per miliarium, & eo amplius, in circuitu monaſterii tabernaculis nobilium virorum ac mulierum replerentur campi atque agri, qui ex omni regno Saxonum propter religionem & reuerentiam beatiſſimi martyris Viti, aliorumque ſanctorum martyrum reliquias, in ipſo loco habentium, conuenerant. Inter ipſam denique multitudioem tam deuotiſſime & humiliter concurrentium, nullum ibi turpe verbum auditur, nullus iocus, aut ſcurrilitas inuenitur, ſed die noctuque Deo laudes & grates referuntur, ſemperque in ore ipſorum Kyrieleiſon habetur. Ab hac die & deinceps Dominus per beatum Vitum in eodem monaſterio virtutes multas & ſanitates operatus eſt.

Explicit.

Verſus antiqui de translatione S. Viti in Saxoniam per Warinum abbatem Corbeienſem.

Felix Saxonia, gaude per pignora cara
Viti ditata, quæ dat tibi Francia grata.
Abbas Warinus regali ſemine primus
Francorum natus, Viti venerabile corpus
Tranſtulit è Francis Corbeiam, ceu patet iſtis.
Romano fretus pius imperio Luduwicus,
Hoc, Hilduwine, donat te patre fauente,
Quando Dionyſii rexiſti limina clauſtri.
Quo tam præclaro gaudebas ante patrono.
Ex tunc translatum fuit à te Francia ſacrum.
Imperium, diui quo nunc gaudent Alamanni.
Chronica Martini dant hæc, veteres quoque libri.
Ex qua re ſanctum veneremur carmine Vitum.
Octingentenus dum viceenuſque ſecundus
Annus erat Chriſti, clauſtro fundum dedit iſti
Filius iſte pius Magni Karoli Luduwicus.

Quos

Quos ſeptenne puer fouens ſancta prece ſemper
Et benefactores omneſque tibi famulantes
Conſerues, Vite, duc nos ad pabula vitæ.

DE TRANSLATIONE S. IVSTINI IN NOVAM CORBEIAM.

PAſſus eſt beatus puer Iuſtinus temporibus Diocletiani & Maximiani, ſub iudice impiiſſimo Rectiouato. Vnde iuxta fidem Chronicorum ſub atrociſſima, & incomparabili illa decima poſt Neronem perſecutione, paſſum eum colligimus: quæ & prioribus perſecutionibus immanior, dum venerabilem multitudinẽ martyrum cœlis mitteret, inter quos etiam præcipuum S Mauricii collegium, & innocentiæ ſpeculum, Chriſti martyr Vitus cum ſuis coæqualibus nobiliter triumpharunt. Caput autem beati Iuſtini in Autrico, quod nunc Antiſiodorum dicitur, corpus vero in loco, quem ipſe deſignauerat, ſepulturæ traditum eſt. Poſt multa annorum curricula, iam fide florente, cum ipſi rerum domini crucem præferrent diademati, Karolus Imperator, cuius nec cum ſeculo deficiet fama, Saxoniam, bello Romanis ſubactam, Chriſti fide ac ſeruitute nobilitauit. Cuius progenies cum regnum Romanum poſt eum annis centum & ſedecim rexiſſet, Arnulfus iure hereditario ſucceſſit. Karolo enim Ludewigus Pius, Ludewigo Pio, Ludewigus ſecundus, Ludewigo ſecundo, Ludewigus tertius, Ludewigo tertio Karolus infans, Karolo Arnulfus. Cuius anno tertio Bouoni Corbeienſi abbati, qui dicebatur Pius & fratrum amator, defuncto ſucceſſit Godeſchalcus, ſextus eius loci Abbas. Qui ſecundo ordinationis ſuæ anno, ſaluti patriæ conſulens, corpus beati pueri & martyris Iuſtini de Francia in Saxoniam tranſlatum in Corbeienſi monaſterio anno Domini octingenteſimo nonageſimo primo, à loco condito ſexageſimo octauo, ſexto Kalend. Aprilis cum cæteris ſanctorum corporibus ad noſtram perpetuam pacem collocauit. De quo abbate, quam miſericordi in hac vita correptione ſit emundatus, quod in ſcriptis Thietmari Merſeburgenſis venerabilis Epiſcopi repetimus, pro vtilitate legentium inſeruimus. *Fuit olim in cœnobio nouæ Corbeiæ ſub temporibus Godeſſalci venerabilis abbatis quidam monachus, nomine Alfrius, admodum religioſus, qui acriter migraneam in capite patiebatur, quæ duplex eſt, aut ex gutta aut ex vermibus. Cui pro remedio oſtenſum eſt à quibuſdam, vt ſecari in capite debuiſſet, quod & factum eſt. Sed de die in diem dolor augebatur, in tantum vt iam deſperaretur. Et cum eundem iam deficientem fratres cuſtodirent, caſu accidit, vt ſinguli egredientes hunc ſolum iacentem relinquerent. Tandem [illegible] vidit ſeptem dæmones teterrimos procedere. Sex eorum ſinguli portabant in manibus [illegible] libros, id eſt omnes triginta ſex. Septimus vero immenſæ magnitudinis volumen geſtab[illegible], & ſedens lectione eius graui infirmum de ſuis actionibus, quas ab infantia, vel cogitando, vel loquendo, vel operando, vſque in eam horam vnquam geſſerat, in vanum terrebat. Precioſus etenim martyr Vitus veſte fulgida indutus, vultu angelico conſpicuus, è templo cella, in qua æger iacebat, contiguo procedens ingreditur, & immunda turb[a] manu fugam indixit, & iuxta illum ſtans conſolabatur eum, & quis eſſet protinus intimauit, & impoſita manu capiti illius benedixit, & eum ſanum ſurgere iuſſit: per quem & hæc mandata prædicto abbati miſit: Vide ſis commonitus vt tot [illegible]tiones noſtras ſic incurioſe non accipias, ne in poſterum vacua lamentatione gemas. Pro vero enim aſſero tibi, ſi amplius inobediens fueris, à Deo contemneris, & te adhuc ſuperſtite alium in tua ſede dominum videbis.*

Paſſio beati Iuſtini martyris.

Carolus M.

Eius poſteri & ſucceſſores.

Bouo abbas Corbeienſis.

Locus extſtat lib. 4. Chronici, vbi tamen monachus hic Alaricus nominatur, & narratio non ita prolixa.

Dixerat hæc aſtans & mox diſparuit infans.

Hæc autem vt precioſus martyr, puer inquam Vitus, per monachum ægrotantem denunciauit, abbas negligens poſtea perſentit. Nam ei adhuc viuenti ſuperpoſitus eſt ipſius rogatu venerabilis abbas Bouo, vir omni laude digniſſimus. Hinc ergo bonorum crebros hortatus hominum ſeruare conſilium nimis eſt ſalubre, multo magis vero horum, qui merito ſui inter filios Dei feliciter computati voluntatem eius ſciunt in euentu futurorum. Quicunque enim temerarius ſapienti non innititur conſilio, Ocyus videbit, quis ſit in ſemet ipſo. De talibus comprobandis plurima habemus exempla, quæ imitatores ſuos ad elaboratum perducunt brauium cum veniunt vltima.

Arnulfo

Series Impp. Germanicorum poſt Arnulfum.

Archiepiſcopi Magdeburgenſis fundatio.

Gerbernus abbas Corbeienſis.

Arnulfo Imperatore de medio ſublato, Ludewigus, qui dictus eſt infans, regnauit. Poſt quem Conradus, ceſſauitque regnum de domo Karoli. Eligitur deinde deſignatione Conradi morientis Henricus Saxo, eius & gentis & nominis primus. Quo defuncto filius eius Oddo ſucceſſit, qui miro ſumto & deuotione archiepiſcopatum ſtatuit ſupra ripam Albiæ in loco, qui dicitur Parthenopolis. Circa quem dum totus intentus eſſet, prædiis, ædificiis, auro, argento, gummis, rerumque exquiſitarum decore, quodque omnibus eſt venerabilius, Sanctorum reliquiis ipſum præ omnibus huius regionis eccleſiis ditauit. Inter quæ caput beati pueri Iuſtini, quod ipſe abſciſſum matri direxit ab Autrico ſibi apportatum conſeruabat, corpuſque à loco, vbi requieſcere videtur, transferre cogitabat. Gerbernus autem Corbeienſium abbas decimus, cum omni congregatione precibus apud Deum & homines, quoſque poterat, caput corpori adiici precabatur. Sed quia multum valet deprecatio iuſti aſſidua, ſeruorum Dei vicit inſtantia, & Imperator diuina clementia commonitus, caput ſuo adiungendum corpori Gerberno abbati venerabili dedit. Abbas autem & ſui fratres monaſterio anno Domini nongenteſimo, quadrageſimo nono, tertio Kalend. Auguſti, gaudentibus & populis, ac in laudem Dei conclamantibus, intulerunt. Tanti patroni precibus nos iuuari ſi crediderimus, videbimus, præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto regnat per omnia.

FINIS.

Digitized by Google